

02
P74

Biblioteca
Municipală
B.P. HASDEU

14

Vlad POHILĂ

ELOGIU LECTURII

Editoriale din revista *BiblioPolis*
(2003-2015)

02
P74

Biblioteca Municipală
B.P. HASDEU

calea la spre cunoaștere!

14

Vlad POHILĂ

ELOGIU LECTURII

Editoriale din revista *BiblioPolis*

(2003-2015)

112.866

Chișinău
2017

02(045) =135,1

P 74

Ediție îngrijită de dr. Mariana Harjevschi

Coordonator: conf. univ. dr. Lidia Kulikovski

Lector: Valeriu Rață

Copertă și machetare: Ion Vârlan

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Pohilă, Vlad.

Elogiu lecturii: Editoriale din revista Biblio Polis

(2003-2015) / Vlad Pohilă; îngrijire: Mariana Harjevschi;
coord.: Lidia Kulikovski; Bibl. Mun. B. P. Hașdeu. – Chișinău:
S. n., 2017 (Tipogr. “Foxtrot”). – 276 p.

100 ex.

ISBN 978-9975-89-063-2.

SUMAR

Deschizînd ușa din față a casei...	5
Scriu despre biblioteci, pentru că e un subiect major	9
Editoriale din revista <i>BiblioPolis</i> (2003-2015)	
Călătorind prin gânduri, suflete și frumusețe	13
Cartea, o magnifică lucrare a spiritului divin	15
Mărțișoare pentru bibliotecare	18
Biblioteca între tradiție și modernitate.	21
O categorie specifică de cititori: chișinăuienii.	24
Cel mai puternic, mai sigur liant.	27
Anul unor mari evenimente culturale	31
Greu estimabila valoare a instituțiilor de cultură	34
Orice anotimp este bun pentru lecturi.	37
Cititorul se formează. Cel mai mult, totuși, la bibliotecă.	40
Diferențieri absurde și păguboase, sortite gropii de gunoi a istoriei	45
Cel mai bun cadou oriunde și oricînd – cartea.	50
Biblioteca văzută din interior.	54
Bibliotecile pînă la și după sărbători.	57
Reflecții aniversare	62
Arta de a vorbi cititorilor	66
„Mii de minți și inimi trăiesc lângă tine”, Biblioteca Municipală...	70
Arta de a scrie pentru cititori.	76
Ce-i de făcut în societatea cunoașterii?	82
Sîntem o parte a Galaxiei Gutenberg	89
Apărarea bibliotecii.	93

Cartea, un lucru scump	98
Moartea Poetului, afirmarea Literaturii	103
O școală sigură pentru formarea intelectului: biblioteca	109
„În goana internetului”, să nu neglijăm unele realități netrecătoare	117
Și totuși, și la noi se mai citește!	121
Ziua bibliotecarului, pe nou.	127
Copiii și cărțile	131
Biblioteca – o instituție ideală pentru apropieri culturale	136
Biblioteca și perpetuarea valorilor naționale.	145
Pilonii de rezistență ai bibliotecii: ieri, azi, mâine	148
Cum să ne facem o vară de neuitat	153
Chișinău, un oraș al bibliotecilor	158
O picătură în marea informațională.	161
Zidari la cetatea cărții	165
Deschiderea spre lume a revistei <i>BiblioPolis</i>	169
Testul de sinceritate al bibliotecarilor noștri	173
Cărțile și autoritățile	177
Dimensiunea culturală a revistei <i>BiblioPolis</i>	182
O mie de cărți necitite.	188
Cartea expusă, cartea (ne)premiată	206
Bibliotecile și elitele.	214
Scrierile risipite, scrierile adunate.	219
Despre topuri, ca modalități de promovare a lecturilor.	223
Elogiu internetului	228
Neuitarea, datoria noastră profesională și morală	233
Viitorul bibliotecii, viitorul comunității.	239
Valori europene, valori perene	244
„Care e ultima carte pe care ați citit-o?...”	251
Devalorizarea omagierilor	256
Despre un univers singular, așezat în ordine alfabetică.	262
În slujba cărții și a culturii „cetatea <i>BiblioPolis</i>” din Chișinău și slujitorii ei (<i>Iulia MĂRGĂRIT</i>)	267
Aprecieri.	272
Notă biografică	274

DESCHIZÎND UȘA DIN FAȚĂ A CASEI... (În loc de prefață)

Așa a numit cândva, metaforic, neuitata lingvistă Mioara Avram, prefața unei cărți: *ușa din față a casei*, spre deosebire de postfață, cărei i-a atribuit calificativul *ușă din spate*. Explicația este, în genere, la suprafață: începi lectura unei cărți ca și cum ai intra într-o casă, pe ușa din față, desigur; închei cititul ei cu o eventuală postfață, ca și cum ai ieși din acea casă transfigurat (emoționat, bulversat, răvășit) – pe ușa ei din spate, de rezervă, adică.

O ușă spune multe, dacă nu chiar totul despre o casă. La fel ar trebui și o prefață să ne creeze o imagine cât se poate de clară despre o carte. De aici și demersul general al unei prefețe, demers care include lămuriri, deslușiri, precizări, informații insolite, posibil și anumite justificări. Un specific neobișnuit, adeseori surprinzător, comportă prefața la o ediție nouă, la o reeditare a unei cărți. Este și cazul textului de față, motiv pentru care ne exprimăm din capul locului scuzele de rigoare pentru umbrele de incoerență ce se vor strecura în canavaua expunerii.

De regulă, ca pretexte pentru reeditarea unei cărți sînt invocate următoarele (ordinea enumerării este cu totul aleatorie): a) tirajul inițial s-a epuizat, noi exemplare fiind solicitate; b) lucrarea s-a bucurat de un frumos succes la public, a beneficiat de recenzii și consemnări elogioase, de lansări și prezentări zgomotoase, eventual, de premii și diplome la concursuri, expoziții, saloane de carte; c) a reținut atenția specialiștilor, aceștia subliniind necesitatea unei reeditări cu posibile adăugiri, completări, precizări.

Trebuie să recunosc: nimic din acestea nu s-a întîmplat cu prima ediție a prezentei cărți, *Arta de a pasiona cititorii (cu niște mici excepții, la care vom reveni neapărat și numaidecît)*. Totuși, administrația Bibliotecii Municipale

„B.P. Hasdeu”, colegii editori (și cititori!) nu că m-au sprijinit în intenția de a scoate o nouă ediție, ci, într-un fel, au chiar insistat să predau la tipografie manuscrisul revăzut și completat al volumului cu editoriale despre **triada carte – lectură – bibliotecă**. Astfel se naște, iată, o carte, parțial nouă, parțial veche: *Elogiu lecturii*.

Există motive reale pentru reeditarea acestui volum? Credem că da, măcar și pentru a respecta și noi *principiul* enunțat într-un editorial scris cu vreo doi ani în urmă, *potrivit căruia textele risipite în presa periodică obțin o nouă configurație, o nouă dimensiune, poate și un nou conținut atunci când sînt adunate într-un volum de autor*. Iar între timp – după apariția *Artei de a pasiiona cititorii* – am „risipit” în revista *BiblioPolis* încă vreo 12 editoriale, fiecare axat pe un subiect distinct din universul bibliologic. Aceste texte, relativ recente, neîndoios, completează noua carte, întregesc linia ei tematică, confirmă, subliniază, accentuează mesajul volumului reeditat prin completare, adăugire, întregire. În plus, noua ediție s-ar putea să prezinte într-o lumină inedită și discursul general al scrierilor noastre consacrate **triadei carte – lectură – bibliotecă**. După cum vor observa, fără greutate, cei mai mulți potențiali cititori, prin însuși titlul acestei ediții, am deplasat nițel accentul mesajului – de la pasiunea lecturii, la elogierea ei. Deplasarea este una cu precădere simbolică, deoarece prea de tot strînsă-i legătura între patima cititului și lauda lui (ca o formă de exprimare a recunoștinței pentru binele ce ni-l fac, de obicei, cărțile); un om îndrăgostit, nu poate să nu laude obiectul afecțiunii sale. Or, subsemnatul, cum a crezut neclintit în rostul suprem al cititului pentru formarea omului adevărat – inteligent, puternic, frumos, bun etc., – cu aceeași ardoare crede și în necesitatea de a se aduce laude cărții, lecturii, bibliotecii – măcar și ca o formă de promovare a acestora printre cei care încă nu știu bucuria de a trăi printre cărți, cu cărțile, uneori, și de dragul cărților. De aici derivă și mesajul ușor modificat al volumului de față: laudăm / cinstim / omagiem / elogiem ceea ce ne priște, ne face bine; ceea ce ne este absolut necesar în viață, ceea ce trebuie să fie o parte însemnată, dacă nu și esențială, a existenței fiecărui om care dorește să se afirme și ca personalitate. Rămîn un adept ferm al opiniei că **triada carte – lectură – bibliotecă** constituie un subiect major, mereu demn de atenția celor care scriu sau cultivă alte forme de promovare a unor aspecte de prim rang ale existenței noastre – în trecut, acum și în viitor.

În continuare, cîteva cuvinte despre abaterile enunțate aluziv în cel de-al patrulea alineat al acestui text – excepții referitoare la felul cum „a trecut exa-

menul” apariției în lumea cărților, în 2012 și în anii următori, volumașul *Arta de a pasiona cititorii*. Vom menționa, mai întâi, că a beneficiat, totuși, de o lansare – nici spectaculoasă, nici zgomotoasă, ci mai curînd pe potriva modestei sale înfățișări. Mulțumesc celor care au pus la cale manifestarea și au vorbit pe marginea cărții; sincere mulțumiri colegului Valeriu Rață care a consemnat, și pe hîrtie, și în spațiul virtual, derularea evenimentului, respectiv, apariția pe lume a unui volum cu texte tangențiale bibliologiei.

Ar fi nedrept să spun că apariția *Artei de a pasiona cititorii* a fost neglijată, trecută cu vederea sau sub tăcere în spațiul biblioteconomic. Am această convingere pentru că mi-a fost dat să aud de la mai mulți colegi, unii – specialiști de seamă în domeniu, impresii de lectură la obiect, esențiale, nu rareori și elogioase: de la veteranul bibliologiei basarabene maestrul Ion Șpac, de la dna dr. conf. univ. Lidia Kulikovski, dr. Mariana Harjevschi, Tatiana Coșeriu, Elena Butucel, Genoveva Scobioală, Ludmila Pânzaru, Parascovia Onciu, Ludmila Căpiță, Elena Căldare-Roșca; de la dnele Vera Osoianu și Valeria Matvei de la Biblioteca Națională, de la „jurista bibliografiei basarabene” Maria Vieru-Ișaev, de la soră-mea Liuba Pohilă, angajată a Bibliotecii Publice „Ion Creangă” din Florești ș.a. De altfel, mi-au dovedit, prin aprecierile formulate, că au avut curiozitatea și răbdarea de a citi cartea cu pricina și celelalte surori ale mele, de la Putinești – Florești: țaca Dusia Stâncă și Galina Bibică, precum și colegele de breaslă gazetărească Tamara Gorincioi și Elena Tamazlăcaru, iar Emilia Ghețu i-a făcut și o succintă prezentare în cadrul emisiunii *Viața cărților* de la Radio *Vocea Basarabiei*. Poetul și publicistul Ionel Căpiță, după ce a re-citit textele din carte (căci pe cele mai multe le citise în revistă), mi-a mărturisit că astfel l-am ajutat să înțeleagă, o dată în plus, valoarea bibliotecii în viața noastră, importanța ei pentru existența unei națiuni – de însemnătatea lecturii era de multă vreme absolut convins. Cu titlu de curiozitate voi aminti aici și de impresia unei kolege de la RadioTeleviziunea Națională: dînsa mi-a mulțumit pentru că, dăruindu-i *Arta de a pasiona cititorii*, i-am pus, astfel, la dispoziție, „un excelent instrument de lucru”, avînd în vedere, în primul rînd, colecția de maxime și cugetări pe tema cărții și lecturii. (Acestea, „cuvintele înaripate”, sînt risipite în mai multe articole ce alcătuiesc volumul, însă cine vrea, le va uni ușor într-o minicolecție).

O analiză profundă a făcut acestui volum Artista Poporului Ninela Caranfil – actrița care citește mult și cu pătrundere în esență, tot ea fiind și o bună

scriitoare. Păcat numai că acea analiză a cărții mele a făcut-o la telefon, apoi și la o cafea, și nu avînd în față un pix și o foaie de hîrtie!

Am beneficiat de călduroase și temeinice aprecieri de la poetul acad. Nicolae Dabija (numai bunul Dumnezeu știe cum de izbutește dînsul să răsfoiască atîtea cărți noi!). Și încă doi scriitori de-ai noștri, extrem de atenți la procesul literar și, în genere, editorial: Victor Prohin și Nicolae Rusu, ambii au pus pe agendele lor și cîteva ore pentru a le consacra viziunilor mele privind *Arta de a pasiona cititorii*. Iar „citorul mereu și călător”, dr. Vasile Șoimaru, pe unde l-au purtat drumurile în ultimii doi-trei ani, n-a uitat să fie un asiduu promotor al publicațiilor Bibliotecii Municipale din Chișinău.

Și datorită acestor împrejurări, din dreapta Prutului, am avut plăcută surpriză de a (re)găsi, și în cazul cărții *Arta de a pasiona cititorii*, niște cititori deosebit de atenți: în persoana dnei prof. dr. Zamfira Mihail de la București (mi-a și scris prin e-mail, mi-a și vorbit la telefon pe marginea acestei cărțicele); dlui înv. Gheorghe Pârlea din comuna Miroslăvești, județul Iași; familiei de admirabile cadre didactice Agripina și Vasile Preutu din sat. Șoimărești, județul Neamț; a magistratului Petre Dinescu de la Rîmnicu-Vilcea; a dnei prof. dr. Iulia Mărgărit, de la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” al Academiei Române. Impresiile de lectură ale dnei prof. Iulia Mărgărit s-au materializat într-o temeinică și impresionantă recenzie, publicată în prestigioasa revistă *Cultura* de la București (redactor-șef fondator, scriitorul academician Augustin Buzura). Am preluat și noi în *BiblioPolis* (nr. 3 / 2014) această frumoasă scriere și nu am ezitat să o plasăm și în volumul de față, cu titlu de simbolică postfață („ușa din spate” – „ușa de rezervă” a cărții! – vorba Mioarei Avram).

Încerc să pun punct acestor gînduri și îmi dau seama că, fără să vreau, am recurs la o formulă nouă sau mai puțin obișnuită de gratificare: de a exprima mulțumiri personale cititorului unei cărți concrete, fie și altor cititori, dacă admitem că ei sînt, totuși, mai numeroși decît cei enumerați în lista ce s-a format mai mult ca de la sine, oricum, nu în urma unei riguroase elaborări.

E bine, e rău? E firesc, e anormal? – să prezinți mulțumiri personale cititorilor tăi? E bine și firesc e, cred eu. Mai ales dacă ai a face cu niște cititori deosebiți, de marcă, dintre cei care nu ezită să expună și autorului, și altora, impresiile sau opiniile despre o carte. E bine și firesc pentru că e la mijloc încă o formă de elogiere a lecturii, acesta fiind subiectul de bază al întregului nostru demers. Or, a elogia lectura înseamnă a lăuda cartea, biblioteca, bibli-

otecarii, cititorii, scriitorii, graficienii, designerii... – atîta lume! Iar, concomitent, – și atîta cuprindere, atîta imensitate, atîta spațiu și timp. Și, esențial – atîta omenie, împăcare, bunătate și dragoste, încît îți vine a parafraza pilda din Sfînta Scriptură: dacă lectură nu e, nimic nu e!

Vlad POHILĂ
Ajun de Crăciun 2015

SCRIU DESPRE BIBLIOTECI, PENTRU CĂ E UN SUBIECT MAJOR*

Chiar dacă efectele acestui fenomen devastator le-au simțit părinții mei, rudele mele, consătenii și conaționali mei mai în vîrstă, de mic am avut oroare, frică și repulsie de cultul lui Stalin. În adolescență și în tinerețe citeam, ascultam la radio, îngrozit, despre nenorocirile ce se abătuseră la mii de kilometri de noi, în China, unde făcea ravagii cultul lui Mao Tzedong. Exemplul nefast al liderului chinez a fost preluat în Coreea de Nord, apoi în Cambodgia – și aici oamenii erau umiliți prin obligativitatea de a-și iubi conducătorii, de a se supune orbește oricăror dispoziții de sus, de a îndura foame, sete, sărăcie și privarea de orice libertăți, iar într-un final – de a accepta și nimicirea fizică. Nu puteam să-mi închipui, în toiul „revoluției culturale” chineze (mijlocul anilor '60 – începutul anilor '70 ai sec. XX) că voi suporta și eu, într-un fel, efectele aberante ale cultului personalității: mai direct, al lui Leonid Brejnev, și „colateral”, pe cel al lui Nicolae Ceaușescu...

Tocmai de aceea, încă din adolescență-tinerețe am devenit refractar la exaltarea personalităților, am respins categoric orice formă de manifestare a acestui „stil”, fie că era vorba de un conducător de colhoz, fie redactor-șef de ziar sau revistă, lider de partid sau de stat. Și totuși, am acceptat, iar în unele privințe am și menajat, mi-am dezvoltat, alte culte: în primul rînd, cultul pentru limba română (dar și pentru alte limbi); apoi, pentru carte și lectură; pentru trecutul Neamului, inclusiv pentru marii noștri înaintași; în fine – pentru sublimul, frumosul din jurul nostru, etalat în fața ochilor sau pitit, cu discreție, în sunetele oamenilor, în armonia operelor de artă (uneori, și în haosul acestora), în

* POHILĂ, Vlad. *Prefață*. În: *Arta de a pasiona cititorii* : (Editoriale din rev. *BiblioPolis*, 2003-2012). Ed. îngrijită de Lidia Kulikovski ; Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”. Ch. : S.n., 2012 (Tipogr. „Notograf Prim”). 160 p. ISBN 978-9975-4395-7-2.

temeinicia lucrurilor, în temeritatea faptelor, în noblețea aspirațiilor, intențiilor, idealurilor.

În cărți, în lecturi, în bibliotecă, am putut găsi cel mai des și cel mai sigur conținuturi, forme și expresii ale cultelor pe care le-am admis, le-am protejat, le-am consolidat – uneori fără a-mi da seama clar de aceasta – și grație cărora mi-am îmbogățit continuu cunoștințele, mi-am ascuțit abilitățile și sensibilitățile, putînd ajunge a fi cel ce sînt: un om al scrisului, un om împlinit și fericit prin creație, prin acumulări intelectuale, prin contact și comunicare cu oameni dragi care, vreau să cred, prețuiesc eforturile mele – uneori, chiar beneficiind de ele.

Unii colegi de breaslă mă întrebă – care insinuant, care din pură curiozitate – de ce scriu atît de mult (după alții, chiar foarte mult) despre bibliotecă și elementele ei constitutive: cărți, bibliotecari, cititori, lectură... Le răspund fără a ezita: scriu despre bibliotecă, pentru că este un subiect major! Un „ghem de teme” de importanță primordială, uneori decisivă pentru comunitate, pentru evoluția pe care o jinduiim a societății noastre, iar mai larg – și a lumii întregi.

Cu regret, la noi, dar și aiurea, încă nu sînt suficient de bine cunoscute adevăratele rosturi ale cărții, bibliotecii, lecturii. Or, impactul acestei magnifice triade (**carte – lectură – bibliotecă**; ordinea poate fi schimbată) este uriaș pentru bunul mers al lucrurilor și în casa omului, și în lume, din cărunta antichitate și pînă la multicolorul prezent. Mai mult, efectele benefice, adeseori salvatoare, ale „conlucrării” elementelor ce constituie sus-numita triadă se vor resimți și în viitor, chiar dacă – nu este exclus – și biblioteca, și cartea, și lectura se vor numi altfel, vor avea alte forme de existență.

Și mai puțin este cunoscută, iar în consecință – și mai nedrept apreciată – munca bibliotecarului de la noi. Și cînd te gîndești că tocmai bibliotecarii sînt cei care pasionează cititorii, iar aceștia sînt, conform unor evaluări recente, mai mult de jumătate din populație, în unele cazuri formînd chiar majoritatea unei națiuni (cultivate), majoritatea absolută a locuitorilor unui stat (prosper). A pasiona cititorii înseamnă a te implica și a contribui plenar – din suflet, dar și „cu minte”, cu bună știință, premeditat – la opera de informare și de culturalizare a membrilor societății. Iar un om informat, cunoscător, documentat, cult este, de regulă, mai puternic, mai sensibil, mai drept. Astfel încît, bibliotecarii sînt cei care contribuie generos la creșterea, la formarea unei comunități ce ne însuflă speranța, și certitudinea chiar, că vor trăi, iată, și compatrioții noștri, potrivit unor standarde capabile să garanteze șansa creșterii și împlinirii omului, iar celor care și-o doresc – și bucuria existenței.

Prin bunăvoința direcției BM „B.P. Hasdeu”, în anul aniversării a 135-a de la întemeierea bibliotecii noastre, am putut aduna și da la tipar această culegere de editoriale scrise, pentru revista BiblioPolis, de-a lungul perioadei 2003-2012. Am ținut să-mi intitulez cartea așa: Arta de a pasiona cititorii – nu pentru că așa da, în articolele mele „rețete” (sfaturi, idei) pentru o însușire mai temeinică a acestui extraordinar meșteșug, chit că anumite sugestii și informații utile pot fi găsite în multe editoriale. Am optat totuși pentru acest titlu deoarece prezenta carte se vrea un omagiu muncii, eforturilor, dragostei ce le manifestă bibliotecarii – tocmai cei care își asimilează, stăpînesc, apoi și promovează magnifica artă de a pasiona cititorii. Mai larg, culegerea se dorește a fi un sincer elogiu triadei carte – lectură – bibliotecă, punînd între copertele ei toată recunoștința și cea mai vibrantă dragoste pentru această sfîntă treime întru devenirea omului de treabă – informat, cult, bun la suflet, vrednic, simțitor...

AUTORUL

EDITORIALE DIN REVISTA *BIBLIOPOLIS* (2003-2015)

CĂLĂTORIND PRIN GÎNDURI, SUFLETE ȘI FRUMUSEȚE

Cu mai mulți ani în urmă, cineva mi-a atras atenția la un amănunt banal și, Ctotodată, deosebit, ce mi se pare acum semnificativ: noțiunile *biblioteca* și *Biblie* au aceeași rădăcină, cuvântul grecesc *biblon*, care înseamnă, pur și simplu, „*carte*”.

Regimurile autoritare ce s-au perindat de-a lungul a mai bine de șapte decenii în mai multe țări de pe trei continente au despărțit biblioteca de Biblie, punînd la loc de cinste în biblioteci cărți ce atentau obraznic la prestigiul milenar al Sfintei Scripturi. Să fie o pedeapsă de sus că după prăbușirea lagărului comunist bibliotecile au ajuns într-o situație, pe puțin spus, dificilă? Fonduri de carte dezechilibrate de tone de maculatură doctrinară, sedii avariate, desconsiderarea muncii de bibliotecar printr-o remunerare umilitoare – iată doar cele mai vizibile semne ale ghemului de probleme și greutăți cu care s-au ales gestionarii bibliotecilor și lucrătorii lor. Oamenii noștri au descoperit cu stupeoare că în URSS și în alte țări ce se autoconsiderau „cele mai cititoare din lume” bibliotecile erau în realitate, prioritar, niște furnizori de „droguri ale îndoctrinării”, nu furnizori de informații, de cunoștințe, de cultura generală. Specialiștii, inclusiv bibliotecarii, avînd ocazia de a vizita unele țări occidentale, au avut o revelație și mai șocantă: nivelul de întreținere a bibliotecilor era la noi incomparabil inferior celui din oricare stat capitalist. Între timp, deteriorarea instituțiilor de păstrare și împrumut al cărților a continuat; se pare că a prins a scădea vertiginos prestigiul însuși al cărții, fapt ce devine tot mai sensibil în confruntarea cărților cu televiziunea, apoi, și mai grav, cu internetul.

Necesitatea unei noi politici a bibliotecii și cărții se făcea simțită pretutindeni unde pînă mai deunăzi toți oamenii erau, zice-se, absolut egali.

S-au făcut anumite tentative de reglementare, în spirit nou, a activității bibliotecilor, și la noi. Au fost adoptate niște legi sau niște stipulații legislative, care, unde mai greu, unde mai ușor, au devenit operante. Chiar cu prețul sacrificării unor biblioteci – mai mici, sau din localități cu perspective neclare – s-a mai salvat ce se putea salva în cazul bibliotecilor mai mari, cu mai mulți potențiali utilizatori. Au apărut biblioteci noi, ca să nu mai vorbim de completarea fondurilor; fie mai mult din donații, dar procentul de carte românească a crescut simțitor, tinzând să ocupe locul pe care-l merită, central, printre celelalte limbi în care mai citesc cetățenii Republicii Moldova. Este apreciazabilă atragerea bibliotecilor în diferite programe, granturi și proiecte, dacă nu de rang național, apoi internațional, prin diverse fundații, societăți, consilii. Salariul bibliotecarilor este pus cumva în legătură, de către oficialități, cu cel al cadrelor didactice sau medicale, deci, cu al altor categorii compatibile de intelectuali. În fine, a fost instituită o nouă sărbătoare profesională – Ziua bibliotecarului, o performanță pe care nu a atins-o nici regimul sovietic, deosebit de generos la asemenea gesturi.

Și totuși, credem, cea mai autentică politică a bibliotecilor și a cărții o promovează la noi înșiși bibliotecarii. Spunem acest lucru nu ca o complezență de Ziua lor; nu facem decât să relevăm o axiomă, un adevăr greu contestabil. Prestigiul cărții, al bibliotecii a putut fi menținut sau chiar salvat numai datorită ținutei umane și profesionale a lucrătorilor ei, a majorității acestora, de vreme. Vă imaginați pe o clipă ce s-ar întâmpla dacă – prin absurd, evident! – bibliotecarii ar fi molipsiți de morbul indiferenței față de destinul volumelor din colecții, din fonduri? Sau de morbul unei oribile neglijențe, față de cititori, de acea atitudine disprețuitoare ce poate fi întâlnită în foarte multe magazine? Niște date statistice întru totul credibile atestază că în sistemul bibliotecar fidelitatea profesiei este la o cotă maximă, respectiv, fluctuația cadrelor fiind dintre cele mai reduse printre profesiunile intelectuale. Și aceasta, în pofida unor salarii în multe cazuri simbolice, care abia de acoperă cheltuielile pentru deplasare la locul de muncă, un minimum pentru hrană și achitarea citorva din numeroasele facturi pentru serviciile comunale.

Există o tărie aparte, tainică, poate chiar mistică, a ținutei umane și profesionale a bibliotecarilor, un atașament sincer meseriei alese și muncii prestate. Mi-a fost dat de atâtea ori să aud cuvinte de admirație la adresa bibliotecarilor noștri și, din fericire, aproape că niciodată – critici, vorbe de ocară. Inserăm și în acest număr al *BiblioPolis*-ului, consacrat „neofici-

al” Zilei bibliotecarului, mai multe aprecieri date muncii de loc ușoare în bibliotecă. Fie ca aceste cuvinte calde să aducă mai multă lumină în sufletele doamnelor și domnilor care servesc cititorii, altfel zis – cinstesc cartea, cunoștințele, cultura.

Acea carte despre care nu cred să fi vorbit cineva mai frumos decât Tudor Arghezi: „*Ce este o carte? O trebuință de singurătate a omului neliniștit și curios, înainte de a deveni o filozofică amărăciune, cartea e o făgăduință, o bucurie, o călătorie prin suflete, gânduri și frumusețe.*”

Celor care percep astfel rostul cărții, le urăm călătorii cât mai plăcute, cât mai norocoase. Aceste urări sună mai altfel acum, de Ziua profesională a lucrătorilor bibliotecii. Deși, dacă e să ne gândim mai bine, Ziua bibliotecarului e în fiecă zi când el e solicitat de utilizatori. Deci, mereu.

(*BiblioPolis*. 2003, vol. 7, nr. 3)

CARTEA, O MAGNIFICĂ LUCRARE A SPIRITULUI DIVIN

Acest număr al *BiblioPolis*-ului va apărea de Crăciun – poate cea mai iubită sărbătoare, alături de Paști și Duminica Mare, a omului nostru cu credință în Dumnezeu. Ne vom aminti, în aceste zile, în mod firesc, cu o trăire accentuată, de nașterea Fiului Domnului, de marea bucurie pe care ne-a adus-o Preacurata Fecioară Măria, cu mai bine de două milenii în urmă; vom da uitării, fie și pe un timp, grijile și frământările cotidiene, bucurându-ne de masa și de atmosfera festivă. Dar nici acum nu vom uita, nu vom face abstracție de Carte. Căci, nu-i așa: „La început a fost Cuvîntul...” – rostit, apoi scris, apoi tipărit, ca să ajungem, iată, și la cuvîntul virtual, fără de care e greu să ne imaginăm mersul în continuare al societății umane.

Încă nu s-a putut stabili cu maximă precizie data apariției pe mapamond a primei biblioteci publice. De regulă, acest eveniment major în existența omenirii este atribuit epocii antice; așadar, vârsta acestor instituții ar fi de câteva mii de ani. Bibliotecile personale însă sînt considerate cu mult mai tinere, iar cât privește caracterul de masă al bibliotecilor de acest fel, de cele mai multe ori se spune că ar fi o realizare a secolului trecut, la noi fiind pus în legătură cu programul de culturalizare a societății, promovat de cei care au încercat să ferească lumea prin doctrina comunistă. Se mai spune că bibliotecile per-

sonale ar fi fost apanajul intelectualilor, că le-ar fi deținut exclusiv scriitorii, clericii, savanții, politicienii de calitate... Este o eroare, un semiadevăr, poate o confuzie în această afirmație. Biblioteci personale au fost la noi – încă de prin secolele XVI-XVIII – extrem de multe, practic, în fiecă casă de țaran gospodar sau de bun meșteșugar, ca să nu mai vorbim de slujitorii clerului. Atîta doar că, aceste biblioteci aveau, de obicei, o singură carte: Biblia sau Sfînta Scriptură. Dar ce carte! Cît o bibliotecă cu tipărituri în toate domeniile posibile!

Data apariției „bibliotecilor personale cu o singură carte” poate fi stabilită la noi cu o oarecare precizie: este epoca traducerii și copierii, apoi și tipăririi, în limba română, a cărților sfînte, care anterior, fiind în slavonă sau în greacă, puteau fi găsite numai pe la biserici și prin mănăstiri.

Primele tălmăciri în română ale unor cărți sau fragmente din Sfînta Scriptură datează din sec. XVI. Munca de transpunere a Cuvîntului Domnului, pe înțelesul strămoșilor noștri, a fost grea și de lungă durată, ca să încununeze cu miraculoasa apariție, în anul de grație 1688, a *Bibliei de la București*, tipărită prin strădaniile domnitorului muntean Șerban Cantacuzino. *Biblia de la București*, de la 1688, conține același text pe care-l auzim și azi în lăcașurile sfînte, pe care-l putem citi și acum de pe filele tuturor edițiilor ulterioare, în limba română, ale Sfîntei Scripturi, căci redactările operate în secolele următoare, pînă nu de mult, nu au fost esențiale. Ni se pare deosebit de remarcabil acest fapt: apariția *Bibliei de la București*, tălmăcirea ei, este opera de o viață a fraților munteni Radu și Șerban Greceanu, dar cu importante contribuții ale mitropolitului Dosoftei și ale lui Nicolae Milescu Spătarul din Moldova, toți pornind de la cărțile sfînte redactate și tipărite în Transilvania, la Brașov, de către diaconul Coresi (*Catehismul, Liturghierul, Psaltirea, Apostolul* și, în mod special, *Evanghelia cu învățătură*).

Astfel că apariția Cărții Cărților în limba noastră a fost o fericită conlucrare a teologilor și cărturarilor din cele trei provincii românești, ca cea mai strălucită dovadă a istoricei, secularei noastre unități lingvistice și spirituale. Se pare că însuși Domnul Dumnezeu a dorit să arate lumii că sîntem „uniți în limbă, cuget și simțire”! Nimeni și niciodată nu va putea zdruncina această unitate, căci ar însemna să se atenteze astfel nu numai la ființa noastră națională, ci chiar la Puterea Divină s-ar atenta! Nici în cele mai grele perioade ale istoriei noastre, niciun invadator, niciun stăpînitor, niciun asupritor străin – turc, maghiar, rus, sovietic – poate că a încercat să oprească circulația cărților sfînte în română, dar să intervină în textul lor (să

le „moldovenizeze”, să le „ardelenizeze” etc.) – nimeni nu a cutezat. Sau, dacă au și îndrăznit, eforturile lor au fost spulberate peste ani.

Generația actuală de cititori nici nu-și poate imagina că pînă nu de mult – pînă acum vreo 15-20 de ani! – accesul la cărțile sfinte nu că era limitat, ci era, pur și simplu, interzis. Exemplare disparate ale unor ediții mai vechi ale Bibliei puteau fi văzute (doar văzute! dreptul de a le consulta îl aveau numai profesorii de „ateism științific”) în fonduri speciale din Biblioteca Națională și din Biblioteca Academiei. Pe acest fundal – din fericire, deja istoric – pare cu totul incredibil că astăzi, cine se interesează, poate găsi, împrumuta și citi cărțile sfinte, ca și multe alte volume reprezentînd o literatură extrem de bogată pe cele mai diferite teme vizînd credința în Dumnezeu, teologia, creștinismul, ortodoxia, afirmarea și importanța cărților sfinte în existența românilor etc. De fapt, (re-)deschiderea noastră spre Cuvîntul Sacru a început la sfîrșitul anilor '80, prin retipărirea unor texte sfinte în presa periodică de la Chișinău. Primul număr al *Glasului* – prima publicație cu litere latine din Basarabia postbelică – se deschidea, în primăvara lui 1989, cu niște crîmpeie din Biblie. Apoi, în 1990, revista *Nistru*, al cărei redactor era pe atunci Dumitru Matcovschi, a tipărit în mai multe numere consecutive textul integral, canonic, al Sfintei Scripturi. Tot atunci a fost revigorat, prin apreciabilă strădanie a protoiereului Petru Buburuz, și *Luminătorul* – revistă teologică și de cultură spirituală, cea mai veche publicație de acest gen din Basarabia, remarcabilă în primii săi ani de apariție și prin colaborarea la ea a poetului preot și profet Alexe Mateevici. Apoi au început a vedea lumina tiparului ziarele *Curierul ortodox*, *Alfa și Omega*, revista *Orthodoxia*, diferite calendare bisericești...

Cînd a mai ruginit sîrma ghimpată de pe Prut, a fost posibil să vină la noi din Țară zeci, sute de titluri de carte religioasă. Astfel, au apărut premisele pentru crearea de colecții, fonduri, secții de literatură în domeniu. Menționăm cu sinceră bucurie că tocmai într-o filială a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” – Biblioteca „Transilvania” (director, dna Parascovia Onciu) – a fost fondat primul Oficiu teologic într-o instituție bibliotecară din R. Moldova. Donația inițială, datorită căreia a și fost posibilă inaugurarea acestui Oficiu, număra 500 de volume. Astăzi, la dispoziția cititorilor de la „Transilvania” se află circa 2000 de volume, plus pagina web, pentru care au fost selectate cărțile mai des solicitate. Nu vom uita că meritul de a exista (și funcționa!) la Chișinău a acestei remarcabile colecții revine în cea mai mare

măsură regretatului prieten al bibliotecarilor basarabeni, cărturarului transilvănean Traian Brad, ctitorul unei excepționale instituții de cultură modernă românească – Biblioteca „Octavian Goga” din Cluj-Napoca.

Cartea, această minunată creație a geniului uman, este, indiscutabil, mai întâi de toate, o lucrare a Spiritului Divin. Să nu trecem pe lângă cărți ca pe lângă oricare alte lucruri frumoase. Să ne aplecăm mai des și mai atent privirile, mintea și simțirea asupra lor. Inclusiv, dacă nu prioritar asupra cărților sfinte. Acestea, e adevărat, presupun o anumită stare, un anumit efort, poate și o anumită pregătire. Și starea, dispoziția aceasta, și efortul, și pregătirea ni le facem tot noi. Luminați de lumina ce vine să ne încălzească de Sus. Să ne ferim de întuneric, dându-ne mai aproape de lumină!...

Crăciun fericit, sărbători de iarnă fericite, dragi colegi și prieteni! La anul și la mulți ani!

(*BiblioPolis*. 2003, vol. 8, nr. 4)

MĂRȚIȘOARE PENTRU BIBLIOTECARE

Cu diferite ocazii, s-a scos în evidență contribuția, de multe ori substanțială, Ca bărbaților la menținerea și dezvoltarea bibliotecilor. Personalități de-a dreptul remarcabile ca Francesco Petrarca, William Shakespeare, Johann Wolfgang von Goethe, Immanuel Kant, Anatole France... – din cultura europeană – sau Mihai Eminescu, B.P. Hasdeu, Spiru Haret, Nicolae Iorga, Dimitrie Guști – din spațiul cultural românesc – sînt doar cîteva nume ce fac cinste profesiei de bibliotecar, pe care au îmbrățișat-o și cei enumerați mai sus (și încă atîția alții!), ca să-i dea acestei îndeletniciri pondere, valoare, inclusiv în virtutea măreției talentului și capacităților lor excepționale. **Și totuși, pentru extrem de multă lume, profesiunea de bibliotecar se asociază de cele mai multe ori cu femeia.** Tocmai de aceea, acest articol consacrat Mărțișorului, sosirii primăverii și frumoaselor schimbări ce se produc în natură și în sufletele oamenilor, vrem să-l dedicăm femeilor. Cîte un buchet de flori, fie ele și imaginare, vor primi, odată cu acest număr de revistă, toate angajatele Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, iar de ne ajută inspirația – extindem gestul spre toate femeile ce trudesc în preajma rafturilor de cărți. Nu credem că ar fi un prilej de supărare pentru colegii-bărbați. În ultimă instanță, tradiția cea veche și nealterată prevede că mărțișoare se dau numai femeilor – bărbații înmînează soțiilor, colegelor, surorilor, mamelor, priete-

nelor acele două flori de mătase cusute cu culoarea dragostei – roșu – și cea a purității, sincerității – albul. Că la noi se mai întâmplă și invers e numai o urmare a dragostei deosebite pentru acest obicei, un timp pe nedrept neglijat, aproape că dat uitării, încît atunci cînd a fost readus în actualitate, masiv, se pune pe prim-plan gestul de a dărui, fără a se mai ține cont de fireasca diferențiere făcută de poporul nostru cu secole în urmă: florile, fie ele și de mătase, trebuie dăruite numai de către bărbați, exclusiv femeilor.

Este adevărat că lucrătorii bibliotecilor au acum mai multe prilejuri de a se felicita, de a fi felicitați. Ne gîndim, în primul rînd, la sărbătoarea profesională, Ziua bibliotecarului, de la începutul lunii octombrie. Ceva mai devreme, în a treia duminică a lunii mai, se marchează Ziua lucrătorilor culturii. Fiecare bibliotecar are – ar trebui să aibă, cel puțin – o trăire, o simțire a sa aparte, la 27 August, de Ziua Independenței Republicii Moldova, și la 31 August, de Ziua Limbii Române. În multe case și colective se mai sărbătorește 8 martie – Ziua internațională a femeilor, unii își amintesc de Ziua internațională a poeziei (21 martie), a teatrului (27 martie), a muzicii (1 octombrie)... Și totuși, Mărțișorul are un farmec mai aparte, deoarece această zi deschide nu numai porțile primăverii, dar mai inaugurează ciclul marilor noastre sărbători tradiționale, parcă veșnice: Pastele, Duminica Mare, Crăciunul, întîmpinarea Anului Nou (revelionul, Sfîntul Vasile)...

Tradițional, la vreo ocazie festivă, cum se cuvine a vorbi despre oameni numai la modul pozitiv, se obișnuiește a se face și o listă a celor mai buni lucrători, colegi, subalterni. În opinia noastră, nu există încă rețete, criterii întru totul clare, sigure, cu atît mai mult – exhaustive – de apreciere a muncii cuiva. Tocmai de aceea, oricît de mare ar fi ispita, nu vom da în această pagină nume care, în mod firesc, ne vin în memorie cînd vrem să asociem cu niște persoane concrete activitatea bibliotecară.

Dacă ar fi de capul nostru, am înșira aici foarte multe nume – dacă nu pe toate! – de lucrători ai Bibliotecii Municipale, procedînd la niște categorisiri bazate pe un set anume de calități. În primul rînd, i-am aminti pe cei care se bucură sincer că sînt angajați ai acestei instituții. Pe cei care sînt conștienți că prestează o muncă deosebit de importantă, de valoroasă în această epocă a unor evoluții cu adevărat spectaculoase: și dramatice, și tragice, ba chiar și comice și, totuși, mai presus de toate – sublime, căci, în ultimă instanță aceste evoluții oricum se vor încununa cu împlinirea speranțelor de dreptate istorică. Acea dreptate fără de care e de neconceput democrația autentică,

supremația rațiunii de a fi stăpîni pe propriul destin, în propria țară, fructificarea șanselor oferite egal pentru toți ș.a. Nu am uita de cei care și-au găsit rostul în echipa „Hasdeu”, se simt comod și fac tot ce le stă în puteri pentru a se simți și mai bine în „aceeași familie a bibliotecarilor”, cum calificase marele bibliolog N. Georgescu-Tistu, cu vreo trei sferturi de secol în urmă, colectivul de lucrători ai unei biblioteci ce activează pe baza spiritului de echipă. Nici pe cei fideli profesiei alese, care nu se lasă tentați de îndeletniciri fie și provizoriu mai lucrative, mai „bănoase”, muncind cu dăruire în beneficiul cititorilor, adeseori în detrimentul bunăstării familiale. Pe cei care fac tot posibilul pentru a menține și chiar a ridica prestigiul profesional, încît să nu devină o iluzie opinia potrivit căreia bibliotecarul e o persoană și amabilă, și cu un acut simț al răspunderii, care știe să asculte, dar știe și să dea lămuriri, informații necesare, să îndrume cu precizie, în cunoștință de cauză, cititorul „pe valurile oceanului informațional”. În fine, pe cei care răspund afirmativ, fără a ezita, acestor exigențe enunțate, tot cu trei sferturi de secol în urmă, de către N. Georgescu-Tistu față de candidații la munca de bibliotecar: „*Au calitatea ordinii, a metodei suplute de spirit, asimilarea cunoștințelor diverse, răbdare, amabilitate?...*”

La începutul toamnei din anul trecut, o colegă de breaslă, pregătind un material despre munca bibliotecarilor, a efectuat un sondaj independent cu o singură întrebare adresată tinerilor studioși – studenți și/sau doctoranzi, tot ei și beneficiari ai BM: „*Penru ce sînteți (deosebit de) recunoscător bibliotecii?*” Desprindem cîteva aprecieri, credem, edificatoare, nu înainte de a face precizarea că toate răspunsurile au fost favorabile activității bibliotecarilor noștri. Așadar:

- „*Numai datorită acestei biblioteci mi-am putut scoate la capăt teza de licență în management, pe care am susținut-o cu brio!*” (Nota bene: respondentul e licențiat al ULIM-ului, școală superioară cu o bibliotecă destul de solidă);
- „*Am văzut în această sală de lectură o expoziție de pictură a unui coleg de la Arte Plastice. Atunci m-am gîndit: parcă n-aș putea face și eu o expoziție similară, chiar dacă sînt cu doi ani mai mic?! În cîteva luni mi-am adunat lucrările finisate, am pus la punct încă vreo zece pe care le credeam aproape de finis... Acum primesc întruna felicitări de la prieteni, colegi, profesori, ba chiar și de la necunoscuți. Nici nu puteam bănui că la o bibliotecă vin atît de mulți admiratori ai graficii și picturii*” (NB: chiar și pentru un artist

plastic, în anumite situații, biblioteca poate însemna nu mai puțin decât un muzeu sau o galerie de arte...);

- „Datorită accesului la internet, asigurat de bibliotecă, am găsit o șansă unică de a merge în lumea liberă să-mi continuu studiile! Dacă nu voi mai fi un cititor fidel «al lui Hasdeu», cum zicem noi, cu certitudine voi fi mereu recunoscător anume acestei biblioteci” (NB: în municipiul nostru funcționează în prezent zeci de internet-cluburi și/sau internet-cafenele – cu mult mai multe decât biblioteci. Se vede însă că acestea din urmă predispun omul mai puțin pe unda distracțiilor...);
- „Aici mi-am întilnit alesul inimii. Culmea e că mi-e coleg de promoție... Am înțeles destul de repede că avem în comun nu numai pasiunea pentru studii, pentru cărți și iată că în ultimul an sîntem deja mereu împreună. Inclusiv la bibliotecă!” (NB: firește, fericita apropiere a două inimi tinere putea să aibă loc și la o discotecă, la o petrecere în vreun local public, mai modest sau mai luxos, în stradă sau chiar într-un mijloc de transport; în fine, prin intermediul unor publicații de tipul *Makler*. Dar s-a întîmplat totuși într-o ambianță mai puțin banală și cu mult mai sobră...).

Nu avem nicio îndoială că la derularea fericită a acestor istorii – fie ele și ieșite din comun, poate chiar singulare – își au partea de contribuție și bibliotecarii noștri. Biblioteca devine tot mai des un refugiu pentru un număr crescînd de persoane și angajații ei trebuie să răspundă constant, plener, generos, de aflarea în bune condiții a acestor refugiați pe una dintre mirificele insule ale destinului. Este vocația, dar și obligația bibliotecarilor.

(*BiblioPolis*. 2004, vol. 9, nr. 1)

BIBLIOTECA ÎNTRE TRADIȚIE ȘI MODERNITATE

La cea mai recentă ediție a Tîrgului de carte *Bookarest – 2004*, ce s-a desfășurat la finele lunii mai a.c. în frumosul oraș de pe malul Dîmboviței, a atras atenția multora și această manifestare: o masă rotundă pe tema *Cartea virtuală vs cartea tipărită*. La discuții au participat directori de biblioteci, bibliologi, simpli bibliotecari, cadre didactice în domeniu. Nici participanții la masa rotundă, nici reporterii ce au relatat despre ea, nu au îndrăznit să spună categoric „Da” sau „Nu” cărții virtuale. Însuși felul cum a fost formulat su-

biectul discuției – *Opinii pro sau contra cărții virtuale* – ne duce cu gândul la existența, pe o durată încă greu de stabilit, a unei dileme vizînd tradiția și modernitatea în lumea cărții. Sau, mai simplu zis, încă multă vreme va persista, fără un răspuns clar, categoric, întrebarea cine-i învingătorul și cine-i învinsul, între cartea tradițională și cea virtuală... Pentru că, în această competiție a evoluțiilor, s-ar putea nici să nu fie învingători și învinși. Cel puțin deocamdată, dar și într-un viitor apropiat, poate chiar și în unul mai îndepărtat.

Am asistat recent la o convorbire dintre doi doctori în studiul artelor, tocmai după ce ambii lansaseră cîte o carte nouă, cu aproximativ același subiect și același volum. Primul cercetător, un român de la Cluj-Napoca, își scrisese monografia în doi ani și ceva. Cel de al doilea, un spaniol de la Barcelona, isprăvisese lucrarea în numai două luni! Sincer uimit, românul și-a exprimat încîntarea, dar și o doză de neîncredere... Însă dubiile i-au fost spulberate de această precizare a colegului din Spania: cît timp a scris monografia, a fost accesat continuu la site-urile a 11 (unsprezece!) mari biblioteci de la Madrid și din alte mari orașe spaniole, consultînd prin internet peste 400 de surse bibliografice, față de alte vreo 15-20 de volume, cărți vechi și rare, pe care a trebuit să le consulte *de visu*. Cercetătorul român, om de modă veche, auzise doar de posibilitatea de a consulta literatura de specialitate prin internet...

Veți spune că de, așa e acolo, în Vest, pe cînd la noi... Dar nu-i chiar așa! Dacă e să judeci, de exemplu, după literatura pe care o folosesc tot mai mulți studenți (fie de la București, Iași, Timișoara sau Cluj-Napoca, fie de la Chișinău, Bălți sau Cahul), pentru a-și scrie tezele de an sau de licență, înclini să crezi că așa-numitul *e-book* este omniprezent și chiar în multe privințe învingător, dacă nu atotbiruitor.

Cu vreo jumătate de secol în urmă, reductabilul bibliolog român N. Georgescu-Tistu, își exprima încrederea că, „*deși concurată de radio și cinematograf, forma clasică a cărții va rămîne instrumentul cel mai temeinic pentru cultivarea sufletului oamenilor și pentru înțelegerea pașnică între ei; instrumentul cel mai subtil de perfecționare a minții noastre*”. Acum cartea mai e concurată de televiziune, video, internet... și totuși! Pe la mijlocul anilor '90, o mare companie editorială din Marea Britanie a investit o sumă fabuloasă pentru a trece la cartea electronică. Însă peste cîțiva ani a investit de trei ori mai mult, pentru a reveni la cartea tradițională!...

La Tîrgul de carte de la București, ca, de altfel, și la alte manifestări similare, rafturile (nu pavilioane!) atribuite cărții electronice ocupau un spațiu mai mult decît modest. Printre altele, în unul din buletinele acestei expoziții-

tîrg de carte, se încerca o inventariere a literaturii electronice din România, cu referire specială la vizualizarea poeziei, prozei, dramaturgiei, eseului ș.a. Saluțînd niște apariții de excepție cum ar fi site-urile dedicate lui Nichita Stănescu sau Dumitru Stăniloae, autorii articolului constatau o situație totuși deplorabilă în domeniu: deși ar implica niște cheltuieli minime, nu putem găsi încă pe internet opera lui Eminescu sau Coșbuc, Creangă ori Slavici, Camil Petrescu sau Mircea Eliade, nici vorbă de *Istoria literaturii române...* a lui G. Călinescu sau a altui exeget de prestigiu, în articol este prezentată o listă de site-uri, pe care o preluăm și noi aici, cu speranța că va trezi interesul cititorilor, dar și că poate să prindă bine cuiva în munca-i cotidiană la bibliotecă. Astfel, pe <http://editura.liternet.ro> pot fi găsite peste 80 de volume în format electronic, multe aparținînd unor autori consacrați. Site-ul *Biblioteca românească* (<http://biblioteca.euroweb.ro>), unul dintre cele mai solide site-uri culturale românești, găzduiește și numeroase pagini ale literaturii naționale, grupate în secțiuni: *Literatură clasică*, *Literatură populară*, *Memorialistică*, *Filozofie* etc. Printre altele, volumele de pe site-urile editurilor românești pot fi descărcate în calculatorul celui care a efectuat plata (de la 1,95 \$ pînă la 4,95 \$ volumul) de la adresa: <http://www.folium.ro/ebooks>. Vom mai reține un site dedicat integral lui Caragiale (<http://www.caragiale.net>), precum și site-urile unor publicații literare în format electronic, editate cu precădere de scriitori tineri și/sau moderniști: <http://www.respiro.org> (revista *Respiro*), <http://www.asalt.tripod.com> (revista *Asalt*), <http://www.tiuk.reea.net> (revista *Tiuk* a fraților Mihai și Alexandru Vakulovski, originari din Basarabia, una dintre cele mai interesante publicații în spațiul virtual românesc) ș.a.

Nimeni nu poate contesta numeroasele avantaje pe care ni le oferă cartea modernă (virtuală, electronică), inclusiv (sau poate, în primul rînd) operativitatea găsirii ei, acea viteză care sfidează depărtările și frontierele, dar și comoditatea în utilizarea literaturii (de ex., citate, scheme, figuri etc. pot fi preluate fără niciun efort, ceea ce-i inimaginabil în cazul cărții tipărite). Și totuși, cine va pune la îndoială mulțimea de avantaje pe care le oferă omului, de mai bine de cinci secole, cartea tradițională? Sigur că e vorba și de o obișnuință transmisă din generație în generație, de o percepere înrădăcinată, dar mai e la mijloc și o simțire specifică a cărții, care nu va fi schimbată nici de cele mai spectaculoase evoluții ale tehnologiilor moderne. Ni s-au părut edificatoare, în acest sens, aserțiunile dlui Gheorghe Erizanu, unul dintre cei mai temerari și mai performanți editori de la noi, totodată, scriitor cu o viziune in-

discutabil modernă. „*Cartea obișnuită*, apreciază Gh. Erizanu într-un interviu acordat recent ziarului *Democrația*, *nu este doar lumină. Este și un excelent somnifer. Și, esențial, nu face rău sănătății. Cartea e ca o femeie pe care o simți, o poți mîngîia. E-book e ca aceeași femeie, doar că o privești la televizor.*”

Adevărul e că argumentele pro sau contra unui ori altui fel de carte pot fi invocate la infinit și nu se știe încă cine va avea mai multă dreptate. Puși în situația de a munci, de un deceniu deja, nu numai cu cartea tradițională, dar și cu cea electronică, lucrătorii bibliotecilor nu trebuie să considere că se află între două focuri, între ciocan și nicovală, între Scila și Caribda. Ei se află, pur și simplu, între două șanse pe care ni le oferă progresul contemporan și trebuie să fructifice la maximum aceste priorități. Firea omului e croită astfel că, de cele mai multe ori, acceptă anevoie inovațiile. În unele cazuri, și mai greu și le însușește. Dar o atitudine dușmănoasă din start sau chiar exagerat de prudentă față de noile tehnologii este păguboasă și pentru lucrător, și pentru prestigiul instituției unde muncește. Nu e cazul să ne temem sau să ne ferim de mersul vertiginos al științei și tehnicii. Există, neîndoios, o abordare aprioric stresantă a oricărei inovații. Dar stresul are mai multe leacuri, unul deosebit de eficient fiind atitudinea îngăduitoare, ca și bunăvoința, bazată pe încredere. Iar dacă atitudinea binevoitoare sau – în termeni mai moderni – creatoare, față de aceste evoluții, este conjugată cu un respect constant pentru tradiție, atunci succesul, efectul benefic al muncii este ca și garantat. Este o cale sigură spre mulțimea de cititori – tot mai diversificată –, spre necesitățile și preferințele în continuă amplificare ale beneficiarilor bibliotecii contemporane.

(*BiblioPolis*. 2004, vol. 10, nr. 2)

O CATEGORIE SPECIFICĂ DE CITITORI: CHIȘINĂUIENII

Trăim într-o epocă a diversităților în continuă creștere... Acest adevăr sare în ochi cu atît mai mult cu cît majoritatea sîntem totuși „fii și fiice” ai unei epoci a uniformității, monotoniei, unității impuse de un regim totalitar, cînd ceea ce ieșea din cadrul general, din tiparele trasate de „conducerea cea mai înțeleaptă din lume”, era suspect și condamabil.

Cine-și imagina, cu două decenii în urmă, că ar putea exista la noi, de exemplu, categorii diferite de cititori? Nu, pe atunci putea fi un singur fel

de cititori: oamenii sovietici, „cei mai avizi cititori, cei mai fideli prieteni ai cărții” etc., etc. Dacă se și admitea – cu mare scîrț, totuși! – o delimitare, ea se putea face între cititorii din bibliotecile academice, adică cei pentru care lectura era o parte a muncii lor, și „toți ceilalți”, care găseau (sau trebuiau să găsească!) în citit – expresia cea mai sigură de familiarizare cu ideologia de stat și o șansă sigură de formare, prin ea (prin ideologie, și, parțial – prin lectură!) a „omului nou”, „constructor al societății comuniste”, al „viitorului luminos”... și tot așa.

După ce ne-am clarificat cu ideologia, care s-a dovedit a fi perimată din start, apoi și cu viitorul, care nu dădea niciun semn că ar fi cît de cît luminos, iată că în societate se produce o spectaculoasă schimbare, datorită căreia iese la suprafață o impresionantă diversitate de opinii, abordări, interese etc. și, în consecință – diferite grupuri, mai mari sau mai mici, de persoane categorisite pe cu totul alte criterii decît cele cu care ne obișnuisem.

S-a produs o firească diversificare și în sistemul bibliotecar. Își putea imagina cineva, cu 20 de ani în urmă, să funcționeze la noi o bibliotecă evreiască? Sau una prioritar pentru deținuți? Dar ce să mergem atît de departe: era greu de conceput existența unei colecții de carte românească aici, unde vorbitorii de limba română au fost și mai rămîn majoritari...

Iată că am și anticipat o schiță la portretul cititorului de la Chișinău, al utilizatorului bibliotecilor din capitala noastră. Pe ultima pagină a copertei acestui număr al revistei *BiblioPolis* puteți vedea, puteți admira! o hartă a bibliotecilor de la Chișinău – idee originală și inspirat realizată de kolegele noastre, Genoveva Scobioală și Rodica Brînză de la Departamentul marketing. Este cea mai convingătoare dovadă a transformărilor benefice, inclusiv în sensul diversificării exigențelor, intereselor, necesităților culturale, prin care a trecut municipiul, iar odată cu el – și majoritatea absolută a locuitorilor lui. Fără exagerare, putem vorbi azi de chișinăuieni ca de o categorie specifică de cititori, atît la nivel național, cît și într-un context mai larg, poate chiar mondial. Imaginea utilizatorului de bibliotecă de la Chișinău se conturează cel mai pregnant din... rapoartele anuale ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”! Chișinăuianul cititor este, în primul rînd, un om cu adevărat avid de carte, de lectură, de informație, de documentare: **aproape că fiecare al doilea locuitor al municipiului trece pragul bibliotecilor.** Apoi, orășeanul nostru este un cititor modern, care **poate și vrea să beneficieze de ultimele realizări în domeniu,** inclusiv de accesul la internet și de cartea virtuală. **Cititorii din**

capitală sînt niște poligloți: ei solicită literatură nu numai în română și rusă, limbi care dețin aici tradițional întîietatea, dar și în toate limbile de circulație internațională, de la engleză la chineză, precum și în idiomurile vorbite de toate minoritățile etnice de la noi: bulgară, ucraineană, găgăuză, cele două limbi evreiești (idiș, ivrit), polonă... Cititorul de la Chișinău **are toate șansele de a face lecturi și de a se documenta în biblioteci și/sau filiale, secții specializate:** de artă, de drept, strict științifice, reprezentînd diferite culturi (rusă, germană, turcă...), pentru copii, pentru persoane dezavantajate, de teologie etc. Funcționarea pe limbă bibliotecile din Chișinău a unui **număr mare de cluburi, cercuri, cenacluri, tabere** ș.a. determină o varietate și mai mare a ofertei, respectiv, a satisfacerii intereselor profesionale, culturale, de vîrstă etc. Am mai adăuga aici că utilizatorii fondurilor de bibliotecă de la Chișinău sînt niște răsfațați: nicăieri în altă parte nu pot beneficia de servicii de informare-documentare cum e cel de la Sediul Central al BM „B.P. Hasdeu”, care e un adevărat centru de informații comunitare: numărul informațiilor solicitate e în continuă creștere, iar cazuri supărătoare de nesatisfacere a intereselor încă nu au fost înregistrate. Nu trebuie neglijat nici acest aspect: **generozitatea bibliotecilor din Chișinău.** Nu e o metaforă, ci o axiomă această generozitate: cele vreo 40 de biblioteci unite sub patronatul spiritual al lui Bogdan Petriceicu Hasdeu oferă servicii tuturor solicitanților, indiferent dacă au viză de reședință pe bdul Ștefan cel Mare și Sfînt sau la Posta Veche, pe noua stradă Alba Iulia sau în străvechiul sat Băcioi. Mat mult, sălile de lectură și fondurile de carte ale BM sînt accesibile și pentru locuitorii altor sate și orașe din republică. Numai interes și corectitudine să fie, că oricine, practic, își va putea satisface necesitățile de lectură și de documentare. Ar fi nedrept să nu evocăm, aici și acum, încă o particularitate a Chișinăului cititor. E vorba de **atitudinea favorabilă a autorităților locale față de destinul bibliotecilor și, în consecință – față de cititori.** Fără de concursul efectiv și eficient al Primăriei, conduse de dl S. Urecheanu, nu avem nicio îndoială – alta ar fi imaginea bibliotecilor din municipiu și alta ar fi dispoziția zecilor de mii de orașeni ce trec pragul acestor instituții de luminare a minții și sufletului...

Și cum amintisem de un specific și în context mondial al cititorilor de la Chișinău, trebuie să facem și precizarea necesară: ne refeream, în primul rînd, la **accesul la valorile culturale ale minorităților naționale**, ale grupurilor etnice de la noi. În capitala Republicii Moldova, printre primele în capitalele republicilor din defunctul URSS, au apărut biblioteci de carte destinate

exclusiv acestor categorii de populație. Iar felul cum funcționează ele, trezește interesul și încântarea altor metropole, chiar din state care s-ar părea că au acumulat o experiență mai bogată în sensul satisfacerii necesităților spirituale ale alogenilor, alolingvilor.

Aceste rînduri au avut ca punct de pornire o frumoasa sărbătoare ce bate la ușă: Hramul Chișinăului. Deși relativ „tînără”, această sărbătoare a devenit, indiscutabil, una dintre cele mai îndrăgite de chișinăuieni și de oaspeții capitalei. Cum am spus mai sus, o bună parte a locuitorilor capitalei sînt și cititori ai bibliotecilor noastre. Lor le adresăm acum cele mai frumoase felicitări și urări, inclusiv dorința de a rămîne și în continuare utilizatori ai sălilor de lectură și ai colecțiilor de carte. Nu simpli beneficiari, dar și buni prieteni ai bibliotecii și ai bibliotecarilor. Este și aceasta o trăsătură a categoriei specifice despre care am amintit în titlu; relația cititor-bibliotecă, trăinicia ei, ca o garanție a funcționării tot mai bune a celor mai solicitate instituții ale culturii de la noi.

(*BiblioPolis*. 2004, vol. 11, nr. 3)

CEL MAI PUTERNIC, MAI SIGUR LIANT

Puțini știu că în acest an se termină *Deceniul mondial al popoarelor băștinașe și al limbilor lor* (abreviat, în franceză: *DMPAL*), lansat cu exact zece ani în urmă, de către ONU, în scopul protejării și îmbunătățirii condițiilor de dezvoltare a unor populații și a graiurilor vorbite de acestea. Dat fiind că efectele (adică programele, tot felul de activități, acțiuni și măsuri) acestui deceniu „tematic” al ONU nu s-au dovedit prea eficiente, Consiliul economico-social a solicitat Adunării Generale a acestei organizații suprastatale prelungirea Deceniului – cu încă zece ani. Astfel, suita acțiunilor de protejare și ameliorare a condițiilor de dezvoltare a unor populații și de funcționare a limbilor acestora se va afla încă un deceniu sub înaltul patronaj al ONU. Încă zece ani despre destinul unor popoare și limbi „cu probleme” se va vorbi și se va acționa de la cea mai înaltă tribună a lumii.

Denumirea acestei suite de manifestări cu o durată de 20 de ani (zece trecuți, zece următori), mai ales dacă vom avea ca punct de plecare denumirea ei în franceză – *Decennie des peuples aborigenes et leurs langues* – te duce cu gîndul la populațiile băștinașe din spații îndepărtate ca Australia, Oceania, America de Nord, America de Sud, Africa... Fără doar și poate, totul a înce-

put de la situația precară din aceste zone ale lumii. Statisticile, ca și evoluțiile de aici sînt implacabile: anual dispar alte și alte popoare, populații, iar odată cu ele – mor și limbi, dialecte sau graiuri. O recentă contabilizare făcută de lingviști și etnologi arată că în lume s-ar vorbi circa 6,8 mii de limbi și dialecte distincte. Jumătate din acestea, sau circa 3,5 mii de idiomuri, într-adevăr „au viză de reședință” în țări ca India, Papua-Noua Guinee, Indonezia, Mexic, Brazilia, Camerun, China, SUA, Rusia. Vreo 400 de limbi au rămas cu 50 de vorbitori, alte 60 de idiomuri se află într-un veritabil delir al dispariției, avînd cîte unu-doi vorbitori. E bine să se știe că o limbă se consideră ferită de pericolul dispariției dacă are cel puțin un milion de vorbitori. Astfel de limbi sînt în lume vreo 250... celelalte, mai bine de 90 la sută din idiomurile contabilizate pe Terra, se confruntă cu primejdia morții naturale a purtătorilor lor.

Totuși, *DMPBL – Deceniul mondial al popoarelor băștinașe și al limbilor lor* al ONU – vizează și Europa, inclusiv popoare sau populații relativ sau aparent prospere. În franceză (ca și în română, de altfel) cuvîntul *aborigène*, utilizat în denumirea Deceniului despre care discutăm, este sinonim cu *autochtone*, *indigène*, *local*, însemnînd, deci, *autohton*, *indigen*, *local* – sinonime ale lui *băștinaș*. La fel, noțiunea de *limbă primejduită* (= aflată în pericol de dispariție) are în vedere cele mai diferite forme de strîmtorare, neglijare, sfidare a dreptului unei sau altei populații de a-și vorbi / utiliza nestingherit graiul în toate sferile vieții. În consecință, oricît ar părea de surprinzător, dar *DMPAL* vizează și Republica Moldova.

Nimic de mirare, căci situația lingvistică de la noi este una dintre cele mai dificile în partea de sud-est a Europei și, privind altfel la lucruri – din spațiul ex-sovietic. În R. Moldova, după 15 ani de la decretarea funcțiilor de stat pentru limba băștinașilor, româna se află într-o situație doar ceva mai bună decît era în URSS, dar nici pe departe în situația pe care ar trebui s-o aibă o limbă oficială, de stat. (Nu e cazul să facem comparații cu franceza în Franța sau cu suedeza în Suedia, suficient să vedem cît de comod se simt la ele acasă limbi ce au avut pînă la 1991 cam același destin cu româna din RSSM: estona, letona, lituaniana, georgiana, armeană...) Limbile unor minorități etnice de la noi, și mă refer la ucraineană, bulgară, găgăuză, au o situație relativ satisfăcătoare, conformă exigențelor, standardelor impuse de organismele internaționale. Și fiindcă toate se văd mai bine în comparație, vă propunem să vedem ce se întîmplă cu limba găgăuzilor, respectiv, a bulgarilor din Ucraina... Cum nu au fost, nu există nici acum acolo școli, presă, emisiuni radio și TV la nivel

național; nici pomeneală de biblioteci bulgare sau găgăuze, chiar dacă numeric aceste comunități sînt comparabile cu cele din R. Moldova.

Totuși, o politică mai coerentă, dar și o schimbare de atitudine din partea liderilor de comunități naționale ar contribui la ameliorarea situației în care se află limba și cultura comunităților ucraineană, bulgară și găgăuză de la noi. Cu regret, însă, atît politicianii zilei, cît și mulți lideri de comunități etnoculturale de la noi manifestă un excesiv și nejustificat devotament față de limba rusă. Acesta e motivul că în R. Moldova, aproape ca și în RSSM, rusa continuă a fi limba principală în stat. Or, e un lucru bine știut – limba, pe lîngă faptul că e partea cea mai de preț a patrimoniului național, mai e și un important însemn al unui stat ce se vrea independent. Statele din Africa sau din Asia, în care limbile colonizatorilor au păstrat asemenea poziții, aceste țări, zic, își continuă o existență semicolonială. Din păcate, curentul de opinie (mai bine spus – ideologic, sau și mai exact: economico-ideologic) care dorește să țină R. Moldova în această stare de semicolonie a Rusiei, este foarte puternic. Din acest punct de vedere, limba băștinașilor R. Moldova, limba ei de stat / oficială se află într-o permanentă primejdie, amenințare. Presiunea continuă a limbii ruse nu numai că influențează nefast funcționarea nestingerită a românei ca limbă oficială, dar exercită și o acțiune malefică asupra lexicului, pronunției, structurilor ei gramaticale și sintactice.

Situația avantajată (repetăm: și prin nimic justificată) a limbii ruse provoacă și menține o atitudine de neglijență (iar în multe cazuri – și de dispreț) față de limba noastră din partea unor reprezentanți ai minorităților naționale de la noi. Exemple – cîte vrei, și nu trebuie căutate în stradă sau în nu știu care firme cu activități tenebre. Oricît ar fi de regretabil, dar acest flagel se întîlnește chiar și într-un univers atît de pașnic, atît de deschis la comunicare cum e cel al bibliotecilor. Au devenit proverbiale capriciile cîtorva colege de ale noastre, care din 1991 încoace cer secretarei de la Sediul Central al BM să le spună în rusă ordinea de zi a vreunei ședințe ordinare. Într-o bibliotecă deschisă recent, cîteva angajate i-au cerut ultimativ șefei să le traducă în rusă planul de activități. Rețineți, vă rog, acest amănunt: nici măcar nu roagă, dar cer... Această stare de lucruri – absolut anormală în orice societate, respectiv, într-un stat ce se respectă va dura pînă cînd factorii de decizie (iar aici trebuie incluși și liderii de comunități etnoculturale) nu-și vor schimba optica: păstrînd dragostea și atașamentul față de rusă, să-și cultive un respect elementar și față de limba oficială a R. Moldova. Va fi la fel de trist la noi pînă cînd așa-

numiții rusolingvi (altfel, în marea lor majoritate cetățeni vrednici ai statului R. Moldova) nu vor realiza că limba rusă se poate dezvolta, poate avea viitor ca o limbă omniprezentă numai în patria sa, adică în Rusia.

Realitățile sînt de așa natură că fiecă stat are, de regulă, o limbă de bază, de primă importanță și de primă necesitate. Istoria a decis ca în R. Moldova acest destin, acest rol să revină românei, ea devenind cel mai puternic și mai sigur liant al societății noastre. Deoarece, în afară de faptul că, fiind de-a lungul secolelor unica limbă în casa noastră, istoricește mai fiind și unica limbă de comunicare între băștinași și cei veniți mai tîrziu pe aceste pămînturi, româna întrunește toate datele ce o pun în capul mesei: e o limbă cristalizată, normată, codificată; cu o apreciabilă bogăție lexicală, inclusiv terminologică; e limba unei literaturi și a unei culturi cu nimic mai prejoase decît ale altor popoare din Europa de Sud-Est.

Necunoașterea limbii oficiale, respingerea ei este desigur o încălcare... dacă nu a legislației, atunci, cu certitudine, a legilor conviețuirii și ale bunului-simț. Respingerea limbii majorității este un semnal alarmant pentru comunitate, o lipsă de respect nu numai față de vorbitorii ei, dar și față de statul ce poartă numele majorității băștinașe. Fără acest respect, discuțiile despre armonie, toleranță, înțelegere, pace civică... toate devin niște vorbe goale, o pură demagogie.

La noi se vorbește mult de necesitatea consolidării societății, destul de dezmembrată în ultimele două decenii și poate cel mai mult abordează acest delicat subiect chiar cei care se opun, mai discret sau mai deschis, funcționarii limbii oficiale, trîmbițînd despre măreția limbii ruse, măreție pe care, de altfel, nimeni la noi nu o pune la îndoială. Pur și simplu, o limbă este cu adevărat măreață în patria sa: franceza – în Franța (nu în Africa de Vest), ucraineana – în Ucraina (nu în statul Winnipeg din Canada, unde s-au oploșit circa două milioane de ruteni), rusa – în Rusia (nu în Bulgaria sau în Mongolia, unde în anii de comunism se studia obligatoriu din clasa întâi a școlii medii, ca după schimbările din 1989-1991 să rămînă obiect de studii doar la facultățile de slavistică etc.). Ei bine, limba română are acum două spații geopolitice indigene (ca să apelăm la terminologia ONU), adică băștinașe: România și R. Moldova.

La est de Prut, după 31 August 1989, româna își recapătă funcțiile, atribuțiile, acordate de legislație, dar mai presus de toate – de istoria însăși. În aceste condiții, limba noastră poate și trebuie să fie un important element

consolidator în societatea moldoveană, atât de pestriță sub aspect etnolingvistic. Și, atunci, se vor întreba unii, care-i problema? Problema e să se înțeleagă acest adevăr și să fie acceptat ca axiomă. În caz contrar, intrăm iar în mrejele vechilor minciuni, nereguli și nedreptăți. Iar astfel intrăm într-o fundătură din care nu se știe ce ieșire există.

(*BiblioPolis*. 2004, vol. 12, nr. 4)

ANUL UNOR MARI EVENIMENTE CULTURALE

Ne-am obișnuit, din perioada de regim sovietic, să ne axăm fiecare an din viață pe un „eveniment politic major”. Aceste evenimente remarcabile ale anului respectiv erau anticipate de pregătiri ce durau adesea câțiva ani la rînd și culminau prin festivități din cele mai grandioase în ziua cu pricina. Unor tineri de azi poate să le pară incredibil, ridicol... dar, pregătirile pentru a celebra aniversarea a 50-a a puciului bolșevic din 1917, numit pe atunci „marea revoluție socialistă din octombrie”, au început cu un an mai înainte, adică în toamna lui 1966. A urmat un an de manifestări, una mai spectaculoasă decît alta, în absolut toate sferele vieții sociale, culturale și chiar economice! Apoi, „măreța sărbătoare” din 7 noiembrie 1967!... La fel s-a procedat și la semicentenarul comsomolului și al Armatei roșii (sovietice), în 1968, apoi la centenarul de la nașterea lui Lenin, în 1970... Sărbători se găseau, amplouă, anvergură, importanță li se imprima fără prea mare greutate. Dacă nu mă înșel, ultimul jubileu sovietic, „de largă respirație”, a fost în noiembrie 1987. Se împlineau 70 de ani de la revoluția bolșevică a lui Lenin, și în unele organe de presă aceasta era numită deja mai altfel... Alt „jubileu remarcabil al oamenilor sovietici” – 70 de ani de la crearea URSS – a fost sărbătorit în 1992, deja numai de către nostalgici, căci nu mai exista nici imperiul roșu, nici elanul de altădată, alimentat generos „de sus”, nu mai exista...

De ce am răscolit aceste amintiri? Pentru a ajunge la un gînd care nu-mi dă pace mai de mult: cît de mult ne-am obișnuit cu acest stil sovietic de a ne lega trecerea anilor de tot felul de aniversări! Și nu oricare, ci, preferabil, cu substrat politic. Cît de mult am (sau poate totuși nu am?) dreptate – cel mai sigur ne-ar răspunde suita de manifestări din 2004, consacrate lui Ștefan cel Mare și Sfînt, adică celor cinci secole de la stingerea din viață a marelui domnitor. S-au făcut multe și diferite forțări întru comemorarea lui Ștefan cel Mare. Au

fost organizate numeroase activități culturale de calitate, cu adevărat valoroase din punct de vedere estetic, cognitiv, civic. Însă, alături de acestea, nu au lipsit nici manifestări cu tentă politică sau, pur și simplu, politizate. Au profitat din plin de măreția domnitorului cam toți politicienii, inclusiv unii care îl numeau, pînă mai ieri-alaltăieri, pe Ștefan cel Mare, nu altfel decît „*jalki kumir naționalistov*” („*un jalnic idol al naționaliștilor*”) – referindu-se, evident, la monumentul din centrul Chișinăului, căci altceva nici nu știau despre unul dintre cei mai bravi conducători ai neamului românesc.

S-au făcut și pure speculații, nu numai politice, dar și financiare, cu stoarcere și însușire nerușinată de sume fabuloase din banii noștri, ai contribuabililor... Un exemplu edificator în acest sens ni-l oferă filmul (pretins) documentar turnat de jalnicul reporter C. Starîș de la jalnica TVM, acesta fiind „îndrumat” de niște „giganți” de la Școala superioară de antropologie – un bastion al urii și disprețului față de noi.

Dar iată că pînă la urmă a trecut și acest an remarcabil... Și ne-am trezit că nu mai avem ceva similar: 2005 nu mai este un an axat pe o aniversare, pe o personalitate, pe un eveniment, ieșite din comun. O derută se face simțită și între unii bibliotecari, atunci cînd își programează activitățile culturale în luna următoare, pe trimestru, pe anul curent. E un semn clar al unei realități incontestabile: viața noastră este excesiv de politizată. Chiar și în domenii ce țin eminamente de cultură, educație, cunoaștere, informare, cum este și activitatea bibliotecilor.

De fapt, cine vrea și caută bine, găsește și aniversări sau alte evenimente cu substrat politic.

Să zicem, un asemenea prilej ni-l poate oferi *Anul colectivităților locale*, căci exact așa a fost proclamat 2005. La fel, aniversarea a 60-a a victoriei asupra nazismului, care va fi sărbătorită la 8-9 mai cu deosebit fast în Rusia, dar și în alte țări europene. Nu-i exclus ca 2005 să ne ofere și unele surprize politice de importanță locală.

Dar acest an poate fi marcat și prin ingenioase și utile manifestări culturale. Căci, bibliotecile își au calendarul lor propriu și propriile surprize, pe care le vor oferi numeroșilor beneficiari. Instituțiile de cultură trebuie să fie preocupate primordial de cultură. Iar calendarul UNESCO – cea mai prestigioasă organizație internațională pentru cultură, știință și educație – ne pune la dispoziție un spectru impresionant de sărbători, evenimente, comemorări în domeniul literaturii, artelor, culturii.

Astfel, anul 2005, exact la un secol de cînd Albert Einstein a descoperit controversata teorie a relativității, a fost numit și *An al fizicii și fizicienilor*. Și dacă aceasta pare cuiva cam „îngustă”, iată două comemorări ce ne oferă spațiu extrem de larg pentru cele mai diferite manifestări culturale: *Anul Michelangelo* și *Anul Cervantes*. Dacă însă cuiva i se pare că nici aceste două somități nu-i acordă suficiente posibilități de manevră, completăm imediat lista cu încă o serie de aniversări celebre: *H. Ch. Andersen* (200 de ani de la naștere), *Mihail Sadoveanu* (125 de ani de la naștere), *Jules Verne* (100 de ani de la stingere), *Mihail Șolohov* (100 de ani de la naștere), *George Enescu* (50 de ani de la stingere)...

Nu credem că aceste evenimente culturale, alese din calendarul UNESCO, ar necesita comentarii. Totuși, vom schița și aici câteva reperi. Talentele lui Michelangelo, vasta și polivalenta sa activitate, oferă subiecte pentru sute de manifestări culturale ce ar atrage mii și mii de persoane interesante. Cu referire la Cervantes, am aminti o spusă a lui Dostoievski, care sună așa: „La Judecata de apoi, oamenii s-ar putea îndreptăți în fața Domnului Dumnezeu, prezentînd această carte – *Don Quijote*.” Sadoveanu, ca și Enescu, au fost întotdeauna cunoscuți și iubiți și în stînga Prutului, dar cum avem încă o ocazie de a ni-i apropia și mai mult sufletește, nu cred să fie cineva care nu ar dori să recitească *Baltagul* sau *Neamul Șoimăreștilor*, să asculte *Rapsodia Română* sau *Oedip rege*. De altfel, la mii de kilometri de noi – în China, în ianuarie au demarat deja manifestările muzicale consacrate *Anului Enescu*! Despre Andersen și Jules Verne ar fi mai indicat să fie întrebați copiii și adolescenții: „Doriți să revenim la acești scriitori?” Nu încapă nicio îndoială că răspunsul ar fi unanim afirmativ.

Cum s-ar spune, avem evenimente culturale chiar că pentru toate vîrstele, toate interesele, toate gusturile. Nu rămîne decît să fructificăm aceste ocazii. Parafrazîndu-l pe Paul Verlaine, care afirma: „De la musique avant toutes choses!”, noi vom spune: „Cultura, înaintea oricăror alte preocupări!” Fără doar și poate, prin cultură vom învinge, azi. Ca să putem merge mai departe. Mîine.

(*BiblioPolis*. 2005, vol. 13, nr. 1)

GREU ESTIMABILA VALOARE A INSTITUȚIILOR DE CULTURĂ

Vom începe acest articol prin a vă relata câteva evenimente de ultimă oră din viața bibliotecilor în unele țări cândva frățești nouă. Cu regret, evenimentele sînt cam triste, dar parcă viața noastră e marcată numai de bucurii? În plus, anumite concluzii judicioase, învățături utile, se trag și din fapte, realități, adevăruri mai puțin îmbucurătoare.

Tocmai de aceea ne și grăbim să derulăm banda de știri...

...În Turkmenia, printr-un decret al președintelui dictator Saparmurat Niyazov, supranumit Turkmen-bași, au fost închise / lichidate toate bibliotecile din provincie, rămînînd să funcționeze numai Biblioteca Națională. Motivul: așa a decis *Tatăl turkmenilor* (astfel se traduce supranumele *Turkmen-bași*), *cel mai înțelept turkmen* (altul, din zecile de calificative ce i le atribuie presa locală, dar, în primul rînd, lingăii de la curtea tiranului din Așhabad)... De fapt, motivul oficial e că „poporul turkmen oricum nu citește, nu are timp pentru asemenea distracție” (!!!). În treacăt fie spus, acest mizerabil *Turkmen-bași*, ajuns printr-un macabru rînjel al istoriei postcomuniste președinte de stat suveran postsovietic, mai e și „scriitor”... Exact ca în bancul acela de pe timpul URSS: „...e scriitor, nu e cititor!”...

...În mai multe regiuni din Rusia (în Ural, Siberia, Extremul Orient) se închid lunar zeci de biblioteci comunale și orașenești. Motivația aici e de altă natură, obiectivă: situația demografică de-a dreptul catastrofală – populația din aceste zone îmbătrînește, moare sau... pleacă în partea europeană a Rusiei, pentru a duce o viață mai așezată. Și dacă un sat sau un orașel siberian rămîne efectiv fără locuitori, iar pe alocuri și fără case, atunci la ce ar mai trebui să fie acolo biblioteci?!

...În Bulgaria, situația demografică este, de câteva decenii deja, *constant problematică*, dar nici ca în regiunile ruse de care am amintit mai sus nu e. La fel, de mai mulți ani în această țară balcanică se edifică un fel de capitalism democratic, așadar, nici de dictatură ca în Turkmenia nu se poate vorbi. Și totuși, și în Bulgaria se închid biblioteci, mai exact – unele biblioteci „mai bogate” le înghit pe altele, „mai sărace”. Nu, nu am confundat îmbinările de cuvinte, nu e vorba de biblioteci „mai mari”, respectiv, „mai mici”, ci exact așa: „mai bogate” și/sau „mai sărace”.

Desigur, vă veți întreba: cum vine asta? Explicația ar fi, pe scurt și simplificând nițel lucrurile, cam următoarea: niște funcționari în ale culturii, din Sofia, promovează, de la un timp, o idee ce ar fi originală, de nu ar fi atât de prostească: „susținerea liberei inițiative în vederea pătrunderii (și a) instituțiilor de cultură pe piață”. Care piață?, vă veți întreba. Căci piață presupune anumite bunuri materiale și anumiți clienți. Da, instituțiile de cultură au și ele clienți... (să nu le fie cu supărare utilizatorilor, beneficiarilor de biblioteci, muzee, teatre...). Dar bunurile culturale, spirituale... sînt oare ele comparabile cu bunurile economice, materiale?

Problema este ceva mai complexă decît am prezentat-o noi aici, însă, în linii mari, cam așa stau lucrurile în ceea ce privește „tristetea activității bibliotecare” în unele țări pînă mai deunăzi cu un destin similar celui al nostru. Sînt acele neliniști și nereguli despre care îmi anunșasem din start intenția de a vă povesti, pentru că ele vizează nu numai spațiile geografice sus-numite.

Dar ce treabă avem noi cu toate astea? se vor întreba unii, sincer contrariați.

Cu adevărat, pericolul unei dictaturi de tipul celei turkmene parcă ar fi exclus la noi. (Pur și simplu, *dalșe nekuda [mai mult nu se poate]*, cum ar zice unii consilieri prezidențiali ce nu știu *limba de stat* a acestui stat). Nici depopularea, pustiirea / golirea satelor și orașelor noastre de locuitori nu pare a fi o primejdie reală, cel puțin într-o perspectivă apropiată. Cît despre provocările „capitalismului democratic” – așa cum se întîmplă în Bulgaria (dar, se pare, și în alte țări ce au aderat sau aderă cu adevărat la NATO, Uniunea Europeană etc.) – nici acest pericol nu ne paște, atîta timp cît despre *atașamentul față de democrația în stil occidental, despre vectorul european* etc. – la Chișinău se vorbește numai.

Și totuși, cîte ceva din fiecare primejdie la care ne-am referit s-ar putea să ne atingă și pe noi, într-un fel sau altul, mai devreme sau mai tîrziu. Să ne amintim, în context, de soarta căminelor culturale („cluburile” de la sate) – astea, de fapt, nu mai există și nu vor mai fi reanimate, oricît de vulcanic ar fi elanul dlui prim-ministru Vasile Tarlev.

Sau, să vedem care e destinul real al muzeelor: dacă la Chișinău ele mai au achiziții, expoziții, vizitatori, la cîteva zeci de kilometri de capitală muzeele nu mai au nimic din astea. Dar ce se întîmplă la noi cu presa literară, culturală? Conform unor standarde europene, la atîta populație – circa trei milioane de români – ar trebui să existe în R. Moldova cel puțin 15 reviste de literatură, artă, cultură. În realitate, nu avem nici pe hîrtie atîtea, iar cele care

mai apar totuși se confruntă cu grave probleme privind periodicitatea, tirajul, remunerarea autorilor etc., etc.

Pericolul cel mare e că la noi nu se face o delimitare între subiecții liberei inițiative, ai economiei de piață și subiecții spiritualității naționale. O instituție de cultură nu poate fi tratată la fel cu o alimentară sau cu un magazin de confecții sau de încălțăminte – absolut necesare, de altfel, aceste unități comerciale. O bibliotecă, un muzeu, un teatru, o revistă literară ș.a.m.d. sînt „producătoare” de bunuri specifice – nonmateriale –, mai avînd și clienți specifici (oameni care nu vor numai să mînînce bine și să se îmbrace / să se încălțe frumos, comod etc.). Tocmai de aceea, o instituție de cultură necesită și o abordare specifică: ea trebuie ferită de riscuri, iar în consecință – trebuie asistată de Stat. Noi trăim cu amintirea că această grijă a Statului – de a feri instituțiile de cultură de riscuri, de „coliziuni economice” – era caracteristică comunismului. Dar, înainte de comunism, în paralel cu acest regim, și după el! – asistența Statului o simțeau / o simt bibliotecile, muzeele, teatrele, publicațiile de cultură etc. din țările capitaliste, mai exact – din țările dezvoltate, avansate din punct de vedere economic datorită sistemului capitalist. Singura condiție pentru a beneficia de grija, de asistența Statului era / este ca instituția de cultură să asigure servicii de calitate pentru comunitate – la nivel național, dar și comunal, municipal etc.

Cine ar putea să pună la îndoială calitatea, eficiența serviciilor acordate comunității de către bibliotecile noastre? Parcă nimeni... Cu atît mai mult cu cît, în ultimii 10-15 ani, bibliotecile nu numai că și-au perfecționat activitatea, dar și-au extins-o spectaculos: de exemplu, au devenit și centre editoriale, de cercetare științifică, mai preluînd și unele atribuții ce reveneau cîndva altor instituții de cultură, dispărute sau pe cale de dispariție (librării, cămine și case de cultură, muzee de etnografie, galerii ori săli de expoziție, cenacluri etc.). Așadar, **problema e ca să fie înțeleasă – și jos, și (mai ales) sus – valoarea adevărată a instituțiilor de cultură, inclusiv a bibliotecii.** Oricît de greu le-ar veni unora – de sus, de jos – să estimeze această valoare. În caz contrar, vom fi la numai un pas pînă la aplicarea, și la noi, a „variantei turkmene” („ruse”, „bulgare”...) de „soluționare” a problemei bibliotecilor. Altfel zis, am avea de făcut doar o singură mișcare pînă a păși în hăul dezumanizării.

ORICE ANOTIMP ESTE BUN PENTRU LECTURI

Pe la mijlocul verii, o confesiune senzațională a unei vedete a sportului britanic a făcut ocolul lumii. La prima vedere, nimic ieșit din comun: un fotbalist declara că nu a citit nicio carte... Această declarație a constituit pentru unii gazetari un prilej fericit de a „controla” ce mai citesc și alte vedete: ale sportului, apoi ale teatrului, ale muzicii, ale artelor figurative și, desigur, cei care se numesc printr-un generic oameni ai scrisului (poeți, prozatori, jurnaliști, analiști politici...). Rezultatele acestor sondaje improvizate erau, în general, cele așteptate: lumea citește puțin sau foarte puțin. Motivațiile sînt multiple: și criza de timp, și costul pipărat al producției editoriale, și serioasa concurență pe care o fac lecturii o serie de realizări, de ultimă oră, a intelectului uman: televiziunea, video, internetul. Ar fi de amintit, în aceeași ordine de idei, și dificultatea pe care o implică contactul cu cartea: fiți de acord, chiar și cititul unor texte cu caracter distractiv, presupune o concentrare mai mare decît, să zicem, satisfacția de a urmări la video o dramă sau de a parcurge la internet un text din care afli, în cîteva minute, multe și mărunte despre autorul X și despre tot ce a scris el.

În această discuție despre starea lecturii, azi, firește, s-a strecurat și gîndul că „iată, cîndva... cu vreo 20-30 de ani în urmă, oamenii citeau, nu glumă, nu ca acum!...” Nu știm cine ar putea pune la îndoială că prin anii '60-'90 ai secolului trecut și, în genere, în anii de regim comunist, oamenii citeau mai mult decît acum. Elementar, și din motivul că nu exista video și internet, nici măcar televiziunea nu se impusese prin diversitatea și calitatea programelor, ca acum. „Lectura pe atunci – în URSS, inclusiv la noi, în RSS Moldovenească, și în România sau în alte țări din lagărul socialist – era „un leac contra plictiselii”, o modalitate sigură de a umple anumite goluri de ordin spiritual, o revanșă pentru orele și chiar pentru zilele, săptămînile efectiv pierdute cu diverse obligații de îndoctrinare ideologică – absurdă, inutilă, monotonă, plicticoasă. Problema este ce se citea în acele timpuri. Unor tineri care nu au apucat „epoca de aur”, le pare acum incredibil să audă că părinții lor dădeau cît nu face pentru a citi un roman polițist! Un roman nou, de calitate, sau o carte de poezie, despre care se vorbea / se scria la modul elogios nu erau nici pe departe accesibile tuturor doritorilor de a le citi. Pentru „a omorî timpul”, cei mai mulți lecturau ce le nimerea în mîna: proze uniforme ca subiect și realizare artistică, poezii declarative, drame patetice, lipsite de suflu... Tocmai

pe seama acestora creștea fantastic numărul de cititori și de cărți solicitate, încît bibliotecile, de cele mai multe ori, fără probleme deosebite „își făceau și depășeau planurile” și astfel numărul de lecturi, ca și cel al cititorilor, erau în continuă creștere.

Acum însă, în prim-plan iese *calitatea* lecturii, inclusiv o *calitate datorată diversității* de domenii, subiecte, autori, limbi în care sînt scrise cărțile, publicațiile periodice și, firește, materialele accesate în internet. Dacă admitem că în prezent se citește mai puțin decît cu vreo 20-40 de ani în urmă (deși e riscant să faci o evaluare, chiar o analogie, o comparație corectă), cert e că în zilele noastre lecturile sînt mai calitative. Pentru că omul nostru citește preponderent din anumite necesități: profesională, „concrențială”, intelectuală, în fine (dar nu și în ultimul rînd!) – sufletească. Iar *necesitatea lecturii*, de regulă, nu are nimic în comun cu „îndopatul cu cărți” de altădată, cînd bieții oameni se zbăteau în extreme: fie că „înghițeau”, pentru a ține pasul situației politice, orice maculatură doctrinară, politizată, fie că citeau romane polițiste, de aventuri sau nuvele amoroase frivole, „ușor pornografice”, care recompensau, echilibrău, într-o anumită măsură, suprasaturarea de lecturi politice.

Evaluările de ultimă oră – inclusiv diverse sondaje, observații, anchete etc., realizate la Sediul Central și la diferite filiale ale BM „B.P. Hasdeu” – demonstrează fără drept de tăgadă că totuși se citește mult, că citesc cele mai variate categorii sociale și de vîrstă, și, așa cum am menționat deja – putem vorbi de un spor al calității lecturilor. Prin urmare, nu credem că e cazul să ne neliniștim că s-ar anunța o scădere vertiginoasă a cititorilor, a cărților citite, cu atît mai puțin am avea motive să vorbim despre „moartea cititului”. Exemplul fotbalistului celandez este mai curînd unul izolat, la fel, izolate sînt și cazurile de la noi, unele cu iz de anecdotă: că scriitorul X a citit mai puține cărți decît a scris Nicolae Esinencu, că pentru actorul Y cartea se identifică exclusiv cu cele cîteva texte de roluri, tocite; că pictorul Z are în biblioteca personală o singură carte: catalogul primei și unicei expoziții la care a participat etc., etc. Necesitatea de a fi la nivelul exigențelor zilei își impune, dictează și numărul sporit de lecturi, și varietatea lor, și calitatea textelor solicitate, consultate. Cine nu face față exigențelor, pînă la urmă, este eliminat din cursă, în cel mai bun caz rămîne o mediocritate ca specialist, ca om politic, om de cultură, și, desigur, ca *homo ethico-esteticus*, iar epoca noastră pune tot mai apăsător accentul pe prestația etico-estetică a cetățeanului, conducătorului, colegului de birou, părintelui... A unui sat sau oraș, a unei comunități, în

ultimă instanță. Scria undeva Garabet Ibrăileanu: „*Cultura nu este un lux, este un strict necesar. Fără cultură un popor nu poate rezista în concurența vitală dintre popoare.*” Cîtă dreptate a avut marele nostru critic și istoric al literaturii ne-o demonstrează evoluția istoriei moderne și contemporane: în tot felul de conflicte, conflagrații, victoriile popoarelor tari din punct de vedere militar și/sau economic au fost, în temei, niște reușite provizorii. Pînă la urmă au învins popoarele cu un grad superior de cultură, de civilizație. Suficient să invocăm exemplul Germaniei, țară nu, pur și simplu, învinsă în al Doilea Război Mondial, ci ruinată, devastată, distrusă pînă în temelii și care în nici două decenii a renăscut ca Pasărea Phoenix, în timp ce unii învingători, restanțieri la capitolul cultură și civilizație, și astăzi se zbat în mizerie economică și morală. Identic este și exemplul Japoniei, o țară care, pe lîngă faptul că a fost ruinată, apoi și izolată de învingători, mai e și extrem de săracă în resurse naturale. Mai recent, am putea invoca modelul de ascensiune oferit de Țările Baltice. Ruina și degradarea erau acolo, în linii mari, aceleași ca și în R. Moldova sau în Armenia, sau în multe alte republici – foste colonii din URSS. Și ce culmi au atins aceste trei popoare – letonii, lituanienii, estonienii – datorită faptului că au știut întotdeauna, în orice împrejurări, să prețuiască la justa valoare cultura, frumosul, cartea! În concluzie: cei care văd un lux în cultură, al cărei element deosebit de însemnat este și cartea (literatura, lectura, biblioteca...), riscă să nu reziste la „concurența vitală” dintre popoare. Nu dă Doamne să rămînem și noi la acest „nivel” de percepere a nevoii stringente de cultură!...

...Aruncînd o privire spre începutul articolului, vă puteți întreba, și pe bună dreptate: ce are însă, în comun, titlul materialului – cu subiectul abordat de noi? Recunoaștem, nu există o legătură directă între titlu și subiect. Dar nicio abstractizare nu e la mijloc. Vorba e că în publicațiile care trataseră despre englezul ce sfida lecturile și, în paralel, se ocupau de pasiunea pentru citit a unor personalități de la noi, se strecurase și o idee, credem noi, cam năstrușnică, însă care nu poate fi trecută cu vederea. Astfel, cîteva din vedetele intervievate declaraseră că vara nu e un anotimp tocmai potrivit pentru lecturi (chestionarea lor făcîndu-se în toilul verii). Se prea poate că pentru cineva căldurile lunii lui Cuptor constituie într-adevăr un impediment serios pentru a se deda pasiunii cititului. Există și o logică în această abordare: briza ce vine de la albastrul mării sau oceanului, ca și răcoarea munților sau codrilor, te fac adeseori să uiți de toate pe lume, inclusiv de poezii, de eseuri, de romane... Prin contrast, gerurile tari și zăpada abundentă, ținînd omul închis în casă ori

în birou, predispune mai mult la lectură. O fi fiind așa, *în linii mari*. Pentru că, în genere, *orice anotimp este potrivit pentru „a sta la sfat” cu scriitorii, filozofii, economiștii, artiștii, cu toți cei care scriu cărți bune și trebuincioase*. Astfel, ne întorcem acolo de unde am pornit: calitatea și necesitatea lecturii. Pe lângă aceste două direcții, celelalte (criza de timp, prețurile exorbitante ale cărților, concurența internetului...), pur și simplu, pălesc, pierd, adeseori brusc și solid, din semnificație. De aceea, calitatea și necesitatea cititului, respectiv ale tipăriturilor primează și vor mai prima încă mult timp în societatea noastră și, probabil, în lumea întreagă. Ele vor asigura perpetuarea lecturilor, în pofda spectaculoaselor schimbări pe care le traversăm.

Lectură plăcută, dragi prieteni!

(*BiblioPolis*. 2005, vol. 15, nr. 3)

CITITORUL SE FORMEAZĂ. CEL MAI MULT, TOTUȘI, LA BIBLIOTECĂ

Deși nu se dețin statistici întru totul exacte, se consideră că de la *Cazania* lui Varlaam (1643) și pînă în zilele noastre s-au tipărit în limba română câteva sute de mii de titluri de carte. În ultimul deceniu, în R. Moldova se tipăresc anual circa 2000 de cărți, iar în România – cîte 8-9 și chiar 10 mii de titluri de carte. Pentru comparație, amintim că în Franța se imprimă anual peste 100 000 de titluri de carte, iar în Rusia – aproximativ 80 de mii. De cîteva ori mai mare este numărul de titluri-cărți ce apar în limba engleză.

Ne-am referit numai la apariția, în prezent, a cărților în limba noastră, precum și în cîteva limbi străine cunoscute și folosite de mai mulți concetățeni de ai noștri, în special de tineri. Așadar, avem cărți destule, există și posibilități de a le împrumuta, de a le achiziționa. Rămîne ca ele și să fie citite, să avem cît mai mulți cititori de calitate – dornici de lectură, capabili de a exploata la maximum posibilitățile pe care ni le oferă cartea, biblioteca, cititul! Iar pentru a avea asemenea cititori e nevoie ca ei să fie pregătiți, formați.

Primul pas spre formarea cititorului ar fi, credem, cultivarea unei atitudini respectuoase, chiar pioase, față de carte, de lectură, de acumularea de cunoștințe din cărți. Așa ceva se face, cel mai bine, acasă, desigur, dacă părinții înșiși au în cap și în suflet asemenea atitudine... Se face și la școală, dacă, bineînțeles, școala, liceul, colegiul, universitatea etc. nu se preocupă numai de

rezultatele finale: cunoștințe care să asigure o medie bună, demnă, ca să nu facă de rușine instituția. Până la urmă, totuși biblioteca este locul cel mai sigur unde copilul, adolescentul, tînărul nu numai că acumulează cunoștințe, dar își poate forma gustul, interesul, percepția atât cognitivă, cât și estetică pentru lectură.

Încă Miron Costin scria, în sec. XVII, că „nu este zăbavă” (ocupație, îndeletnicire) mai plăcută și mai cu folos „decît cetitul cărților”. Este un gînd în spiritul marilor învățați luminiști din Europa de Vest. Voltaire, de exemplu, considera că „*lectura înaripează sufletul*” – deci, se referea la plăcerea pe care o simte sufletul, în timpul lecturii, la energiile pozitive pe care le acumulează inima și cugetul omului datorită cititului. Această impresie, dacă nu o obsesie, au avut-o marii cititori – oameni de litere, de artă, de cultură, de știință, de politică ș.a. – în legătură cu însemnătatea cu totul deosebită a cărții în viața omului. Scriitorul rus Maxim Gorki mărturisea: „*Tot ce am mai bun în mine – datorez cărților, lecturilor.*” Iar conaționalul său, renumitul romancier Lev Tolstoi, spunea: „*Citirea unei cărți bune e ca și o conversație cu un om deștept.*” Nicolae Iorga a folosit adjectivul **sfinfă** alături de substantivul **carte**, astfel parcă punînd semnul egalității între pasiunea pentru lectură și divinitate, care îți dă șansa de a deveni Om: „*O, sfintele mele cărți, mai bune și mai rele, pe care soarta mi le-a scos în cale! Cît de mult vă datorez că sînt om, că sînt om adevărat!*” „*Cărțile, trebuie să fie oglinzile de aur ale realității*”, susținea Mihai Eminescu. Iar I.L. Caragiale, continuînd, parcă, acest gînd, considera că „*o carte bună este o faptă bună*”.

Astăzi nimeni nu mai pune la îndoială însemnătatea cărții și a cititului pentru formarea personalității moderne: un om cult, bine informat, sensibil la frumos, deschis spre noi valori, tolerant față de alte culturi și civilizații etc. Diferă însă modalitățile și posibilitățile de formare a acestui om cititor. Se știe că majoritatea americanilor citesc enorm, oriunde, în orice împrejurări, pe orice timp, se străduiește să fie la curent cu cele mai noi și mai solicitate apariții editoriale. În Franța există un adevărat cult al cărții, dar și o cultură deosebită a cititului. Acestea s-au obținut datorită unei munci intense de propagare a valorilor spirituale, reflectate și prin intermediul activității editoriale, a librăriilor și bibliotecilor, prin popularizarea metodelor de lectură și a numelor unor cititori deveniți celebri prin numărul mare de cărți și publicații citite, dar mai ales – gratie faptului că prin cărți și lecturi ei au atins performanțe deosebite în sfera unde se manifestă ca cetățean, specialist, om de cultură.

Situația de la noi, din R. Moldova, este, desigur, mult diferită de aceea din Franța sau din SUA. Lucru firesc, dacă avem în vedere gradul de dezvoltare diferit al societăților. Situația economică, nivelul de trai, aplicarea tehnologiilor performante – toate acestea influențează, fără doar și poate, cultura oamenilor, iar în ultimă instanță – și cultura cititorului și a lecturii. Deși a fost scrisă la începutul sec. XVIII, pînă în prezent este citată lucrarea lui D. Cantemir *Descrierea Moldovei*, mai ales acel moment în care se spune că moldovenii nu prea au tragere de inimă la carte, că nu le-ar plăcea nici să învețe, nici să citească... S-a schimbat oare starea de lucruri în Moldova, în secolele care au trecut de la apariția cărții lui D. Cantemir? Dacă în privința învățaturii constatăm o pasiune tot mai puternică a conașionalilor noștri, apoi este greu totuși să declari sus și tare că moldovenii din epoca contemporană ar avea o atracție prea mare pentru lectură.

Și atunci, apare întrebarea clasică: *Ce-i de făcut?* Imediat după ce trece abecedarul și cartea de citire, copilului se cade să i se educe *plăcerea, gustul, dragostea pentru citit*. Învățătorul, dar poate și mai mult bibliotecarul (eventual, împreună cu părinții, bunicii...), urmează *să-i aleagă cele mai captivante cărțulii, avînd în vedere preferințele, interesele micuțului*. Un copil atras, pasionat de cărți devine *un adolescent predispus la lectură*. Cu un adolescent e mai simplu să discuți despre necesitatea și importanța cititului cărților, de aceea adolescenților li se va insufla că anume *cărțile sînt cea mai însemnată sursă de îmbogățire a cunoștințelor* ce se predau în școală / liceu; că, datorită cărților, lecturilor, ei *pot obține răspunsuri la multe întrebări* la care profesorii nu au întotdeauna posibilități să le răspundă.

Adolescența este perioada cînd se manifestă, poate cel mai acut, interesul față de scrieri „cu personaje ieșite din comun, neobișnuite, în împrejurări neobișnuite, excepționale”. Literatura română oferă destule opere și chiar capodopere în acest sens: dramele lui B. Ștefănescu-Delavrancea, romanele istorice ale lui M. Sadoveanu, prozele psihologice ale lui L. Rebreanu etc. Totuși, practica ne demonstrează că cei mai mulți adolescenți solicită romane franceze: de Victor Hugo, Dumas-tatăl, Dumas-fiul, George Sand... De asemenea, se face simțită o atracție deosebită a adolescenților pentru scrierile fantastice: în literatura universală avem numeroase modele splendide, aproape toate fiind traduse în română (romane de Jules Verne, E.A. Poe, H. Wells, R. Bradbury ș.a.). În această perioadă se mai înregistrează o fascinație pentru poezie (din nou, îndeosebi pentru lirica romantică). Și această atracție

va fi stimulată pe toate căile, în caz contrar se poate pierde șansa ca tinerii să prindă gustul poeziei. Toate solicitările de cărți ale poezilor – români sau străini – urmează a fi satisfăcute, poezia avînd o acțiune benefică asupra stării sufletești, psihologice, etico-estetice a elevilor, mai ales din clasele superioare. Experții în materie susțin că mulți elevi / adolescenți, după ce se familiarizează cu creația poetică, desenează sau pictează cu mai multă pasiune și mai inspirat, devin mai sensibili la muzică. Astfel, datorită lecturilor, se produce o interferență a genurilor de artă, atît de necesară pentru formarea omului cult.

Avînd în vedere acestea, la selectarea și recomandarea lecturilor, e bine, e recomandabil să se pună accentul nu numai pe *caracterul cognitiv al cărților*, dar și pe *cel estetic și psihologic*: să li se rețină atenția adolescenților la frumusețea locurilor, peisajelor, chipurilor zugrăvite de autor, la felul irepetabil de a descrie situațiile, la forța impresionantă a modelului pozitiv, creator, agreabil oferit de eroul sau eroii cărții; la oportunitatea corespunderii, respectiv, necorespunderii atitudinilor, abordărilor luate de personaje etc.

Schema aplicată la *formarea cititorului-adolescent va fi continuată, însă cu unele completări, în etapa următoare de vîrstă – tinerii ca atare*: studenți de la colegii, universități, academii; tineri angajați în cîmpul muncii sau tineri ce nu s-au decis încă ce meserie să aleagă ori să practice, șomeri sau, pur și simplu, băieți și fete, care, dintr-un motiv sau altul, nu au încă o ocupație concretă. Este stringent să se satisfacă acestei categorii de cititori necesitățile de studii sau de pregătire profesională. Însă nu se poate neglija nici acest aspect: *la adolescenți, la tineri apare un interes sporit față de anumite categorii de literatură*. Astfel, sînt tot mai des solicitate cărțile avînd ca temă educația sentimentală (ca s-o numim așa, după Flaubert), romanele de dragoste, în multe cazuri – scrierile vizînd diferite dezvăluiri politice din sec. XX și chiar din zilele noastre.

Spoște, actualmente, și interesul pentru literatura virtuală, pentru versiunile electronice ale unor cărți. Este un imperativ al timpului, și pentru formarea unui bun cititor se vor pune la dispoziție și versiunile electronice ale scrierilor solicitate, cu atît mai mult cu cît anumite lucrări apar mai întîi în format electronic, și abia mai tîrziu în formă tipărită. Unor tineri, care sînt excesiv de pasionați sau încîntați de internet, de literatura în format electronic, ar fi cazul să li se explice că aceasta e una din multele forme pe care le-a putut crea mintea omului, dar că, deocamdată, forma clasică, tipărită, a cărții rămîne în afara oricărei concurențe: în lume, chiar și în civilizațiile super-

dezvoltate (americană, japoneză, sud-coreeană, germană, franceză, israeliană etc.), cărțile electronice acoperă doar o parte din domenii. Ca să nu mai vorbim de R. Moldova și România, unde elaborarea versiunilor electronice se află la început de cale, ele fiind într-un număr redus, iar calitatea lor, de multe ori, lasă de dorit.

Tinerii au, de regulă, o predispoziție subliniată pentru reflecție, meditație. În acest sens, le poate veni în ajutor literatura aforistică, ea fiind tot mai mult editată în ultimul timp. E bine ca în cazul solicitării unor astfel de cărți, adolescenților și tinerilor să li se atragă atenția că există și foarte multe aforisme, maxime, cugetări înțelepte, adânci, frumoase despre cărți și despre lectură. Cîtă dreptate a avut Mihai Eminescu, cum se adevăresc, cu trecerea anilor, spusele sale: „*Citește! Citește mereu și creierul tău va deveni un laborator de idei, din care vei întocmi înțelesul și filozofia vieții.*” Dar cine va rămîne indiferent față de asemenea gânduri: „*În restriște, singură, cartea, nu te-a părăsit și a rămas să te mîngîie*” (Tudor Arghezi); „*Cartea aduce nu doar leac la suflet, dar și vindecă de lene și lașitate*” (din nou T. Arghezi); „*Cititul unei cărți e o convorbire cu autorul, de aceea se cere liniște, să se audă un singur glas, acela al inspirației venite de departe în spațiu și în timp...*” (N. Iorga); „*Înainte de orice, scopul unei cărți este de a te face să te gîndești*” (H. de Balzac); „*Opera care se citește are prezent; cea care se recitește are viitor*” (Al. Dumas-fiul) ș.a.m.d. Astfel de cugetări urmează a fi puse la îndemîna cititorilor, inclusiv printr-un sistem de afișaj la biblioteci, în sălile de lectură sau/și în pagina web a bibliotecii, în sălile de clasă din școli, în auditoriile din universități.

Opțiunea vest-europeană a majorității statelor ex-sovietice sau „socialiste”, declarată sau promovată la nivel de stat, desigur, își găsește expresie, mai ales, în rîndul tinerilor. Mulți însă nu știu acest adevăr: că occidental încă nu înseamnă obligatoriu și calitativ; nu toți realizează că și în lumea occidentală există kitschuri, rebuturi literar-artistice, estetice, morale etc. Acest lucru va fi explicat celor obsedați de ideile europenizării, globalizării în toate direcțiile și din toate punctele de vedere. Și, dimpotrivă, să li se propage, ce este performant, demn de imitat din Vest. În domeniul cărții și cititului, ar fi indicat să li se insuflă tinerilor că o tendință apreciabilă, printre cititorii din Occident este și cea de a citi literatura în original (de specialitate, enciclopedică, dar și artistică). Așa ceva e posibil numai printr-o serioasă studiere a limbilor străine: aprofundată, a unei-două limbi; la un nivel mediu, a cîtorva limbi din diferite grupuri lingvistice. Cunoașterea și utilizarea practică a limbilor

străine – iată un semn sigur și bun al „europenizării” și tinerii noștri cititori urmează să înțeleagă limpede acest adevăr. Vom aminti, în context, o judicioasă observație a lui Goethe: „*Cine nu cunoaște limbi străine, habar nu are de limba sa proprie.*”

(*BiblioPolis*. 2005, vol. 16, nr. 4)

DIFERENȚIERI ABSURDE ȘI PĂGUBOASE, SORTITE GROPII DE GUNOI A ISTORIEI

Îmi stăruie în memorie o frază dintr-un roman eston, care viza patria autoarei, Lilli Promet, din anii '20-'30 ai sec. XX, așadar, acea perioadă când Estonia era liberă și independentă: „A trăi într-o țară mică nu este defel plicticos!”

Pe an ce trece, de la 1991 încoace, ne convingem și noi, tot mai mult, de adevărul acestui aforism totuși ușor persiflant... Multe lucruri bune și interesante se întâmplă în tînărul și micul stat Republica Moldova, dar nu mai puține sînt și fenomenele deochete ce se țin lanț în existența noastră tot mai precară. O nu, nu ne vom referi la politică, nici la economie – din simplul motiv că acestea ne privesc în ultimă instanță! Ci despre cultură vom vorbi, căci acesta ne este domeniul, de vreți – este al nostru *modus vivendi*. În plus, la cultură la noi toți „se pricep” – de la miniștri și deputați pînă la primari și la cei mai simpli alegători ai acestora. De unde și o anumită ușurință a abordării, respectiv, a percepției / înțelegerii subiectului în cauză.

Din mulțimea de lucruri pe cît de captivante, pe atît de ciudate, „*made in Republic of Moldova*”, am dori să zăbovim astăzi asupra unui fenomen sau, mai bine zis – asupra unei tendințe... cam stupidă, cam ridicolă, cam absurdă... dar și păguboasă, distructivă, iar în ultimă instanță – și primejdioasă. Pe la începutul anilor '90 ai veacului XX se părea că tendința în cauză a fost aruncată la trecutul ireversibil, lumea o cam dăduse uitării... Și iată că ea, tendința, sau el – fenomenul, în cauză, de la o vreme ies din nou la suprafață, se fac din nou tot mai simțite, cu deosebire în mediile noastre intelectuale (sau paraintelectuale, semiintelectuale), adeseori avînd ca imbold sau sursă de inspirație niște „inofensive filozofări” ale anumitor personaje de pe arena politică moldoveană. Martor ne este Cel-de-Sus că nu am aborda pentru nimic în lume acest subiect, după cum am menționat chiar din capul locului – ciudat, ridicol, stupid, absurd etc., etc., dacă el, subiectul sau ele (fenomenul,

tendința, linia „intelectual-politică”) nu ar avea în vedere și sfînta sfîntelor noastre: *biblioteca, cartea, cititorul*.

Despre ce e vorba, pînă la urmă? vă veți întreba, nerăbdători. Tocmai de aceea, trecem numaidecît la esență.

Fenomenul, poate mai exact, totuși, tendința sau linia, respective – dar numiți-le cum vă place, că tot acolo rămînem – au ca obiectiv elogiarea excesivă, exaltarea a tot ce e moldovenesc, căutarea febrilă și evidențierea unei imaginare, false superiorități a culturii moldovene, în raport cu... cultura din Muntenia (atunci cînd se adoptă prisma diacronică, istorică) sau cu cea românească în genere (cînd „fenomenul” se extinde pînă la actualitate). Conform „logicii” acestor trubaduri ai „pseudomoldovenismului cultural moldovenesc”, bisericile și mănăstirile din nordul (românesc!) al Moldovei ar fi mai grozave decît cele din Valea Prahovei sau din Valea Jiului; cronicarii moldoveni ar fi mai talentați decît cei munteni, și în genere, Moldova, Iașii sau Botoșanii (faimoase orașe românești!) și împrejurimile au dat cele mai mari personalități, adevăratele somități ale culturii și istoriei românești: Ștefan cel Mare și Dimitrie Cantemir; Putna, Voroneț și celelalte mănăstiri și biserici deja amintite; Eminescu, Creangă, Alecsandri, Nicolae Iorga, Ștefan Luchian, Ciprian Porumbescu, Enescu, Barbu Lăutaru... pînă și balada *Miorița*... pe cînd alte provincii românești... Cu *Miorița* mai e de văzut, la o adică, munții Vrancei nefiind chiar în Moldova...

Dar de unde se trag și pe unde au hălăduit în istorie Mihai Viteazul, Constantin Brîncoveanu sau Avram Iancu? Și faimosul stil arhitectonic „brîncovenesc”, splendid și în mănăstiri, și în construcții cu destinație culturală sau civilă, pe unde a prins rădăcini? Dar celebrii lingviști, ctitorii Școlii Ardelene (și, concomitent, ai limbii noastre, române, moderne) de unde sînt? George Coșbuc, Octavian Goga, Ion Minulescu și G. Călinescu, Nicolae Grigorescu și Constantin Brîncuși de unde-s originari? Dar Maria Tănase și Maria Lătărețu? Nicolae Titulescu? Aurel Vlaicu și Traian Vuia? Și Meșterul Manole tot zidea Mănăstirea Argeșului, care, o știe cam fiecine elev, se află depărțitor de hotarele Moldovei istorice...

Această stupidă delimitare „moldovenesc-românesc” are un puternic iz țarist-stalinist și se pare că de mult trebuia aruncată la groapa adîncă a istoriei sovietice. Însă așa ceva nu se întîmplă pentru că delimitarea ca soră a dezmembrării, dezbinării și învrăjbirii noastre convine cuiva. Și chiar dacă se cade în ridicol, totuna se perseverează în prostie cu exacerbarea moldovenismului (pseudo)cultural și cu contrapunerea lui românismului spiritual luat în ansamblul

său. Conform aceleiași „logici”, *Cazania* lui Varlaam (1643), prima carte moldovenească, a fost tipărită cu mult (!!!) înaintea *Bibliei de la București* (1688), de exemplu. Se „uită” însă, uneori, de către anumiți indivizi de la Chișinău, că acea *Cazanie* avea titlul complet *Carte românească de învățătură...* (aici și în continuare, sublinierile cu aldine [bold] ne aparțin – VI. P.). Aceiași „moldoveniști”, ajung să comită sacrilegii și mai și, căci împart literatura, cultura, spiritualitatea românească nu numai pe zone (Moldova versus celelalte provincii românești), ci chiar și pe segmente din biografia anumitor personalități. Bunăoară, Vasile Alecsandri este „bun și de-al nostru” pînă la *Hora Unirii*, pînă la ciclul poetico-patriotic *Ostașii noștri*, în care *Sergentul* poartă cu mîndrie la piept *Steaua României...* Eminescu este „obiectul mîndriei naționale moldovenești”, dar numai cu poezia sa de dragoste, despre natură, cu poeme gen *Împărat și proletar*, în fine, cu *Lucafărul*, nu însă și prin scrierile despre Andrei Mureșanu (autorul Imnului Național *Deșteaptă-te, române!*); nu și prin *Doina* (cu istoricu-i vers „*De la Nistru pin’ la Tisa / Tot românul plînsu-mi-s-a...*”), nici cu splendida-i publicistică, în care apăra cu dîrzenie și intransigență cauza Basarabiei răpitate, apoi și ciopîrțite de ruși; nu și prin verdictul pe care tocmai un geniu ca Eminescu era în drept să ni-l dea: „*Sîntem români și punctum.*” Măria Tănase sau vreun film de Sergiu Nicolăescu sînt „de-ale noastre” pentru a umple programele golite de adevăr și de frumos ale Radioteleviziunii din Dealul Schinoasei, iar în rest – sînt valori străine, cu care noi, reprezentanții „poporului polietnic al Moldovei” nu avem nicio treabă...

Însă cei cu delimitările / diferențierile – chipurile (dar absurd, prostește) favorabile Moldovei, o țin una și bună și pentru a-și dovedi aberațiile recurg la tot felul de tertipuri, șiretlicuri capabile să inducă în eroare un segment de populație – e adevărat, pe un anumit timp, dar tocmai într-o perioadă extrem de dificilă, atît de tulbure, caracterizată de haos, debandadă, apatie și desperare, pe care le-au provocat tocmai ei. Ca să demonstreze că negrul e alb și invers, acești moldoveniști oculți, cînd au nevoie, îi iau de aliați chiar pe cei considerați, în genere, de ei înșiși, ca adversari: Vlad Țepeș și Mihai Viteazul, basarabenii deveniți patrioți români prin excelență ca Mihail Kogălniceanu sau Bogdan Petriceicu Hasdeu, publicistul bucureștean Eminescu și ambasadorul român la Paris Vasile Alecsandri, Nicolae Iorga și Nicolae Titulescu, membrii Sfatului Țării care la 27 martie / 9 aprilie 1918 au votat Unirea Basarabiei cu România etc., etc. Pînă și pe victimele regimului de ocupație sovietică îi iau de părtași ai

ideilor lor sucite, pînă și devastarea și distrugerea lăcașurilor sfinte pe întreg teritoriul Basarabiei sovietizate devin pentru ei un argument favorabil!

Din mulțimea de „argumente” vehiculate, unul bate adevărate recorduri de tîmpenie. Cărți solide (groase, cu coperte tari, pe hîrtie velină), scrise de autori cu poziții sociale și materiale nu mai puțin solide, repetă papagalicește că termenul „*moldovenesc*” și derivatele acestuia (*Moldova, moldoveni* etc.) sînt foarte vechi, seculare (dacă nu chiar milenare!), în timp ce noțiunea de **român** (**românesc**) a apărut nu de mult, pe la 1862, odată cu atribuirea toponimului **România** Principatelor Unite Moldova și Muntenia. (În context vom aminti că termenul „*ucrainean*”, de pildă, și derivatele sale au apărut abia pe la 1918, pînă atunci existînd numai noțiunea de „*malorus*” sau cea de „*rutean*”, dar asta e altă treabă.)

Un bibliotecar e un om de cultură. O cultură autentică se clădește pe frumos, dar și pe *adevăr*. Tocmai de aceea, bibliotecarii trebuie nu numai să știe adevărul, dar să-l și promoveze, atunci și acolo unde este nevoie. Pentru a vă înlesni munca, vă propunem, stimați colegi, cîteva date și exemple de dăinuire a termenului **român în Moldova istorică și în Basarabia**, ca dovada cea mai grăitoare a unității noastre etnice (de neam, de popor), lingvistice (de limbă) și culturale, ca un contraargument la aberațiile celor ce încearcă să ne zăpăcească, să bage zîzanie, să ne învrăjbească, să ne îndepărteze de la adevăratele noastre origini românești. Datele, desigur, nu-mi aparțin, ele fiind culese de la cărturarii noștri, mai ales istorici și scriitori de seamă. Așadar, e bine să ținem minte că:

- solul lui Ștefan cel Mare la Veneția, cărturarul Ion Țamblac, vorbind italienilor despre patria sa, Moldova, o numea „*cealaltă țară românească*” (în raport cu Muntenia, numită și Valahia sau Țara Românească);
- prima carte moldovenească tipărită se numește simplificat *Cazania lui Varlaam* (Iași, Tiparnița Mănăstirii „Trei Ierarhi”, 1643), dar are titlul complet *Carte românească de învățătură...* Primul capitol (de fapt, un fel de *Prefață* a ei) începe cu un „*Cuvîntu împreună către toată seminția românească...*” În treacăt fie spus, avea subtitlul *Carte românească de învățătură...* și cea de-a doua carte moldovenească tipărită – *Pravila lui Vasile Lupu* (Iași, 1646);
- în *Psaltirea în versuri* a mitropolitului moldovean Dosoftei (1624-1693) se vorbește de asemenea despre „*toată seminția românească*”, iar un *Preacinstit Acatist*, de același cărturar, după cum menționează chiar Dosoftei, a fost „*tălmăcit de pre limba slavonească pre limba românească*”;

- Miron Costin (1633-1691), în lucrarea sa *De neamul moldovenilor*, scrie negru pe alb: „Așe și neamul acesta, de[spre] care scriem, [ca și] a țărilor acestora, **numele drept și mai vechiu este român...** Că săvai [= deși] ne răspundem acum moldoveni, iară [= totuși] nu întrebăm: știi moldovenește? ce [= ci] **știi românește?**”;
- Dimitrie Cantemir (1673-1721), în *Hronicul vechimei a româno-moldo-vlahilor* notează cu toată claritatea: „...Astăzi **moldovenii**, **muntenii**, **valahii transalpini** [transilvănenii sau ardelenii], **misienii** [aromânii din Balcanii slavi], **basarabenii și epiroții** [aromânii din Grecia], se numesc pe sine cu un nume cuprinzător, nu „vlahi”, ci **români**”;
- primul ziar moldovenesc, editat de moldoveanul Gheorghe Asachi (originar din Herța, din 1940 încorporată Ucrainei), se numea **Albina românească** (Iași, 1829), avînd un supliment literar cu titlul **Alăuta românească**;
- una din primele reviste literare din Moldova, care s-a editat în anul 1855, așadar, înaintea Unirii Principatelor (din 24 ianuarie 1859) și, firește, înainte de a se numi noul stat România (1862), avea titlul **România literară**;
- Constantin Stamati (1786-1869), considerat în genere scriitor moldovean basarabean, mărturisea, pe la 1830, că scrie „*in limba rustică a vechilor români*”. Una dintre cele mai izbutite satire ale sale se intitulează *Cum era educația nobililor români în secolul trecut cînd domnea fanarioții în țară*, iar cartea sa de sinteză se numește **Muza românească**;
- moldoveanul C. Negruzzi (1808-1868), are o frumoasă nuvelă despre copilăria sa și se numește această proză *Cum am învățat românește*; tot el a scris un tulburător poem intitulat *Eu sînt român*;
- basarabeanul Alecu Russo (1819-1859, născut probabil la Strășeni), în 1850 a scris poemul **Cîntarea României**;
- preotul poet basarabean Alexe Mateevici (1888-1917) a declarat la Congresul învățătorilor basarabeni din vara anului 1917: „Da, sîntem moldoveni, fii ai vechii Moldove, însă **facem parte din marele popor român**, așezat prin România [Regatul României sau Vechiul (Micul) Regat], Transilvania, Bucovina. Frații noștri din Bucovina, Transilvania, Macedonia își zic **români**. Așa trebuie să facem și noi. **N-avem două limbi și două literaturi, ci numai una, aceeași ca peste Prut.**”

Lista exemplurilor-dovezi poate fi mult continuată... De va fi cazul – vom face-o, revenind la acest subiect – nu dintre cele mai agreabile. Deocamdată,

să luăm bine aminte măcar de puținul oferit, și atunci, nici cel mai viclean „patriot moldovenist” nu ne va putea tulbura mințile cu „argumente” din spuse, fraze, titluri sau chiar fragmente trunchiate. Căci adevărul este unul singur, tot așa cum una ne este limba și una ne este literatura (recitiți, vă rog, observația făcută de autorul poemului imnic *Limba noastră...*).

(*BiblioPolis*. 2006, vol. 17, nr. 1)

CEL MAI BUN CADOU ORIUNDE ȘI ORICÎND – CARTEA

Probabil că la noi se cunosc multe despre Georgia, inclusiv despre unele datini deosebit de pitorești ale străvechiului și bravului ei popor – georgienii sau gruzinii. Nu cred însă că-s prea mulți cei care știu despre acest obicei foarte vechi al georgienilor: de a dona tinerilor ce se căsătoresc, în ziua nunții, desigur, pe lângă multe altele, și două cărți: o Biblie (*Sfinta Scriptură*) și un volum cu poemul național *Viteazul în piele de tigru*, scris de Șota Rustaveli (1166 – începutul sec. XIII). Am asistat personal, cu vreun sfert de veac în urmă, la înmînarea unui asemenea incredibil dar de nuntă, într-o toamnă luminoasă, și luminoase erau toate: și mahalaua ceea a orașului Tbilisi, capitala Georgiei, unde se producea evenimentul, și casa, și masa, și fețele tînărului cuplu, ale părinților lor, ale tuturor mesenilor... Ritualul m-a emoționat extrem de mult și atunci m-am gîndit o dată în plus, și poate cel mai mult la ponderea ce o are sau o poate avea cartea în viața omului și în viața unui popor întreg, atunci cînd aceștia – oamenii, popoarele – simt ponderea, rostul cărții.

La început intuitiv, apoi conștient, am pus mereu cel mai mare preț pe **carte și ca un cadou**, fie el primit, fie oferit, la cele mai diferite ocazii, inclusiv – potrivit frumoasei tradiții georgiene la care m-am referit deja – la nunți, cumetrii sau la alte evenimente din calendarul vieții familiale și al omului în genere.

Unul dintre cele mai neuitate cadouri din cîte am primit eu a fost un set de cărțului cu poezie românească modernă, pe care mi l-a dăruit Herman Weissmann, un faimos profesor de istorie, limbă și literatură din școala generală în care am învățat – comuna Putinești, județul Soroca (pe atunci, ca și acum – raionul Florești). Școala noastră era pe atunci relativ mare – funcționau cîte trei-patru clase paralele – și nu am avut norocul să-mi predea și mie acest profesor ieșit din comun, care se autonumea „ieșean trup și su-

flet” – făcuse în orașul natal, la Universitatea din Iași, Facultatea de Drept, dar a trebuit să părăsească târgul copilăriei și tinereții, ca să vină în Basarabia ocupată de sovietici, pentru a-și vedea împlinite ideile de stînga... Cu regret, nu și le-a văzut realizate, ideile, dar cu certitudine a rămas în amintirea multor putineșteni prin inteligența sa scilpitoare și prin biblioteca sa de excepție, mai mult românească și franțuzească. Am fost dintre elevii favorizați de a împrumuta cărți din miraculoasa bibliotecă a „ovreului putineștean din Iași”... În anul cînd absolvisem școala, profesorul Herman Weissmann tocmai s-a pensionat, ocazie cu care am scris la ziarul raional un articol despre el. Și iată cu această triplă ocazie: apariția unui articol omagial în gazeta *Drapelul roșu* (sic!), pensionarea sa, care a însemnat plecarea pentru totdeauna din sat, la Soroca, și intrarea mea la Universitatea din Chișinău – am avut parte de acel dar fantastic... cu o emoționantă mențiune făcută de profesor: „Vedeam cu cîtă dragoste te uitai la unele cărți... Iată că a venit și timpul ca eu să mă despărț de ele, iar tu să le citești ca pe ale tale... Nu spui nimănui de la cine-s... și ai face foarte bine să nu le iei cu tine la Chișinău... – e un oraș frumos, dar cam potrivit unor lucruri frumoase!... Chișinăul nu ți-i Iașul!... Vei ajunge și te vei convinge de ceea ce îți spun eu acum, tinere!”

Am înțeles perfect ce mi-a spus profesorul Weissmann... peste ani m-am convins de justetea spuselor sale... Păstrez în suflet o nedefinită recunoștință pentru acel cadou... nu și cărțile celea, din păcate, care s-au ros fiind citite și răscitite de mine, apoi de colegi, prieteni, rude mai tinere... Dar îmi răzbat și astăzi în fața ochilor modesta lor arătare – erau din colecția *Biblioteca pentru toți*, seria „post-stalinistă”, cînd în România, ca și în URSS, nu se prea puneau preț pe aspectul grafic al cărții... Totuși, cel mai mult îmi stăruie în memorie – și îmi va stăruie, cum se zice, cît oi fi și oi trăi! – conținutul lor de-a dreptul măreț. Din acest cadou de zile mari „m-am îmbolnăvit” – grav și definitiv – de splendorile poeziei noastre: Macedonski, Topîrceanu, Minulescu, Goga, dar și Ion Pillat! Ion Barbu! Panait Cerna! și încă atîția alții!

De fapt, cred că atunci, cînd am primit cărțile din partea aceluia profesor de neuitat pentru Putineștii mei, atunci m-am gîndit mai atent prima dată, la minunea de a ți se dăruie o carte și, respectiv, de a dona o carte.

Ulterior, viața m-a pus în contact cu numeroși oameni iubitori de lecturi și de cărți, din multe, poate chiar din foarte multe țări ale lumii.

Am primit cadou zeci și sute de cărți, de obicei, cu dedicații, multe cu autografele autorilor. Lipsa îndelungată a unui domiciliu permanent, la

Chișinău, trecerea din gazdă în gazdă, m-a determinat să abandonez atâtea lucruri dragi... însă cărțile cu dedicații le-am păstrat în pofida oricăror vicisitudini. Această colecție a mea ca, de altfel, a oricărui alt bibliofil, cred ar merita un articol sau chiar un studiu aparte! și pe care, cine știe, poate îl voi realiza cu o proximă ocazie. La rîndu-mi, am dăruit cu maximă plăcere sute, ba foarte posibil – mii de cărți. În anii '70-'80, cînd am avut șansa de a lucra în marele orașe rusești Moscova și Leningrad (Sankt Petersburg), ele fiind și incontestabile centre de autentică cultură, eram un vizitator fidel (și uneori zilnic!) al librăriilor gen *Drujba* (cea din Leningrad, cum sta bine unei urbe ieșite din comun, se numea mai altfel – *Mir*). De cele mai multe ori, cu gîndul la prietenii și colegii din Chișinău, care nu aveau posibilitatea de a merge prea des „în centru” (adică la Moscova, în Leningrad), cumpăram unele cărți în cîteva exemplare. Îmi amintesc cum făcusem rost de un roman pe care l-am „devorat” în chiar ziua-noaptea achiziției... mi-a plăcut grozav și am decis că trebuie să-l citească și alții. Am cumpărat încă 20 de exemplare, pe care le-am expediat prin poștă, bine că la Moscova, Oficiul Poștal Central se află la cîteva metri de (fosta deja!, probabil! librărie) *Drujba*... În următoarele săptămîni, primind de la Chișinău reacții pline de încîntare, a trebuit să mai cumpăr un lot... Acel roman se numea *Galeria cu viță sălbatică*, iar autorul lui – **Constantin Țoiu**... Îmi pare sincer rău că nu am avut ocazia să-i spun acestui talentat prozator că i-am fost un dezinteresat propagator al operei sale în URSS!

Un „capitol aparte” îl formează în biografia mea de bibliofil cărțile românești în alte limbi – în rusă, în franceză, apoi în germană, engleză, bulgară, polonă (editate la Chișinău, dar și la București). Grație lor am putut convinge mulți prieteni din străinătate că avem o literatură bogată, cu autori și cu opere de excepție. Nu am făcut niciodată o contabilizare a cărților pe care le-am trimis cadou în lumea largă... Totuși, scriind acest articol, am luat o pauză pentru a încerca o cît de aproximativă evaluare. Poate cineva nu va crede, însă am putut stabili că am dăruit cărți – preponderent românești, unele în rusă, franceză etc. (evident, inclusiv de autori de la Chișinău) – în circa 30 de case de pe patru continente!

Un destinatar de seamă mi-a fost poetul leton **Leons Briedis**, din Riga, tot el un excelent traducător din poezia română și un bibliofil „înveterat”: biblioteca lui personală, dintr-un cartier nou al Rigăi, are un fond românesc demn de o bibliotecă publică.

În 2005, a candidat la funcția de președinte al României o româncă din SUA, **Lia Roberts**. Înainte de a se mărita la Las Vegas, se numea Aurelia Lia Sandu și era o simpatică bucureșteană. Părăsind țara „nemotivat” (așa se considera pe atunci, în comunism, căsătoria cu un „capitalist”, cu atât mai mult cu un milionar american!), nu i s-a permis să-și ia și biblioteca. Oare mai ține minte Lia Roberts că atunci, prin 1979-1981, tocmai subsemnatul i-a alinat dorul de Eminescu, de Blaga, de Stănescu?... trimițându-i de la Chișinău câteva colete cu cărți editate la București, dar cumpărate la Moscova, Lenin-grad, Kiev, Odesa, Cernăuți și chiar... de la Novosibirsk, din Siberia, unde am însoțit-o (înainte de norocosul ei măritis!) în calitate de translator?

Lilli Promet a fost și sper că mai rămîne o personalitate marcantă a literaturii estone: ah, ce ravagii făcea printre milioanele de cititori din URSS și din alte țări romanul ei *Primavera!* Mai ales, printre cei care nu puteau accepta regimurile totalitare, doctrinele comuniste! Ei bine, tocmai distinsa doamnă Lilli Promet avea un interes, ba chiar o feblețe pentru România, pentru cultura și literatura românească, nu în zadar a scris ea, împreună cu soțul, scriitorul **Ralf Parve**, imediat după devastatorul seism din 1977, un eseu intitulat incredibil, pentru noi: *De ce iubim noi România*. Le-am trimis acestor estoni extrem de simpatici și rafinați tot ce am considerat mai de valoare din literatura română (repet: inclusiv de la Chișinău), traduceri în limbile pe care ei le știau: germană și rusă. Am cunoscut asemenea simpatizanți, extrem de sensibili ai culturii și literaturii noastre și la Tbilisi (Georgia), și la Vilnius (Lituania), și la Erevan (Armenia), diferiți intelectuali de marcă din Polonia, Bulgaria, ex-Iugoslavia, Cehia, Slovacia, Finlanda, Norvegia, Suedia, Brazilia, Mexic, SUA, Algeria, Coreea de Sud, Japonia, Israel, Australia, Belgia, Franța...

Am pus Franța – cea atât de dragă mie și nouă în genere – la capătul acestei liste și îmi dau seama că am comis o mare nedreptate. Pentru că, de fapt, tocmai un suflet din inima Parisului a constituit imboldul principal pentru a scrie aceste rînduri. Dna **Bernadette Thizy**, profesoară de sociologie la Paris-IV (un fel de filială a faimoasei *Sorbona*), a fost, este, o sinceră admiratoare a culturii românești... Totul a început de la albastrul Mănăstirii Voroneț, pe care dînsa o vizitase atunci cînd noi puteam numai să visăm la așa ceva... De la Voroneț a mers la Putna, unde a auzit de la un călugăr că România se termină de fapt în Basarabia și în Nordul Bucovinei, incorporate URSS-ului. Astfel a venit la Chișinău – o dată, apoi de încă vreo trei ori, pînă la urmă a

ajuns și la Cernăuți, și la Cetatea Albă... În ultimul timp, Babette, cum îi spun prietenii, nu se simte tocmai bine. Nu știi ce maladie o deranjează, habar nu am ce tratament administrează – din simplul motiv că nu vorbim pe acest subiect, chiar dacă ne scriem de vreo trei decenii, cu o anumită regularitate, într-unul din mesajele de ultimă oră, profesoara de la Paris mi-a scris din nou că nu se simte prea bine, dar iată că a recitat niște basme moldovenesti și parcă i s-a făcut mai ușor... Aceste *Basme „cu efect tămăduitor”* au văzut lumina tiparului la Chișinău, prin 1978, dacă nu mă înșel... Dar țin bine minte că i-am trimis cartea cu pricina la Paris, prin poșta sovietică... *Il etait un fois... A fost odată...*

Așadar, concluzia e una, unica: donați cărți! Oricînd, oriunde, oricui iubește lectura și cartea. Iar cine dăruiește – la rîndu-i, primește.

(*BiblioPolis*. 2006, vol. 18, nr. 2)

BIBLIOTECA VĂZUTĂ DIN INTERIOR

Cine citește cu o anumită regularitate revista noastră, de la apariția ei încoace, poate o fi observat acest amănunt: an de an, în numărul „de toamnă” al *BiblioPolis*-ului, inserăm grupaje de materiale consacrate *Zilei profesionale a bibliotecarului*. Astfel, patru ani la rînd, și-au spus cuvîntul despre bibliotecari și bibliotecă, despre munca bibliotecarilor și despre impactul bibliotecii în comunitate, reprezentanți ai intelectualității noastre: scriitori, gazetari, artiști, profesori universitari, plasticieni, tineri studioși...

Recunosc, și în această toamnă, cu ocazia *Zilei bibliotecarului* eram tentați să adunăm, pentru numărul curent al revistei, o serie de reflecții și impresii despre rostul bibliotecii și al muncii de bibliotecar – scrise de unele personalități literar-artistice și științifice. Însă, „dînd Cezarului ce-i a Cezarului”, ne-am gîndit că aceste personalități, vorbind despre bibliotecari și despre Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” – nici vorbă, sincer, foarte frumos, solemn, elogios etc. –, confesiunile lor conțin și o apreciabilă doză de abstract, de general. Măcar și din motivul că cei mai mulți dintre ei, avînd acasă mari, bogate biblioteci personale, recurg relativ rar la serviciile lucrătorilor BM sau ale altor mari biblioteci. Prin urmare, aceste personalități se referă la bibliotecă și bibliotecari cumva *din exterior*. Și atunci ne-am gîndit că poate ar fi mai cu cale să dăm publicității unele impresii și reflecții *din interior*, despre

activitatea și despre activitățile de la BM. Nu, nu am solicitat opiniile bibliotecarilor înșiși despre munca lor (deși, e și aceasta o idee, la care vom reveni numaidecât, cu altă ocazie, nu obligatoriu festivă!).

Am ținut să aflăm părerile unor simpli cititori, ale utilizatorilor activi, permanenți ai fondurilor, colecțiilor BM, beneficiari ai serviciilor acordate de echipa „Hasdeu”, vizitatori ai expozițiilor organizate aici, participanți la lansări de carte, la alte activități cultural-informative. Pentru a ne face o impresie mai clară despre ce cred cititorii de rînd, utilizatorii „de rutină” despre bibliotecă, am apelat la ajutorul dnei Tatiana Feodoruc, șefa Serviciului relații cu publicul la Sediul Central al BM „B.P. Hasdeu”. Profităm de ocazie ca să-i mulțumim dnei T. Feodoruc pentru amabilitatea de care a dat dovadă, făcînd aici o importantă precizare. Nu i-am solicitat să aleagă din boxa de sugestii ale cititorilor numai opinii și impresii favorabile, ci „de tot felul”. S-a dovedit însă că nu e deloc simplu „să diversifice” selecția de impresii ale utilizatorilor, căci majoritatea absolută a acestora sînt pozitive, favorabile, elogioase! Și dacă e așa, de ce am căuta cu lumînarea și impresii defavorabile, negative, critice?

Și iată-ne cu un mănunchi de aprecieri ale activității BM scrise de utilizatorii ei în anul curent. Autorii sînt anonimi, dar nu e greu să deduci că-s oameni de vârste diferite, cu pregătiri și gusturi diferite. Faptul că acești solicitanți de a da notă activității BM au libertatea de a-și semna sau nu aprecierile nu este numai o dovadă a stilului democratic de lucru cu cititorii, dar e și un fel de garanție a sincerității totale a semnatariilor. Astfel că nu vom greși dacă vom califica aceste note ale cititorilor ca pe un *vox populi* – niște opinii spontane, pe cît e posibil obiective, sincere, dezinteresate, de care e bine, e necesar să se țină cont pentru ameliorarea continuă a bibliotecii – ceea ce se și face, fără doar și poate, an de an, poate chiar zi de zi la Biblioteca Municipală.

Să cităm cîteva din aceste impresii și sugestii făcute de utilizatorii BM pe marginea activității cotidiene a instituției:

„S-a întîmplat așa că o habă de vreme nu am frecventat Biblioteca Municipală. Revenind aici, am rămas, pur și simplu, încîntată de deservire, de sală, de frumusețea și originalitatea amenajării interiorului – standuri cu cărți noi, vitrine tematice de carte, expoziții de pictură și grafică... Sînteți super! Măcar și de aceea că, decum intri în bibliotecă, totul te predispune la lectură, la acumularea de noi cunoștințe, iar aspectul, designul BM te și relaxează.”

* * *

„Frecventez biblioteca Dvs. de mulți ani și mi-am făcut o impresie foarte bună despre acest adevărat templu al cărții. Aici găsesc oricând orice informație necesară. Regimul de lucru este foarte comod, lucrătorii bibliotecii sînt drăguți, totdeauna te ajută să găsești repede cartea, revista sau informația de care ai nevoie. În sala de lectură este ordine și liniște, ceea ce este extrem de favorabil pentru cine vrea să citească, să conspcteze, să culeagă mai multe informații. Un alt factor apreciabil e complexul de servicii oferite vizitatorilor: internetul, xeroxul, diferite materiale bibliografice, expoziții etc. Mulți prieteni de ai mei sînt cititori ai BM și toți sînt încîntați de această bibliotecă. În ceea ce mă privește, sînt sigură că voi veni la «Hasdeu» mulți ani înainte, atîta timp cît va funcționa!”

* * *

„Tablourile, fotografiile afișate pe pereții sălii de lectură sînt din ce în ce mai originale... Pentru autorii lor și pentru designerii Bibliotecii «Hasdeu» – un bravo sincer și din tot sufletul!”

* * *

„Sînt în totalitate satisfăcută de activitatea Sălii de lectură. Pot să studiez aici tot ce îmi place și ce mă interesează. Apreciez condițiile favorabile create pentru cititori: mobilier comod, atmosferă plăcută, caldă. Vreau să menționez în mod special amabilitatea doamnelor bibliotecare – ele deserves repede și corect, oferă informații utile, contribuie la menținerea în bibliotecă a unei atmosfere care atrage, te face să devii cititor fidel al BM.”

* * *

„Îmi face o deosebită plăcere să fu abonat, cititor și, în genere, utilizator al acestei minunate instituții de cultură. Aici beneficiez de servicii de cea mai înaltă calitate, oferite cu rapiditate, profesionalism și angajament față de cititor. Apreciez mult serviciile oferite de către bibliotecarii de la catedră, consultațiile pe care ni le dau bibliografii de serviciu sînt absolut necesare, ca și cele privind utilizarea calculatorului, mai exact – accesul la acest miracol ce se numește internet. E foarte bine că aveți lucrători bine pregătiți din punct de vedere profesional, devotați muncii, atenți și corecți față de cititori.”

* * *

„Biblioteca «B.P. Hasdeu» s-a dovedit a fi o instituție de cultură și informație preferată de majoritatea colegilor mei de studii. Noi, studenții, nu numai că împrumutăm cărți, citim aici presă periodică, dar participăm cu plăcere la diverse acțiuni culturale organizate de bibliotecă: simpozioane consacrate dinas-

tiei Hasdeu, lansări de carte, cinacluri, expoziții de artă plastică etc. Apreciem pozitiv aceste activități și vă urăm mult succes pe viitor.”

* * *

„Ce mă face să vin la BM, să fiu utilizatorul acestei biblioteci? Multe! Voi enumera doar unele aspecte: a) diversitatea și bogăția colecțiilor; b) condițiile plăcute – o sală luminoasă, în stil clasic, dar amenajată cu un design modern, adeseori împodobită cu expoziții de tablouri sau fotografii de artiști contemporani; c) amabilitatea personalului; d) accesul la internet; e) serviciul de fotocopiere – relativ ieftin și calitativ, datorită căruia poți deveni posesor al oricărui material și chiar al oricărei cărți de care ai nevoie sau care îți place.”

Ce s-ar putea adăuga la aceste cuvinte? Căci, ele, în fond, nu necesită niciun comentariu, niciun adaos. Poate doar atita: ***sincere felicitări bibliotecarilor noștri, care, prin activitatea lor, prin devotamentul pentru profesia aleasă, prin comportament și conduită știu a genera încântarea și satisfacția sufletească a beneficiarilor!***

Aceste felicitări și urări de bine capătă o conotație aparte la fiecare început de octombrie, când la noi se marchează Ziua bibliotecarului. Cu trecerea anilor, această sărbătoare profesională devine tot mai mult o sărbătoare a comunității. Este cea mai bună dovadă că bibliotecarii muncesc cu dăruire și eficient pentru binele comunității, al tuturor oamenilor interesați, atrași, însetați de valorile spirituale depozitate în colecțiile bibliotecilor și în sufletele bibliotecarilor.

(BiblioPolis. 2006, vol. 19, nr. 3)

BIBLIOTECILE PÎNĂ LA ȘI DUPĂ SĂRBĂTORI

Între „sărbători fericite” și „mai puțin fericite”, bibliotecarii dau preferință zilelor axate pe evenimente și aniversări ce aduc satisfacții sufletești unui număr cât mai mare de destinatari.

Un gazetar ascuțit la limbă a numit, mai în glumă, mai în serios, această perioadă – ultima săptămână a lunii decembrie și primele două săptămâni ale lui ianuarie – „zile de mahmureală RM-istă (sau: re-moldovenească)”...

Și, oricât de mult ai vrea, îți vine greu să-l contrazici. Probabil, că nicăieri în lume, la noi, în R. Moldova, această perioadă – trei săptămâni, dacă nu chiar

patru săptămîni, bătute în cuie! – trec sub semnul unor sărbători, adică al unor petreceri non-stop. Crăciun pe vechi, Crăciun pe nou, Anul Nou „vechi” și Anul Nou „nou”, Ajunul – de două ori, Bobotează – de două ori... și tot așa, per total, zeci de ocazii pentru a petrece pînă se dau bieții oameni „de a dura”, uitînd de toate pe lume, iar această stare de stupidă euforie, adeseori îi însoțește anul întreg, ba chiar ani la rîndul.

Cu adevărat: oricît de mult ai dori sau oricît de mult ar trebui, în aceste zile, practic, nu poți face nimic cu cale. Și, deocamdată, nimic nu se poate schimba, nu știm ce măsuri, de ce ordin, ar putea să schimbe sau măcar să influențeze starea de lucruri creată. Iar această stare este, mai mult ca sigur, una absolut anormală. Așadar, la una din cele trei întrebări clasice ale intelectualilor ruși: „*Ce-i de făcut?*”, deocamdată nu putem găsi un răspuns rezonabil, iar în consecință, nu găsim nicio soluționare rezonabilă, cît de cît eficientă. Să vedem ce facem cu a doua întrebare din același șir clasic: „*Cine-i de vină?*” Ei, aici lucrurile par mai simple. A căuta și, mai ales, a găsi vinovații, este o îndeletnicire cu rădăcini adînci în conștiința noastră național-intelectuală. Pe banca imaginară a acuzaților nimeresc mulți vrednici înaintași, dar și contemporani, poate ceva mai puțini.

Se pornește de la cronicari: ei au zis, ei au repetat că „de la Rîm ne tragem”, astfel sugerîndu-ne să fim atașați, fideli valorilor occidentale. Vine rîndul lui Dimitrie Cantemir: că de ce a zis că... De fapt, Cantemir ne-a spus mai multe adevăruri, cel mai memorabil, cel mai supărător fiind adevărul potrivit căruia noi nu am prea avea tragere de inimă la carte, iar în concluzie, preferăm să orbecăm prin incertitudini. Paradoxal, dar ne-a atenționat asupra acestui adevăr prințul nostru cel mai luminat – ales, la recomandarea lui Leibniz membru de onoare al Academiei de Științe și Arte din Berlin! – dar care, cărturar și domnitor al nostru, pînă la urmă, a ajuns și el un rătăcit prin pustilele Tartariei rusești. Mai departe se ajunge și la Eminescu, acesta fiind dublu sacrificat (așa cum ne sugerează și dr. Theodor Codreanu, reductabilul exeget de la Huși), acum – dublu, dacă nu triplu condamnat. Unii, hiper- sau super-, ori sub-, ori post-moderniști îl învinuiesc că ar fi fost Eminescu patriarhal, și că tocmai din cauza acestui stil patriarhal al lui de percepere a lucrurilor noi, iată, avem greutăți în a intra în Europa. Alții, dimpotrivă, pretind că fiind prin excelență, prin definiție european, Lucefărul ne-a îndepărtat de la anumite valori pur naționale. Atunci sar și cei din a treia categorie: „Păi nu Eminescu a declarat că sîntem români și

punctum?! Asta trebuia el să ne învețe?! Unde ne este mîndria, demnitatea, onoarea?!”

De la clasici se trece în mod firesc la contemporani. La capitolul discutat, cele mai multe greșeli și rătăcirii se atribuie, fără doar și poate, lui Ion Druță. Păcatele lui Druță sînt, ca toate greșelile, foarte diferite: nici nu s-ar putea altfel, de vreme ce ele derivă din cele zece porunci, e normal să fie cel puțin de zece feluri. Și se începe: se închină la idoli străini, hulește, jinduiește la bunurile aproapelui etc., etc. Se uită însă de o fantastică, genială constatare a marelui prozator, dramaturg și eseist situat între cetatea Sorociei și zidurile Kremlinului. O afirmație pe care am citit-o emoționat, cred, în *Povara bunătății noastre* (însuși titlul acestui roman e o metaforă genială!). Spune acolo Ion Druță, ca printre altele, că dacă noi, moldovenii, nu ne-am fi născut popor creștin (teorie preluată, posibil, de la chiar Nicolae Iorga), și astfel, creștini nativi fiind, ne vedem obligați să ținem sărbătorile peste an, atunci nu mai supraviețuim ca etnie, căci pierem de mult de îndobitocire și autodistrugere prin muncă, aidoma vitei în plug.

Deși se părea că e dat uitării, unii își mai amintesc și de Lenin, marele filozof și temerarul apărător al celor umiliți și obidiți (chiar dacă nu-l agreea defel pe Dostoievski!), intelectualul militant, care i-a numit pe intelectuali „rahați” și „prostituate” (în original: „dermo”, respectiv, „prostitutki”). Dacă, așa cum scriam mai sus, D. Cantemir ne-a spus multe, apoi Lenin ne-a lăsat ca moștenire foarte multe. Printre acestea a fost și o indicație (o circulară) din 1918, cînd tînărul stat rus, bolșevic, trecea de la calendarul vechi, iulian, la cel nou, gregorian. Atunci era pe punctul de a accepta noua numărătoare și Biserica Ortodoxă Rusă, însă conducătorul laic al rușilor, Lenin, a dispus altfel: Biserica rămîne cu vechea socoteală a zilelor și sărbătorilor. De ce i-a trebuit lui Lenin (și) acest amestec în treburile altora? Răspunsul îl găsim în acea circulară (neinclusă în *Opere complete* în 55 de volume, dar păstrată cu sfințenie în Arhiva partidului bolșevic-comunist și publicată abia după deschiderea provocată de perestroika lui Gorbaciov). Esența circularei ar fi următoarea: lăsați-i pe cei intoxicați de opiumul credinței în Dumnezeu să facă mai întîi Anul Nou (revelionul), apoi să cinstească Nașterea Fiului Domnului (Crăciunul). Petrecînd copios pînă la și după 1 ianuarie, oamenii munci nu vor mai sesiza adîncă, netrecătoarea semnificație a sărbătorii Crăciunului, apoi și a celorlalte mari sărbători creștine (asimilate și acestea în stil proletar: Pastele cu 1 mai, hramurile – cu 7 noiembrie etc.). Scriu astea și mă gîndesc dacă are

idee de această directivă leninistă IPS Vladimir (Cantarean). Vladimir (Mitropolitul) poate însă nici să nu știe asemenea finețuri, căci oricum pentru el decide Preafericitul Alexie de la Moscova... Curios, o fi auzit teologii și/sau funcționarii de la cancelaria Patriarhiei Ruse de acest document leninist, cu cel mai direct impact asupra turmei de enoriași ai Bisericii Ortodoxe Ruse, a cărei sucursală este Mitropolia păstorită de IPS Vladimir?

Să lăsăm însă clericilor ce este a clericilor și să revenim la cele lumești.

Ziceam că în decembrie-ianuarie, an de an, traversăm o etapă de grele încercări, marcate de întrebări aproape că hamletiene: „Petrecem sau nu petrecem?”; „Mai petrecem sau ne mai gândim ce mai avem a face?” etc. asemenea. În această atmosferă, chiar și cel mai bine intenționat cetățean devine, cu sau fără voie, un cetățean nițel... turmentat (ca să-l parafrazăm pe Ion Luca Caragiale). Nu fac excepție nici lucrătorii bibliotecilor. Cu o mică, dar importanță diferență: că bibliotecarii, poate mai mult decât alți „lucrători cu masele”, trebuie să țină cont de dorințele, interesele, preferințele acestor mase. Dacă un notar sau un polițist nu-și face pînă la capăt datoria în aceste zile de grave sărbători – se trece cumva peste asta. Dacă însă nu se prezintă la locul de muncă un bibliotecar – e cu certitudine scandal! Căci oricît ar petrece omul, pînă la urmă îl apucă și dorul de a se mai informa, de a se mai documenta, de a se mai cultiva... Și doar nu are să meargă, în acest scop, la notar sau la poliție! – vine la bibliotecă.

Nu deținem datele vreunui sondaj din care am putea afla care sînt sărbătorile preferate ale bibliotecarilor. Putem deduce doar că cele mai multe preferințe ale lor se îndreaptă spre două duminici din octombrie, cînd e Ziua bibliotecarului, respectiv, Hramul orașului (sau hramul altor localități, hramurile fiind la noi, cele mai multe, toamna). Am mai putut constata un atașament deosebit de puternic al bibliotecarilor pentru cele mai diverse evenimente culturale. E și firesc să fie așa: sărbătorile culturale aduc cele mai multe satisfacții pentru sufletul omului, iar însăși profesia de lucrător al bibliotecii este de neconceput fără acest element – a face cît mai mult pentru a bucura oamenii, pentru a înnobila sufletele.

Anul ce bate la geam – 2007 – probabil nu mai puțin decât alți ani, trecuți sau viitori, înscriu în calendar mai multe evenimente culturale cu adevărat remarcabile, prilejuindu-ne, ceea ce se numește printr-o sintagmă pe nedrept banalizată „sărbători ale sufletului”. Ultimele pagini ale revistei noastre prezintă o listă amănunțită a aniversărilor culturale pentru 2007, cu accentul pus

pe primele trei luni, ca în numerele următoare să continuăm lista potrivit desfășurării cronologice a evenimentelor. Tocmai de aceea vom reține atenția doar la câteva sărbători din anul ce vine, la cele mai însemnate evenimente culturale. În R. Moldova 2007 este declarat **Anul Eugen Doga**, ceea ce înseamnă o suită de manifestări consacrate acestui geniu muzical, contemporanul nostru, care ne-a dus bunul nume în lumea întreagă. În legătură cu centenarul de la naștere, s-a proclamat 2007 și **Anul Național Mircea Eliade** – altă sursă de idei și proiecte, manifestări ce ar atrage numeroși beneficiari de biblioteci. Poate cu precădere pentru iubitorii de arte, dar și de filozofie, calendarul UNESCO ne amintește că se vor împlini 50 de ani de la trecerea pe alte tărîmuri a lui **Constantin Brâncuși**, *Coloana fără sfîrșit* a sculpturii și gândirii estetice contemporane. Din calendarul Europei desprindem trei aniversări majore: 300 de ani de la nașterea învățatului și scriitorului francez **G. de Buffon** (1707-1788), tot ațiția de la nașterea dramaturgului italian **Carlo Goldoni** și 175 de ani de la stingerea din viață a lui **Johann Wolfgang von Goethe** (1749-1832). Conte de Buffon este cel care a spus, printre altele, că „*Le style c'est l'homme même*”, adică „*Stilul este omul*” – nimic mai simplu și mai adevărat, și nu numai pentru cei care scriu, dar și pentru cei care citesc! Goethe nu poate fi comentat într-un articol de revistă – e prea mare, prea polivalent acest scriitor german, nu știu câte manifestări culturale ar putea să-l prezinte fie și cu aproximație. Din America ni se sugerează sărbătorirea a două secole de la nașterea poetului **H.W. Longfellow** (1807-1882), cunoscut, mai ales, ca autor al scrierii epice *Cîntec despre Hiawatha*. Însă Longfellow a fost și un mare poet romantic, explorînd, printre altele, și motivul lui Hyperion; a fost și un excelent traducător (lăsînd cea mai rezistentă versiune, în engleză, a *Divinei Comedii*, a lui Dante Alighieri); în fine, a fost și un merituos profesor, a predat la faimoasa Universitate Harvard etc.

Credem că nu mai este cazul să continuăm lista cu mari evenimente culturale ce ne așteaptă. Din fericire, avem suficiente sărbători ale culturii, ca să ne lăsăm pradă petrecerilor inculturii. Și atunci, cum zicea un mare poet: să ne lăsăm sufletul să lenească. Să-l punem „să muncească”, să-l facem să se bucure, chiar dacă în jur e destulă tristețe și incertitudine. Acum, și mereu. La anu' și la mulți ani!

REFLECȚII ANIVERSARE

... La început, se pare, a fost un simplu „proiect trăsnit”, de vreți – a fost o aventură, inițial. Însă cum cei implicați în proiectul-aventură își doreau mult ca acesta să devină realitate, iată că la nici un an ideea sau ambiția (numiți-o cum vă place) Lidiei Kulikovski prinde contururi. Posibil să fi fost și un vis, mai vechi; o dorință arzătoare, și aceasta mai veche, a directoarei BM. Să nu uităm însă că abia ieșisem dintr-o epocă în care orice inițiativă editorială aparținea unui singur organ (comitet, departament)! Iar când timpul și anturajul au devenit mai favorabile, iată că evenimentul s-a produs. „Prima rîndunică” a fost întîmpinată cu entuziasm de colectivul Bibliotecii Municipale, chit că nu au lipsit nici scepticii, care au exprimat temeri grave că va veni și „a doua rîndunică”.

Cititorul nostru cît de cît avizat a înțeles, fără doar și poate, că în alineatul de mai sus ne-am referit la lansarea, la apariția primului număr al revistei noastre, eveniment ce s-a produs acum... cinci ani împliniți, bătuți în cuie! Veți spune că cinci ani e un termen modest, și mai curînd veți avea dreptate. Totuși, avînd în vedere că am intrat în al șaselea an de ediție și că ținem cu tot dinadinsul să ajungem și cînd vom avea „șapte ani de-acasă”, apoi zece și tot așa... vă rugăm să ne îngăduiți să acordăm acum ceva mai mult spațiu revistei noastre. Nu am calificat întîmplător lansarea *BiblioPolis*-ului ca pe un proiect insolit, ca pe o ambiție ce mira pe unii. Căci, orice s-ar spune, prin *BiblioPolis* se lansa cea de-a treia publicație de specialitate la noi – după *Bibliografia Națională* (fondată în 1958) și *Magazin bibliologic* (apare din 1992).

Primele numere de *BiblioPolis* s-au pierdut deja în anele bibliotecilor, poate și în amintirile unor ființe mai sentimentale. Modeste la aspect, textele erau tipărite cu caractere mărunte, pozele nu întotdeauna erau vizibile... Cine putea să creadă că se va ajunge la un volum de circa 120 de pagini (de trei ori mai mult decît inițial!), cu o execuție poligrafică ce trezește, în genere, încîntarea potențialilor cititori și autori.

Ă propos de cititori. Cei mai fideli destinatari ai noștri sînt (ar trebui să fie!) lucrătorii Bibliotecii Municipale, inclusiv din cele 35 de filiale, inclusiv de la bibliotecile de literatură și cultură ale minorităților etnice de la noi. (Număr de număr am inserat articole despre activitatea acestora; la fel, am publicat cu regularitate materiale în limba rusă, pentru a-i apropia și pe cei care, dintr-un motiv sau altul, încă nu ne cunosc suficient limba.) Cu timpul, însă, *Biblio-*

Polis a prins a interesa și alte sfere de cititori – mă refer acum la studenții de la facultatea de specialitate a Universității de Stat din Moldova, precum și la lucrătorii unor mari biblioteci din Chișinău și din alte localități ale republicii. (Nu puțini bibliotecari, bibliografi, bibliologi de la biblioteci importante, dar și de la unele mai modeste, au devenit și autorii noștri – pentru ei am inițiat rubricile *La colegii noștri*, *Cu fața spre Dvs.*, respectiv, *Din provincie*.) Numere disparate ale revistei noastre au ajuns și, din câte știm, au reținut atenția colegilor noștri de la diferite biblioteci municipale și/sau județene din dreapta Prutului, din Cernăuți, Transcarpatia, Banatul Sîrbesc. Deschiderea noastră spre alții e demonstrată și de faptul că *BiblioPolis* a salutat apariția unor noi publicații de specialitate (*Coperta* de la Ungheni, *Confluente bibliologice* de la Bălți), a prezentat diferite evenimente culturale (aniversări, lansări, seminarii etc.) din municipii și județe înfrățite, a recenzat reviste și cărți de specialitate venite de la vest de Prut. Lansarea, în 2004, a versiunii electronice *BiblioPolis* a extins infinit mai mult geografia și numărul potențialilor prieteni ai revistei, respectiv ai BM.

Dar iată că ușor, ușor am ajuns la autorii sau poate mai bine ar fi să spunem – colaboratorii noștri, la cei care se implică în modul cel mai direct la alcătuirea, scrierea, completarea, ilustrarea, tipărirea fiecărui volumaș de *BiblioPolis*. Nu vom exagera dacă vom zice că Echipa „Hasdeu” are numeroși lucrători cu o adevărată predispoziție de a scrie, de a povesti pe scurt despre activitatea lor – dovadă ne stă și numărul în continuă creștere, pe an ce trece, al articolelor semnate și al emisiunilor radiofonice și TV cu participarea multor lucrători ai BM. Pe parcursul a cinci ani, în 20 de volumașe s-au perindat numele a zeci și zeci de membri ai Echipei „Hasdeu” (să nu uităm și de versiunea-ziar a *BiblioPolis*-ului, transformată ulterior în ziar cu totul de sine stătător, *Biblio-City*). Ne vine greu să întocmim aici, acum, o listă a celor mai... mai... autori ai noștri, din interiorul BM – pentru că nu dorim nici să exagerăm în vreun sens și nici să ne scape cineva din vedere. Vom menționa doar că am pus la dispoziție suficient spațiu oricui a dorit să povestească, de pe paginile revistei noastre, ce are nou, interesant, original, însemnat etc. În activitatea bibliotecii pe care o conduce sau unde muncește, unde creează, unde face eforturi pentru culturalizarea chișinăuienilor. Totuși, două nume nu putem să nu le evidențiem. Primul este poate cel mai sonor în bibliografia basarabeană actuală: Ion Șpac, veteranul Bibliotecii Academice de la Chișinău. Chiar de la lansarea revistei noastre, dl I. Șpac a prins a ne vizita insistent cu materiale,

idei, subiecte. Când s-a întîmplat să-l solicităm noi, a reacționat întotdeauna prompt și extrem de conștiincios. Următorul este numele unei autoare extrem de harnice, receptive, care scrie și mult, și foarte bine, punctînd, în materialele sale problemele stringente ale vieții bibliotecare de la noi și din lume, făcînd analize și bilanțuri judicioase, semnalînd valoroase apariții editoriale, zugrăvind cu precizie și căldură, captivant și emoționat, chipuri de înaintași și de colegi de breaslă. Ați intuit corect: acest nume este Lidia Kulikovski, dr. conf. universitar, cum bine se știe, director general al BM, tot dînsa fiind și directorul-fondator al revistei *BiblioPolis*. Prin ceea ce publică, prin felul cum scrie, Lidia Kulikovski dă un exemplu demn de urmat, bunăoară, colegilor de catedră, dar și colegilor și subalternilor de breaslă, fie ei din sistemul BM, fie de la alte biblioteci.

Nu am recurge, pur și simplu, la o metaforă spunînd că din revista *BiblioPolis* au „ieșit” mai multe cărți sau, cel puțin, „bucăți bune” de cărți: culegeri tematice, studii bibliografice, manuale, antologii de autor etc. Un ultim exemplu ar fi cartea Elenei Roșca *Biblioteca – o carte deschisă a sufletului*. După cum a mărturisit autoarea însăși, imbold și model pentru editarea acestei culegeri i-a servit alt volum, și acesta „răsărit”, în bună parte, de pe paginile revistei noastre – *Cartea, modul nostru de a dăinui*, de Lidia Kulikovski, considerată, pe dreptate, o apariție editorială de excepție în domeniu.

Orice publicație aspiră să aibă și autori „din afară”, din alte domenii, eventual – personalități ale culturii, literaturii, vieții publice. Nu am putea spune că am fi fost răsfațați, la acest capitol, adică de atenția unui număr prea mare de somități. Au fost cazuri cînd propunerile noastre de colaborare au fost tratate cu refuz, de exemplu, cineva ne-a pretextat că ar prefera să scrie pentru reviste mai „solide”... (și probabil mai confuze)... Și poate de aceea cu atît mai dragi ne sînt colaborările externe de care am avut parte – pentru că ele au fost sincere, iar aceasta contează nespun de mult și în epoca noastră! Profitînd de ocazie, ne exprimăm toată recunoștința noastră, cele mai vii mulțumiri scriitorilor Mihail Gh. Cibotaru, Iulian Filip, Nicolae Rusu, Ion Hadârcă, Anatol Ciocanu, Haralambie Moraru; scriitorului și savantului Iurie Colesnic, poetului, bibliologului și filozofului culturii Alexe Rău, poetei și publicistei Luminița Dumbrăveanu, regizorului, scriitorului și filozofului Andrei Vartic... Și, să nu uităm – dlui prof. Constantin Bobeică din Codreanca – Strășeni, lui Mihai Tașcă, dr. în drept, un jurist foarte atent la problemele culturii, istoriei și limbii. La fel, multe mulțumiri doamnelor Ninela Caranfil,

artistă emerită, actriță la Teatrul Național „Mihai Eminescu”, Claudia Slutu-Grama, dr. în filologie, Veronica Bâtcă, dr. în filologie, ambele de la Academia de Științe a Moldovei, Valeria Matvei, șefa Secției cercetări bibliografice de la Biblioteca Națională, care ne pune la dispoziție, an de an, materialele pentru rubrica *Aniversări culturale*. Mulțumim pentru colaborare dlui Vasile Șoimaru, dr. conf. univ. la ASEM, un foarte bun, foarte fidel prieten al cărților, al bibliotecilor și al revistei noastre. Însă mai este V. Șoimaru și un excelent prieten al artei fotografice, este cel care a și scris pentru *BiblioPolis*, dar mai ales a pus la dispoziția redacției zeci de imagini inspirate, semnificative și tulburătoare, și multe din ele au înfrumusețat copertele revistei – spre surprinderea cititorilor, dar și a celor care asigură (cu deosebire în persoana domnișoarei Irina Baeva) execuția poligrafică, tot mai atrăgătoare, a *BiblioPolis*-ului, de la ÎP „Elan-Poligraf”.

Desigur, apariția și menținerea revistei noastre se înscrie într-un program editorial mai vast, susținut de BM „B.P. Hasdeu” de aproape 15 ani. Biobibliografiile, culegerile tematice, suporturile didactice, cataloagele, ghidurile elaborate de BM pot constitui obiectul unei justificate mândrii a oricărei biblioteci, oricât de solidă, din orice capitală. Acesta este însă alt subiect, pe care noi, de altfel, îl reflectăm cu regularitate pe paginile *BiblioPolis*-ului și la care vom reveni în numerele viitoare. Cu atât mai mult cu cât anul curent este unul jubiliar, de fapt, unul cu mai multe semnificații aniversare, omagiale: 130 de ani de la fondarea instituției numite acum BM „B.P. Hasdeu” și un centenar de la trecerea la cele veșnice a patronului nostru spiritual, personalitate proeminentă a spiritualității românești și unul din cei mai străluciți reprezentanți ai unei dinastii ieșite din comun: Hîjdău-Hasdeu. Astfel, iată, am anunțat și două subiecte de bază ale activității din anul acesta – și a Bibliotecii Municipale, și, desigur, a revistei noastre. Dar, firește, numărul de subiecte pe care le vom trata pe paginile *BiblioPolis*-ului este cu mult mai mare, mai amplu, mai variat. Rămîneți și în 2007, și în continuare, cu publicația noastră – a Dumneavoastră!

(*BiblioPolis*. 2007, vol. 21, nr. 1)

ARTA DE A VORBI CITITORILOR

În anumite perioade ale vieții – poate mai ales în copilărie și în adolescență, dar și în unele faze, situații ale vieții de om adult – trăim cu impresia, ba chiar cu certitudinea că nu e nimic mai ușor decât a comunica, a vorbi cu cineva. Pentru că e la mijloc o schemă simplă: ai spus ceva, ți s-a răspuns ceva și astfel discuția se lungește, uneori parcă nu mai are capăt. Dar totul e numai în aparență simplu, căci este extrem de înșelătoare această schemă!

Marii gânditori ai tuturor timpurilor au apreciat la cote deosebit de înalte valoarea comunicării dintre oameni, a felului lor de a vorbi. Astfel, Seneca, bunăoară, pretindea încă în neguroasa Antichitate: „*Cum le-a fost oamenilor vorba, așa le-a fost și viața.*” Nu e greu să observăm că celebrul filozof punea, practic, semnul egalității între felul de a vorbi și felul de a trăi, însuși modul de viață al omului. Această idee o regăsim și în epoca modernă: „*Singurul mod de a vorbi corect, pe de-a întregul, este, la urma urmei, de a trăi corect*” (Brice Parain).

Să coborâm însă pe câtva timp, de la altitudinea filozofiei la perceperea populară a rostului vorbirii, comunicării între oameni. Răsfoind marile dicționare ale limbii române, descoperim o mulțime surprinzătoare de înțelesuri, sensuri, atribuite noțiunilor *cuvînt*, *vorbă* – ele constituind elementele de bază ale comunicării interumane. De exemplu, după *Dicționarul universal al limbii române* de Lazăr Șăineanu, termenul *vorbă*, pe lângă sensul de bază, cel mai cunoscut – de „unitate lexicală”, „cuvînt”, mai are încă vreo 20 alte accepții: *gînd*, *idee*; *discurs*; *promisiune*, *angajament*; *rațiune*, *judecată*; *motiv*, *cauză*; *dreptate*, *drept*; *facultatea de a vorbi*; *grai*; *zvon*, *insinuare*, *bîrfă* etc. Deși sînt sinonime, există totuși și o anumită deosebire între *vorbă* și *cuvînt*. Nu a spus în zadar Tudor Mușatescu: „Îmi plac cuvintele. Vorbele – nu!”

Fără a intra în amănunte, precizăm aici nuanțele sacre ale termenului *cuvînt*: una o surprindem în zicerea biblică: „La început era Cuvîntul, și Cuvîntul era cu Dumnezeu, și Cuvîntul era Dumnezeu [...]” (Ioan, 1, 1). Sau: „Omul nu trăiește numai cu pâine, ci și cu orice cuvînt care iese din gura lui Dumnezeu” (Matei, 4, 4). În fine, amintim că anume *cuvîntul* este considerat ca a doua ipostază a Sfintei Treimi: „[...] Cuvîntul s-a făcut trup [...]”

După aceste divagații, vom zăbovi mai mult și poate mai concret la aspectul anunțat în titlul articolului nostru. *A comunica, a vorbi cu cititorii este pen-*

tru un bibliotecar într-adevăr o artă, sau poate totuși altceva? Și atunci, ce să fie?... Multe altele ar putea fi! De exemplu, o obligație profesională. Un efort de moment, mai bine zis – temporal, segmentul de vreme cît bibliotecarul e nevoit să comunice cu „clienții”, cu beneficiarii, adică. Pentru unii angajați ai bibliotecii a comunica cu utilizatorii este un exercițiu util și plăcut, poate chiar o satisfacție sufletească. Pentru alții (vrem să credem că pentru o minoritate profesională) – e o povară, pe care o duc, necăjiți, de-a lungul a opt ore pe zi... a șase zile în săptămînă... 11 luni pe an... ani și ani... o viață de om, pînă la pensionare!

Diversitatea de abordări a subiectului ne demonstrează elocvent că există această problemă: felul cum bibliotecarul știe, poate, dorește (respectiv: nu știe, nu poate, nu dorește) de a comunica, de a sta de vorbă cu cititorul. Despre aceasta s-a scris, se scrie, se va mai scrie, dacă nu mă înșel, s-au susținut și teze de doctor cu respectivul subiect. Inclusiv datorită acestor scrieri, altor luări de atitudine (prin comunicări, prelegeri, discuții etc. la școli ale bibliotecarilor, la seminare, conferințe...), în ultimul timp multe s-au putut schimba în bine la capitolul comunicare bibliotecar-cititor. Și totuși, problema mai există. Și va mai exista atîta timp cît vor fi cititori nemulțumiți de felul cum sînt serviți fie în sala de lectură, fie la împrumut de cărți, fie atunci cînd ei solicită o informație de la subdiviziuni gen CID „Chișinău”. (Precizăm că aceste exemple sînt pur ilustrative; scăpările, greșelile din activitatea bibliotecară, în contextul articolului nostru, nu sînt decît ipotetice.)

Pornind de la premisa că bibliotecile noastre sînt frecventate cu precădere de oameni civilizați, demni de tot respectul nostru, totuși este departe de noi și gîndul că am avea un cititor impecabil... Ba dimpotrivă, știm prea bine că sînt destui utilizatori mereu grăbiți, agitați, stresați; unii dintre ei, se pare, simt o plăcere sadică de a „gîdila nervii” bibliotecarului! Și nici nu trăim noi în Japonia, de exemplu, unde lucrătorii din sfera serviciilor se țin de principiul: „Clientul este Dumnezeu nostru.” (Iar bibliotecile se includ și ele – mai direct, mai tangențial – în această sferă.) Problema e că bibliotecarii și cititorii au responsabilități diferite. Supărarea zgomotoasă sau chiar impolitețea unui beneficiar își află mai multe scuze decît aceleași manifestări din partea lucrătorilor bibliotecii.

Vom încerca, în continuare, să schișăm anumite reguli, norme, imperative, principii pentru o comunicare mai eficientă, ferită de riscuri, a bibliotecarului cu cititorul.

Un scriitor și filozof al Evului Mediu persan, Rumí, afirma, pe bună dreptate: „*Cînd ai de a face cu un copil, trebuie să-i vorbești pe limba lui.*” Poate că cineva nu va fi de acord, noi însă rămînem la ideea că cititorul e, în multe privințe, un copil (și nu ne referim acum la copiii care frecventează și ei bibliotecile). Da, un copil matur, care se apropie tot mai mult de copilul adevărat atunci cînd e presat de dorința de a obține maximum de folos (maximum de informație); cînd nu știe, nu are cum să știe anumite secrete ale bibliotecii, cum ar fi: așezarea fondurilor de carte, disponibilitatea și accesibilitatea lor, iar uneori nu are cunoștințele necesare nici pentru a găsi în fișier sau în catalog cartea, lucrarea care-l interesează, nici măcar a completa corect o fișă de comandă nu e în stare.

Cu asemenea cititori – dar și mulți alții – bibliotecarul trebuie să dea dovadă, mai întii de toate, de *răbdare* și *calm*. În comunicarea cu utilizatorul, *tactul* este una din principalele obligații ale bibliotecarului – chiar și unui cititor mai puțin politicos nu i se poate răspunde prin impolitețe, prin ton nervos sau agresiv. (Dacă se ajunge la agresivitate fățișă, la ostilități din partea cititorului, astea intră deja în domeniul de preocupări ale administrației sau, în funcție de caz, poate cădea și sub incidența obligațiilor de reglare a situației de către poliție sau justiție.)

Desigur, un bibliotecar trebuie să *vorbească corect, să cunoască bine nu numai terminologia de specialitate, dar să aibă și o exprimare exemplară*, conform limbii române literare. Totodată, însă, *este contraindicat a sta la taf-fas cu cititorii*. La acest capitol, e bine să ținem minte un sfat lăsat testamentar de către Alexandre Dumas-tatăl: „*Oricît de bine ai vorbi, dacă vorbești prea mult, sfîrșești întotdeauna prin a spune o prostie.*” Și încă ceva: cu mult înainte de Al. Dumas, conaționalul său Jean-Jacques Rousseau observase, cu nu mai puțină justețe: „*De obicei, oamenii care știu puțin sînt foarte vorbăreți, în timp ce aceia care știu multe – vorbesc mai puțin.*”

Iar fiindcă munca bibliotecarilor comportă multe situații în care ei trebuie să scrie, este firesc, este obligatoriu ca ei să cunoască bine normele ortografice, să-și antreneze memoria la scrierea corectă a unor nume străine (cel puțin, numele unor scriitori de vază, denumirile unor orașe străine – importante centre editoriale, titluri de faimoase edituri din Occident etc.).

Să ne ferească Dumnezeu de trufie și aroganță în munca cu cititorii! Și nu numai de aceea că acestea-s păcate biblice, blamate de două milenii de creștinism. Oricît de informat, documentat ar fi un bibliotecar, oricît de mult ar

străluci în meseria sa, niciodată nu se știe că un cititor, tratat – cu sau fără voie – de sus ori cu dispreț, s-ar putea să merite tocmai toată stima și considerația, el depășind prin mulți parametri pe bibliotecarul as și... arogant.

Nu se poate confunda însă aroganța rece și distructivă cu *sobrietatea*, *seriozitatea* bibliotecarului, care face parte, cu siguranță, din obligațiile (și avantajele) sale profesionale. Mi-a fost dat să aud nu că simple complimente, ci adevărate „revărsări de încântare” despre sobrietatea unor bibliotecare, pentru exigențele ce le avansează ele cititorilor în privința grijii față de carte, atitudinii atente față de volumul, revista, ziarul, alte documente date cu împrumut. Aici intervine o altă calitate sau, de vremeți, un alt aspect al relației bibliotecar-utilizator: *responsabilitatea*, *simțul răspunderii*, ce caracterizează avantajos pe lucrătorii bibliotecilor, contribuind plener la buna lor imagine în comunitate. Poate pe câte cineva (dintre cititori) să supere, să enerveze aceste însușiri, dar, în genere, un grad sporit de responsabilitate și corectitudine pentru destinul fondurilor, colecțiilor, al fiecărei publicații în parte generează respect și admirație și de multe ori beneficiarii se „molipsesc” de la bibliotecari de aceste atitudini apreciabile, devenind și ei mai grijulii, mai respectuoși cu cartea.

Amabilitatea lucrătorilor de bibliotecă este un alt imperativ al muncii lor. Ce-i drept, gama noțiunii de *amabilitate* în acest domeniu este infinit mai largă decât în muzică, să zicem. Poate exista o amabilitate sobră, „de serviciu”, strict binevoitoare, dar și una „luminoasă”, debordantă, aducătoare de voie bună, capabilă să ridice dispoziția cititorului, să-i schimbe starea de spirit, încât el să părăsească oficiul de împrumut ori sala de lectură cu cele mai frumoase impresii despre bibliotecă. Prin anii '70 ai secolului XX, o tânără bibliotecară din SUA, marcată de acest gen de amabilitate călduroasă a devenit obiectul unei puternice, tulburătoare pasiuni... – din partea unui abonat al bibliotecii. Ea se numea Jennifer, el – Oliver și au fost eternizați în romanul lui Erich Segal *Love Story* (tradus la București ca *Poveste de dragoste*), apoi în mai multe spectacole de teatru, într-un film devenit celebru, ca și melodia interpretată în finalul peliculei: *Une histoire d'amour*...

Generația actuală de tineri specialiști de la noi, dar poate mai ales generațiile în formare, vor fi cu certitudine purtătoare nu numai de cunoștințe temeinice, dar și ale aceluia faimos *smile* –irezistibilul suris american, pe cât posibil ferit de fals și aducător de voie bună. Până atunci însă mai avem a trăi între suris și supărare (sau poate mîhnire, necaz, stres...). O condiție,

un imperativ și, cu certitudine, un avantaj al muncii în bibliotecă este *sinceritatea* bibliotecarului. Dacă nu-i poți oferi cititorului documentul solicitat sau consultația pe care ți-o cere, e mai bine să recunoști franc starea de fapt, promițînd să o faci cu prima, cu proxima ocazie. Și dacă la ocazia promisă acorzi, în fine, cititorului ceea ce nu ai putut face cu o oră (o zi, o săptămînă) în urmă, vei avea nu numai *recunoștința beneficiarului*, dar îi vei cîștiga și încrederea – va deveni mai mare *încrederea și stima lui față de instituția bibliotecară*.

Am înșirat mai sus unele din regulile de care ar trebui, ar face bine, să se ghideze angajații bibliotecilor pentru o bună comunicare cu beneficiarii – normală, firească, dar și civilizată, iar în ultimă instanță – cu certitudine, eficiență, avantajoasă pentru ambele părți.

Încercați, pe o clipă, să vedeți și Dvs. ce faceți, ce nu faceți în acest sens? Cîte puncte ați acumula dacă, ați pune semnul plus acolo unde sînteți sigur că răspundeți regulilor sau cerințelor enumerate?

Cine conștientizează că a comunica cu cititorii este nu doar o simplă datorie de serviciu, ci un fel de artă, care se învață mereu, zi de zi, pic cu pic, tînzînd să aduni cît mai multe picuri de tact, amabilitate, exprimare frumoasă și concisă etc., acela va acumula la sigur un număr surprinzător de puncte. Cît despre ceilalți... nu ne rămîne decît să le urăm să-și revadă punctul de vedere. Și să persevereze în acest gen cu totul specific al artei de a sta de vorbă – în interes de serviciu, în beneficiul propășirii noastre culturale.

(*BiblioPolis*. 2007, vol. 22, nr. 2)

„MII DE MINȚI ȘI INIMI TRĂIESC LÎNGĂ TINE”, BIBLIOTECĂ MUNICIPALĂ...

... **I**ată că a venit și ora cînd se cuvine să vorbim și despre această aniversare – marele, importantul jubileu al BM; despre felul cum percepem noi această instituție și impresionanta ei dăinuire în timp.

Personal, chiar dacă nu reduc în niciun caz anvergura BM la Sediul Central, trebuie să recunosc: în linii mari, o identific, o percep anume așa. Poate și de aceea că de aici, de la Sediul Central, a început legătura mea cu această instituție. Ca și pentru alți studenți de la facultățile și specialitățile umanistice ale USM (Literă, Jurnalism, Limbi străine, Istorie...), cînd, prin anii II-III de

studii, biblioteca universitară devenise mică, insuficientă, săracă. Fondul de carte românească, și așa foarte modest acolo, prin 1973 (după „scandalurile” cu Soljenițin, care coinciseră cu o relativă învioreare a românismului în... România!), fusese trecut aproape că oficial la index...

Atunci am început a căuta alte biblioteci, mai solide, mai bogate. Biblioteca Academiei era absolut inaccesibilă. Cea Republicană, „Krupskaia” (actuala Bibliotecă Națională), era, desigur, extrem de tentantă (inclusiv sau poate că mai ales grație fondului de carte străină, care, în acea epocă, includea și literatura din România). Era și relativ accesibilă – în anumite zile, pentru studenții de la anumiți ani; mai ales, pentru studenții care făceau / scriau anumite teze de an sau de licență (sau își puteau „aranja” facerea / scrierea acestora).

Incomparabil mai democratică, în sensul accesibilității, era Biblioteca Orășenească „Jdanov” – cea Municipală „B.P. Hasdeu”, de azi. Avea niște avantaje vizibile: așezarea geografică, în plin centru; deservirea în sala de lectură se făcea mai repede decât oriunde, în plus, dădea cărți cu împrumut, la domiciliu. Sala de lectură era inundată de „lumină naturală” – chiar și în scurtele zile de iarnă de pe bulevardul central venea lumina zăpezilor. E de menționat că BM a perpetuat tot ce era mai bun de la BO – cu unele excepții, desigur. Printre excepții se înscrie, din păcate, și imposibilitatea de a continua practica împrumutului la domiciliu – spațiul limitat al bibliotecii, alături de alte inconveniente strict de serviciu, nu le mai poate oferi utilizatorilor de astăzi avantajul de a lua cu împrumut literatură, decât într-o formă extrem de limitată.

* * *

...Mulți ani pe un perete al Bibliotecii Orășenești „Jdanov” era un basorelief cu chipul unui scriitor francez (altfel, un prozator bun), Henri Barbusse, aflat un timp în slujba Kominternului. Acel chip ciufulit, amuzant, se dorea o dovadă că edificiul bibliotecii a fost vizitat de personalități marcante ale primei jumătăți a secolului XX. Peste ani, sfidînd legislația în vigoare, o mîna de ultrapatrioți ruși locali, demni continuatori ai kominterniștilor, rebotezați în interfrontiști, au pus o altă placă, dedicată memoriei cîntărețului rus, de talie mondială, Feodor Șaliapin. Puțin probabil ca acești agresori pseudoculturali să știe că la restaurantul „Londra”, de la parterul actualei BM, au răsunit și alte voci superbe de muzicieni ruși: Rahmaninov, Sobinov, Vertinski... Iar în hotelul „Suisse” (care ocupa întreg spațiul actual al BM) s-au cazat și alte personalități de vază ale culturii ruse: Maiakovski,

Korolenko, Esenin, Burliuk, Severianin... Mai trist că acești „patrioți” ai nu se știe cărui pământ nici nu vor să știe că în actualul edificiu al BM au stat, cu diferite ocazii, personalități remarcabile ale culturii noastre: însuși Bogdan Petriceicu Hasdeu, Alexei Mateevici, Onisifor Ghibu, Nicolae Iorga, Constantin Stere, Octavian Goga, George Topîrceanu, Ion Minulescu, Gala Galaction, Mihail Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, Cincinat Pavelescu, Geo Bogza, George Enescu, Corneliu Baba etc., etc., precum și câteva din multele mari Marii ale neamului românesc: Maria Filotti, Maria Tănase, Maria Cebotari... Să știm măcar noi; să ținem minte măcar noi că, prin voia întâmplării, clădirea Bibliotecii Municipale este sfințită, mai înainte de toate, de amintirea luminoasă a acestor figuri singulare de înaintași ai noștri.

Și iată că așa, fără a o fixa pe foaia-schiță a acestui articol, am pus în evidență una din primele valori ale BM: splendoarea ei de monument al culturii nu numai sub aspect arhitectonic, dar și din punctul de vedere al prezenței, aici, a spiritului înălțător al unor nume sonore din cultură: românească, dar și rusă, mai mult ca sigur și din alte culturi. (E un gol pe care poate îl va completa vreun cititor de azi al bibliotecii noastre, iar mîine – cercetător fără patimă, dar împătimit al istoriei orașului nostru, pornind, eventual, de la punctul numit BM „B.P. Hasdeu”).

De fapt, în acest articol aniversar, nu ne-am propus să scoatem în evidență anumite performanțe statistice de-a lungul celor 130 de ani, cu totul deosebite în ultimele două decenii. Pur și simplu, BM a înregistrat suficiente alte realizări, împliniri de altă natură, care se văd, ca să zicem așa, cu ochiul liber, adică, dincolo de argumentele statistice.

O realizare de seamă a bibliotecii noastre are în vedere transformarea ei într-un centru cultural viu, dinamic, eficient, în care viața culturală cu adevărat palpă săptămînal, cotidian, ba chiar de câteva ori pe zi. Ne referim la manifestările culturale – extrem de diverse ca formă, tematică, implicări etc. Departe de noi gîndul unei competiții ce ar defavoriza pe alții, dar este greu să nu recunoști că BM „B.P. Hasdeu”, cu filialele sale, propune locuitorilor municipiului și oaspeților capitalei mai multe manifestări culturale decît teatrele, sălile de concert, galeriile și muzeele, luate împreună.

Dacă e s-o luăm de la esență, va trebui să menționăm că BM Hasdeu s-a transformat, în ultimii 15-20 de ani, într-o bibliotecă realmente municipală, a întregului Chișinău. Nu e vorba numai de faptul – relevant și el – că fiecare al doilea chișinăuian beneficiază, într-un fel sau altul, de serviciile Bibliotecii

Municipale. Grație activității rodnice a Centrului de informare și documentare „Chișinău”, orașenii pot afla orice informație – de la cea mai gravă la cea mai bizară – din trecutul, prezentul și chiar din viitorul orașului natal. Astfel, au fost puse bazele pentru ca BM să devină o necesitate – desigur, preponderent cultural-informativă, dar și de suflet – pentru majoritatea orașenilor.

Cît privește lectura, informarea și cultivarea prin carte, presă, alte documente – și la acest capitol BM își justifică pe deplin numele și rostul de instituție municipală. În virtutea unor circumstanțe istorice pe care nu e locul să le discutăm aici, de un secol și jumătate Chișinăul a devenit un oraș eminemamente cosmopolit, cu o populație eterogenă și cu aspirații, necesități culturale pe potrivă. Ținînd cont de aceste realități, unul din primele programe reformatoare lansate de BM după anii 1989-1991 a fost deschiderea și dotarea exemplară a unor filiale pentru minoritățile etnoculturale „istorice” de la noi: rusă, ucraineană, bulgară, găgăuză, evreiască. Pe atunci, nimeni nu putea bănui că se va ajunge și la deschiderea unor filiale de carte în limbile germană, polonă și secții specializate în alte limbi de mare circulație, precum franceza și engleza, ori în limbi mai rare, ca turca sau bielorusa. Este de reținut că lărgirea spectrului lingvistic în cadrul BM nu s-a făcut în stil sovietic, festiv, de ochii lumii, de moment: constituirea filialelor de carte și de cultură ale minorităților este una continuă, nelimitată – nici în spațiu, nici în timp.

Ni se pare și mai semnificativ faptul că această atenție sporită față de necesitățile culturale ale etniilor conlocuitoare, nu a eclipsat, nu a diminuat în nici un fel grija pentru populația de bază a urbei – românii basarabeni. Dimpotrivă, am zice. BM a fost una din primele instituții culturale din Chișinău și din R. Moldova care a spus un STOP hotărît rusificării nesăbuite, agresive, iar în ultimă instanță – și nocive, la care au fost expuși băștinașii de-a lungul a două secole de ocupație străină. Datorită politicii de carte a conducerii BM, dar și grație sprijinului frățesc, foarte generos, al unor biblioteci și personalități ale culturii din Țară, pe harta capitalei basarabene au apărut nouă filiale de carte românească; a crescut aidoma „voinicului din poveste” și fondul de literatură națională la Sediul Central, în alte filiale. Ceea ce pînă nu de mult era dorit, jinduit și totuși... extrem de limitat, ca să nu zicem, prohibit – cartea românească – astăzi a devenit un bun cotidian al chișinăuienilor. După mai bine de un secol de flagrantă, jignitoare inegalitate, în noul mileniu, al III-lea, BM a intrat cu o proporție de carte românească ce reflectă starea demografică de facto, dar și aspirațiile noastre cultural-infor-

mative reale, firești: procentul de literatură în română este identic cu cel în rusă și, probabil, cu trecerea anilor, tendința va evolua în favoarea creșterii continue a numărului de documente în limba populației băștinașe.

O realizare de seamă, pe potriva transformărilor înnoitoare ce se petrec la noi în contextul revenirii noastre la spiritul european, o constituie activitatea de cercetare și de editare de la BM. Cu încă 15-20 de ani în urmă biblioteca își putea „permite luxul” de a elabora și tipări niște modeste broșuri, de regulă – cu caracter strict bibliografic și cu caracter stupid-propagandistic. În prezent, parcă inspirată și tutelată de numele și gloria de savant și patriot a patronului ei spiritual – Bogdan Petriceicu Hasdeu – BM a devenit un important centru de cercetare și mai mult încă: toate investigațiile valoroase văd lumina tiparului și / sau obțin formă electronică. Nici de data aceasta nu vom recurge la statistici, nu vom cita nume și titluri; vom aminti doar că investigațiile de la BM, materializate în cărți tipărite sau în documente virtuale, trezesc sincera încântare a colegilor de breaslă din România, din alte țări europene și chiar din SUA sau Japonia, aceștia găsind producția noastră editorială și competitivă, și calitativă.

Bunul mers al lucrurilor într-o instituție, ca, de altfel, și într-un stat, este determinat, la un grad apreciabil, de personalitatea conducătorului. În acest sens, Bibliotecii Municipale chiar i-a surîs șansa de a avea în frunte o personalitate puternică, dominatoare prin ce are mai bun la capitolul profesionalism, cultură, omenie – dna conf. univ. dr. Lidia Kulikovski. Deși nimeni nu va contesta această axiomă – calitățile, multe și apreciable ale dnei L. Kulikovski – la fel de adevărat este și alt aspect, de vreți, un alt specific al bibliotecii noastre: aici se pune accent pe spiritul de echipă, formule ca „factorul uman al BM”, „Echipa «Hasdeu»” etc. asemenea, nu sînt niște sloganuri, ci fațete ale activității cotidiene a instituției. Șansa de a se manifesta plenar este oferită oricui dorește; oricine are posibilitatea de a se autodepăși din punct de vedere profesional.

Și cum adusesem vorba de factorul uman, nu putem să nu menționăm că cei peste 300 de angajați ai BM, poate că nu sînt chiar „toți – o suflare”, poate nu sînt perfect uniți în proiecte, căutări, intenții, dar, cu certitudine, demonstrează un apreciabil devotament profesiei alese, făcîndu-se autorii unei comunicări corecte și eficiente cu beneficiarii.

Punînd la cale scrierea acestui editorial, am căutat ca sprijin vreun motto, vreun „gînd înaripat” despre bibliotecă. Oricît ar fi de incredibil, dar nu am putut găsi! – nici printre faimoasele *Cugetări* ale lui Nicolae Iorga nu am aflat, în acest sens, vreo „latură de adevăr care scînteie”, cum a calificat marele nostru savant cugetarea. Ca să nu se supere nimeni – nici măcar Calimach din Cyrene (autorul termenului „bibliotecă”, tot el și părintele bibliografiei, în Grecia antică), din locul său de odihnă veșnică – am căutat explicația. Iar explicația este că, pur și simplu, în viziunea gînditorilor (ca, de altfel, și a multor oameni de rînd!), noțiunea de bibliotecă se asociază, se identifică obligatoriu cu alte cîteva noțiuni „adiacente”. În primul rînd, cu cartea, literatura artistică. Apoi – cu știința, cunoașterea, cercetarea, informarea. Cu opțiunea pentru îmbogățirea minții și înnobilarea sufletului. În fine, cu omul însuși este identificată biblioteca!

Și totuși, un gînd extraordinar despre bibliotecă, un emoționat elogiu bibliotecii și slujitorilor ei am găsit. Nu avem niciun merit deosebit în această ordine de idei – îl poate depista oricine se va apleca asupra operei autorului *Cuvintelor potrivite*. Vă amintiți, nu-i așa, de aceste spuse ale lui Tudor Arghezi: „*Trăind în strîmtoare și hulă, omul a izbutit să se răscumpere și să se depășească, născocind graiul scris și, în sfîrșit, cartea... Uite, mii de minți și inimi trăiesc lîngă tine, în rafturile tale... Pînă la cărți rămînea mărturie – cimitirul. L-a învins biblioteca. Ai scăpat de mormînt...*”

Această notă finală, oricît de impresionantă, ar fi totuși incompletă dacă nu am preciza că numărul de *BiblioPolis* pe care îl deschizi acum, stimate cititor, este unul cumva aniversar. Cumva, pentru că nu am stăruit să-i conferim revistei noastre o notă jubiliară în stilul excesiv de festivist de altădată. Din paginile următoare vei putea afla ce a însemnat în viața lor / ce semnifică în prezent BM pentru diferite personalități din Chișinău – de la academicieni pînă la liceeni. Profitînd de ocazie, le spunem încă o dată, un mulțumesc frumos, sincer și infinit, tuturor celor care au găsit timp și... bunăvoință să răspundă solicitărilor noastre de a scrie pentru *BiblioPolis*. Veți mai citi cîteva materiale despre impresionantul salt – și la propriu, și la figurat – făcut de către BM, de la Jdanov la Hasdeu. În acest context, ar fi fost imposibil să nu găzduim și cîteva materiale despre patronul nostru spiritual. Mai încolo – inserăm la diverse rubrici articole, reportaje, interviuri, consemnări, eseuri, recenzii ș.a. ce confirmă starea actuală a BM, inclusiv ca instituție editoare a unei reviste în care colaboratorii și prietenii bibliotecii își pot spune cuvîntul.

Tuturor ținem să le adresăm sincere felicitări și frumoase urări de noi împliniri cu prilejul celor 130 de ani de la deschiderea principalei biblioteci a Chișinăului.

(*BiblioPolis*. 2007, vol. 23, nr. 3)

ARTA DE A SCRIE PENTRU CITITORI

În nr. 2 din acest an al revistei noastre, am inserat un editorial despre felul cum ar trebui, cum ar fi bine ca bibliotecarii să vorbească, să comunice cu utilizatorii, eventual – și cu colegii de breaslă, cu alți concetățeni. Aminteam atunci doar în treacăt despre importanța altui aspect al relației bibliotecar – beneficiar, și anume: măiestria sau arta, meșteșugul de a scrie ceva pentru utilizatori, dar și pentru alte persoane interesate de carte, de lectură, de bibliotecă. Acum, vom încerca să abordăm ceva mai pe larg acest subiect.

Oricât ar părea de ciudat, dar fiecare dintre noi, odată și odată, devine scriitor, eventual – redactor, stilizator, corector de texte; altfel spus, toți sîntem puși în situația de a scrie un text „pe cont propriu”, „pe propria răspundere” – fie că e vorba de o cerere, un demers, un aviz; dar și o scrisoare unui om, mai apropiat sau mai îndepărtat; o teză sau un eseu la vreo probă de promovare, un raport de serviciu sau o comunicare la vreo întrunire, o conferință; în fine – un articol de ziar, de revistă. Bibliotecarii, ca oameni eminentemente ai cărții, a căror activitate este legată în modul cel mai direct și mai strîns de munca scriitorilor, a altor autori din cele mai diferite domenii – bibliotecarii, zic, probabil că imediat după scriitori, jurnaliști, lucrătorii editurilor și alții, asemenea, sînt puși cel mai des în situația de a scrie ceva, în ultimul timp, tot mai des, tot mai mult. De aici și răspunderea deosebită ce revine bibliotecarilor pentru textul scris.

De fapt, a vorbi despre o răspundere deosebită a bibliotecarilor pentru cuvîntul scris nu e chiar corect sau, de vreți, nu tocmai exact, precis. Avem cu toții o responsabilitate sporită față de cuvîntul scris! – această responsabilitate ținînd de două aspecte esențiale: a) legătură intrinsecă cu poporul și limba de care ținem și b) necesitatea de a dovedi, în cele mai diferite situații, că sîntem nu numai lucrători ai unui domeniu al culturii, dar și, „pur și simplu”, oameni de cultură. Mihai Eminescu, acel geniu tutelar al limbii, literaturii, dar și al națiunii noastre, nota cu aproximativ un secol în urmă: „*Măsurariul*

civilizațiunii unui popor astăzi este o limbă sonoră și aptă a exprima prin sunete [-] noțiuni, prin șir [= construcția frazei; topica, ordinea cuvintelor] și accent logic [-] cugete, prin accent etic [-] sentimente.” E de menționat că atunci când Eminescu scrisese acest gând, limba literară română se afla într-un stadiu de formare, de cristalizare: în lipsa unui învățămînt generalizat, a presei general accesibile, oamenii simpli (țărani, tîrgoveții, „proletarii”...) vorbeau încă „așa cum îi ducea capul”, limitîndu-se la graiuri, dialecte, argouri; iar reprezentanții categoriilor mai instruite – mulți dintre aceștia – preferau să vorbească în franceză, în germană, ba chiar și în maghiară – era cazul Transilvaniei, aflată de secole sub dominație maghiară – ori în rusă, cum se proceda în Basarabia anexată, de la 1812, imperiului țarilor. Astfel încît, această cugetare eminesciană, a fost un *memento*, o atenționare a întregii națiuni. Însă Eminescu are și multe gânduri adresate fiecărui dintre noi. Vom reține doar unul dintre acestea: „*Limba, alegerea și cursivitatea expresiunii în expunerea vorbită și scrisă e un element esențial, ba chiar un criteriu al culturii.*” Nimic mai simplu, mai clar și mai edificator! Dorim să fim oameni culți, dorim să fim tratați ca atare și de alții? – trebuie să vorbim, să scriem corect, frumos, recurgînd dacă nu la toate, apoi la cît mai multe mijloace pe care ni le oferă generos limba literară!

À propos de nivelul de cultură... Ce se poate scrie despre un funcționar care, fie la bibliotecă, fie la un spital sau chiar la un liceu va „scăpa” inscripții de felul: *Păstra-ți* [corect: *Păstrați*] *liniștea în sală!*, *Ânchide-ți* [corect: *Închideți*] *ușa!*, *Citi-ți acestia cărți noi* [corect: *Citiți aceste cărți...* sau – în cazul unei inversări – *cărțile acestea, noi*], *La sărbătorile de anul Nou* [corect: *Anul Nou*] *v-om* [corect: *vom*] *lucra după următorul program* etc., etc.? Chiar și un licean, mai bine pregătit sau mai sensibil la scrierea corectă, va da imediat verdictul: cine scrie în așa hal este o persoană incultă, de o cultură suspectă! – și nu știu cine va îndrăzni să-l contrazică.

A scrie corect nu e numai dovada unui grad de cultură, dar și a unui nivel de profesionalism. Acest grad, respectiv, acest nivel, nu se atinge dintr-odată, și nici chiar ușor: e nevoie de timp, de experiență, dar, în primul rînd, de un efort continuu. Totul începe, desigur, de la cunoașterea normelor ortografice, a regulilor de dreaptă scriere, deoarece a scrie corect, conform normelor limbii literare, este o datorie profesională a fiecărui bibliotecar, mai larg – a fiecărui om de cultură, a fiecărui cetățean care își respectă profesia, limba maternă, istoria și cultura națională, poporul din care se trage.

Observațiile, sugestiile noastre din acest articol îi au în vedere pe vorbitorii de limbă română, însă ele sînt perfect valabile și pentru vorbitorii altor limbi, pentru cei care, în virtutea specificului de serviciu, utilizează în activitatea lor și alte limbi: engleza, germana, rusa, bulgara, ucraineana, ebraica, polona, găgăuza – ca să mă refer numai la limbile utilizate în sistemul BM „B.P. Hasdeu”.

Ortografia limbii române, bazată pe alfabetul latin, are o istorie de circa două secole, perioadă în care s-a schimbat de mai multe ori – de la greu la ușor, însă uneori și invers. De mai bine de un secol – din 1904 – avem o ortografie / o scriere mai mult sau mai puțin stabilă, întemeiată pe principiul fonetic: cuvintele se scriu așa cum se rostesc. La 31 August 1989, după aproape 50 de ani de interdicție, s-a revenit la grafia latină și la noi – în R. Moldova, dar și în regiunile populate de români ale actualei Ucraine (Cernăuți, Transcarpatică, Odesa). S-a dat ascultare atunci unui adevăr pus în evidență de numeroși cărturari și scriitori de ai noștri, dintre care poate cel mai clar l-a expus Titu Maiorescu: „[...] *Acel alfabet este mai bun pentru o limbă, care îi arată mai bine schimbările cuvintelor, și numai din acest punct de vedere se poate afla măsura pentru o preferință între două alfabet diferite. Numai cu litere latine însemnate după trebuințele flexiunii se pot înțelege schimbările gramaticale în limbă și, prin urmare, numai cu acele litere se poate scrie această limbă.*” (Persoanele interesate de istoria stabilirii ortografiei noastre au suficiente surse de referință, un articol pe această temă am publicat și noi, a se vedea: Vlad Pohilă. *Două veacuri și mai bine de ortografie românească* // Bibliopolis. – 2004, vol. 10, nr. 2, p. 40-43). Or, această abordare – că pentru limba română ar fi valabil exclusiv principiul fonetic / fonematic, că toate cuvintele din limba noastră s-ar scrie tot așa cum se rostesc, este una simplificată. Multe cuvinte românești se ortografiază după criteriul logic: dacă se scrie *el iartă*, se va scrie și *să ierte / să iertăm*; păstrîndu-se acel *i*- inițial, chiar dacă unii nu-l rostesc; de la *pribeag*, pluralul este *pribegi*, nu *pribeji*; de la verbul *a îngenunchea* participiul / adverbul este *îngenuncheat*, nu *îngenunchiat*; la fel, se diferențiază în scris unele cuvinte și / sau îmbinări: *odată* = *cîndva*, dar *o dată* = *o singură dată*, nu de mai multe ori; *defel* = *deloc*, în nici un caz, dar *de fel* = *originar, din partea locului* (El nu se grăbește defel, dar *El este de fel din Nordul Bucovinei*) etc., etc. În fine, anumite cuvinte românești se scriu după principiul etimologic, adică la fel sau cît mai aproape de felul cum se scriau ele în latină: *eu* (chiar dacă se rostește *ieu*), după forma latină *ego*; *subțire* (pronunțat: *supțire*), după forma originară, din latină, *subtilis* ș.a.

Majoritatea neologismelor, a cuvintelor străine recent intrate în limba română, de regulă, se scriu ca în limba de origine: *plein-air, tête-à-tête, vis-à-vis* (din franceză), *business, hobby, week-end, whisky* (din engleză), *jun-tă* (citit: hunță) – din spaniolă; *kitsch* (din germană), *azerbaidjan, kirghiz, tadjik* (după modelul rus de scriere). În fine, numele proprii străine – de persoane, geografice, de cele mai diferite instituții – la noi se scriu ca în limbile de origine: *Charles Baudelaire, Jean-Jacques Rousseau, Gustave Flaubert, Albert Camus, Johann Wolfgang von Goethe, Friedrich Schiller, Miguel de Cervantes Saavedra, William Shakespeare, Jack London, Henryk Sienkiewicz; Bordeaux, Leipzig, Stockholm, Glasgow, New York* etc. (excepție face o serie de toponime = nume geografice intrate mai de mult în uzul limbii române: *Polonia, Spania, Suedia, Londra, Moscova, Viena, Marsilia* etc.).

Aceste ultime observații ale noastre pot duce la gândul unei greutăți deosebite a scrierii multor cuvinte din română. Cine însă cunoaște franceza, germana, engleza, polona sau chiar spaniola, rusa va confirma că ortografia limbii noastre este una relativ ușoară. În toate limbile, de fapt, există anumite greutăți la scrierea anumitor categorii de cuvinte, dar pentru a ușura aspirația oamenilor de a scrie corect, toate limbile literare – cu tradiții, dar și mai noi – au dicționare ortografice. Un bibliotecar – ca și un scriitor, un ziarist, un redactor de carte, un traducător – trebuie să aibă mereu la îndemână *Dicționarul ortografic, ortoepic, morfologic al limbii române* (numit abreviat *DOOM*, ed. I – 1982, ed. a II-a și ultima – 2005), elaborat și tipărit sub egida Academiei Române. La Chișinău, cu câțiva ani în urmă, a văzut lumina tiparului o variantă a *DOOM-1* (Editura „Litera”, 2002), apoi, aceeași editură a tipărit în câteva ediții, *Dicționar ortografic al limbii române* (abreviat: *DOR*), pentru elevi (colecția *Biblioteca școlarului*). De un real folos este și așa-numitul *Corector* de la calculator, care ne atenționează la scrierea corectă a cuvintelor, inclusiv atunci când, din grabă sau din alte motive, utilizăm o literă în locul alteia, când avem greutăți la formarea formelor de genitiv, de plural, la ortografierea unor neologisme etc. Nelispit în munca bibliotecarului, ca și a oricărui alt intelectual, om de cultură, trebuie să fie și *DEX-ul* – *Dicționarul explicativ al limbii române*, editat sub auspiciile Academiei Române, sau alte surse lexicografice similare: *Dicționarul universal al limbii române* de L. Șăineanu, alte diferite ediții de dicționare explicative, unele apărute la București, altele – la Cluj-Napoca, Iași sau Chișinău. De altfel, în ultimii ani la Chișinău au fost înregistrate două realizări de seamă ale lexicografiei românești: *Dicționar explicativ*

universal al limbii române (Ed. „Litera”, 2005) și *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române* (abreviat: *DEXI*) (Ed. „ARC” și Ed. „Gunivas”, 2007). Chiar numai răsfoind aceste dicționare, încet-încet, ne vom îmbogăți vocabularul, vom învăța cuvinte și sensuri noi, vom preciza înțelesuri de care nu sîntem siguri, ale unor cuvinte, ne vom obișnui cu scrierea cam ciudată pentru noi, de manieră străină, a unor lexeme (cuvinte). Pentru o cunoaștere mai subtilă a limbii, vom recurge și la alte categorii de dicționare: de neologisme, de sinonime, de antonime, de expresii frazeologice etc. Există și un excelent dicționar de specialitate: Mircea Regneală. *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării*. Vol. 1-2, ed. a II-a. – București, 2001, datorită căruia ne putem familiariza cu termenii specifici muncii de bibliotecar, dar și a altor activități adiacente (editorială, de redactare, machetare, marketing ș.a.). Așadar, o altă îndatorire profesională a bibliotecarului este de a cunoaște temeinic terminologia de specialitate, de a-și îmbogăți continuu vocabularul, ceea ce constituie o parte importantă a procesului de acumulare a cunoștințelor de cultură generală.

Cum am menționat și mai sus, bibliotecarii sînt puși adeseori în situația de a scrie – nu numai pentru sine, nu numai pentru uzul și / sau interesul propriu, dar și al altora, eventual – al colegilor de breaslă, al comunității. Fără a face avansuri exagerate, vom spune că numeroși bibliotecari scriu și mult, și bine. Ne referim atît la diverse relatări, reportaje, interviuri inserate în presa periodică, în reviste de cultură, cît și la articole, studii, analize, sondaje etc. publicate în presa de specialitate: *Magazin bibliologic*, *BiblioPolis*, *Confluente bibliografice*, *Calendar Național*, *Aniversări culturale*, *BiblioCity*, *Gazeta bibliotecarului* etc. Colegii de la revistele *Biblioteca*, *Biblioteca Bucureștilor*, *Lectura*, *Rafturi*, *Lector*, *Curier*, *Lumina cărții* ș.a., de la București, Cluj-Napoca etc., ne oferă adeseori modele de scrieri frumoase, din punctul de vedere al limbii literare, și documentate – în ceea ce privește conținutul articolelor.

Unii consideră că a scrie un articol pentru mass-media este o sarcină pe care nu o poate realiza chiar oricine. E o afirmație discutabilă: nu oricine poate scrie poezii sau povestiri, cum nu oricine poate compune un cîntec sau desena un tablou. Dar a scrie un articol de specialitate, o relatare de la un eveniment cultural, o informație de genul unei dări de seamă (de felul unui raport de activitate) – credem, îi stă în putere oricui. Într-o scriere pe tema muncii profesate, un bibliotecar nu face decît să spună ceea ce gîndește, ceea ce îl preocupă, ceea ce consideră că merită să spună și pentru alții. Nu în zadar, sinonim cu ver-

bul *a scrie*, în cazul lucrărilor scrise de specialitate, se utilizează și noțiunea *a elabora*. „Rețeta” elaborării unui articol de specialitate nu diferă mult de cea a scrierii unui eseu la liceu, la colegiu, la facultate. În plus, angajații BM – cei care doresc cu adevărat să participe la elaborarea unui articol (a unei comunicări, a unei relatări etc. pentru *BiblioPolis*, *BiblioCity* ori altă publicație similară, dar și pentru alt ziar sau revistă care au rubrici de tipul *Viața bibliotecilor*) – pot beneficia de un îndrumar de uz intern / colegial, numit chiar așa: *Unele rigori de scriere a unui articol de presă*, autor Genoveva Scobioală, manager al Departamentului marketing. Sfaturile, sugestiile, ideile din acest îndrumar nu fac, desigur, concurență unui curs de prelegeri pentru studenții de la jurnalism sau pentru cei de la activitatea editorială, însă nici nu credem că este cazul: cine va dori să persevereze pe câmpul creației, a ascuțirii măiestriei de a scrie și a diversificării genurilor, speciilor gazetărești – are la dispoziție un număr impresionant de cărți, manuale, studii, suporturi didactice.

Pentru uzul lucrătorilor BM (și al altor mari biblioteci), se impune elaborarea și tipărirea unor mici îndreptare de redactare, stilizare, corectură a textelor (sau poate a unuia ce ar viza aceste domenii îngemănate), însă, pînă la realizarea acestui proiect, nu ne rămîne decît să perseverăm „pe cont propriu”. Cert e că atunci cînd dorim, intenționăm să scriem pentru alții – pentru colegii de breaslă, pentru vreun ziar sau vreo revistă, respectiv – pentru cititorii acestora, este necesar să ne formulăm bine atît gîndurile pe care vrem să le expunem în scris, cît și subiectele, temele abordate, mesajul principal, care își va găsi reflectare în titlul scrierii noastre.

A scrie pentru mijloacele de informare în masă este doar parțial o datorie profesională a bibliotecarilor, dar este, în schimb, o chestiune de onoare, de prestigiu și, cu certitudine, o sursă importantă de mare satisfacție sufletească.

Scrierea unui articol implică un efort intelectual, iar aceasta înseamnă – a pune la contribuție cunoștințele noastre de limbă maternă (de ortografie, de gramatică, topică etc.), bruma de cultură acumulată, clarificarea și punerea într-o anumită logică a gîndurilor, ceea ce se mai numește și coerență sau fluentă a expunerii. Odată înșirat de hîrtie (pe ecranul calculatorului), textul, varianta lui pe care o considerăm ultimă sau finisată, trebuie citită încă o dată, poate de două ori... – tocmai în această fază se observă cel mai bine carențele, greșelile, scăpările; uneori aici ne vin în minte completări, precizări și concluzii importante.

După cum am stăruit să vă demonstrăm, comunicarea în scris cu cititorii este o artă specifică și ea, la rîndu-i, comportă mai multe particularități, unele mai complicate decît în cazul altor forme de comunicare: prin viu grai, vizuală, virtuală etc. Dar arta de a comunica prin scris pare a fi – dacă nu cea mai însemnată, apoi, cu certitudine, cea mai temeinică. Nu degeaba spuneau strămoșii noștri romani: *Verba volant, scripta manent*. Adică: vorbele zbor, pe cînd cuvinte scrise rămîn mereu. Sau, potrivit înțelepciunii populare: ce-i scris cu penița nu tai (nici) cu bărdița! Comunicarea prin scris rămîne o formă ce sfidează scurgerea neliniștită, neoprită, a zilelor pe care le trăim... – măcar și pentru aceasta merită să-i acordăm atenția cuvenită, ar fi păcat să o ratăm!

(*BiblioPolis*. 2007, vol. 24, nr. 4)

CE-I DE FĂCUT ÎN SOCIETATEA CUNOAȘTERII?

În comunitatea bibliotecară, cu certitudine, mulți cred sincer – și justificat, în bună parte –, că noțiunea *Societatea Cunoașterii* este una specifică domeniului bibliologic. Eu însumi am întîlnit-o prima dată în contexte legate de munca bibliotecarilor, în reviste sau cărți provenind din această specialitate. Și totuși, *Societatea Cunoașterii* are o cuprindere cu mult mai largă, vizînd diverse sfere ale vieții culturale, științifice, economice, sociale, civice ș.a.m.d. Alta e că activitatea bibliotecilor are o implicare, dar și un impact, deosebite, în ceea ce privește noțiunea abordată; de aici și impresia că bibliotecile ar fi cele mai indicate pentru a ilustra rosturile *Societății Cunoașterii* la noi, pentru noi, acum și, se prea poate, peste ani. Așa sau altfel, dacă e să tratăm – fie și într-o revistă de specialitate – subiectul dat, nu ne putem limita la „segmentul bibliotecar” al existenței noastre. Măcar și de aceea că, fiind valabilă sau aplicabilă pentru mai multe sfere, *Societatea Cunoașterii* are mai multe tangențe, puncte comune pentru tot atîtea sfere. Tocmai de aceea, zăbovind în continuare asupra temei enunțate și în titlul acestui articol – ce avem de făcut în *Societatea Cunoașterii* și cum ar fi să procedăm pentru o mai eficiență valorificare a ei –, vom elucida niște aspecte comune, general valabile, atît pentru munca în biblioteci, cît și în alte instituții, din cele mai diferite sfere ale activității umane.

Încă din școala mea medie de cultură generală, o școală cu mulți profesori foarte bine pregătiți, am învățat, la început mai mult intuitiv, că a cunoaște, a

fi documentat, este o necesitate; că omul cunoscător, instruit, cult, este „cu un cap mai sus”, este un avantajat, devine un bun gospodar, respectiv – un specialist de valoare; în fine, că cel care știe mai multe, se descurcă mai ușor, mai eficient în viață. Experiența ulterioară – anii de studii la facultate, apoi chiar debutul în carieră – mi-a confirmat cu vîrf și îndesat justetea acestei abordări. Aș putea enumera zeci, poate sute de cazuri – și curioase, și edificatoare –, cînd am ieșit învingător în diferite situații dificile tocmai datorită faptului că aveam un bagaj relativ mare, oricum – suficient de bogat, în domeniile de referință. Mai tîrziu era să găsesc alte, diverse confirmări, dovezi, argumente ale necesității și utilității de a fi un om informat, documentat, un om al cunoașterii, de vreți. Cum spațiul, dar și linia revistei noastre nu ne permite să înșirăm aici „povești la gura sobei”, fie ele și axate la modul cel mai direct pe subiectul abordat de noi, ne vom limita la cîteva trimiteri cu caracter aforistic – aceasta și pentru că o maximă, o cugetare, este, în ultimă instanță, o învățătură (de regulă) mare, concentrată într-un număr mic de cuvinte. Să vedem, așadar – și, eventual, să reținem! –, ce spun alții, mai deștepți ca noi, despre cunoaștere.

Aristotel avea convingerea că „*toți oamenii au de la natură dorința de a cunoaște*”. Cu adevărat, una din primele deosebiri ale omului de alte ființe este curiozitatea, deci, dorința de a desluși, de a ști, de a te edifica în avalanșa de fapte, fenomene, mistere ce ne înconjoară. Cu regret însă, nici pe departe toți oamenii fructifică acest mare, prețios, inestimabil dar „de la natură”, de la Dumnezeu, de la născătorii lor: adeseori dorința de a cunoaște este trecută pe un plan secund, fiind devansată de lene, de comoditatea superficial percepută, dar și de o bizară teamă, de alte stupide complexe, unul dintre acestea găsindu-și expresie și în fraze de tipul: „*Nu e bine să știi prea multe*”, „*Știi prea multe – repede îmbătrânești*” sau chiar „*Dacă vrei să afli prea multe, poți să te strici la cap*” etc. Zăbovind încă nițel în spațiul temporal antic, de unde am început, vom evoca o extraordinară nuanțare a fenomenului cunoașterii: *Nosce te ipsum = Cunoaște-te pe tine însuși*, îndemn atribuit lui Socrate. Cine pătrunde în adîncimea acestei cugetări are mai multe șanse de a cunoaște lumea și viața, natura și întreg universul, oricît de complexe ar fi acestea. Căci totul începe de la cunoașterea propriei persoane: e un loc comun că poți învăța mai ușor și mai temeinic alte limbi dacă îți cunoști bine limba maternă; e o axiomă că vei cunoaște mai bine pe alții, respectiv, alte lucruri atunci cînd știi cine ești, de ce posibilități / capacități dispui, ce dorești, ce și cum intenționezi

să faci ș.a.m.d. În context, amintim și o constatare a lui Confucius: „*A ști ce știi și ce nu știi – aceasta este adevărată cunoaștere.*” Pe aceeași linie, Nicolae Iorga merge ceva mai departe, îndemnându-ne: „*Cunoaște-ți prietenii pentru a-i iubi și dușmanii pentru a-i stăpîni.*” Comentariile, aici, ni se par de prisos, tocmai de aceea „*facem încă un salt în timp*”, oprindu-ne la un poet englez de factură victoriană, Robert Browning (1812-1889), care ne dumerește că „*nu există cunoaștere fără să nu fie putere*”. Am descoperit relativ târziu acest aforism, dar cu atât mai mare mi-a fost surpriza citindu-l, căci, intuitiv, am considerat întotdeauna că omul cunoscător, documentat, instruit este nu numai puternic, dar și liber în opțiuni și în acțiuni, mai mult încă: și un popor instruit are mai multe șanse de a scăpa de tutela străinilor, de asuprire din partea altora; acestui popor i se deschid mai multe căi spre propășire, spre o evoluție benefică tuturor reprezentanților lui. Și dacă liricul romantic din Anglia punea cunoașterea în legătură cu puterea, apoi Emil Cioran o corela cu... însăși fericirea omenească! Să-l ascultăm: „*Cunoașterea a ridicat un zid de netrecut între om și fericire. Suferința nu e decît cunoștința Absolutului.*” Și pentru ca acest gând cioranian să nu sperie pe cineva, adăugăm în finalul acestui excurs prin universul aforistic o cugetare a lui Vasile Pârvan care, avem impresia, are ca primi destinatari pe tineri: „*Mai sus, tot mai sus... Nu însă pe treptele ierarhiei, ci în cunoaștere și înțelegerea lumii.*”

Aceste și alte gânduri converg spre un numitor comun: cunoașterea ca o necesitate și o garanție a propășirii societății. Cum putem lesne deduce, preocupările pentru tandemul sau dualul *om (societate) – cunoaștere*, sînt vechi și, îndrăznim să spunem – constante. Totuși, evoluția științei, respectiv, a cunoașterii, a dictat fiecărei epoci anumite „reguli ale jocului”, anumite exigențe, imperative, principii, care diferă de la o epocă la alta.

Să vedem acum care ar fi cerințele sau poate principiile specifice Societății Cunoașterii în epoca contemporană. Cîte ceva se preia, se continuă din etapele anterioare ale evoluției omenirii, deși, în ansamblu, criteriile diferă mult acum de cele specifice Renașterii sau Veacului Luminilor – ca să ne referim la numai două epoci în care oamenii, liderii de stat și de opinie puneau la modul serios problema cunoașterii ca o necesitate pentru buna evoluție a comunității și a statului.

Competențele sau, altfel spus, capacitatea omului de a acționa, de a aprecia, a soluționa și a decide ceva la un grad ce i-ar permite să devină o autoritate în domeniu au definit, în linii mari, dintotdeauna societățile, civilizațiile. Toc-

mai competențele au generat, de-a lungul veacurilor, spiritele enciclopedice, conducînd în secolul al XVII-lea la apariția, în Franța, a *Enciclopediei* – o amplă sinteză a cunoștințelor umane, elaborată, pentru uzul comunității, de către o echipă de personalități ale științei, literaturii, artelor, meșteșugurilor etc. Pe urmele enciclopediștilor francezi, faimosul nostru cărturar Bogdan Petriceicu Hasdeu a inițiat elaborarea unui *Etymologicum Magnum Romaniae* – un dicționar-tezaur al limbii române – nu doar explicativ, etimologic, frazeologic, dar și universal. Inițiativa, uluitoare prin concepție și realizare chiar de la primul volum, s-a dovedit a fi peste puterile unui singur om, fie el și cu facultățile excepționale ale lui B.P. Hasdeu, din care motiv continuarea lui a fost pusă în seama Academiei Române. A fost și aceasta un semnal al necesității de specializare – mai restrînsă și, concomitent, mai profundă, în secolul XX și în prezent tocmai *specializarea* devenind un criteriu de bază al competențelor. Așadar, un semn distinctiv, un imperativ, al Societății Cunoașterii în ziua de azi ar fi specializarea, profilarea, tot mai strictă și mai aprofundată. Da, sînt apreciate și spiritele sau imboldurile enciclopedice, cu vaste cunoștințe în diferite domenii, și totuși cel mai cotate – ca fiind de o utilitate deosebit de eficientă – este specialistul bine ancorat într-o sferă anume de studiu, de cercetare, respectiv, de promovare, propagare, popularizare a respectivului domeniu.

Cunoașterea mai multor limbi, aplicarea cunoașterii limbilor străine la fel au fost prețuite de-a lungul timpului, recurgîndu-se foarte des la capacitățile, la roadele activității poligloților. În epoca modernă, marcată de un dialog intens între oameni, națiuni, state, a cunoaște o limbă sau chiar cîteva limbi străine nu mai constituie însă apanajul unui cerc, relativ restrîns, de filologi, de alți savanți sau diplomați. Studiarea limbilor străine a devenit pretutindeni o politică culturală ridicată la rang de stat, fiind printre tinerii aspiranți la studii universitare o disciplină dintre cele mai solicitate. *Multiculturalitatea, plurilingvismul* sînt niște cuvinte de ordine, mai mult decît niște simple lozinci, ale Europei contemporane, iar cu anumite nuanțări – chiar ale lumii întregi. Cu o jumătate de secol în urmă era un lux, era un „blazon de noblețe intelectuală” ca un tînăr studios să învețe, să știe o limbă străină. Cu un sfert de veac în urmă acest „lux” a prins a se generaliza; în prezent, cele mai multe licee și universități prevăd studierea a două sau chiar trei limbi. O pot spune din propria-mi experiență: cunoașterea oricărei limbi înseamnă o fereastră larg deschisă spre un nou univers cultural, informațional, dar și emo-

tiv, sentimental. Bucuria, marea satisfacție a comunicării și a cunoașterii, a revelațiilor continue ar fi doar două din multiplele avantaje pe care ți le oferă studiul limbilor, indiferent că sînt acestea niște idiomuri „mari”, de circulație universală, sau „mici”, limitate la uzul unui popor de cîteva milioane. Nu în zadar se spune: cîte limbi cunoști, de atîtea ori om ești! Cum însă o marcă distinctivă a societății contemporane este abordarea pragmatică a lucrurilor, fenomenelor – ei bine, și din acest punct de vedere pot confirma axioma că studiul, cunoașterea limbilor este un capital de excepție: da, unul intelectual, spiritual, dar care te ghidează cel mai sigur spre cucerirea altor capitaluri, inclusiv spre capitalul în accepția clasicilor economiei politice. În context, am mai spus-o și țin să repet: a) efectul cunoașterii unei sau mai multor limbi străine se reduce substanțial dacă nu cunoști bine, temeinic, subtil chiar, limba maternă – româna, în cazul nostru; b) orice limbă străină se învață mai bine, mai sigur și mai aprofundat prin intermediul limbii materne, datorită cunoașterii limbii natale; mai mult, cel care își cunoaște bine graiul strămoșesc are mai multe șanse de a studia ușor și alte discipline, adevăr surprins și de un faimos iluminist francez, E.B. de Condillac (1717-1780), care nota următoarele: „Vrei să pătrunzi cu ușurință tainele științelor? Începe prin a învăța limba maternă!”

Un indice specific al epocii noastre îl constituie *calculatorul*, utilizarea lui, inclusiv sau primordial, a *internetului*. Este, indubitabil, una dintre cele mai de seamă realizări ale intelectului uman. Totodată, calculatorul – respectiv, internetul – constituie, neîndoios, și una dintre cele mai fascinante împliniri ale existenței noastre. Nu mai e cazul să insistăm asupra gradului sporit de utilitate, de eficiență, de pragmatism ale calculatorului; simplitatea și viteza – uluitoare, ambele – cu care fiecare om își face acces la un ocean, dacă nu la cîteva oceane (unul mai vast decît celălalt!) de acumulări ale tuturor roadelor intelectului uman, ale progresului, evoluției și stării actuale a celor mai diverse sfere de preocupări ale cunoașterii.

Primit inițial cu destule reticențe, de către generația mai în vîrstă (recunosc: este și cazul subsemnatului!), foarte curînd calculatorul s-a transformat dintr-o „sperietoare” – într-un instrument indispensabil, de uz cotidian, ba chiar de folosință la fiecă oră de zi și noapte. Tînăra generație – categorie cu totul convențională, în care trebuie să includem și copiii, elevii din clasele primare, cel puțin – a îmbrățișat cu o firească ușurință și pasiune avantajele, splendorile calculatorului, cu deosebire pe cele ale *net*-ului, cum mai este

numit, la modul diminutival, hipocoristic, dar și dezmiardător internetul. Astfel încât, în prezent – la capitolul utilizarea calculatorului – accesul la internet comportă mai curînd o singură problemă care vizează, probabil, în special tinerii, adolescenții este finalitatea recursului la nenumăratele, neasemuitele avantaje oferite de calculator / internet. Ca și oricare altă realizare de seamă a progresului, calculatorul – respectiv, internetul – au un impact diferit asupra diverselor categorii de beneficiari; „ispitele” oferite fiind numeroase și extrem de variate, rămîne valabilă chestiunea cultivării unei abordări diferențiate, problema discernămîntului la utilizarea lor. Oricît ar părea de paradoxal, dar mai există și problema timpului atribuit pentru munca (sau jocul!) la / pe calculator, la / în net... Însă la acest compartiment ar avea mai multe de spus specialiștii, inclusiv cei din sfera sănătății publice sau individual umane.

În fine, alt aspect care se cere menționat, dacă nu subliniat / accentuat, al ființării noastre în Societatea Cunoașterii ar fi *instruirea continuă*, instruirea pe viață. Pentru a ne elucida aserțiunea dată, vom recurge din nou la o comparație de ordin temporal, cronologic. Popoarele scandinave (suedezii, norvegienii, danezii, finlandezii, islandezii), dar și națiunile baltice (mai întîi estonii, apoi letonii și lituanienii, aflați în sfera de influență a regiilor și cărturarilor de la Stockholm) au lichidat analfabetismul încă la începutul secolului XVII. În același veac au învățat a scrie / a citi, în proporții de masă germanii și polonezii; urmați de francezi, care au pus și au soluționat această problemă curînd după stingerea incendiului național numit Marea Revoluție din anii 1789-1793 (sau chiar pînă la 1799!). După unirea, din 1859, a Principatelor Moldova și Muntenia, domnitorul Al. I. Cuza a plasat în lista de priorități ale noului stat deschiderea de școli primare în toate comunele, proiect pus în aplicare, cu mai multă stăruință și inspirație, de către Spiru Haret, la răscrucea secolelor XIX-XX, și finalizat, cu un real succes, în România Mare, așadar, și la noi, în Basarabia, în perioada dintre cele două războaie mondiale. Chiar dacă ocupanții sovietici, după 1940 – și din nou, după 1944 – au umilit populația basarabeană printr-o nouă lichidare a analfabetismului – prin acel *likbez* de tristă faimă, care nu însemna altceva decît învățarea alfabetului rus (chirilic) – timpul, realitatea au demonstrat cotropitorilor că *cele patru clase românești* adeseori făceau concurență studiilor liceale, dacă nu și universitare din URSS! Evoluțiile din lume, în anii '50-'70 ai sec. XX, au determinat o abordare progresistă a instrucțiunii publice și a

educației chiar și în spațiul, relativ închisat, al „lagărului socialist”; inclusiv, în URSS și China, țări ale căror conduceri se țineau de un stupid „principiu”, care ar suna astfel: „*Nu ne pasă ce fac sau ce cred occidentalii*” (în rusă: „*Zapad nam ne ukaz!*”). Încet, timid, anevoios, dar accentele se deplasau de la ideologizarea și militarizarea excesivă, puse în serviciul consolidării statului și pozițiilor partidului de guvernământ, spre instruirea, de o manieră mai apropiată celei din Vest, a cetățenilor. Într-un fel sau altul, la prăbușirea imperiului sovietic, cea mai mare parte a populației actualei Republici Moldova avea studii medii (școala medie de cultură generală de 10 sau de 11 clase); un procent semnificativ de locuitori absolviseră școli de meserii (profesional-tehnice), colegii („tehnicumuri”) sau facultăți (institute, universități). Prin anii '90 ai sec. XX se considera că a avea studii superioare este un plafon... Acum, la începutul mileniului III, se impune tot mai mult necesitatea studiilor de masterat, de doctorat, a altor forme de învățământ postuniversitar.

Astfel încât, omul contemporan, pentru a face față provocărilor epocii, este pus în situația de a învăța... nu, nu chiar toată viața! Dar, cu certitudine, o bună parte din anii pe care i-i „sloboade” Cel-de-Sus. Nu este oare această situație un element al suprasaturării? Totul depinde de om, de profesiunea aleasă, de aspirațiile, de ambițiile, de proiectele, dar și de necesitățile fiecăruia. Unii *trebuie*, alții *doresc* să învețe chiar toată viața. În societatea barbară, omul se conforma legilor acelei societăți și numai respectându-le a putut merge mai departe, spre o relativă civilizație. În epoca victoriană – cităm acest exemplu, cum am amintit mai sus spusele unui reprezentant al acelor vremi – cei mai mulți britanici și irlandezi au adoptat principiile specifice unei existențe de tip victorian, fructificând cu succes beneficiile unei înfloriri economice și culturale. În consecință, în epoca ce-și face sinonim nu numai Societatea Libertății, dar și Societatea Cunoașterii, *oamenii au de ales între libertate* – a faptei, a acțiunilor, a modului de viață – și *cunoașterea* a tot ce se poate și a tot ce este necesar, util, benefic. Omul liber se poate autoîncînta și autoadmira, omul cunoscător este, de regulă, admirat de alții; cel liber, de obicei, își trăiește mai mult singur satisfacțiile personale; cel instruit, documentat, cunoscător poate contribui la înmulțirea satisfacțiilor sufletești și a realizărilor pentru un număr mai mare de membri ai familiei, de colegi, prieteni, concetățeni. Omul cu cap pe umeri va opta pentru o îmbinare cât mai armonioasă a libertăților și a șansei de a cunoaște cât mai multe. Măcar și de aceea că este cu adevărat liber, dar și puternic – omul informat, documentat, cel ce

se lasă mai întâi pradă fascinației de a ști, apoi și altor tentații pămîntești. Și, cum bine se cunoaște, urma alege.

(*BiblioPolis*. 2008, vol. 25, nr. 1)

SÎNTEM O PARTE A GALAXIEI GUTENBERG

Eram tentat să intitulez acest articol *Mari aniversări bibliofile*, și nu era să comit o greșeală, dimpotrivă, poate. Posibil să fi observat și alții: anul acesta, 2008, este cu totul deosebit la capitolul aniversări axate pe diferite evenimente, nume, fapte și înfăptuiri, realizări vizînd cartea tipărită, evoluția ei întru binele omului, întru prosperarea societății prin carte și cultură.

O trecere în revistă a acestor aniversări ar constitui, pe de o parte, un omagiu adus Măriei Sale Cartea și unora dintre cei mai faimoși ctitori ai acestei mărețe zidiri a civilizației mondiale. Pe de altă parte însă, ar fi și un prilej de a pune, la dispoziția celor interesați, un set de cunoștințe, date, exemple, nume, contribuții ce țin de istoria cărții – fapte pe care e bine să le știe orice persoană interesată, orice om cu o brumă de cultură. Or, bibliotecarii noștri, angajați ai unui foarte important sector al vieții culturale, sînt și interesați, și obligați, într-un fel, să-și cunoască domeniul de activitate, inclusiv din punct de vedere istoric.

Și cum pentru europeni cartea tipărită se identifică, în cea mai mare măsură, cu numele tipografului german Johann Gutenberg (1398-1468), de la el vom și începe.

Așadar, *se împlinesc 610 ani de la nașterea și 540 de ani de la stingerea „părintelui tiparului”*, a celui meșter-tipograf din orașul nemțesc Mainz, care a ajuns să fie supranumit „cel mai celebru tipograf al tuturor timpurilor”. Lui Johann Gutenberg i-a revenit misiunea cu adevărat revoluționară, de-a dreptul istorică, de a fi inventat un nou tip de presă tipografică ce utilizează, în premieră pentru continentul european, litere mobile, prin crearea unui aliaj special pentru acest tip de matrițe și realizarea unei serii de vopsele (cerneluri) pe bază de uleiuri. S-a întîmplat această minune în anul 1445, cînd meșterul de la Mainz tipărește o poezie germană, după care apar: un fragment de gramatică germană, apoi un calendar astronomic și o bulă papală. În 1453 – printr-o coincidență, în chiar anul căderii leagănelui Ortodoxiei, a Constantinopolului –, atunci, *cu 555 de ani în urmă*, J. Gutenberg

a săvârșit tipărirea unor texte din *Biblie*, în limba latină. Peste ceva timp, în 1456, după doi ani de efort, vede lumina tiparului *Biblia*, text integral, iarăși în limba latină. Invenția lui Gutenberg s-a dovedit a fi de o trăinicie nemai-pomenită: generația mea de ziariști, redactori de carte, editori, scriitori, mai ține minte „mașina lui Gutenberg”, modernizată, desigur, numită linotip și înlocuită de mecanisme și mai sofisticate, pe bază de calculator electronic – cel puțin la noi, în R. Moldova – abia în anii '90 ai secolului și mileniului trecute.

Nu credem să fi fost o întâmplare că prima carte „serioasă” tipărită de Gutenberg era textul *Sfintei Scripturi*, mai exact – cea cunoscută în istorie ca *Biblia cu 42 de rînduri*, în două volume, cu un total de 1282 pagini. În scurt timp apare a 2-a ediție: *Biblia cu 36 de rînduri*. Tipărirea acestei ediții noi a început în 1458, deci, **cu exact 550 de ani în urmă** (fiind terminată munca de tipărire peste doi ani, în 1460). Importanța deosebită a lucrării lui Gutenberg a fost relevată cu diferite ocazii, de cei mai diferiți scriitori și învățați ai trecutului sau culturologi contemporani din lume. Astfel, francezii L. Fevre și H.-J. Martin aveau să menționeze: „Inventarea tiparului [de către Johann Gutenberg] a avut o funcție esențială în difuzarea scrierilor clasice [...]; a contribuit la fixarea limbilor și a favorizat dezvoltarea literaturilor naționale [în Europa, și nu numai, precizăm noi].”

Este semnificativ faptul că numele lui Gutenberg a devenit sinonim cu tiparul, iar activitatea tipografică, editorială, difuzarea și chiar citirea cărților au prins a se numi prin frumoasa îmbinare *Galaxia Gutenberg*. Nu știu ce simt alți colegi – oameni ai scrisului, editori, bibliotecari, difuzori de carte – eu unul mă gîndesc cu bucurie și mîndrie la faptul că sîntem o părticică a acestei miraculoase Galaxii, care implică, ce-i drept, nu numai sentimentul mîndriei, dar și pe cel al unei responsabilități față de cuvîntul scris, apoi imprimat și răspîndit printre cei fascinați de magia cuvintelor.

Invenția lui Gutenberg a fost apreciată la justa-i valoare în epocă, și poate nu afit prin elogiarea autorului ei, ci, mai ales, prin felul cum s-a propagat realizarea sa, avîntul minții, inteligenței meșterului din Mainz. Căci, în scurt timp după „patentare” în Germania, tiparul cu litere mobile a cunoscut un veritabil marș triumfal pe continentul european, apoi și în alte părți ale lumii. Nu vom ezita să prezentăm aici o listă cronologică a țărilor în care a fost preluată metoda de tipărire inventată de Gutenberg. Astfel, puțin timp după Germania, au fost tipărite primele cărți în Italia (1465), Franța (1470), Țările

de Jos (actualele state Belgia și Olanda – 1473), Anglia (1477), Austria (1482), Suedia (1483), Portugalia (1489), Danemarca (1493)... La începutul secolului următor, XVI, în același an – 1508 – se tipărește prima carte în Scoția și în Țările Române; ceva mai târziu – în Rusia (1533). În 1556 tiparul devine un bun public și în America Latină, mai exact – în Mexic, apoi în Asia (Damasc, Siria – 1610); în America de Nord prima carte se tipărește la Boston, în 1637, iar pe continentul african – în Egipt, la 1789...

Atenție la anul primei cărți tipărite în spațiul românesc: 1508, așadar, cu cinci secole în urmă!... Cei mai mulți dintre noi știu că prima carte în Moldova veche a ieșit de sub teascurile tiparniței de la Trei Ierarhi din Iași, în 1643: *Cazania* sau *Carte românească de învățătură*, a mitropolitului Varlaam; peste câțiva ani, tot acolo văzînd lumina tiparului și *Pravila* lui Vasile Lupu. Într-adevăr, acestea au fost printre primele cărți tipărite la noi în limba poporului, *în limba română* – după cum se specifică și în prefețele respectivelor volume scrise și pregătite pentru tipar la Iași – capitala Moldovei istorice. În 1508 însă, la Mănăstirea Dealu de lângă Țirgoviște (vechea, prima capitala a Țării Românești), a fost tipărit un *Liturghier slavon*, cunoscut mai ales ca *Liturghierul lui Macarie*. Precizăm că Macarie era sîrb de origine, iar meșteșugul tipăritului îl învățase în orașul italian Veneția. Călugarîndu-se de tînăr – deja în spațiul românesc –, Macarie devine un cleric deosebit de cult, un adevărat cărturar al epocii sale. Un timp, a fost episcop al Moldovei și mitropolit al Ungro-Vlahiei; este cunoscut și ca autor al unei dintre primele cronici române, în limba slavonă, care, printre altele, descrie și domnia lui Ștefan cel Mare. *Liturghierul lui Macarie* a deschis o listă de importante tipărituri românești, în mare majoritate cărți sfinte, foarte multe dintre ele ajunse în 2008 la remarcabile aniversări.

Subiectul acesta – aniversările unor mari cărți românești – merită o atenție aparte, sporită, și-l vom aborda mai pe larg în numărul viitor al revistei noastre. Cu atît mai mult cu cît, tocmai pornindu-se de la această „avalanșă de aniversări”, Biserica Ortodoxă Română a sugerat a se considera 2008 *An al Sfintei Scripturi și al Sfintei Liturghii*, oferindu-se astfel, un prilej fericit de evocare a lucrărilor ce au stat la căpătîiul limbii literare române, dar și al literaturii noastre.

Astfel, în 1558 – *cu 450 de ani în urmă* –, în slăvitul oraș Țirgoviște este tipărit un *Triod slavon*, în care este amintit numele diaconului Coresi (1510-1581) – faimos tipograf și editor, cel care a pus în circulație unele cărți fun-

damentale ale Ortodoxiei române, acestea stînd la baza limbii noastre literare și contribuind masiv la unificarea graiurilor vorbite în cele trei provincii istorice: Muntenia (Țara Românească), Moldova și Transilvania (Ardealul). *Cazania* lui Varlaam a fost tipărită **cu 365 de ani în urmă**, iar **acum 360 de ani** vede lumina tiparului *Noul Testament de la Bălgrad* (Alba Iulia), prima traducere românească a unei părți din Sfînta Scriptură. *Psaltirea în versuri* a mitropolitului Dosoftei apare în 1673, așadar, **cu 335 de ani în urmă**.

Textul integral al Cărții Cărților se tipărește în 1688 – **acum 320 de ani** – odată cu apariția, sub auspiciile luminatului domnitor muntean Șerban Cantacuzino, a *Bibliei de la București*, care a contribuit la cristalizarea limbii literare române. Vom menționa că la elaborarea acestei lucrări cu adevărat monumentale, decisive pentru evoluția spiritualității noastre, au conlucrat reprezentanți ai celor trei provincii istorice românești: frații munteni Radu și Șerban Greceanu, moldovenii Nicolae Milescu Spătarul și Dosoftei, ei toți pornind de la modelul oferit de către Coresi, care a activat în Transilvania, la Brașov. Astfel încît, unitatea noastră românească și-a găsit expresie și în apariția celei mai importante cărți a credinței strămoșești. **Cu 150 de ani în urmă**, la 1858, mitropolitul Andrei Șaguna tipărește *Biblia de la Sibiu* – în română, dar cu litere latine deja. **Iar acum 70 de ani** apare *traducerea literară a Bibliei în limba română*, lucrare efectuată de Gala Galaction, distins cărturar, teolog, scriitor, asistat de teologul Radu Vasile, sub redacția acad. Al. Rosetti. Această versiune a Sfintei Scripturi se numește și *Biblia de la Chișinău*, părintele G. Galaction trudind la talmăcire în perioada cînd era profesor la Facultatea de Teologie din capitala Basarabiei.

În acest periplu gazetăresc prin cărți și aniversări, ar fi nedrept să nu amintim, în final, încă vreo cîteva titluri și date. **Cu 225 de ani în urmă** Gheorghe Șincai, reprezentant de vază al Școlii Ardelene (Școală lingvistică, dar și de culturalizare), a tipărit o gramatică latină, care ulterior a servit model pentru elaborarea gramaticilor limbii noastre. Ceva mai tîrziu, **cu 210 ani în urmă**, la Sibiu apare un prim manual de istorie universală, iar la Buda – un prim manual de retorică, ambele în română. Anul 1883 este remarcabil pentru istoria literaturii noastre și, în genere, pentru istoria noastră prin faptul că *Minai Eminescu* tipărește primul (și unicul) său volum de *Poezii*. S-a produs acest eveniment cu 125 de ani în urmă... Tot atunci, însă, Eminescu scrie cel puțin două capodopere ale sale: poemul *Lucefărul*, devenit foarte curînd antologic, și poezia *Doina*, mult timp dosită de ochii, inima și cugetul cititorilor cei numeroși...

În *Anul Hasdeu* se împlinesc mai multe „date rotunde” de la tipărirea unor opere capitale din moștenirea literar-istorică și filozofică a patronului nostru spiritual: 135 de ani de când s-a tipărit volumul *Poezie* și 130 – de la apariția vol. 1 al studiului paleografico-lingvistic *Cuvente den bătrîni*; 120 – *Din istoria limbii române* și un centenar va avea cartea *Sic cogito. Ce e viața? Ce e moartea? Ce e omul?*

Mai menționăm, că UNESCO a declarat 2008 *Anul mondial al limbilor* – eveniment deloc neglijabil și pentru noi, măcar și pentru simplul motiv că la Chișinău, alături de biblioteci românești și mixte, funcționează și o serie de instituții bibliotecar-culturale în limbile minorităților etnice de la noi (ucraineană, rusă, bulgară, găgăuză, evreiască, polonă), dar și în unele limbi de circulație universală – este cazul Centrului de carte germană de la Sediul Central al BM „B.P. Hasdeu”. Tot la nivel internațional, după cum s-a vorbit și cu alte ocazii (inclusiv printr-o serie de articole din nr. 1 / 2008 al revistei *BiblioPolis*), 2008 este proclamat *Anul lecturii*. La nivelul R. Moldova, vom aminti că oficial 2008 este dedicat *Dinastiei Cantemireștilor*, precum și *scriitorului academician Ion Druță*, iar Uniunea Scriitorilor a desemnat anul curent ca *An de luptă pentru protejarea limbii române, a simbolurilor și valorilor naționale*.

Așadar, aniversări, sărbători, prilejuri de a comemora și de a propaga personalități, respectiv, fapte, împliniri spirituale – avem multe... Rămîne să le fructificăm cît mai demn, cît mai captivant și mai util și pentru noi, și pentru cei care găsesc în bibliotecă un reper sufletesc la care vin cu plăcere și încredere.

(*BiblioPolis*. 2008, vol. 26, nr. 2)

APĂRAREA BIBLIOTECII

De mai mulți ani, cu mult înainte de lansarea *BiblioPolis*-ului, adun materiale conținînd tot felul de fapte, cifre, date, întîmplări curioase, toate legate de trecutul și prezentul bibliotecilor. Într-o simbolică mapă, astfel, s-au îngrămădit zeci și zeci de tăieturi din ziare și reviste, mai recent – și pagini listate din internet. Încercînd să fac o anumită ordine în această pestrîță „adunare biblio-factologică”, am dedus fără greș că cele mai multe materiale au un conținut nu numai cognitiv, dar și preponderent pozitiv, încurajator,

optimist. Așadar, *despre biblioteci se scrie în genere de bine*, or, aceasta nu e nici pe de departe o regulă. Cu deosebire în ultimul timp, colecția de care vă vorbesc a prins a se completa tot mai des cu informații ce trebuie calificate ca negative, poate chiar alarmante. Despre unele fapte de acest fel, din viața bibliotecilor din unele țări, am scris și cu alte ocazii. Revin la acest subiect și acum, începînd cu un caz ce ar putea fi calificat ca distractiv, amuzant, haios... dacă nu ar fi, pînă la urmă, și trist. Anticipînd lucrurile, voi preciza că istoria pe care țin să v-o relatez are totuși un final fericit, un *happy-end* – ca să recurg la un termen din domeniul cinematografeiei (și, parțial, al literaturii, de exemplu, al romanelor polițiste).

De altfel, însăși „povestea” aceasta are un iz de roman polițist. Așadar, oda-tă... (nu de mult), patroana unei firme comerciale a acționat în judecată o bibliotecă pentru... zgomotul ce vine de acolo, din bibliotecă, adică. Subli-niem că biblioteca în cauză se află la parterul unei clădiri istorice, în timp ce firma ocupă trei etaje deasupra. Zgomotul care a constituit obiectul dosarului judiciar s-a produs într-o seară (într-o singură seară!); ce-i drept, peste o li-mită a decenței urbane, adică pînă pe la vreo 23.30. Instanța judecătorească a respins acuzația ca fiind neîntemeiată, sugerînd părților aflate în conflict să rezolve „problema” pe cale amiabilă, pașnică, „la mica înțelegere”. Atunci firma a repetat acțiunea în judecată, specificînd că este deranjată în genere de zgomotul pe care-l produc vizitatorii bibliotecii – zilnic, la orice oră. Judecata respingînd din nou acuzațiile, peste o habă acea firma a depus o nouă cerere, în care învinuia biblioteca deja de alt păcat, și anume: că de la parter, adică de la bibliotecă, „urcă” la birourile firmei șoareci și șobolani... Oamenii legii au solicitat Sanepid-ului să se descurce de unde apar și cum urcă sus rozătoarele, instituția sanitară stabilind că acestea vin dintr-o clădire vecină, în care se afla un restaurant oriental, în curs de renovare, dar provizoriu părăsit. Curînd instanța a închis definitiv dosarul, intuind în pretențiile firmei comerciale ceva mai mult decît o banală grijă pentru comoditatea angajaților săi: patroana, șefa lor, ar fi preferat să nu aibă un vecin ca biblioteca, iar în definitiv – să intre în posesia spațiului ocupat de această instituție de cultură.

Nu aș fi relatat cu lux de amănunte despre acest fapt, dacă nu aș fi fost impresionat de *fermitatea judecății în a apăra biblioteca*, nu pur și simplu de a-i face dreptate. Acum e locul să vă spun că întîmplarea a avut loc într-o țară civilizată, al cărei popor are un vechi și constant cult al cărții: Lituania, și mai exact, în capitala lituaniană, Vilnius. Așa se procedează, în genere,

în lumea civilizată, deși, nu este pădure fără uscături. Bunăoară, într-o țară vecină (și cu adevărat prietenă Lituaniei, avînd în vedere frăția etnică și lingvistică a acestor două popoare) – Letonia – cultul cărții nu este mai puțin apreciabil decît în Lituania, Polonia, Estonia, Finlanda, Suedia sau alte state din nordul Europei. Cu toate astea, de trei ani deja, guvernul de la Riga nu aprobă bugetul necesar pentru construirea *Castelului Soarelui* – așa a fost numit acolo noul sediu al Bibliotecii Naționale. În pofida argumentelor prezentate de doamna ministru al culturii, sfidînd sprijinul masiv al majorității absolute a intelectualității naționale, Guvernul leton respinge proiectul pe motiv că ar fi prea costisitor: circa 400 milioane latsi, adică 800 milioane dolari SUA ori aproximativ 600 milioane euro.

Totuși, cazuri din acestea – acuzația că o bibliotecă „ar produce zgomot și șobolani” sau tergiversarea realizării unui proiect de Bibliotecă Națională – sînt mai curînd izolate, niște excepții în lumea liberă și (cît de cît) prosperă: acolo, atît poporul, cît și conducătorii apără, ocrotesc, cinstesc bibliotecile. Ceea ce nu se poate spune despre statele aflate în tranziția postcomunistă. Bunăoară, în fosta „mumă a comunismului”, în Rusia, se merge pe linia unei crase discriminări a bibliotecilor situate în alte localități decît marile centre politice, economice și culturale Moscova și Petersburg. Frapează, în Rusia, și decalajul greu imaginabil, discrepanța penibilă, deosebirile prea de tot mari în schema de remunerare: un bibliotecar cu aceleași studii, vechime, grad de evaluare profesională primește în regiunea Leningrad (Petersburg) aproape de două ori mai puțin decît un coleg de al său din regiunea Moscova, iar același bibliotecar din Ekaterinburg (munții Ural, frontiera naturală dintre Europa și Asia), Irkutsk (Siberia) sau din Vladivostok (Extremul Orient) are un salariu de trei, cinci, respectiv opt ori mai mic decît în capitală. Și totuși, dacă bibliotecile din capitalele republicilor sau ale regiunilor se descurcă, cele raionale au fost trecute în categoria instituțiilor „lipsite de perspectivă” – de altfel, ca și multe localități situate mai departe decît amintitele centre. Esența acestei tragedii o va înțelege în toată amploarea ei oricine se va uita mai atent la harta Rusiei, cu întinderile ei copleșitoare, cu distanțe greu, dacă nu imposibil, de străbătut. Și mai bine va percepe această dramă cel care a avut ocazia să viziteze Rusia: tocmai orașele mai mici, care în urma unei industrializări excesive, nesăbuite, au substituit satele risipite prin stepe, prin tundră și tai-ga, aceste localități mai păstrează tradițiile sănătoase ale rușilor, aici au mai rămas intelectuali sincer pasionați de cultură, inclusiv de carte. Ceea ce nu

se mai poate spune despre metropolele „burghezificate”, „occidentalizate” în stil pur rusesc, adică de-a-ndoaselea, prin preluarea a tot ce e mai rău, mai dezvățat, mai putred din SUA și din Europa de Vest.

În Bielorusia, unde președintele statului și KGB-ul decid totul pentru toți, ei taie și spînzură în orice domeniu – de la munca la uzina de tractoare pînă la accesul la calculatoare (internet) –, bibliotecile „mici”, adică din provincie, au trecut printr-o dureroasă comasare, cele ale comunităților fiind strîmțorate în beneficiul instituțiilor bibliotecare de pe lîngă întreprinderi sau alte unități economice de stat. Bibliotecile „mari” o duc mai bine, în acest sens amintindu-se mereu exemplul Bibliotecii Naționale care, cu cîțiva ani în urmă, s-a ales cu un splendid edificiu în centrul capitalei, orașul Minsk. Nimic de spus: e o clădire foarte frumoasă din punct de vedere estetic, dar mai e și funcțională, și fondul de carte și de publicații periodice este acolo impresionant, acum activînd pe baza celor mai avansate tehnologii. Totuși, e bine să se știe și acest amănunt: în Bielorusia, încă sovietică (acolo, ca și în Rusia, mai există întreprinderi și ziare conținînd în titlatură adjectivul „sovietski”, dar nu numai despre aceasta e vorba), ei bine, în „țara lui Lukașenko”, și la această excelentă Bibliotecă Națională, și la alte biblioteci mai puțin excelente, accesul cititorilor este limitat la fondul de carte, la anumite colecții. Mai mult: acolo unii cetățeni, cei care fac disidență sau – pur și simplu – opoziție deschisă, sînt privați de dreptul de a-și face un abonament, un permis la o sală de lectură. Mai mult încă: în această țară nu poți naviga, nu poți, pur și simplu, intra pe multe site-uri (portaluri), fie ele bielorusse, fie rusești, ca să nu mai vorbim de cele polone, lituaniene, letone, germane, britanice, americane, care sînt aspru cenzurate și, de e cazul (or, acesta apare de multe ori), sînt și blocate pînă la... căderea actualului regim dictatorial, probabil.

În Ucraina, debandada și haosul din viața politică se răsfrîng perfect, deci, fără cruțare, și asupra activității bibliotecare: comasări sau chiar lichidări masive de biblioteci în provincie, menajarea unor biblioteci din orașele mai mari (Kiev, Lwow, Poltava, Harkov, Odesa...), în special a celor din localitățile unde se află la putere, majoritar, reprezentanții partidului de guvernămînt și simpatizanții acestuia. Un aspect important al vieții spirituale în Ucraina independentă, și cu deosebire în perioada de după „revoluția portocalie”, rezidă în ucrainizarea masivă a tuturor sferelor, nu numai a celor în care limba ucraineană era neglijată sau marginalizată anterior, în epoca țaristă, apoi și

în cea sovietică. Partea proastă a acestei politici naționaliste rezidă în faptul că ucrainizarea se face cu o nesocotință ce lovește crunt în minoritățile etnice din acest stat. Și dacă rușii, evreii, polonezii, maghiarii, tătarii din Crimeea sînt cumva „cruțați”, totuși – datorită intervențiilor energice ale comunităților din patriile lor istorice sau „adiacente” (Rusia, Israel, Polonia, Ungaria, Turcia) –, apoi românii din regiunile Cernăuți, Odesa, Transcarpatică, „beneficiind” doar de pasivitatea sau chiar defetismul, moliciunea Bucureștiului și Chișinăului, devin niște victime demne de deplîns, căci li se ia brutal dreptul la învățămînt și la lectură în limba maternă. Am scris și cu altă ocazie despre starea jalnică a colecțiilor de carte românească din bibliotecile unor orașe precum Cernăuți, Herța sau Adîncata, din numeroase comune mari, populate exclusiv de români: Boian, Voloca, Mahala, Costiceni, Suceveni ș.a. Dacă mai amintim, în context, că în vechi orașe moldovenești ca Hotin, Cetatea Albă (acum Belgorod-Dnestrovsk), Reni, Ismail, Chilia etc. nu există în genere carte românească decît în biblioteci personale, tabloul devine cu totul clar și... foarte trist.

Am prezentat sumar unele aspecte ale vieții bibliotecare din cîteva state ex-sovietice, republici în care cîndva, cu 20-25 de ani în urmă, exista o situație în genere asemănătoare cu cea de la noi. Acum, pe un tablou cu lumini și umbre, luminile înclină spre acele state care au optat pentru libertate, reforme și democrație de tip european. Cazul din Vilnius, Lituania, ne demonstrează cu prisosință că în aceste țări *și comunitățile, și conducătorii apără bibliotecile*, spre deosebire de cele trei state est-slave, unde bibliotecile ori sînt lăsate de izbeliște, ori sînt lichidate din diferite motive.

Pe acest fundal, starea bibliotecilor în Republica Moldova poate fi caracterizată ca una relativ (și deocamdată) echilibrată. Or, aceasta e totuși o impresie din afară, de suprafață, căci numai bibliotecarii știu cîte și care sînt problemele cu care se confruntă zilnic, săptămînal, lunar, an de an... Deși la Chișinău situația bibliotecilor (și, respectiv, a bibliotecarilor, a utilizatorilor) este ceva mai bună decît în centrele raionale, totuși avem multe sedii avariate sau situate în subsoluri / demisoluri; iarna nu toate sălile de lectură, nici locurile de muncă ale bibliotecarilor sînt încălzite; peste tot persistă problema achiziției, în special, de carte în limba băștinașilor. Nu se încheagă mereu, și nici pretutindeni, un dialog firesc, fertil, reciproc avantajos între instituțiile de cultură și autorități; stafia comasărilor – din rațiuni de proastă economie a politicii culturale – bîntuie pe întreg teritoriul republicii, de la Naslavcea

la Giurgiuleşti. Fără a continua lista problemelor și lipsurilor, conchidem că la noi bibliotecile nu beneficiază de ocrotirea de care au nevoie și pe care o merită din plin, ca institute ale culturii cu un public constant sau chiar în creștere, cu o accesibilitate remarcabilă, cu un rol tot mai distinct în lucrarea de menținere a culturii, cunoașterii și moralității, în fine – de păstrare a valorilor naționale. Din păcate, nu vedem schimbări spectaculoase într-un viitor imediat... Nici nu avem de unde ne aștepta la atare schimbări atîta timp cît forurile și persoanele decidente nu vor înțelege un adevăr pe cît de simplu, pe atît de profund, de o importanță vitală: *are șanse de supraviețuire numai acel stat care tratează cultura ca pe o componentă vitală a existenței poporului ce asigură buna funcționare a acestui stat*. Niciun fel de propagandă stalistă, fie ea făcută în școli, la plenaryle de partid sau de pe amvonul Catedralei nu ne va ajuta; niciun fel de business de stat, niciun fel de „lumină de la Răsărit” nu poate salva aparențele; a spus-o cu toată claritatea un personaj al unui mare scriitor din Răsărit, Feodor Dostoievski: „*Frumosul va salva omenirea*”, iar în acest caz – și pe rătăcii de noi, se prea poate, ne va salva.

... Am vrut să-mi intitulez acest articol *Agresarea bibliotecii* pentru că fenomenul agresării, specific regimului sovietic și perioadei de nesfârșită tranziție, se extinde tot mai mult, tot mai des și asupra vieții bibliotecare. Apropierea sărbătorii profesionale m-a făcut să renunț la intenția de la început, ghidat de dorința de a aduce, și prin această scriere, o doză de optimism și de voie bună în sufletele lucrătorilor din biblioteci. Sincere felicitări și cele mai frumoase urări de bine, cu ocazia sărbătorii din 5 octombrie, dragi colege, stimați colegi. Cu credință și fermitate vom ajunge să marcăm această și alte zile în condiții și mai bune. Așa să ne ajute Dumnezeu.

(*BiblioPolis*. 2008, vol. 27, nr. 3)

CARTEA, UN LUCRU SCUMP

Cînd vorbim ori scriem de carte, evocăm, în primul rînd, „vrejul de lumină” pe care îl emană, mai simplu spus – punem în evidență, primordial, virtuțile ei intrinseci de lucrare cu caracter informativ / cognitiv, estetic sau documentar, instructiv și educativ, tăria (și trăinicia) mesajului transmis de autor, originalitatea discursului scriitoricesc și multe altele asemenea. Se mai pun în evidență și prezentarea artistică, aspectul grafic, execuția poligrafică,

unii parametri tehnici: format, volum, mărimea corpului de literă. Mai rar însă, se fac referințe la costul cărții, la prețul ei, adică la cât de scumpă este o tipăritură. Aceasta, din motivul că în genere s-a considerat și se consideră un *mauvais ton*, o manifestare a lipsei de bună-creștere a te referi (și cu atât mai mult – a insista, a pune accentul!) la expresia valorică, financiară, a cărții. Credem că modul acesta de abordare a lucrurilor conține și o marjă de eroare. Paul Valéry, o fire eminentă poetică, ce nu poate fi suspectată de pragmatism, afirma următoarele: „Cărțile au aceiași dușmani ca și oamenii: focul, umiditatea, animalele, timpul și... propriul lor conținut.” E de mirare că în această listă – destul de cuprinzătoare – de inamici ai omului, respectiv, ai cărții, faimosul poet și estetician francez nu a pus și... scumpețea, scumpăta-tea. Căci, orice s-ar spune, cartea este unul dintre lucrurile cele mai scumpe în existența omului. Viața noastră, în linii mari, pendulează între scump și ieftin, între accesibil și inaccesibil – ca preț.

Este adevărat – și despre aceasta am mai scris, limpezind, se pare, apele – cartea, fiind mai presus de toate o lucrare a spiritului uman, nu poate fi pusă în același rînd cu orice produs material. În temei, atunci cînd se vorbește despre faptul că *o carte este scumpă*, trebuie de întrevăzut în această constatare mai multe fațete. Căci există cărți scumpe *ex-office*, ca de la sine, bunăoară, grație vechimii lor. Pentru Europa, în respectiva categorie se înscriu *incunabulele* – orice exemplar dintr-o carte tipărită în primii ani ai introducerii tiparului. Ironia sorții a făcut ca Martin Luther să tipărească la Mainz, Germania, prima sa carte, *Biblia*, în limba latină, în 1453 – anul căderii Constantinopolului, a citadelei creștinismului, sub loviturile iataganelor turcești. În 2008, la 555 de ani de la acest eveniment epocal, incunabulele au fost evocate într-o lumină parcă nouă, punîndu-se în evidență și valoarea lor strict materială. Lucru absolut firesc, pentru că de un secol și mai bine, cărțile (inclusiv manuscrisele de autor, corespondența personală sau chiar cărți cu dedicații ale unor celebri literare, artistice, științifice, politice etc.) formează o piață a lor, care, în unele cazuri, face o concurență serioasă licitațiilor de obiecte de anticariat, de tablouri sau sculpturi, astea din urmă avînd o tradiție mai veche și o popularitate mai mare. Pentru spațiul cultural românesc, epoca incunabulelor – simbolic, metaforic vorbind – se extinde cu mult după anul 1500, care e un reper cronologic mai mult vest-european. Carte veche și rară românească este considerată, în genere, cea de pînă la anul 1830, luîndu-se, probabil, ca limită cronologică anul impus de Ioan Bianu și Nerva Hodoș,

în opera lor fundamentală *Bibliografia veche românească. 1508-1830*. Și cum pînă la acest an în bibliografia noastră a prevalat, numeric, cartea religioasă, este firesc să fie evocate la noi, mai ales, vechile tipărituri bisericești, cu un rol greu de estimat în viața cotidiană și culturală a poporului.

Întîmplarea a făcut ca tot 2008 să fie anul unui număr impresionant de aniversări bibliofile, în majoritate, vechi cărți cu conținut religios sau tipărite cu concursul unor clerici de seamă, fețe bisericești cu contribuții deosebit de mari în evoluția culturii naționale. Se știe că Patriarhia Română a declarat 2008 *An al Sfintei Scripturi și al Sfintei Liturghii*. Motive pentru această consacrare au fost multiple, căci o impresionantă listă de aniversări bibliofile bisericești s-au acumulat în anul curent. Despre o parte din ele am scris deja în revista noastră (vezi editorialul *Sîntem o parte a Galaxiei Gutenberg*, vol. 26, nr. 2, 2008, p. 5-7), și totuși, vom evoca unele și în rîndurile ce urmează. Astfel, cu cinci secole în urmă, în anul 1508, călugărul Macarie, un sîrb românizat, scoate de sub tipar la mănăstirea Dealu de lîngă Tîrgoviște un *Liturghier*, acesta fiind prima carte tipărită în Țara Românească și în genere în spațiul cultural românesc. Lucrarea era în *slava veche* (numită și *bisericească* sau pur și simplu *slavonă*) – limba de cult de atunci la noi, ca și la alte popoare din Balcani (cu excepția grecilor), în Moravia și în Rusia. Era un absurd tribut plătit tradiției, limba slavonă nemaifiind înțeleasă de popoarele slave moderne (bulgari, sîrbi, cehi, slovaci, ruteni / ucraineni, ruși, bieloruși), darămite de români. Or, tradiția nu putea fi nicidecum încălcată: orice încercare de lămurire a textelor sacre se considera o erezie, o lucrare împotriva Bisericii, a celor sfinte. Și cine știe cît mai dura această practică nefastă, prin care se stăvilea dezvoltarea limbilor naționale, dacă nu veneau niște curajoși și înțelepți cărturari și teologi precum Coresi, Varlaam, Dosoftei ș.a., care au rupt lanțurile grele ale dependenței de orgoliile unor promotori ai unei limbi moarte și care măcar calitatea de limbă sfîntă nu primise la vreun sinod al clericilor ortodocși (spre deosebire de ebraică, greacă și latină, care fuseseră consacrate ca limbi sacre ale creștinismului). A propos, în 2008 s-au împlinit 365 de ani de la apariția *Cazaniei* lui Varlaam (1643), avînd ca subtitlu *Carte românească de învățătură*, și 335 de ani de la tipărirea *Psaltirii în versuri* a lui Dosoftei. Au fost două mari evenimente nu numai sau nu atît editoriale, cît mai ales bisericești, plus – culturale, spirituale, definitorii pentru poporul nostru. Între ele se situează apariția unei prime versiuni complete, riguros concepută și realizată a *Noului Testament*, în limba română, cunoscut în is-

toria noastră ca *Noul Testament de la Bălgrad*, astfel numindu-se pe atunci Alba Iulia. Un eveniment de vîrf în viața spirituală a românilor l-a constituit tipărirea textului integral al Sfintei Scripturi în românește, eveniment ce s-a produs, simbolic, la București, cu 320 de ani în urmă, așadar, în 1688. Pentru a se înțelege mai bine importanța acestei apariții editoriale, vom aminti că traducerea textului complet al *Bibliei* se consideră un fel de certificat de naștere sau poate chiar un act de identitate al unei limbi. La Sibiu, cu 150 de ani în urmă, vede lumina tiparului o altă versiune a Sfintei Scripturi. Faimosul teolog, cărturar și patriot Andrei Șaguna realizează această traducere deja în grafie latină. Peste ani, mai exact în 1938 – cu exact șapte decenii în urmă –, este tipărită încă o versiune în română a *Bibliei* – cea efectuată de părintele scriitor Gala Galaction, secundat de teologul Vasile Radu, ediția fiind îngrijită de acad. Al. Rosetti. În acea perioadă G. Galaction activa ca profesor la Facultatea de Teologie din Chișinău, pentru care fapt această versiune e cunoscută ca *Biblia de la Chișinău*.

Tipăriturile enumerate mai sus sînt niște cărți scumpe prin sine: prin vechimea lor, prin mesajul pe care-l conțin, prin destinația ce o au. În genere, valoarea lor nominală, în bani, este greu estimabilă, aceasta fiind diferită de la an la an, de la țară la țară, de la o licitație la alta. Anumite volume nici măcar nu au un preț comercial exact, ele fiind exemplare de patrimoniu, nevendabile, aparținînd unor instituții specializate precum Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Națională a României, Biblioteca Patriarhiei Române, Biblioteca Națională a R. Moldova, Biblioteca Științifică a AȘM etc. Astfel, avem a face cu o categorie mai puțin obișnuită, specifică, de cărți scumpe. Ceea ce nu înseamnă că ar fi și unica: potrivit unor clasamente neoficiale, ar exista vreo șapte-opt, poate chiar 10-15 categorii de cărți, dacă e să luăm ca bază valoarea lor nominală, expresia lor materială sau bănească: *cărți vechi; cărți rare; ediții unicate; ediții cenzurate, ediții autografe, tipărituri nefinisate, ediții duble* etc. În sec. XX în această listă s-au înscris, cu mult succes, de altfel, și cărțile cu autografe ale autorului sau cu dedicații de la personalități marcante ale epocii, precum și manuscrisele de autor.

Este curios că nimeni nu pune la îndoială expresia materială, bănească – foarte mare, uneori greu accesibilă chiar și instituțiilor de stat, din țări în care asemenea instituții (biblioteci naționale și științifice, arhive specializate, societăți academice, muzee literare etc.) sînt generos finanțate. În fond, abordarea în cauză nu e atît curioasă, cît mai curînd una realistă: omul de

rînd, chiar și cel mai inveterat bibliofil, se orientează spre valori bibliofile mai „norocoase”, mai modeste ca preț, mulțumindu-se cu faptul că are șansa de a admira sau a consulta asemenea tipărituri scumpe la o bibliotecă publică. Cum vedem, pînă la urmă, tot biblioteca este acel loc al realizării dorințelor, intereselor, necesităților celor mulți. Nu mai vorbim de axioma că această categorie de cărți scumpe (și vechi, rare, deosebit de valoroase etc.), în virtutea unei serii de circumstanțe, este solicitată, în genere, de un număr relativ restrîns de utilizatori. Alta e situația cu unele cărți contemporane cu noi, inclusiv din cele care apar *acum*, ieri, azi sau mîine, și de care au nevoie numeroși potențiali utilizatori. Astăzi cartea e o marfă tot mai scumpă, tot mai greu accesibilă – ca preț – oamenilor de rînd, iar acești oameni, conform statisticilor, ar alcătui majoritatea absolută (de la 80 la 90-95 la sută) în statele din lumea a treia sau în curs de dezvoltare, între care se regăsește și Republica Moldova. Liceenii, studenții, profesorii din școli și licee, tinerii specialiști, dar și unii specialiști cu vechime, foarte des se află în imposibilitate de a procura o carte nouă, de care au stringentă nevoie – pentru studii, pentru afirmare profesională, pentru informare și cultură generală, ca să nu mai vorbim de nevoia de recreere, de delectare prin carte și lectură. Intrați în orice librărie de la Chișinău sau din orașele noastre provinciale și veți vedea mulțime de vizitatori... și foarte puțini cumpărători. Veți surprinde numeroase chipuri decepționate, mîhnite, revoltate... Mulți dintre aceștia, de la librărie țin drumul spre bibliotecă – și din nou compare biblioteca drept instituție salvatoare, consolatoare... Mai există oare persoane – sus-puse, ori mai jos situate – care ar pune la îndoială necesitatea stringentă, chiar obligativitatea existenței, funcționării bibliotecilor în comunitate? Căci, omul interesat, chiar dacă nu găsește cartea necesară la biblioteca din apropiere, merge la alta, fie ea situată și mai departe. Dacă aici nu sînt exemplare suficiente, își face, în ultimă instanță, o variantă xerox sau xerocopiază paginile care-i trebuie neapărat. Să te mai îndoiești de sinceritatea celor care exclamă, adeseori: „*Doamne, ce bine e că există biblioteca!...*”

Însă mulți dintre cei care ies indispuși din librării nu iau drumul bibliotecii, ci se îndreaptă spre baruri, crîșme, în cel mai bun caz – spre discoteci... Și din acest motiv, subiectul privind prețurile cărților – ale cărților de azi, ale tipăriturilor de lîngă noi – merită a fi continuat. Nu a spus așa, în dorul lelii, marele înțelept francez Michel de Montaigne că „*e mai ușor să vindecîi sārăcia în bunuri; sārăcia duhului e cu mult mai greu de tāmăduit*”. Și dacă „*vindeca-*

rea” sărăciei materiale a cetățenilor e o prerogativă, o obligație a statului, apoi unul dintre scopurile pe care și le propun bibliotecile este de a contribui la „tămăduirea duhului” celor care aspiră să obțină acest complicat tratament. Promitem să reluăm subiectul în cauză, însă deja în numărul viitor al revistei noastre. Până atunci, *Crăciun fericit și La mulți ani cu sănătate și noi împliniri, dragi prieteni.*

(*BiblioPolis*. 2008, vol. 28, nr. 4)

MOARTEA POETULUI, AFIRMAREA LITERATURII

Declarate sau nu oficial, zile de doliu național, zilele celea de la mijlocul lui ianuarie, dar și multe alte ce au urmat în lunile de iarnă – începutul primăverii, vor rămâne timp îndelungat în sufletul nostru, în conștiința noastră ca un segment calendaristic marcat cu negrul durerii unei pierderi irecuperabile.

Un stupid eveniment rutier, care a provocat moartea lui Grigore Vieru, a bulversat întreaga societate. O mare tristețe, o jale greu de descris a copleșit Basarabia, trecînd fulgerător Prutul, apoi și Carpații, și Dunărea, avînd prelungi ecouri oriunde este cinstit verbul românesc. Valurile de oameni care au inundat centrul Chișinăului, în ziua înmormîntării – avalanșe ce aminteau de amploarea mitingurilor și adunărilor naționale pentru limbă și alfabet – au constituit dovada cea mai clară a unei dureri generale, dar și a dragostei generale de care s-a bucurat Poetul printre conaționali.

Grigore Vieru a fost cu adevărat un poet național, foarte iubit de multă lume și, cu siguranță, cel mai cunoscut scriitor al nostru, atît în Basarabia-i natală, în rîndurile românimii de la vest și de la est, cît și dincolo de aceste frontiere geografico-spirituale. Este greu de conceput un moldovean, un român în genere, cu o pregătire medie, să zicem, cu o simțire anumită a frumosului, care să nu-i fi citit poezia. Dacă admitem totuși că o fi fiind și din aceștia, cei care nu au avut norocul să se apropie prin lectură de lirismul lui Gr. Vieru, oricum îi cunosc creația poetică – grație numeroaselor cîntece pe versurile sale. Și mai era bine cunoscut și prețuit ca atare pentru luările sale de atitudine în apărarea limbii române, a istoriei naționale, a demnității noastre, prin iubirea sa fierbinte pentru Neam și Țară. Copiii, motivați prin vîrstă să nu-i fi citit scrierile pentru adulți, îl știu foarte bine datorită *Abecedarului*,

Albinuței, altor cărți cu care își încep calea spre lecturi micuții de la noi; mai amintim că versuri de Grigore Vieru sînt incluse în manualele școlare de pe ambele maluri ale Prutului.

Prin plecarea, pentru totdeauna, dintre noi, a lui Grigore Vieru, am pierdut un foarte important reper literar, estetic, dar și unul civic, etic, moral. Dăruindu-i cu harul scrisului, Dumnezeu îi face pe scriitorii vulnerabili, adeseori „slabi de înger”, oricît de viguros le-ar fi talentul. Din acest motiv mulți poeți sînt tratați cu o doză de neîncredere de către mulțime. Or, cînd a spus Grigore Vieru că avem nevoie de alfabet latin, de Tricolor, de independența de imperiu; cînd a zis că limba ne este română și că re-unirea noastră spirituală e o condiție *sine qua non* a supraviețuirii basarabenilor, conaționali i-au crezut necondiționat... Poate mai mult decît pe un patriot-lider politic, mai mult decît pe vreun fruntaș al mișcării naționale ce evoca documente istorice sau argumente de ordin economic, material – care sînt, orice s-ar spune, dovezile cele mai rezistente, mai credibile și mai convingătoare. A fost la mijloc prestigiul său de persoană neimplicată în istorii partizane sau meschine, dar și de om cuminte, de „om al nemîniei”, cum s-a autocalificat, într-un vers, poetul însuși. Însă, mai presus de toate, era autoritatea talentului său literar, cum nu mai existase vreodată pe aceste meleaguri, poate doar cu excepția lui Alexe Mateevici, în meteorica-i aflare în Basarabia de la începutul sec. XX, cînd le-a lămurit exhaustiv conaționalilor săi aflați la restriște că au nevoie de un „pro-roc”, de un lider neprihănit și dîrz – astfel vor obține mai ușor „dreptate, voie și pămînt”. Și le-a mai explicat preotul poet basarabenilor că, în egală măsură, au nevoie de renașterea „Limbii vechilor cazanii”, iar mai larg – a culturii, care este una – românească.

Darul poetic nativ l-a ghidat pe Gr. Vieru spre cele mai sigure surse: mai întîi, spre folclor, care nu putuse fi confiscat, nici deportat de invadatorii de la Răsărit, după care a mers pe un traseu eminescian, completat de o traiectorie blagiană, nutrindu-se intuitiv din cele mai frumoase modele ale înaintașilor. Linia de demarcare dintre începuturile sale și maturitatea sa poetică l-a constituit placheta *Numele tău*, tipărită în 1968. Avea *Numele tău* și un format neobișnuit, de buzunar, și o culoare nespecifică pentru copertele unei cărți de poezii – neagră; se deschidea cu o prefață semnată de Ion Druță, un rebel pe atunci, un veritabil disident al acelor timpuri (poate mai ales estetic, decît civic), de unde și prestigiul, admirația aparte de care se bucura autorul *Frunzelor de dor*, al *Baladelor din cîmpie*, al altor „balade” de excepție ale prozei și dra-

maturgiei basarabene, astfel încât era o cinste să aibă un scriitor de la Chișinău o carte prefațată de marele autoexilat în inima imperiului sovietic. Ca să nu mai spunem că și Ion Druță, marcat mereu de o prudență excesivă, nu dădea oricui o „binecuvântare editorială”, în genere, nu prea ținem minte să fi scris el pe atunci un cuvânt introductiv, un elogiu despre un contemporan. *Numele tău* apăruse și pe un fundal relativ prielnic pentru acea epocă: mai erau câțiva ani pînă a fi inițiate diabolice revizui și interdicții în spațiul cultural, marea prigoană în literatură și artă avea să înceapă după înăbușirea „Primăverii de la Praga”, în toamna lui 1968, agravîndu-se odată cu ieșirea pe rampă a unei disidențe deschise, legată în literatură de numele lui Aleksandr Soljenițin, în știință – de cel al academicianului Saharov, iar în domeniul drepturilor omului – de numele lui Șcearanski și al altor intelectuali evrei. Privăți de alte forme de recreere sau relaxare, oamenii mergeau în acei ani la spectacole, frecventau cinematografele și, desigur, citeau... cam astea fiind modalitățile de a trece în alte dimensiuni decît cotidianul gri, cu un număr limitat de șanse pentru a te detașa de rutină. Noul, pe atunci, volum de versuri al lui Grigore Vieru avea un tiraj de 15 000 exemplare – o cifră impresionantă și pentru Rusia, cea mai mare ca populație în URSS, sau pentru republicile baltice, aproximativ comparabile, ca număr de locuitori, cu Basarabia, dar cu o forță tradițional mai însemnată de percepere a frumosului. *Numele tău* s-a epuizat foarte curînd după apariție – dacă nu în cîteva zile, în cîteva săptămîni doar, prevestind, parcă, un destin, de mare succes, pe care aveau să-l aibă și alte volume de Gr. Vieru: *Duminica cuvintelor* (1969), *Approape* (1974), *Un verde ne vede* (1976, Premiul de Stat al Moldovei), *Steaua de vineri* (Iași, 1978), *Fiindcă iubesc* (1980), *Izvorul și clipa* (București, 1981), *Taina care mă apără* (1986), *Cel care sînt* (1987), *Rădăcina de foc* (București, 1989), *Rugăciune pentru mama* (1994), *Văd și mărturisesc* (1997), *Lucrarea în cuvînt* (confesiuni, aforisme, cugetări; Timișoara, 2001), *Strigat-am către tine* (Chișinău-București, 2002), *Acum și în veac* (Chișinău-București, 2004, cu mai multe ediții ulterioare) etc. Menționăm, în contextul acestei liste bibliografice, că Grigore Vieru este primul basarabean care încă în anii de prigoană comunistă a trecut Prutul, cu versurile sale, iar după schimbările din 1989-1991, a devenit un favorit și al cititorilor din dreapta „rîului blestemat”.

Revenind la emblematicul volum *Numele tău*, vom aminti că au apărut, atunci, în presa periodică, o serie de recenzii favorabile – mai întîi la Chișinău, apoi și la Moscova, în alte centre culturale din URSS, poezia vieriană începînd

a fi traducă și editată în volume în Rusia, Ucraina, Letonia, Lituania, Georgia etc. Nu mai țin minte care redactor de la *Tinerimea Moldovei* a îndrăznit să insereze, în acest ziar foarte popular și de autentic prestigiu în acei ani, și o recenzie mai puțin favorabilă: o scrisese criticul Ion Ciocanu, formulând niște observații, de altfel, corecte și cu totul inofensive. O făcuse, la sigur, nu din invidie, și nici din frondă, cu atât mai puțin probabil – nu pentru a executa vreo comandă „de sus”. Oricum, acea recenzie a provocat multă supărare din partea admiratorilor poeziei lui Grigore Vieru, multe reproșuri i-au fost făcute lui Ion Ciocanu: cum de a îndrăznit să atenteze la „o sfință a sfințelor” a literaturii noastre ce lua o nouă, mult dorită respirație, după aproape două decenii de teroare estetică?! Am amintit de acest amănunt pentru a sublinia că versurile lui Grigore Vieru, numele său de poet, autoritatea sa estetică-morală, căpătaseră o alura mitică, de legendă încă pe atunci, în tinerețea relativă a autorului și în tinerețea absolută a generației mele.

Deja în *Numele tău*, Gr. Vieru a demonstrat că știe a mlădia admirabil, în vers, limba română, detașându-se categoric de limitele graiului moldovean, spărgând tiparele lingvistice locale, oferind modele poetice, dar și pur stilistice, de română exemplară, cum ar fi spus faimosul lingvist Eugen Coșeriu. În acest limbaj încântător, el a abordat motive-cheie pentru poezia românească, pentru estetica noastră națională: *mama, femeia, copilul / copilăria, iubirea, frumusețea naturii și frumosul, nu întotdeauna observat, de lângă noi, dragostea de baștină, atitudinea pioasă față de simbolurile, însemnele unui Neam*. Ar fi o primă explicație a succesului, ieșit din comun, pe care l-a înregistrat *Numele tău*, apoi și celelalte, în temei, toate cărțile lui Gr. Vieru. Însă, deopotrivă cu aceste motive, teme sau linii esențiale, poetul a animat și subiectul *recunoștinței, elogiului, atitudinii pline de venerație față de înaintași*. Nu știu cine a mai reușit la noi să-l înveșnicească pe Mihai Eminescu așa cum a făcut-o Grigore Vieru în poemul *Legământ*... Iar cartea *Numele tău* – tipărită, reamintim, în 1968 – includea poeme dedicate și lui Tudor Arghezi, Lucian Blaga, George Enescu, Constantin Brâncuși... Ca să nu mai vorbim de unele personalități notorii ale culturii românești din Basarabia: scriitori, artiști, pictori, muzicieni, oameni ai Cetății etc., cărora, de asemenea, le-a consacrat tulburătoare și extrem de încurajatoare poezii.

Părăsind, aici, pe ceva timp, sfera poeziei, a creației, vom reitera încă vreo câteva virtuți, esențiale, ce l-au caracterizat pe Grigore Vieru. Cine l-a cunoscut mai îndeaproape, a rămas mereu impresionat de cumsecădenia sa:

chiar și când ajunsese la o vîrstă respectabilă, înălțîndu-se pe culmile gloriei, a rămas nu pur și simplu un om modest, dar unul care era, în suflet, continuu, un copil-minune, dar și un copil foarte cuminte, în același timp. Era de o generozitate mai rar întîlnită, marcat fiind și de o bunăvoință ieșită din comun. Nu vroia să supere pe nimeni, pe copii, în mod deosebit, nu-i putea supăra în vreun fel, acceptînd necondiționat orice invitație de a se întîlni cu micuții la grădinițe, cu elevii din clasele primare... Fiind un oaspete drag și mereu așteptat pretutindeni, nu ezita să meargă la întîlniri în licee, la universități, în alte instituții, inclusiv sau poate prioritar la biblioteci. Faptul că ducea cu multă demnitate povara, deloc ușoară, a mării sale popularități, la fel spune multe despre firea poetului. Avea răbdare să scrie dedicații... multe, cîte i se solicitau! și cine păstrează un autograf de-al lui Grigore Vieru poate confirma că nu scria „de serviciu” niciodată, nimănui. A scris și numeroase referințe, aprecieri, recenzii la manuscrise, prefețe sau postfețe la cărți. Mă număr printre norocoșii care au beneficiat de o precuvîntare la volumul de eseuri *Și totuși, limba română!*..., tipărit anul trecut sub auspiciile BM „B.P. Hasdeu”, în Editura „Prometeu”. Mulți și-ar fi dorit o binecuvîntare a Poetului pe o carte de autor; firește, mi-o doream și eu, fără vreo speranță însă. Și iată că la solicitarea dnei directoare a BM „B.P. Hasdeu”, dr. Lidia Kulikovski, și a prietenului dr. Vasile Șoimaru, conf. univ. la ASE, Grigore Vieru mi-a scris, acum un an, o prefață de zile mari, o prefață cu care s-ar mîndri oricine. Profit și de această ocazie ca să-mi exprim toată recunoștința – atît generosului poet, cît și celor care au avut inspirația să-l solicite.

Grigore Vieru a fost, pînă la ultima-i suflare, un unionist categoric, și nu unul la modul declarativ. Prin tot ce a scris – și poezie, și eseuri, și aforisme etc. – dînsul a reușit să realizeze o re-Unire proprie, integrîndu-se perfect în marea literatură română, apărînd valorile naționale românești, al cărui promotor a fost și va rămîne pentru noi un model netrecător, mereu demn de urmat.

Șocul pe care l-au trăit basarabeni, majoritatea absolută a românilor, la dispariția fizică a lui Grigore Vieru, nu a putut diminua dragostea pentru creația și personalitatea sa. Dimpotrivă, poate, sentimentele de dragoste și grațitudine, în zilele acestea de tristețe generală, s-au acutizat, au sporit, devenind mai pure, mai adînci, mai palpitate. La puținele instituții mass-media ferite de virusul propagandei oficiale – de ex., săptămînalul *Literatura și arta*, Radio *Vocea Basarabiei*, Pro TV, ziarul *Capitala* și încă vreo cîteva –, mii de admiratori ai operei sale și-au revărsat sentimentele de afecțiune,

recunoștință și, concomitent, de mare jale și deznădejde în fața cumplitului destin ce a pus punct unei existențe rarissime de creator și oștean al Cetății.

O amploare nemaipomenită au luat-o și diverse manifestări omagiale, în zeci și sute de instituții de învățământ, culturale, inclusiv în majoritatea absolută a bibliotecilor din Chișinău, din orașele și satele basarabene. Au fost adevărate manifestări ale cinstirii memoriei poetului, dar și ale onorării scrisului său, două evenimente axate pe activitatea editorială: lansarea, la Chișinău, a volumului *Taina care mă apără*, ce a avut loc inițial la Iași, unde a fost elaborat și tipărit, la Editura „Princeps Edit”, încă în prezența autorului, apoi lansarea unui *Calendar Grigore Vieru*, incluzând o serie de fotografii ce vor înveșnici chipul poetului, menținându-l printre noi, printre numeroșii iubitori ai creației sale și, în genere, ai literaturii, ai cuvântului scris. La biblioteci, au crescut brusc solicitările de cărți semnate de Grigore Vieru, de alți autori dinaintea sa ori din generațiile literare următoare. Librăriile Chișinăului au fost asaltate de copii, tineri și adulți, care solicitau febril, orice carte de Grigore Vieru. Din fericire, acestea nu lipseau... Să mulțumim, pentru acest fapt, rețelei de librării „Pro Noi”, poate în special editurilor „Prut Internațional” și „Litera”, care în ultimii ani au scos volumele *Steaua de vineri*, *La școala iepurașilor*, *Ghicitoare fără sfârșit*, *Întregul cer*, *Acum și în veac*, *Albinuța* ș.a.

Astfel, devenim martori încă a unui paradox al zilelor noastre, dar care o fi fiind, în fond, un mister, mai greu sau mai ușor descifrabil, al tuturor timpurilor: decesul unui creator de seamă nu a condus la stagnarea literaturii, ci la afirmarea ei, într-o nouă ipostază. La moartea lui Grigore Vieru, despre poezia basarabeană, despre literatura noastră, a prins a se vorbi în termeni noi, în altă dimensiune și prin alte prisme au început a fi văzute cărțile sale, dar și cele ale altor autori, de către cititori, inclusiv de către utilizatorii rețelei de biblioteci „B.P. Hasdeu”. Putem vorbi, astfel, acum, la începutul anului 2009, de o afirmare într-o calitate inedită a literaturii noastre, dar și de o mutație în perceperea lecturii, a accesului la carte, a necesității de a ne apleca asupra cărții. Și pentru aceasta, îi mulțumim lui Grigore Vieru, care, deși ne-a părăsit, ne-a lăsat nu numai opera sa de o valoare greu estimabilă încă, dar și atenția, grija, pentru cei care au vorbit aceeași limbă cu el, pentru cei care văd și simt așa cum dorea Poetul: să fim un popor împătimit de carte, de cultură, ghidați de dragoste și alte virtuți specifice omului creștin.

Am încercat, prin acest articol editorial, să aducem un omagiu marelui scriitor dispărut, bunului, veșnicului prieten al sufletelor noastre, al cititorilor

noștri – Grigore Vieru. Înșirînd aceste rînduri îndurerate, mi-am dat seama, o dată în plus, cîtă dreptate a avut dna dr. prof. univ. Zamfira Mihail de la București, afirmînd că nimic nu e mai greu decît să spui o vorbă potrivită la ora despărțirii de un om drag, de o creație umană stropită de roua divinității. Și că, orice efort am depune, impactul rămîne oricum unul incomplet, nesatisfăcător. De aceea, vom completa prezentul editorial cu alte cîteva materiale omagiale, pe care le puteți găsi în alte pagini ale revistei noastre. Să citim și să nu uităm că am avut șansă deosebită de a fi contemporani cu unul dintre cei mai talentați creatori ai universului estetic de pe această palmă de pămînt în care a pogorît, ca să se înalțe, peste ani și peste frontiere, Grigore Vieru, cel care ne-a oferit atîtea modele vrednice de urmat, inclusiv atitudinea sensibilă față de Cuvîntul scris sau rostit.

Februarie 2009

(*BiblioPolis*. 2009, vol. 29, nr. 1)

O ȘCOALĂ SIGURĂ PENTRU FORMAREA INTELECTULUI: BIBLIOTECA

Intellect, inteligență, intelectual... – sînt doar trei cuvinte cu aceeași rădăcină, **I**din același cuib lexical; trei dintr-o mulțime de cuvinte înrudite ce desemnează omul instruit, cult, documentat, dar și omul rafinat în abordări și atitudini, cu un comportament agreabil celor din jur – rudelor, prietenilor, colegilor, chiar și trecătorilor; în fine, ele mai caracterizează omul (de regulă) conștient și conștiincios de ceea ce face, de cum lucrează, creează, se implică în viața comunității etc. Dacă e să rezumăm, omul ce posedă un intelect remarcabil, apreciabil este acea persoană care secole la rînd s-a identificat cu idealul unei societății mai bune, al unei lumi la care au jinduit nu numai filozofii și esteticienii tuturor epocilor, dar și monarhii cei mai luminați, și cercurile, mișcările, partidele dornice de a schimba în bine viața popoarelor. Așadar, a fi inteligent, a fi un intelectual, este o dorință, o aspirație, în linii mari, generală: și a fiecărui om în parte, și a celor din anturajul său: părinți, alte rude, învățători, profesori, colegi de breaslă, lideri spirituali, sociali, economici ș.a.m.d.

Problema e cum se formează un intelectual, cînd e timpul cel mai potrivit și locul cel mai prielnic pentru devenirea omului cult, inteligent, rafinat... Improvizați un sondaj de opinie și veți obține, cu siguranță, un răspuns

aproape că univoc: intelectul omului se formează la școală, prin învățămînt. Și nu știu cine ar nega acest fapt, căci există, indubitabil, cea mai strînsă legătură între educația omului și nivelul său intelectual – mai întîi în anii de școală, apoi la facultate, la masterat, la doctorat, la diferite cursuri, reciclări, stagii... Prin urmare, școala, sistemul de învățămînt ca atare constituie o etapă absolut necesară, importantă pentru formarea intelectului uman. Dar nu e și unica, deoarece omul învață, studiază, acumulează cunoștințe, cultură, rafinament și în restul vieții, și la maturitate, pînă la adînci bătrîneți.

„*Domnul X este un intelectual de marcă!...*” sau „*Ce intelectuală rafinată este doamna Z!...*” – se spune, de regulă, cu subliniată admirație despre niște persoane ajunse la „vîrsta cu arginți la tîmple” și această încîntare conține, de multe ori, nota maximă atribuită unei vieți de om. Cum am menționat mai sus, a fi un intelectual înseamnă a fi bine instruit, cult, „șlefuit” atît datorită cunoștințelor acumulate, cît și contactului permanent cu universul literar, al artelor, al esteticului. Din acest unghi de vedere, a fi intelectual este, neîndoios, un merit personal, individual, de vreți – cu caracter de unicat. Dar mai e și o datorie – și umană, și civică. E și un obol, o contribuție a fiecăruia dintre noi. O răsplată pentru eforturile făcute. Un model demn de urmat etc., etc. Prea încăpător este acest cuvînt: *intelectual* (și ca substantiv, și ca adjectiv) ca să se lase ușor cuprins, descris, prezentat, comentat, „pus pe tava” unor caracterizări ușor asimilabile.

În pofida mulțimii de griji pe care le au oamenii, tema intelectualului revine mereu în discuție. Fiind o parte integrantă a existenței umane, cel puțin de la apariția lui *homo sapiens* încoace, componentul intelectual a marcat mereu istoria, într-un fel sau altul, la un grad mai ridicat sau mai coborît – exact cum au fost și ale vieții valuri, ale istoriei meandre. Astfel, în Grecia antică, mai mult, poate, decît în alte civilizații străvechi, s-a pus accentul pe dezvoltarea intelectuală a societății. A fost o perioadă unică în felul ei, cînd se tindea a se pune semnul egalității între omul intelectual, cult și cel frumos, bine dezvoltat fizic, îngrijit, atrăgător, agreabil la aspect. Această abordare a fost o armă, o strategie extrem de puternică. Drept dovadă ne stă și faptul că elenismul a avut largi și victorioase emanații departe de peninsula și de insulele populate de grecii antici: în Roma, în Egipt, în Asia Mică. Epoca de glorie a Romei antice a coincis cu influența benefică a intelectului elin asupra spiritului ba războinic, ba pragmatic al latinilor. Și cum Imperiul Roman s-a prăbușit, pînă la urmă – tocmai atunci cînd aspectul intelectual a fost neglijat, în beneficiul

spiritului practico-belicos – istoria nu a întârziat „să facă dreptate” fenomenului intelectual care, aidoma Păsării Phoenix, a renăscut ceva mai la sud, în Bizanț. Aici, la Constantinopol și în provinciile din jurul fastuoasei capitale a împăraților bizantini, intelectualul capătă noi dimensiuni și noi străluciri inclusiv grație biruinței creștinismului. Sfidînd închistarea ce i se hărăzise, credința creștină a demonstrat o largă, impresionantă deschidere spre arte, literatură, arhitectură, istorie, științe.

Oricum, serpentinele istoriei au trecut și prin abisuri, încît în sec. XV avea să cadă, sub loviturile iataganelor, și mărețul, profund intelectualizat Bizanț. Centrul de greutate al spiritului se deplasează spre Italia, unde înfloresc luxuriant orașe și principate întregi, în care nu negoțul, nu căpătuiala, ci poezia, proza, sculptura, pictura, arhitectura, muzica, diferite ramuri ale cunoașterii și cercetării devin preocupări cotidiene ale unui număr impresionant de cetățeni. Renașterea italiană, înscrisă cu litere de aur în istoria Europei, are meritul de a se fi extins, discret, dar foarte eficient, și în Franța, Țările de Jos, apoi și în Germania, Spania, Polonia, în statele scandinave.

Cu o anumită întârziere, reflexe ale Renașterii se fac simțite și în Principatele Române. În pofida unor războaie devastatoare ce căzuseră pe umerii poporului, epoca lui Ștefan cel Mare (1457-1504) și-a rezervat în istorie locul și meritul cu totul deosebite de a genera surprinzătoare insule de frumos – rezultat clar al efortului intelectual – mănăstirile și bisericile din nordul Moldovei (Putna, Voroneț, Moldovița, Sucevița, Probota, Dragomirna etc., etc.) constituind, în acest sens, mostre de ctitorii estetice care uimesc și astăzi omenirea. Memorabilă este pentru Moldova veche și epoca lui Vasile Lupu (1634-1653), domnitor care a deschis la noi o primă tipografie, o primă școală superioară, dispunînd și editarea primelor cărți în capitala principatului, la Iași. Atunci au activat marii noștri cronicari Grigore Ureche și Miron Costin, reductabilii teologi Varlaam și Dosoftei, acesta din urmă fiind și un iscusit traducător și poet. Constantin Brâncoveanu s-a urcat pe tronul Țării Românești în chiar anul cînd s-a tipărit prima versiune completă, în română, a Sfintei Scripturi – *Biblia de la București*, din 1688, operă de greu estimabilă valoare intelectuală, literară, lingvistică, la a cărei apariție și-au adus contribuția reprezentanți de seamă ai culturii din Moldova, Muntenia și Transilvania. De numele lui Brâncoveanu este legată și impunerea unui stil arhitectonic cu totul original – cum o demonstrează, și în prezent, numeroase biserici, mănăstiri, palate, curți, hanuri. Cunosc, în acei ani, o admirabilă

înflorire și pictura, sculptura (în lemn, în piatră), aurăria, meșteșugul mobilierului etc.

Experiența istorică ne arată, fără drept de tăgadă, că atrocitățile dintre oameni – războaie, răzmerițe, altfel de conflicte – nu mai puțin decât epidemiile, secetele, seismele, alte calamități naturale – au pus la cea mai grea încercare intelectul uman, în multe cazuri blocându-l sau chiar expunându-l pericolului nimicirii. Prea puțin sau poate chiar nimic nu a rămas în urma incursiunilor armate ale tătaro-mongolilor sau turcilor selgiucizi. Dar și Spania, țară cu o economie și o cultură relativ avansate, în Evul Mediu, fiind preocupată de războaiele de cucerire, nu a putut deveni și patria unei înfloriri a frumosului, esteticului, intelectului, așa cum devenise atunci Italia, chiar dacă era fărîmițată. Deși însuși împăratul Napoleon Bonaparte a oferit un model de inteligență, cultură, spirit intelectual, războaiele napoleoniene nu au făcut decât să îngreudească Epoca Luminilor – întreg secolul al XVIII-lea, care a decurs în această țară, pînă la Marea Revoluție Franceză și pînă la cataclismele militare generate de Napoleon, sub semnul unei nemiștiute dezvoltări a literaturii, științei, artelor, altor manifestări ale frumosului. Tocmai în acea epocă s-a pus accentul și pe comportamentul civilizat, pe bunele maniere în relațiile dintre oameni – în societatea burgheză, dar și în comunitate în genere. O țară a cărei istorie se identifică cu aspirația nestăvilită de a se căpătui cu noi posesiuni – Rusia, pînă la urmă, s-a ales cu concentrarea culturii în cele două capitale, Moscova și Petersburg, poate în încă vreo cîteva centre urbane. Prin contrast, celelalte teritorii, imense, pe unde a călcat piciorul expansioniștilor ruși, sînt și astăzi niște zone ale unor populații, respectiv, culturi, mai mult provizorii, „de azi pe mîine”, locuri unde intelectualii merg sau sînt trimiși ca într-un exil.

Ce concluzii am putea trage, la acest capitol? Că intelectul, pentru a se afirma nestingherit și eficient, are nevoie de anumite condiții, astea venind atît din partea liderilor, cît și a comunității, anturajului. Cum însă – deocamdată, cel puțin – omenirea nu a găsit soluții ideale pentru menținerea continuă a unor condiții favorabile dezvoltării intelectului uman, tocmai intelectualii, respectiv, abordările intelectuale, sînt în stare să oprească sau măcar să diminueze agresivitatea, atrocitățile, devastările. Am pus, astfel, în evidență, unul dintre aspectele cele mai valoroase ale intelectualului – de amortizator al unor instincte, porniri, manifestări ce contravin firescului relațiilor interumane. Or, valențele abordării intelectuale a lucrurilor, a însăși existenței noastre sînt infinit mai numeroase... De aici și importanța deosebită a educației intelectuale, despre

care s-a vorbit mai întotdeauna, despre care oamenii, factorii de decizie și-au amintit de multe ori, dar care, credem, nu este ridicată încă la cota necesară, cuvenită, pe care o merită. Ne referim, în mod special, la situația din Republica Moldova. Repetăm: educația, formarea intelectuală a fost și mai constituie la noi o preocupare de căpătii a instituțiilor abilitate, atîta doar că nu întotdeauna au fost prea clar puse, formulate, avansate obiectivele sau reperatele de bază ale acestei laturi a pregătirii întru cultură a tinerilor, a oamenilor în genere. La drept vorbind, și posibilitățile instituțiilor școlare, universitare, postuniversitare au fost și mai sînt încă destul de limitate, atît din punct de vedere teoretic, cît și, mai ales, practic. Din fericire, le vin în ajutor și alte instituții de cultură. **În primul rînd – biblioteca**, deși nimeni nu va neglija nici rolul muzeelor, teatrelor, sălilor de concert, al diferitor cercuri, cenacluri, cluburi etc.

Tradițional, se consideră că organizarea intelectuală a gîndirii copiilor și tinerilor se realizează cel mai sigur, cel mai eficient prin studiul științelor exacte (al algebrei, în primul rînd), precum și al logicii. Dar ce se fac cei care „nu au trecut” la aceste discipline? Bunăoară, liceenii de la profilul umanistic, tinerii care au acceptat această specializare și din dragoste pentru literatură, limbi, istorie, dar și pentru că, posibil, sînt fascinați de scris, de cercetare a istoriei sau geografiei, precum și pentru că astfel căpătă o șansă de a nu se mai căzni cu ecuațiile diferențiale, cu figurile trigonometrice, cu legile și teoriile lui Arhimede, Newton, Lavoisier, Mendeleev sau Einstein. Or, științele umanistice își au algebra sau logica lor: este vorba de gramatică, de sintaxă, în primul rînd, deși contribuie nu mai puțin la modelarea gîndirii și morfologia, ba chiar și ortografia, teoria literaturii sau prozodia, alias știința versificării. Nu mai spunem că numeroase exemple de organizare a viziunilor intelectuale ne oferă istoria, geografia fizică; în fine, dar nu și în ultimul rînd – literatura artistică, capodoperele create de maeștrii antici, renașcentiști, romantici, realiști, simbolisți, existențialisți, postmoderniști etc., fiind structurate conform unor admirabile scheme ale cugetării, viziunii și chiar perspectivei umane. Nu poate fi neglijat nici acest aspect: la organizarea viziunilor, dar și la acumularea cunoștințelor, la dobîndirea aptitudinilor creative pentru o mai bună racordare la provocările epocii, un rol cu totul deosebit revine studierii limbilor străine. În prezent, la noi, cei mai mulți tineri optează pentru engleză, alții – pentru franceză; în virtutea situației noastre postcoloniale, își mai menține pozițiile și rusa. În cazul studierii limbilor străine, problema gustului personal este umbrată de cea a necesității sau a unei abordări realiste.

Iar realitatea e că engleza a cucerit cele mai largi spații, atît din punct de vedere geografic, cît și în ceea ce privește sferile activității umane. Deci, studiul limbii engleze își revendică prim-planul. Pentru noi însă, ca vorbitori ai unei limbi romanice, franceza ar trebui să fie cel puțin ca limbă secundă de studiu, respectiv de informare / comunicare: dincolo de aspectul sentimental – franceza fiind de-a lungul sec. XIX-XX limba elitei intelectuale românești – mai intervine și avantajul că prin franceză intrăm mai sigur în universul, extrem de bogat, al celorlalte idiomuri neolatine: spaniola, italiana, portugheza... Discuțiile pe tema opțiunii pentru studierea unei sau altei limbi străine pot fi purtate la infinit... De aceea, credem, că ar fi cazul să se adopte o strategie de tipul: 1) engleza, 2) franceza, 3) altă limbă, eventual, din altă familie lingvistică. Și, în continuarea acestui gînd, vom menționa că e bine să cunoaștem oricare limbă, sau – cît mai multe limbi, unde mai pui că acum există cele mai diferite, cele mai incredibile posibilități pentru studierea lor.

Revenind la subiectul de bază al acestui compartiment, vom sublinia că tinerii de la uman, așadar, nu sînt defel lipsiți de modalități de a învăța cum să-și organizeze mai bine intelectul; depinde mult de pregătirea profesorilor, dar și de inițiativa discipolului, de dorința lui de a vedea chiar și cele mai lirice, aparent alogice lucruri printr-o prismă logică. Și mai depinde, desigur, de felul cum sînt îndrumați pașii acestor tineri spre bibliotecă. Și acum – ca și în secolul trecut, ca și în celelalte secole trecute – se pretinde că tinerii au alte interese și alte plăceri primordiale decît cartea, lectura, biblioteca. Totul este însă relativ. De regulă, la noi, se evocă anii interbelici ca o epocă de aur a șanselor tinerilor de a deveni intelectuali sadea, de a citi mult, de a învăța limbi străine, de a se cultiva... Într-adevăr, în acea perioadă liceele, școlile de meserii și cele normale, ca să nu mai vorbim de universități, au fost niște excelente pepiniere de intelectuali de marcă. Atîta doar, că instituțiile în cauză erau insuficiente și nu întru totul accesibile. Ca și bibliotecile, de altfel. În prezent, accesul la învățămînt, la cultură este infinit mai larg. Cît despre accesul la biblioteci, statisticile arată că în toată republica și, în special, la Chișinău, elevii și tinerii formează contingentul cel mai numeros și cel mai energic de prieteni ai fondurilor de carte din bibliotecile publice. Lucru firesc, deoarece perfecționarea, îmbogățirea continuă a cunoștințelor și a „strategiilor” intelectuale învățate la școală se face cel mai eficient prin intermediul cărții, lecturii, acumulării de noi informații necesare și utile pentru manifestarea ca specialist, dar și ca cetățean. O perfecționare continuă a bagajului

intelectual se dobîndește printr-o acumulare continuă de informație, cartea fiind, în acest sens, principala sursă spre care trebuie să se aplece elevii, liceenii, studenții, masteranzii etc. „Cartea – da, însă, mai ales, internetul!”, vor afirma unii tineri. De fapt, credem că la fel ar afirma dacă nu 75, apoi cu certitudine 50 la sută din tinerii studioși. Și ar fi greu, dacă nu imposibil să le reproșăm ceva. Dacă pînă mai deunăzi se spunea (și se mai spune, totuși...) că trăim în *Galaxia Gutenberg*, de un deceniu și ceva poți auzi tot mai des că am pășit în „Imperiul Microsoft (*Google, Rambler, Yahoo etc.*)”. Tot mai multă lume se subordonează fascinației *net*-ului, inclusiv grație comodității acestui domeniu cognitiv: dincolo de viteză, de rapiditatea cu care putem găsi aici informația căutată, mai e la mijloc și bogăția, varietatea, diversitatea și prospețimea materialului, plus caracterul modern al aranjării spațiilor informative; în sfîrșit, suplimentarea lor cu design și alte forme ilustrative, ba chiar, adeseori, și cu coloană sonoră, cu muzică pentru cele mai diferite gusturi. Totuși, considerăm că în disputa – cam artificială, în opinia noastră – „dintre carte și internet”, problema nu trebuie pusă astfel: „*Sau cartea, sau internetul!*”, ci puțin altfel: „*Și cartea, și internetul!*”

Oricare ar fi atitudinea noastră față de internet, este cert că – deocamdată, cel puțin – el nu poate substitui cartea și nici nu o va substitui, totalmente, într-o perspectivă apropiată, măcar și din simplul motiv că prima a fost creată de-a lungul secolelor și deocamdată nici măcar fizic artizanii *net*-ului nu pot pretinde la adaptarea completă, exhaustivă și exactă a cărții în format electronic. Nu mai vorbim de senzația palpabilului, a viului, dar și cea a eternului sau a înveșnicirii, pe care ni le oferă cărțile. Astfel încît, internetul, cu toate avantajele sale incontestabile, rămîne o sursă adiacentă: este greu să crezi în veridicitatea deplină a unei teze, disertații, cercetări, monografii etc., bazate exclusiv pe surse „internetiste”, pentru că asemenea lucrări vor trăda, la un moment dat, anumite fisuri, provocate de neglijarea, respectiv, neconsultaarea cărții „vii”, „clasice”, „tradiționale”. Indiferent de opțiune însă – carte sau internet – una rămîne indiscutabil: acumularea, înnoirea și perfecționarea capitalului cognitiv și cultural este o condiție *sine qua non* pentru formarea intelectului uman. Omul cunoscător, informat, documentat este un om puternic. El poate fi contrazis, „scos din joc” ori chiar învins într-o situație oarecare, la un moment anume, nu însă și atunci cînd se iau decizii de importanță primordială, majoră, vitală. De fapt, rezumînd, putem spune că a cunoaște – cît mai multe și cu un grad de utilitate cît mai mare pentru tine și pentru alții

– este o caracteristică a intelectualului, fiind, așadar, și o premisă obligatorie a formării noastre intelectuale.

Dobândirea atitudinilor și aptitudinilor intelectuale creative este necesară și pentru o adaptabilitate optimă la situații și contexte aflate în continuă schimbare. Orice adaptabilitate presupune o abordare creativă, mai exact – creatoare. Aceasta ar însemna și formarea unei viziuni personale, printr-un efort mintal și sufletesc strict individual, dar și prin absorbirea a tot ce e mai bun, mai util, mai eficient din atitudinile creatoare trecute, ale altor generații. Și mai înseamnă o apropiere de lucruri, fenomene, fapte, oameni într-un stil conform cu cerințele sau necesitățile epocii, ale zilelor în care trăim: ce a fost acceptabil în anii '90 ai secolului XX nu este într-un tot valabil și pentru anul 2009 – fie că e vorba de un eveniment cultural, fie de opțiunea pentru un fenomen artistic (științific, economic, social etc.), fie de luarea unei decizii privind demonstrarea atitudinii civice ș.a.m.d.

Gradul de civilizație la care a ajuns astăzi omenirea oferă o multitudine incredibilă de șanse, modalități, condiții, oportunități etc. prielnice unei formări intelectuale de succes a omului, a tinerei generații, în primul rînd. Mai depinde însă și de felul cum sînt plasate accentele. Cunoștințele, acumularea materialului cognitiv-informativ constituie, neîndoios, o pistă de decolare – temeinică, sigură, absolut necesară – pentru devenirea omului intelectual. Numai că această trambulină nu este suficientă, nu poate fi, sub nicio formă, un panaceu. Un tînr informat, pregătit perfect într-un domeniu sau altul nu va putea fi trecut în tagma intelectualilor fără o subtilă familiarizare a lui cu frumosul: cu lectura capodoperelor literaturii naționale și universale, cu audierea valorilor muzicale ce au copleșit pe părinți și bunici, cu vizionarea operelor de artă figurativă ce provoacă admirația oamenilor de pe diferite continente etc. Or, frumosul nu se rezumă numai la lecturi asidue din scriitori clasici și contemporani, la contemplarea unor picturi, sculpturi și monumente arhitectonice celebre, la audierea creației geniiilor muzicii populare sau culte. Mai e nevoie și de o conduită anume, de un comportament specific intelectualului, numit și bune maniere, care adeseori se învață acasă, la școală, în diferite cercuri, cenacluri, asociații, grupuri de studiu etc. Nu mai rar însă, elementele comportamentului intelectual, civilizat, rafinat se însușesc și din cărți, la spectacole, în galerii, în discuții cu oamenii de creație, cu intelectuali de marcă. La izvoarele acestor elemente stau, fără doar și poate, în chip covârșitor, valorile creștine – multiple, complexe, edificatoare, profund instructive, deși, aparent foarte

simple, doar se bazează pe „numai” cele zece porunci biblice care, la rîndul lor, s-ar rezuma la două postulate: *dragoste și iertare – de oameni, pentru oameni, printre oameni*. Și, în acest sens, biblioteca ne devine un aliat de nădejde pentru formarea noastră ca intelectuali. În ultimul timp, bibliotecile au depășit cu mult cadrul unor „instituții de lectură”: aici se organizează zeci de manifestări menite să contribuie la formarea și consolidarea intelectului uman: conferințe și discuții pe teme stringente, expoziții de artă și concerte, întâlniri „tematice” în cadrul cărora fiecare își poate exprima opinia, dar mai are și posibilitatea de a-și confrunta viziunile, gusturile, fascinațiile, iar dacă este cazul – de a le „raccorda”, a le „ajusta” la anumite criterii și principii înnoite, căci se produc unele modificări și la acest capitol, chiar dacă se consideră că perceperea frumosului este, în linii mari, aceeași, de-a lungul secolelor. „*Frumosul va salva omenirea*”, spunea unul dintre personajele lui Dostoievski și, dacă e să dezvoltăm acest gând, putem deduce că tocmai starea intelectuală va perpetua această omenire – orice s-ar spune, prea șubredă pentru duritatea epocii în care trăim.

(*BiblioPolis*. 2009, vol. 30, nr. 2)

„ÎN GOANA INTERNETULUI”, SĂ NU NEGLIJĂM UNELE REALITĂȚI NETRECĂTOARE

Sintagma „*secolul vitezelor*” a fost atribuită prima dată veacului al XIX-lea, cînd vapoarele, apoi și trenurile, au prins a servi tot mai des și tot mai pe larg interesele omului, ale popoarelor. Desigur, în secolul următor, XX, cînd lumea a început a utiliza telefonul și radioul, cînd și-au luat zborul primele avioane, pe urmă și navele cosmice, îmbinarea în cauză, cu referire la trenuri și vapoare, părea deja o metaforă nu dintre cele mai inspirate, întru cîtva arhaică. Dar iată că secolul trecut a dăruit umanității și internetul, schimbînd și mai mult atitudinea față de viteze, față de rapiditatea comunicării dintre oameni. Tocmai de aceea, răscrucea de secole XX-XXI, pe lîngă mulțimea de calificative adunate: „*epoca informațională*”, „*epoca cunoștințelor*”, „*epoca metamorfozelor tehnologice*” etc., – ea, această răsîntie de vremuri, merită cel mai mult a fi supranumită și „*a vitezelor*”.

Viața noastră a devenit, cu adevărat, o fugă continuă, încît uneori ai impresia că omenirea se află într-o competiție cu scurgerea grabnică a timpului și cu atribuțiile acestuia – și ele într-o alertă continuă. „*Nu ședea, că îți șade*

norocul”, glăsuia un proverb din străbuni. Dacă vom interpreta această zicală în stil matematic, ca pe un fel de ecuație, observăm că datele problemei s-au schimbat mult și în sensuri nebănuite. Acum, se pare, ar fi mai potrivit să spunem: „*Grăbește-te, căci altfel nu faci / nu reușești / nu obții nimic!*” Graba, goana, alerta au devenit niște caracteristici intrinseci ale existenței noastre. Și poate că relația noastră cu internetul ne demonstrează cel mai sigur adevărul acestei aserțiuni. Or, internetul a intrat în fiecare instituție, în fiecare casă, în fiecare suflet – de vreți. Cu 15-20 de ani în urmă se mai puteau număra domeniile în care internetul devenise o necesitate cotidiană. Acum, suma acestor domenii este mai curînd una incomensurabilă: cam toți, și mic, și mare, cam la fiecare pas, în cele mai surprinzătoare ipostaze, apelăm la serviciile internetului.

Nu vom discuta în continuare pe tema eficienței sau, dimpotrivă, a nocivității internetului. Nici dilema (absurdă, în opinia noastră) – ce e mai bună: cartea pe internet sau cea în formulă clasică, tipărită? – nu vom aborda-o. Sanda Golopenția-Eretescu, o savantă cu gândire modernă, profesoară cu vechime la Universitatea Providence din SUA, a publicat, la distanță de numai un an, două articole cu acest subiect, două eseuri ale căror demersuri parcă se băteau cap în cap: *Cultură prin internet?* (în anul 2000; rețineți și semnul de întrebare de la sfîrșitul titlului!), apoi *Salvarea electronică a culturii românești* (în anul 2001). Desigur, nu a epuizat tema în aceste două scrieri – nici nu are cum! – impresionează însă abordarea diferită și schimbătoare a subiectului: de la temeri, îndoieli – la o anumită certitudine, încredere chiar în șansa unică pe care o poate oferi *net*-ul culturii noastre și culturii în ansamblu. Pînă la urmă, orice poate fi, în egală măsură, bun sau rău; totul depinde de cel care le utilizează, de scopurile ce le urmărește sau de finalitățile pe care și le dorește. Vom vorbi în rîndurile ce urmează despre felul cum utilizăm noi, muritorii de rînd, internetul, cum facem față rigorilor sale, una dintre aceste exigențe (dacă nu chiar o condiție *sine qua non*) fiind viteza extrem de mare sau, cum am scris în titlul acestui material – „goana” pe care ne-o impune acest miracol al timpurilor noastre, devenit, iată, și o miraculoasă necesitate cotidiană a vieții noastre.

Așadar, să ne referim și la acest subiect de importanță (aparent) minoră: cum folosim internetul în scopuri practice, în munca noastră cotidiană – la bibliotecă, în relația cu utilizatorii, cu colegii de breaslă, ba chiar și în scopuri pur personale. Nu-i așa că vă este dat să vedeți adeseori – dacă nu să și faceți personal – diferite avize, anunțuri, informații de primă necesitate, vizînd ac-

tivitatea cotidiană a bibliotecilor în care lucrați sau pe care le frecvențați? La un moment dat, eram dispus să fac un fel de colecție cu asemenea „scriituri publicitare”, ca mai apoi să le comentez în vreun articol sau în cadrul vreunei prelegeri pentru angajații bibliotecilor noastre. Am renunțat însă la această idee, din „simplul motiv” că cele mai multe meritau sau necesitau comentarii nefavorabile. Atunci am decis să elaborez un articol, adică o scriere cu caracter mai generalizator, pentru a nu pune în vileag „slăbiciunile” cuiva anume, care „slăbiciuni” (greșeli, scăpări, gafe, inadvertențe, dar și mostre de neglijență) caracterizează, de fapt, mai multă lume, pe mai mulți slujitori ai breslei bibliotecare. Și dacă am spus deja lucrurilor pe nume: că în scrierea la calculator a avizelor, a altor informații utile cu caracter curent, se comit anumite greșeli, scăpări, gafe, inadvertențe, dar și mostre de neglijență – de ordin ortografic, gramatical, lingvistic – ar fi cazul să căutăm și pricina apariției lor în locuri publice, și încă în niște instituții de cultură, adică tocmai acolo unde la modul ideal ar trebui să avem a face cu exemple de corectitudine, poate chiar cu modele demne de urmat.

Cauza principală, credem noi, este cea anticipată în titlu și în primele alinate ale acestui editorial: graba, viteza, dorința de a realiza cât mai repede ceea ce ne punem în gând. Or, această intenție e bine să fie însoțită și de atenție, de grijă, de răspundere elementară pentru ceea ce aducem la cunoștința publică. Intervine, uneori, și neglijența, nepăsarea, iar în ultimă instanță și iresponsabilitatea – dacă e să continuăm a căuta „mama relelor”. Nu vrem, în context, să aducem vorba și de ignoranță, de proasta cunoaștere a regulilor ortografice sau de dreaptă scriere, de agramatie... Pentru că vrem să credem că aceste scăderi nu îi vizează pe lucrătorii noștri. Și totuși, câtă tristețe pot provoca niște inscripții gen: *Inchide-ți ușa!* (corect: *Închideți, vă rugăm, ușa!*), *Nu deserveșim după orele...* (*Nu servim după ora...*), *La acțiune v-or participa liceeni, studenți, profesori...* (*La manifestare / eveniment vor participa liceeni, studenți, profesori...*) etc., etc.

Să începem „dezghiocarea” greșelilor cu *inchide-ți* (ușa) și cu... bieții *profesori*. Ambele exemple fac dovada unei practici extrem de păguboase: scriind texte în română, unii bibliotecari utilizează registrul alfabetic englezesc, în care, evident, lipsesc semnele diacritice specifice limbii noastre. Că o fac din comoditate sau din lene sau poate chiar din lipsă de respect față de limba maternă – nu mai contează. Mai important ni se pare că în asemenea situații poți vedea în texte pur românești ortograme (cuvinte scrise) cu totul străi-

ne, de cele mai multe ori – englezești: același *professor*, apoi *present*, *parallel*, *causă*, *encyclopedia* și cîte alte aberații de acest gen. Nu mai trebuie să insistăm asupra faptului că neutilizarea registrului românesc la scrierea unui text în română, mai simplu spus – scrierea fără semne diacritice, poate genera o serie de confuzii, multe încurcături de sens: *fată* în loc de *față*, *tară* pentru *țară*, *tine* în loc de *ține*, *sotie* în loc de *soție* sau *șotie*, *roman* pentru *român*, *romanes* în loc de *românesc* etc., etc. În context, nu putem să nu ne amintim de reputatul (și rafinatul) scriitor și lingvist George Pruteanu, cel care de pe la mijlocul anilor '90 ai sec. XX, apoi și la începutul sec. XXI ne-a delectat, instruindu-ne temeinic și convingător în cadrul emisiunilor personale *Doar o vorbă să-ți mai spun...*, transmise pe două dintre cele mai prestigioase și mai cu priză la public posturi de televiziune din România. Ei bine, în opinia profesorului G. Pruteanu, nu putea fi considerat românesc un text scris „englezește”, adică fără semne diacritice! Se întreba redutabilul filolog și îi întreba și pe cei care au avut contact cu civilizația vest-europeană: „Vă puteți imagina un francez (german, spaniol, portughez...) care să scrie în limba sa maternă neglijînd accentele sau semnele diacritice?!” Nu, așa ceva e de neînchipuit acolo. Pot confirma din proprie experiență: o bună prietenă de la Paris m-a rugat să nu-i mai scriu prin *net*, ci prin poșta tradițională, scrisori de mîină, atîta timp cît nu pun în mesaje accentele specifice limbii franceze. Mai mult: din aceleași motive, mi-am suspendat corespondența cu un profesor din Cracovia, dînsul pretinzînd că nu îmi înțelege mesajele – scrise în polonă, dar fără literele „tipice” ale acestei limbi, cu o mulțime de semne diacritice.

Drept consecință pentru acest segment de articol, vom spune cu toată claritatea: ***este necesar, trebuie să folosim alfabetul românesc la scrierea textelor în limba maternă.*** Să nu ne lenevim să trecem de la engleză la română! Să ne cultivăm obișnuința de a scrie prioritar, în primul rînd, preferabil și cum este necesar – în română – și abia după aceasta să căutăm alte instrumente lingvistice de lucru. Da, a scrie englezește (și la propriu, și la figurat, adică într-o română „englezită” din punctul de vedere al ortografiei) este mai simplu, dar noi avem a face, de obicei, cu limba noastră, nu cu limbi străine.

Alte consecințe care, în context, ne-ar duce pe drumul cel drept țin de relația cu cartea. Să răsfoim din cînd în cînd îndreptările ortografice. *Dicționarul ortografic*, dar și cel explicativ al limbii române, ca și alte surse de referință enciclopedice trebuie să se afle mereu la îndemîna bibliotecarului, mai ales a celui pus în situația de a elabora / a scrie / a redacta / a corecta texte

– de la avize și alte informații utile beneficiarilor, rapoarte sau dări de seamă de serviciu ș.a.m.d. pînă la articole pentru presa periodică. De altfel, în multe redacții de ziare și reviste textele (articole, recenzii, reportaje, interviuri etc.), trimise prin internet fără semne diacritice, sînt trecute cu vederea, asemenea trimiteri, de regulă, sînt rebutate, pur și simplu, nu sînt luate în considerație, indiferent de valoarea lor și de prestigiul autorului.

Nu vom exagera defel spunînd că, în opinia generală, un bibliotecar este perceput, de cele mai multe ori, în primul rînd, ca un om de cultură. Iar cultura omului se vede și în felul cum scrie – în genere, iar acum, în epoca vitezelor – cum scrie la calculator, recurgînd la internet.

Tocmai de aceea e bine să fim mai prudenți cu „*graba calculatorului*”, cu „*goana internetului*”. Acestea pot fi, bineînțeles, o explicație, o scuză. Însă numai uneori, nici pe departe nu putem face din internet un „șap ispășitor” pentru toate situațiile. Mai ales în cazurile ce țin de pregătirea noastră profesională, care e de neconceput fără cunoașterea limbii materne și fără respectarea neabătută a regulilor de scriere și exprimare corectă.

(*BiblioPolis*. 2009, vol. 31, nr. 3)

ȘI TOTUȘI, ȘI LA NOI SE MAI CITEȘTE!

Ită o întrebare pe care și-o pun frecvent oameni aparținînd diverselor categorii sociale și profesionale, poate mai mult intelectualii: „*Se mai citește la noi?!*” Răspunsul este, de cele mai multe ori, unul și același, aproape că la unison negativ: „*Nu, nu se mai citește, acum. Cîndva, pe cînd eram noi tineri, adică prin anii '60-'70 ('80-'90...) ai secolului trecut, atunci toată lumea citea enorm, existau foarte mulți «devoratori» de romane, de lucrări memorialistice și alte genuri ale literaturii documentare. Se citea și poezie, plachetele de versuri aveau tiraje foarte mari, ca să nu mai vorbim de cărțile de proză sau publicistică...*”

Nostalgiile după un trecut „propriu” au caracterizat dintotdeauna omul. Este proverbială, în acest sens, o afirmație a lui Socrate (sau a altui celebru gînditor din Antichitate?), potrivit căreia „copii mai obraznici, mai leneși, mai prost educați” decît pe vremea lui nu ar fi fost niciodată! Or, afirmații similare aveau să fie rostite, de către vreun mare învățat, și în Evul Mediu, și în epoca Renașterii, și în Veacul Luminilor, și, pe rînd, în secolul XIX, apoi de-a lungul secolului XX. Asemănătoare este și situația, sau, mai bine spus, aprecii-

erea cititului cărții. Desigur că în secolul XIX, bunăoară, oamenii, cei știutori de carte – în lipsa altor forme de relaxare (dar și formele de instruire erau reduse) – citeau foarte mult. Și mai mare era numărul persoanelor care citeau în veacul trecut, dar nu oriunde, ci mai ales în țările din „lagărul socialist”. Doar aici, cărțile, lectura nu prea aveau alternative sau „conurenți”: așa era politica de stat, orientată spre stimularea lecturii, pentru a-i feri pe „construcătorii comunismului” de „influența nefastă” a altor forme de cunoaștere sau de relaxare. Promovarea lecturii însă nu era pe atunci, la noi, altceva decât o modalitate de a îndoctrina milioanele, de a le implanta oamenilor, mai direct, mai indirect, ideologia partidului de guvernământ – orice s-ar spune, redusă la anumite postulate rigide, care excludeau libertatea opțiunii, dreptul de a selecta, diversitatea percepției etc. Astfel se limita și accesul la multe surse de informare, considerate aprioric „dușmănoase”, „inacceptabile” sau chiar „inutile” pentru cei mulți.

În asemenea condiții, cu adevărat, plachetele de versuri în RSS Moldovenească apăreau cu tiraje de 5-10 mii, ba chiar și de 15-20 mii de exemplare; cărțile de proză aveau tiraje și mai impresionante: minimum 5-10 mii exemplare, dar de obicei – câte 20-30 mii de exemplare. Să nu uităm însă – iar celor mai tineri să le amintim – că o carte de versuri, pe atunci, nu putea să vadă lumina tiparului dacă nu conținea măcar câteva poezii cu tematică pur ideologică, eventual, „dedicate” lui Lenin, partidului comunist, „trecutului glorios” („luptei pentru instaurarea comunismului”, „războaielor pentru apărarea patriei” etc.), „realizărilor epocale ale poporului în opera de edificare a noii societăți” etc. Și pentru proză, eseuri ori dramaturgie existau exigențe similare, încât, în multe cazuri, din romane, povestiri, piese dramatice, studii de istorie și de critică literară erau tăiate zeci de pagini care păreau cenzurii suspecte, pentru că se îndepărtau, chipurile, de la linia „realismului socialist”. Iar linia aceasta minimaliza sau chiar excludea inovația, gândul creator, monologul sau dialogul cu suspans, investigația psihologică a sufletului omenesc – personaje literare, cam toate, trebuiau să gândească la fel, să aibă aceleași idealuri și gusturi... Ca rezultat, scrierile literare originale ca viziune sau abordare a realității erau mai curînd niște excepții: nu în zadar, după prăbușirea comunismului, au apărut noțiuni ca „literatură de sertar” sau „manuscrite reabilitate”; nu întâmplător, mulți scriitori și-au revăzut unele lucrări, abia după 1990 editîndu-le așa cum își doreau ei, nu cum le dicta cenzura comunistă.

De altfel, în prezent, scăderea interesului pentru carte, pentru lectură, e un fenomen mondial, valabil, în genere, pentru toată lumea. Să vedem cum stau lucrurile, la acest capitol, în alte țări și vom începe cu Franța – în general recunoscută ca patria unei importante civilizații, francezii avînd reputația unui popor cult, deschis spre valorile spirituale. Conform unor statistici recente, doar 28 la sută din cetățenii Franței citesc mai mult de zece cărți pe an. Potrivit revistei *Le Figaro Littéraire*, ceva mai mulți francezi – 32 la sută – intenționează, doresc să scrie un roman, eseuri, memorii... astfel încît, s-ar putea ca Franța să aibă mai mulți scriitori decît cititori! – aproape ca într-un banc mai vechi, din anii de comunism sovietic. Totuși, la mijloc nu e decît o glumă: procentul de cititori este scos la iveală de niște sondaje efectuate pe scară națională, pe cînd numărul aspiranților de a deveni scriitor a fost stabilit în urma unui sondaj efectuat de această revistă literară.

Despre felul cît și cum citesc francezii ne putem da seama, cu destulă precizie, dacă luăm cunoștință de tirajele cărților: în lumea capitalului, nimeni nu va tipări nicio scriere, dacă aceasta nu întrunește premisele necesare pentru vinderea ei cu succes, iar cu cît mai mare este numărul de eventuali doritori de a o citi, respectiv, numărul de exemplare, cu atît mai vandabilă este „marfa”. Reamintim că populația Franței este de circa 55 milioane de locuitori, iar popularitatea cărților, inclusiv tirajele lor, depind de niște prestigioase premii literare. Academia Franceză acordă anual *Le Prix des immortels* – Premiul nemuritorilor, pentru cel mai bun roman scris în limba franceză. Laureatul din 2009 al Academiei Franceze a fost Pierre Michon, 64 ani, autorul unui roman istoric, tipărit inițial cu 40 mii de exemplare. Imediat după atribuirea *Premiului nemuritorilor*, scriitorul a fost solicitat de cîteva mari edituri și se crede că pînă la finele lui 2009 – începutul lui 2010 proza lui P. Michon se va difuza în 250 000-300 000 exemplare. Cam același tiraj îl au, de regulă, și cărțile autorilor laureați ai altor prestigioase premii literare, precum *Goncourt*, *Renaudot*, *Medici*, *Femina*, *Rien* ș.a. Un tiraj de 500 mii de exemplare este în Franța un record național; un milion de exemplare îl poate avea o carte, fie ea și „promovată” de prestigiul sus-numitelor sau al altor premii, doar în doi-trei ani, în cazul în care aceasta captează atenția unui număr mereu crescînd de cititori.

În România, la sfîrșitul anului curent, Agenția *Barometrul de consum cultural* trăgea alarma: „Românii sînt certați cu cititul.” Altă instituție de sondaje sociologice, *Centrul de studii și cercetări*, lansînd cam aceleași neliniști, făcea și anumite nuanțări: față de 2008, în 2009 non-consumul de cărți într-adevăr

a urcat de la 46 la 51 la sută, însă evaluările au fost făcute înainte de Crăciun, or, în săptămîna din ajunul Crăciunului și pînă la revelion se cumpără multe cărți, pentru a fi oferite cadou la sărbătorile de iarnă. Din aceeași sursă mai aflăm și alte date edificatoare privind difuzarea cărții și pasiunea pentru lectură: 22 la sută din cetățenii români cumpără cel puțin unu-două volume pe lună; ceva mai mulți (25 la sută) citesc săptămînal o carte sau o revistă; peste 30 la sută nu citesc decît ocazional cărți sau presa periodică. Populația României la ora actuală este de circa 20 mln. locuitori, dintre care, așadar, cam 10 mln. citesc cîte ceva – dacă nu în fiecare săptămîină, apoi măcar în fiecare lună. Un specific al activității librăriilor din România îl constituie prezența unor cumpărători fideli: aceștia constituie o cincime din numărul total de vizitatori ai librăriilor (21 la sută), dintre care cam jumătate (9 la sută) achiziționează lunar cîte două-trei cărți. Statisticile cu acest subiect vizează 40 de orașe mai mari din România – de la București și pînă la Zalău, Bistrița sau Tîrgu Jiu. În ultimii doi ani, evident, și din cauza crizei economice, pașii bibliofililor români se îndreaptă tot mai mult spre standurile anticariatelor; și mai des – spre biblioteci.

În Rusia, dacă e să dăm crezare ziarului *Komsomolskaia pravda*, oamenii citesc foarte mult, cu precădere literatura clasică rusă, de multe ori avînd punct de plecare serialele TV realizate după romane de Tolstoi, Dostoievski, Turgheniev, Bulgakov; după povestiri de Gogol sau Cehov ori filme-biografii romanțate ale unor mari scriitori ruși. Cine citește atent acest ziar, cu certitudine observă că redactorii lui, în majoritatea absolută, suferă de grandomanie, ca o formă a șovinismului. În pagina de recomandății pentru lectură, care apare în *Komsomolskaia pravda* săptămînal, se repetă jenant sloganul sovietic potrivit căruia rușii ar fi „poporul cel mai avid de lectură din lume” („*samii citaiușci narod v mire*”). De cu totul altă opinie este *Nezavisimaia gazeta*, mai exact – suplimentul ei bilunar *Ex-libris*, consacrat integral cărții și lecturii. Astfel, *Ex-libris* semnalează mereu stocarea în librăriile din marile orașe rusești a unor loturi importante de carte bună, scăderea vertiginoasă a numărului de cetățeni care cel puțin intră în vreo librărie: dacă în anii '70-'80 ai secolului trecut librăriile din Moscova erau vizitate de fiecare al doilea moscovit, apoi în prezent nu se interesează de cărțile din librării nici 10 la sută din locuitorii capitalei ruse. Altă publicație rusă, *Literaturnaia gazeta*, de altfel, și aceasta, ca și *Komsomolskaia pravda*, suferind de un narcisism național rusesc, recent a fost nevoită să recunoască, în baza unui sondaj efec-

tuat pe întinsurile imperiului rus, că 80 la sută din cetățeni preferă televiziunea cărții (lecturii), iar mai bine de 40 la sută dintre ei cu anii nu citesc nimic – nici tu ziar, nici tu revistă, nici vorbă de cărți. Amintim că în prezent în Rusia trăiesc circa 140 milioane de locuitori, cam 120 mln. constituind rușii, iar vreo 20 mln. reprezentând diferite etnii neruse – tătari, bașkiri, ciuvași, buriati, ceceni, inguși etc. Tirajele cărților editate în Rusia diferă enorm, nu că de la titlu la titlu sau de la un autor la altul. În medie, poezia se editează cu tiraje de câteva mii, proza este tipărită în zeci de mii de exemplare, literatura documentară și publicistica au tiraje ceva mai mult. Caracteristic pentru cartea și lectura în Rusia actuală este succesul mare al unor autoare de romane polițiste, adevărate fabricante ale unor volume cu titluri incitante (și extravagante!), cu subiecte preluate de la americani, dintre cele mai tari, adaptate la realitățile ruse. Gurile rele spun că în spatele unor nume de autoare de fulminant succes, precum Daria Donțova, Ludmila Ulițkaia, Aleksandra Marini-na, în realitate se ascund niște „colhozuri”, „arteluri” întregi de coautori, de „sclavi literari” ai acestora. Oricum, romanele „de conveier” semnate de aceste rusoaice au tiraje de milioane de exemplare și se vînd la prețuri întru totul accesibile. O altă particularitate a „pieței cititului” din Rusia e că în genere autorii străini se bucură de mai multă solicitare decît scriitorii ruși: cărțile brazilianului Paulo Coelho și cele ale japonezului Haruki Murakami, traduse la Moscova imediat cum văd lumina tiparului la Rio de Janeiro, respectiv, Tokio, bat toate recordurile ce pot fi imaginate ale popularității printre cititorii ruși; acestora li se alătură alți scriitori în vogă, bunăoară, turcul Orhan Pamuk, laureat al Premiului Nobel, francezul Frédéric Beigbedere, care este laureat doar al Premiului *Renaudot*, sau cehul Michal Viveg, autor al unor romane de dragoste „pentru femei”, cu destulă priză la unele segmente de cititori, chiar dacă autorul lor nu deține niciun premiu semnificativ de talie mondială. Nu încapе nicio îndoială că Fr. Beigbedere se bucură de o popularitate exagerată în Rusia și pentru că în prozele sale, dar și în numeroase interviuri, acest scriitor francez se dă un simpatizant al stîngii, îi compătimizește pe cei „umiliți și obidiți” (din Franța), se arată fascinat de Rusia, de „sufletul rus”, presărîndu-și scrierile cu chipuri pitorești de rusoaice...

La noi, în R. Moldova, piața cărților este una dintre cele mai triste priveriști de pe orogul culturii naționale. Rar carte să aibă tirajul mai mare de o mie de exemplare, dar chiar și în această situație librării se plîng că au prea puțini cumpărători, zeci și sute de volume, valoroase prin conținut, frumoase prin

execuția lor grafică, zac ani la rînd în așteptarea destinatarului. Motivele? Ele sînt la suprafață, la îndemîna oricui: sărăcia tot mai persistentă a oamenilor (și materială, și morală), apatia generală, dar și lipsa unor forme eficiente de promovare a cărții.

Și atunci, vă veți întreba, pe ce se bazează aserțiunea noastră că totuși și la noi se mai citește? Rămînem la această idee nu dintr-un ieftin „patriotism cultural”, ci pentru că alte sînt la noi, acum, principiile, criteriile de apreciere a gradului de apropiere a cetățenilor de carte, de lectură. Da, tirajele cărților sînt incomparabil mai mici decît acum două-trei decenii. Da, se vînd tot mai puține volume pe cap de locuitor. Însă omul cititor nu trebuie raportat obligatoriu la tirajele cărților, și nici la epuizarea sau stocarea loturilor de carte din librării. Cei care au citit cu două-trei decenii în urmă, fiți siguri, citesc și în prezent; mai mult, aceștia au avut grijă să cultive dragostea de carte și urmașilor, reprezentanților tinerei generații – copii, nepoți, învățăcei etc. Lipsa mijloacelor pentru a procura o carte l-a făcut să recurgă la alte modalități pe omul avid de lectură sau pur și simplu curios, dornic de a cunoaște mai multe, de a fi la curent cu noile apariții editoriale: el împrumută cărți de la cei care au posibilitatea de a le cumpăra, dar mai ales le împrumută de la bibliotecă. Tot mai des, tot pentru mai multă lume, bibliotecile devin puncte de puternică atracție a bibliofililor, dar și a altor persoane puse în fața necesității de a „contacta cu cartea”; ele, bibliotecile noastre, se transformă în veritabile instituții „curative” (dar și „de caritate”) pentru această categorie, extrem de numeroasă, de cetățeni. Cu trei-patru decenii în urmă, la Chișinău, doar un sfert din locuitori dacă frecventau bibliotecile, pe cînd în prezent, fiecare al doilea chișinăuian este, într-un fel sau altul, cititor al uneia din cele 31 de filiale ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Or, în capitala republicii, funcționează și alte biblioteci importante, care atrag cititori: cîteva de rang național și academic, vreo 20 de biblioteci universitare, nu mai puține – ale colegiilor, apoi ale liceelor, școlilor etc.

Așadar, bibliotecile asigură la noi cel mai bine satisfacerea interesului și a dragostei pentru carte. Este la mijloc și meritul sistemului de biblioteci, al bibliotecarilor, dar nu trebuie să facem abstracție nici de „meritul” care îi revine schimbărilor produse în societate. Aceste schimbări, în ansamblu, defavorizează bibliofili, totodată însă, se fac complici ai unei „selecții naturale” pe toată linia: trierea cititorilor, a gusturilor, a categoriilor de literatură solicitată ș.a.m.d.

Nu vom greși defel, și nu vom ofensa pe nimeni, dacă vom spune că pe cât a scăzut rolul librăriilor, pe atât a crescut importanța bibliotecilor. Și doar în cazuri speciale, librăriile sînt solicitate mai mult. Să amintim, în context, fenomenul ziarului „Timpul”, lansarea de către această publicație, în conlucrare cu Editura „Litera”, a difuzării, ca supliment, a unor cărți cu tematică incitantă, apoi și a unor capodopere ale literaturii române. Acest „fenomen”, preluat de la publicațiile *Jurnal Național* și *Săptămîna financiară*, de la București, cel puțin la primele volume lansate (*Ghid de cultură generală: Întrebări și răspunsuri*, după modelul Enciclopediei Britanice; *Ghidul sănătății tale* de Michael Van Straten; *Ghid astrologic* de Annie Lionnet), a demonstrat că și la noi oamenii cumpără „cartea de succes”, adică lucrările de interes major pentru mai mulți membri ai comunității, interesul fiind stimulat și de acțiuni abile de promovare. Iar dacă oamenii cumpără cărți, fiți siguri că le și citesc; în cel mai rău caz – le dăruiesc altor persoane, mai pasionate de lectură. Cît despre cei care împrumută cărți de la bibliotecă... – aceștia cu certitudine sînt și niște conștiințioși cititori. Cine nu crede, să-i întrebe pe bibliotecarii noștri.

(*BiblioPolis*. 2009, vol. 32, nr. 4)

ZIUA BIBLIOTECARULUI, PE NOU

Dacă e să tragi cu coada ochiului în Calendarul UNESCO, vei observa neapărat că fiecare meserie mai însemnată în activitatea umană își are o zi a sa. Astfel, ni se sugerează să marcăm, să sărbătorim, să cinstim pe reprezentanții celor mai diferite profesii, îndeletniciri, preocupări.

Discret, și totuși perseverent, în „lumea fericită a comunismului”, în URSS, în primul rînd, se prelua din „universul capitalismului în putrefacție” ceea ce putea fi pe plac „poporului muncitor”. Inclusiv sărbătorile profesionale. Nu e de mirare că aveam și în anii de comunism nu numai zile ale revoluției, victoriei, gloriei militare etc. asemenea, dar și zile ale medicului, aviatorului, ale agricultorilor și ale muncitorilor de diferite calificări; Nu exista însă și o Zi a bibliotecarului, care a fost desemnată abia în anii '90 ai secolului trecut. Nu știi pe cît era această sărbătoare un prilej ca liderii ce s-au perindat, ai Republicii Moldova, să-și amintească și de cei încadrați în instituțiile bibliotecare. Cert e că prima duminică din octombrie devenise o ocazie ca bibliotecarii înșiși să-și amintească de rostul muncii lor, inclusiv cu ochii citi-

torilor, care le aduceau câte o floare, le adresau câte o felicitare. Firi în genere cuminți, nepretențioase, bibliotecarii acceptaseră necondiționat această dată, mulțumindu-se cu puțina atenție pe care le-o acordau șefii și – precum am spus – utilizatorii.

Din anii '90 ai secolului XX, când la noi, ca și în întreaga Europă Centrală și de Sud-Est, lucrurile au început a se umple de noi rosturi, a prins a căpăta alte conotații și Ziua bibliotecarului. Atunci, se pare, s-a observat mai clar un inconvenient al acestei sărbători: Ziua bibliotecarului „se suprapunea” Zilei învățătorului și, orice s-ar spune, cadrele didactice, tradițional, se bucurau de mai multă atenție din partea comunității, dar și din partea oficialităților. Pe la începutul noului secol și mileniu a luat naștere o mișcare – inițial, abia sesizabilă, pe urmă, tot mai insistentă – care viza stabilirea unei Zile a bibliotecarului separat de cea a învățătorului. Unde mai pui că exista și exemplul sau modelul altor țări, din Europa de Vest, pînă în România, unde comunitatea bibliotecară este felicitată, sărbătorită, omagiată nu toamna, ci pe la mijlocul primăverii. Nu intenționez să fac o cronică amănunțită, exactă, a acestei inițiative „disidente”; totuși, nu pot să trec cu vederea – poate mai mult pentru niște ipotetici cronicari din viitor – că printre cei care au optat ca să fie schimbată Ziua bibliotecarului s-au aflat și lucrători, de diferit rang, din rețeaua Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Schimbările ce s-au produs la noi după 7 aprilie 2009 au creat premise propice pentru mai multe revizuirii și modificări și iată că astfel s-a produs minunea: din acest an, 2010, sărbătorim Ziua bibliotecarului pe 23 aprilie.

Potrivit Calendarului UNESCO, 23 aprilie este Ziua Mondială a cărții și a drepturilor de autor – fiți de acord, este o dată ce privește la modul cel mai direct (și) pe lucrătorii bibliotecilor. În unele sfere intelectuale și cărțurărești această zi este asociată cu memoria unor reductibile personalități ale literaturii și culturii universale ca William Shakespeare sau Miguel de Cervantes – avem a face iarăși cu niște corelații vizînd în mare măsură și activitatea bibliotecarilor. După cum am mai menționat, în unele țări din Europa de Vest și din America, 23 aprilie este marcată ca Ziua bibliotecarului. Vom enumera aici și alte câteva sărbători situate în „vecinătatea calendaristică” a lui 23 aprilie, și acestea adiacente activității bibliotecare: Ziua internațională a cărții pentru copii (2 aprilie), Ziua mondială a proprietății intelectuale și Ziua mondială a informării (26 aprilie), în fine – Ziua internațională a libertății presei (3 mai). Un „anturaj calendaristic” cum nu se poate mai adecvat pentru a sărbători în

amintita zi de aprilie Ziua bibliotecarului! Dacă ne mai amintim că astfel, „pe nou”, sărbătoarea bibliotecarilor se apropie și de sărbătorile Paștelui, că aprilie este la noi „timpul florilor”... nu cred să fie om care să nu aprobe marcarea „pe nou” a Zilei profesionale a bibliotecarului.

Esențial în această schimbare, credem noi, este „unicitatea profesională” pe care a căpătat-o Ziua bibliotecarului. De acum înainte, sărbătoarea profesională a bibliotecarilor nu mai este eclipsată de alte specialități, ceea ce va fi benefic pentru imaginea bibliotecii și a muncii de bibliotecar. Or, trebuie să recunoaștem, că și în acest început de secol XX și de mileniu III, eforturile instituțiilor bibliotecare, specificul muncii de bibliotecar necesită o cunoaștere mai bună, mai subtilă, de către beneficiari și, poate mai ales, de către forurile dicidente. Pentru că, la drept vorbind, și la ora actuală, multă lume are o imagine vagă despre activitatea bibliotecarilor. Numeroși oameni la noi mai trăiesc cu impresia că bibliotecile, respectiv, bibliotecarii există pe această lume numai pentru a-i deservi, pentru a le pune la dispoziție – mereu, operativ, cu maximă precizie și dăruire – cartea sau altă sursă de informare, documentare, recreere etc. Din asemenea vizer munca bibliotecarului este percepută ca una mai mult mecanicistă, iar bibliotecarul – ca un specialist de calibru mediu, încât mulți își închipuie că pot deveni oricând bibliotecari, fără a mai face studii, fără a se iniția în tainele specialității alese, fără a face eforturi de perfecționare profesională... Dacă le spui oamenilor din această categorie că bibliotecile dintotdeauna au avut ca slujitori oameni instruiți, bine pregătiți din punct de vedere profesional și psihologic, ei îți vor replica rece: „Înainte erau mai puține biblioteci...” Dacă le amintești că bibliotecari au fost Bogdan Petriceicu Hasdeu, Mihai Eminescu, Nicolae Iorga, Mircea Eliade, ei fac ochi mari... Sau, și mai rău, poate să te acuze că nu știi ori au uitat fabula ceea ce cu găștele care au salvat de incendiu Roma antică... Dacă le mai spui că în ultimele decenii bibliotecile nu sînt numai săli de lectură, nu numai depozite ce împrumută cărți, reviste sau ziare, ei se miră ingenuu: „Dar ce mai pot fi, atunci, bibliotecile?!” Tocmai aici doream să ajungem: acum, bibliotecile au depășit cu mult limitele tradiționale, „clasice”, devenind, în bună parte, și săli de expoziții sau pentru concerte, și arene sau saloane de discuții (literare, dar și politice, în fond – pe cele mai diferite teme), și locuri pentru cele mai surprinzătoare conferințe, întâlniri, dezbateri, competiții intelectuale... De aici și extinderea, pînă la margini greu de bănuț, a atribuțiilor profesionale ale bibliotecarului. Munca de bibliotecar a devenit o școală continuă pentru cei

care o practică, deoarece exigențele față de angajații bibliotecii – cu certitudine, mai mult decât la numeroase alte profesii – sînt în continuă schimbare, completare, creștere. Nu e întîmplător faptul că în prezent, mai mult decât două decenii în urmă, să zicem, a crescut numărul celor care nu rezistă în fața cerințelor crescînde față de munca de bibliotecar; ba nici la studiile de bibliotecar nu rezistă unii după ce au făcut un an-doi de facultate.

Cum orice schimbare implică și o modificare a relațiilor în societate, la modul ideal și schimbarea datei cînd se marchează Ziua bibliotecarului trebuie să atragă după sine o transformare a atitudinii față de munca prestată de cei sărbătorii, de acum înainte, pe nou. În vorbe, munca și personalitatea bibliotecarului sînt cotate ca ceva nobil, extrem de necesar, util...

Bine ar fi ca această percepere să se instaureze și în fapte. Or, activitatea bibliotecară, este cu adevărat una nobilă, extrem de necesară și utilă tuturor convivilor Cetății. Dacă nu mai mult, cu certitudine nu mai puțin decât meseria de medic, judecător, deputat sau profesor, ca să ne limităm la doar cîteva profesii sau forme de activitate umană. Nimeni mai mult decât bibliotecarul nu face eforturi pentru a promova printre oameni leacuri rare, după cum reiese din această cugetare a lui Tudor Arghezi: „*Cartea aduce nu doar leac la suflet, dar și vindecă de lene și lașitate.*” Care medic ar putea pretinde că deține – și oferă pacienților săi – asemenea medicamente?!

Activitatea bibliotecarului trebuie prețuită în mod special și pentru faptul că el poartă o grijă deosebită de cei care citesc. Dar ce înseamnă a citi? A te informa numai? Doar a te relaxa? A învăța pentru a face o carieră în viață? Dar poate că toate la un loc, după cum ne sugera și marele Eminescu, îndemnîndu-ne: „*Citește! Citește mereu și creierul tău va deveni un laborator de idei, din care vei întocmi înțeleșul și folosul vieții.*” Care părinte nu și-ar dori ca urmașii lor să frecventeze bibliotecile, pentru a se căpătui cu laboratoare de idei grație cărora ar face față mai ușor provocărilor vieții? Dar care lideri de stat nu visează să aibă concetațeni cu o asemenea asumare a existenței de cetățean? S-ar putea însă ca unii, în urma gravei ticăloșiri, la noi, în ultimii ani, a vieții sociale, să fi căpătat alergie la tot ce ține de politică, activitate civică ș.a. asemenea. Și cu adevărat, pînă la urmă omul este o individualitate, oricît de fixat în viața comunității, totuna singur rămîne în cele mai multe situații de viață. Nici în asemenea caz însă nu putem trece impasibili pe lîngă bibliotecă... pe lîngă cel mai bogat depozit, ba chiar – izvor de cărți și de tot ce derivă din acestea. Pentru că... „*în restriște, singură cartea nu te-a părăsit*

și a rămas să te mîngîie”. Așa considera Tudor Argezezi. Așa cred mulți alți oameni de cultură sau, pur și simplu, de bună-credință. Așa credem și noi. Și gîndul ni se îndreaptă din nou spre bibliotecă și spre bibliotecari. Din acest an, bibliotecarii noștri, respectiv, bibliotecile de la noi, vor marca pe nou Ziua profesională. Deie Domnul ca această schimbare să fie de bun augur. Pentru lucrătorii bibliotecilor. Pentru utilizatorii lor. Pentru toți cei care, într-un fel sau altul, odată și odată, se gîndesc la oamenii care aduc cărțile. Adică, cunoștințele de carte. Utilul și plăcutul din ele. Este cel mai de preț dar pe care ni-l fac bibliotecile și pentru care ele nu cer nicio răsplată. Nu ne rămîne decît să ne gîndim noi la modalitatea optimă de a răsplăti bibliotecile și pe lucrătorii lor. Pînă în aprilie anul viitor mai e ceva timp...

(*BiblioPolis*. 2010, vol. 33, nr. 1)

COPIII ȘI CĂRȚILE

S-ar părea că e un subiect ce ne vizează mai puțin; un subiect care intră mai puțin în raza de atenție a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Doar avem în republică o solidă Bibliotecă Națională pentru copii – „Ion Creangă”, avem cîteva sute de biblioteci în școli și licee și parcă acestea ar avea menirea de a se preocupa primordial de subiectul amintit de noi în titlul prezentului editorial.

Și totuși, tema lecturilor pentru copii nu poate fi neglijată nici de angajații Bibliotecii Municipale, cel puțin din două rațiuni: a) *avem un contingent, în continuă creștere, la toate filialele, de cititori-copii și adolescenți*; b) *deși, după cum am notat și cu alte ocazii, „orice anotimp este bun pentru lecturi”, vara, vremea vacanțelor mari, a odihnei copiilor, este, totodată, și o perioadă cînd au loc poate cele mai eficiente acțiuni și manifestări de natură să atragă un număr cît mai mare de copii la „odihna cultă” – prin participarea lor la concursuri, expoziții, diverse jocuri, multe din acestea bazîndu-se pe citit, fie acesta organizat, fie sporadic*. Ca să nu mai spunem că încă din antichitate comunitatea tindea să dezvolte gustul pentru lectură de la vîrsta cea mai fragedă, în acest sens, în limba latină existînd și un termen special: *helluo librorum*, ceea ce s-ar traduce cam astfel: „[copii] consumatori (sau: «devoratori») de cărți”.

Importanța lecturilor pentru copii are ca motivație faptul că la o vîrstă fragedă se formează mai ușor și mai sigur gustul, dragostea, interesul pen-

tru carte, pentru literatura artistică și cea instructiv-informativă. La rîndu-i, pasiunea pentru citit e calea cea mai durabilă pentru dezvoltarea, acutizarea, consolidarea atenției și dragostei pentru limba maternă. Totodată, cinci-șapte sau opt-zece ani e vîrsta cînd gusturile, interesele pot fi mai ușor, mai simplu și mai sigur direcționate – de la desene animate (fără de care este de neconceput, acum, copilăria) spre cărți, trecîndu-se mai lesne peste ispita, deseori păguboasă, a filmelor de duzină, a jocurilor de tot felul care „pîndesc” micuții din internet, mai ales. E vîrsta cînd apare și dorința firească a copiilor de a cunoaște mai multe, de a acumula, inclusiv de a avea o bibliotecă personală.

De unde ar fi cel mai potrivit să începem cultivarea organizată, programată, a lecturilor pentru copii? Desigur, de la modele clasice, naționale – practica mondială demonstrează că cel mai bine este receptată literatura națională. Oricît de captivant, oricît de fascinant ar fi Harry Potter, totuși, Făt-Frumos și Ileana Cosînzeana, Harap Alb, năzbitiosul Nic-a lui Ștefan a Petrei din *Amin-tiri din copilărie* de Ion Creangă vor fi percepuți de micuții noștri mai ușor, mai firesc, ca pe niște semeni din clasa paralelă, din strada de alături sau din mahalaua vecină. Snoavele și anecdotele cu Păcală și Tîndală vor descreeți frunțile copiilor, unde mai pui că unele din acestea le sînt cunoscute din spectacolele teatrelor de păpuși, fie că e vorba de înscenări la teatre ca *Licurici*, *Guguță* sau *Țândărică*, fie din versiuni televizate sau radiofonice. Basmele lui Mihai Eminescu, inclusiv cele în versuri, ca și poveștile lui Petre Ispirescu, vor completa reușit lista începută cu scrierile marelui povestaș din Humulești. Avînd o bază „locală”, copilului-cititor i se va lămuri că asemenea scrieri au și alte popoare, în unele țări poveștile fiind scrise cu mult înainte de a le fi ticluit scriitorii noștri. Astfel vor urma a fi citite poveștile lui Charles Perrault, ale lui Hans Christian Andersen, ale fraților Grimm, ale lui Pușkin... În ceea ce privește genurile literare, după lucrările în proză, ar fi cazul să se recomande poezii, apoi scrieri dramatice. La acest capitol, avem, slavă Domnului, liste destul de bogate de cărți ale scriitorilor clasici și contemporani. Cei care vor trece cu succes „etapa poveștilor și a poeziilor”, vor fi conduși mai departe, spre alte genuri și specii literare, deja ținînd cont și de curiozitatea sau gustul micuților: rebusistică, aventuri, romane polițiste, scrieri fantastice, romane istorice...

Vom menționa că ordinea sugestiilor de lectură: mai întîi povești, apoi poezioare, mai apoi scenete, pe urmă aventuri etc., ca și ordinea „geografică” (lucrări de autori „de ai noștri”, apoi de scriitori din alte țări) nu pot fi rigide,

așadar, nu sînt nici obligatorii. Aici contează cel mai mult stimularea, satisfacerea dorințelor de lectură: dacă un elev din clasele I-III arde de dorință să citească basme de frații Grimm (bunăoară, pentru „a fi în rînd” cu fratele sau sora mai mari), firește, bibliotecarul va avea grijă să-i pună la dispoziție cartea solicitată; eventuale „rectificări de ordin programatic” pot fi operate și mai tîrziu.

În educație, inclusiv în educarea gustului pentru lectură contează foarte mult sistemul de modele. Un model benefic, molipsitor este decisiv pentru copii – fie în comportamentul cotidian, fie în felul de a vorbi, fie cum își alege emisiunile TV în orele după-amiezii sau în zilele de odihnă, fie cum văd ei lista de cărți ce urmează a fi citite. În cazul lecturilor, se impun, în opinia noastră, cîteva **modele de bază**: a) cel de acasă, b) cel de la școală, c) cel de la colegi sau prieteni (eventual, de la vecini); d) cel despre care a văzut / a auzit la TV sau la radio etc. Capătă o importanță tot mai mare **modelul oferit de bibliotecă**: ce citesc alți copii la bibliotecă? ce le propune pentru lectură bibliotecara?

Nu trebuie considerat ca ceva depășit, perimat, iar în consecință – nu trebuie neglijat spiritul de emulație, de competiție între copii la lectură. În anii cînd subsemnatul era elev în școala primară, apoi în cea medie incompletă, învățătorii, apoi profesorii de limbă și literatură țineau o evidență destul de strictă a lecturilor elevilor de-a lungul anului școlar, dar poate, în mod deosebit – în vacanța mare. La începutul noului an de studii, într-un cadru festiv, se făcea un fel de bilanț: care elev a citit mai multe cărți pe parcursul anului, separat – în timpul verii. Celor mai harnici cititori li se acordau diplome, uneori și cîte o carte nouă, cu o dedicație din partea corpului didactic și cu ștampila școlii. Această „întrecere” genera diferite senzații, inclusiv mici supărări și chiar invidie, dar, în ansamblu, stimula dorința ca fiecare să citească mai mult măcar în noul an școlar – cine știe, poate îi revine și lui vreo mențiune din partea direcției școlii sau poate chiar o carte nouă, pe care nu și-o poate procura?! Oare chiar să fie deja anacronică această practică din școala mea, acel concurs de genul „Cine citește mai mult”?

Notă în unul din eseurile sale scriitorul rus (de origine abhaz, de altminteri) Fazil Iskander că „*nu contează cîte cărți citește omul în viața sa; mai important e cîte cărți a înțeles el din cele citite*”.

Chiar dacă ni se pare o afirmație discutabilă, nu putem nega axioma că în cazul copiilor, mai ales, *calitatea lecturii* (mai simplu spus – ce și cum au

înțeles ei din cele citite) are o importanță cu totul deosebită. Cum însă, și cine ar putea stabili, cu o cât de vagă precizie, calitatea lecturii – fie că ne referim la copii, fie la adulți. Fără să vreau, mă întorc cu gândul la anii mei de școală. Cel puțin în primul an de abonat al bibliotecii școlare, respectiv, sătești, sau măcar la primele cărți împrumutate, bibliotecarii făceau un fel de control: ce și cum citesc micii candidați în a deveni cititori adevărați. Formele de control erau diferite, cel mai des copilul care restituia cartea trebuia să povestească, pe scurt, conținutul ei. Alteori, i se puneau niște „întrebări de baraj”: „Cum îl cheamă pe personajul cutare (unul secundar)?”; „Ce a făcut alt personaj în ziua cutare, când?..”; „Cum s-a încheiat întâmplarea (aventura, fragmentul de narațiune etc.) despre care autorul relatează în paginile de la mijlocul (începutul, sfârșitul) lucrării?” etc. Nu erau aceste controale niște examene în sensul adevărat al cuvântului, și totuși, ele aveau menirea de a dezvolta o atitudine grijulie, atentă față de lectură, de vreți – o anumită responsabilitate pentru actul de a fi citit o carte, pentru angajamentul de a deveni abonat al bibliotecii. Nu știu cum se procedează în prezent, dar generația mea a avut parte de asemenea „teste” și mai târziu, la facultate, de exemplu, la unii profesori de literatură română sau universală, și numai faptul ca atare că ni se vor pune asemenea întrebări „simple, dar dificile”, ne mobiliza să citim mai atent scrierile preconizate de programele de studiu.

În ultimul timp, se vorbește mult despre impactul pe care-l are prezența cărții în preajma copilului – pentru formarea sa intelectuală, estetică și chiar umană. *„Cu cât mai multe cărți în preajma copiilor – cu atât mai deștepti și mai buni vor fi copiii dumneavoastră!”* – acesta a fost sloganul unui sondaj efectuat în ultimii 20 de ani, în 27 de țări din America, Europa de Vest, Asia (Japonia, China) și Australia, de către experți de la universitățile Nevada și California din SUA. Tradițional, se considera că o premisă decisivă pentru instruirea cu succes a copiilor o constituie pregătirea părinților, gradul lor de inteligență și cultură; nu mai puțin contează și gradul de dezvoltare a patriei copiilor. Rezultatul experimentului la care ne referim a scos la iveală niște concluzii uimitoare, întru câțiva contrarii premiselor de care am amintit ceva mai sus (nivelul de cultură al părinților, standardul de viață în țară). S-a dovedit că hotărâtoare este prezența în casa în care crește copilul a unei biblioteci personale sau a unui număr anume de cărți împrumutate, în continuă schimbare, de la bibliotecile școlare sau publice. Grație acestei prezențe – a cărților, chiar și în cazul când nivelul de pregătire al părinților este jos sau

mediocru, iar viața în patria lor lasă mult de dorit, copiii au șanse sporite de a avansa în instruire, de a se cultiva, de a se orienta mai bine în comunitate. Astfel, o bibliotecă de 500 de cărți, în preajma unui copil din clasele primare, îl ajută să-și ridice nivelul de instruire și de cultură generală în medie cu trei ani. Chiar și o bibliotecă alcătuită din câteva zeci de volume – literatură pentru copii – îi ajută pe micuți să-și dezvolte curiozitatea, interesul, gusturile, capacitățile de asimilare a materiei; să-și îmbogățească cunoștințele la diferite discipline, să-și formeze un vocabular mai bogat. În concluzie, ne însuflă autorii sondajului efectuat la universitățile americane din Nevada și din California, prezența cărților în casa părintească – fie că e vorba de biblioteca personală, fie de cărți împrumutate de la bibliotecă sau de la bibliofili notorii și generoși – are o importanță mai mare decât gradul de pregătire profesională și intelectuală a părinților sau decât nivelul de dezvoltare a patriei lor. Mai este cazul să insistăm asupra acestui subiect: că atât părinții, cât și bibliotecarii trebuie să facă tot ce le stă în puteri ca în preajma copiilor să fie mereu cât mai multe cărți, adică să le creeze astfel de condiții, încât ispita lecturii (care, de regulă, începe cu curiozitatea de a răsfoi o carte) să fie una cotidiană și mai puternică decât alte ispite la care ne-am referit deja – internetul, jocurile aparatoare, hoinăreala etc., etc.?

Și încă un aspect ce nu poate fi neglijat în relația copii-cărți-lectură. Este bine ca micilor cititori să li se cultive nu numai dragostea pentru carte și lectură, dar și simțul valorii pe care o dețin cărțile, ca elemente ale unui imens depozit de cunoștințe și de valori spirituale create de omenire de-a lungul secolelor și mileniilor. Să li se aducă la cunoștință unele, cele mai accesibile și mai convingătoare aprecieri – cugetări despre carte și lectură, spuse de personalități marcante ale literaturii, artei, științei, culturii, filozofiei etc. Aceste cugetări vor deveni cu timpul niște principii de „a trăi printre cărți”, niște ace de busolă, pentru tinerii cititori, atunci când pornesc a naviga în oceanul lecturilor. Vom cita și noi, în încheiere, câteva „cuvinte înaripate” pe această temă care, cine știe, le vor prinde bine micilor cititori de astăzi – marilor cititori de mâine:

- „*Nu este alta mai frumoasă și mai de folos în toată viața omului zăbavă decât cetitul cărților.*” (Miron Costin)
- „*O carte bună este o faptă bună.*” (Ion Luca Caragiale)
- „*Înainte de orice, scopul unei cărți este de a te face să gîndești.*” (Honoré de Balzac)

- „*Citirea unei cărți bune este ca și o conversație cu un om deștept.*” (Lev Tolstoi)
- „*Cartea aduce nu doar leac la suflet, dar și vindecă de lene și de lașitate.*” (Tudor Arghezi)
- „*Cititul unei cărți e o convorbire cu autorul, de aceea se cere liniște, să se audă un singur glas, acela al inspirației venite de departe în spațiu și în timp.*” (Nicolae Iorga)
- „*Cărțile care te ajută cel mai mult sînt acelea care te fac să te gîndești mai mult.*” (Theodore Parker; 1810-1860, filozof și teolog englez).

În fine, să amintim de o povață a Sfîntului Augustin (350-430 d.C.), care poate fi găsită în faimoasele sale *Confesiuni*: „*Tolle lerge, tolle lege*”, adică: „*Ia cartea și citește, citește, citește...*” Peste multe secole, marele Mihai Eminescu era să lanseze – pentru toți cei care citesc, dar mai ales pentru tineri – un îndemn mai concret, mai convingător, mai adînc, pătruns de o grijă paternă pentru viitorul națiunii: „*Citește! Citind mereu, creierul tău va deveni un laborator de idei și imagini, din care vei întocmi înțeleșul și filozofia vieții.*”

După cele citate aici, cuvintele rostite sau scrise devin, nu știi cum, de prisos. Și atunci, ce ne mai rămîne? Desigur, cititul. Cărțile. Bibliotecile. Lecturile...

(*BiblioPolis*. 2010, vol. 34, nr. 2)

BIBLIOTECA – O INSTITUȚIE IDEALĂ PENTRU APROPIERI CULTURALE

Într-o frumoasă zi de septembrie am fost invitat într-un liceu dintre cele mai prestigioase ale Chișinăului să țin o prelegere despre evoluția limbii române. Ținînd cont de sugestia gazdelor, mi-am divizat lecția, ceva mai lungă decît o oră academică, în două compartimente: prelegerea ca atare, apoi „secțiunea interactivă” sau, mai simplu spus, o jumătate de oră pentru întrebări și răspunsuri. Nu m-a mirat întrebarea unui tînăr (prezentam prelegerea elevilor din clasele superioare): *Cîte limbi se vorbesc pe glob?* Prevenind din capul locului liceenii că e o întrebare la care lingviștii nu au încă un răspuns exact, am invocat cifrele care se vehiculează: oamenii vorbesc între trei și patru mii de limbi și dialecte. Următoarea întrebare a fost mai aproape de stilul juvenil de a aborda problemele: *Dar cîte din aceste limbi au șanse reale*

să facă față competiției sau concurenței, destul de dificile, din partea unor limbi „mari” ca engleza, franceza, spaniola, araba, germana, rusa?... Răspunsul nu putea fi altul decât acesta: tot mai puține, în condițiile în care, conform unor statistici oficiale, furnizate de ONU, anual mor, dispar, circa 50 de limbi, viteza acestei reduceri fiind pe an ce trece tot mai mare. Și atunci, a întreat o domnișoară, în contextul globalizării, nu ar fi mai bine să „ne alipim” și noi de vreo limbă mai mare... dacă nu de engleză, măcar de franceză sau spaniolă, care ne sînt înrudite?! Nu, nu e cazul, le-am spus acelor liceeni și răspunsul meu nu se situa, în niciun caz la umbra unui patriotism excesiv, dar lipsit de realism. Nu, o spun și acum, deoarece, cred eu, forurile politice și culturale din lume, inclusiv artizanii globalizării nu promovează o politică de nimicire a altor limbii, culturi, identități etnice („mai mici” sau „mai slabe” decât cele enumerate), ci de apropiere a acestora, a unor apropieri dintre popoare și dintre oameni în genere. Dovadă ne stă și faptul că anul curent, 2010, a fost declarat, de către ONU și UNESCO drept *Anul internațional al apropierii între culturi* – la nivel local, național și internațional.

Nu am avut ocazia de a vedea personal documente oficiale vizînd acest important eveniment al anului. Oricum, este clar că în epoca noastră, numită a globalizării, două foruri supreme ale omenirii – unul preocupat de politică și economie, altul de cultură – au găsit de cuviință să pună din nou pe agenda zilei subiecte precum: *acceptarea dialogului cultural, a diversității culturale, necesitatea comunicării interculturale*, iar în ultimă instanță – opțiunea pentru *o armonizare a relațiilor interculturale, iar mai larg – și a celor interumane, interetnice, interconfesionale* etc.

Se spune – și nu întîmplător! – că tot ce e nou e ceva mai vechi, dat uitării... Nu este nouă nici ideea apropierilor culturale. Din cele mai vechi timpuri, omul solitar era sortit unei existențe dificile, riscante, iar în cele din urmă – și pieirii. Zicala potrivit căreia „unde-i unul – nu-i putere” trebuie să aibă o apreciazabilă vechime la noi, cu diverse variante sau formulări asemănătoare la numeroase alte popoare. Tocmai de aceea, tendința de apropiere, de solidarizare a oamenilor, în cele mai diferite situații, este, credem, unul dintre principiile de care s-a ghidat *homo sapiens* de la însași apariția sa. Grație și acestei tendințe s-au putut forma comunitățile: sociale, lingvistice, etnice, confesionale, apoi și politice, economice, cultural-intelectuale etc.

Scurgerea timpului a extrapolat această tendință și la scara grupurilor de oameni, ale comunităților. Popoarele, populațiile sau anumite categorii uma-

ne izolate dintr-un motiv sau altul (de ex., geografic: viețuirea pe o insulă sau în defileuri, la distanțe mari de alte comunități etc.), ca și cele „închistate”, bunăoară, din rațiuni religioase, chiar dacă unele au și cunoscut etape înfloritoare în existența lor, de cele mai multe ori au fost hărăzite decăderii, regresului, degenerării și chiar dispariției de pe mapamond. Exemple elocvente, în acest sens, ne oferă sumerienii, frigienii, hazarii și alte poporații cândva și numeroase, și cu istorii glorioase, însă, într-un final, dați dispăruți de pe harta lumii.

Astfel, sumerienii, trăitori pe pământurile unde actualmente se află state precum Irak, Iran și Pakistan, în mileniiile IV-III î. Hr. au creat un imperiu puternic și bogat, în care au inclus și legendarul Babilon. Ascensiunea imperiului sumerian se datora, poate, în primul rând, incursiunilor pe care ostașii săi le făceau continuu în teritoriile poporațiilor vecine, de unde se întorceau cu trofee și sclavi. Sumerienii au putut dezvolta și o cultură originală: aveau orașe mari și bine amenajate, aveau instituții de cultură, inclusiv școli și biblioteci, și multe „cărți” (tablite din ceramică sau lut) – lucru firesc, de vreme ce încă prin mileniiile IV-II î. Hr. fusese întocmită scrierea sumeriană (numită și cuneiformă) – unul dintre cele mai vechi sisteme de scriere din istoria omenirii. Cunoscută în acest spațiu o apreciazabilă dezvoltare și medicina, era foarte bine pusă la punct, pentru acea epocă, legislația, jurisprudența... Însă, o particularitate a acestui stat antic consta în faptul că nu erau agreeate relațiile cu străinii, care erau tratați cu suspiciune și nu se puteau încadra în viața imperiului sumerian. Așadar, se înregistra o formă de izolare, care a condus la decăderea statului și la dispariția sumerienilor.

Trăitoare în Antichitate în Asia Mică, poporația frigiană, a rămas în istorie și datorită faptului că avea excelenți meșteșugari, creatori originali în domeniul artelor decorative, precum și marinari, corăbieri deosebit de ageri și temerari. În secolele VIII-VII î. Hr. frigienii au edificat un regat puternic și înfloritor, care însă a fost nimicit în veacurile următoare de vecinii desconsiderați, neluați în seamă de către frigieni – avem a face iarăși cu o formă de izolare, la nivelurile interuman, interetnic, interstatal. Odată cu organizarea statală a pierit, firește, și populația frigiană.

În era nouă este notoriu cazul populației hazare (khazare), constituită în sec. VI-VII într-un stat puternic. Din cauza spiritului războinic, pe de o parte, și a izolării de alte etnii, pe de altă parte, în cele din urmă au dispărut și hazarii de pe arena istoriei...

Și prăbușirea Imperiului Bizantin, în 1453, este pusă în legătură cu un fel de izolaționism al bizantinilor, poate mai exact – al monarhilor și înaltelor fețe bisericești de la Constantinopol. În ultimă instanță, destrămarea și prăbușirea URSS-ului, dar și a întregului lagăr socialist, nu pot fi explicate exhaustiv fără a lua în seamă și existența zidului de la Berlin, care era, desigur, mai mult decât un simbol al izolării de restul lumii – el semnifica și respingerea ofertelor de conlucrare cu statele mai dezvoltate din Occident.

Aceste exemple fac dovadă precarității cauzate de izolarea politică, economică și culturală a unor popoare și state. În cazul hazarilor și al Bizanțului se invocă și substratul religios, confesional ca o fațetă a izolării păgubitoare. Se pare însă că exemple grăitoare de respingere a oricărei apropiieri, conlucrări – din motive religioase – au existat și există în lume cu mult mai multe. S-ar impune, sub aspect istoric, exemplul karaimilor – popor de limbă turcică, dar convertit la iudaism, în Evul Mediu timpuriu, atunci când reprezentanții lui s-au strămutat în Crimeea, din Orientul Apropiat și din Asia Mică. Ulterior, de prin sec. XIV-XV, karaimii s-au risipit în nordul Europei (Polonia, Lituania) sau în unele zone de sud (Egipt). Devotați religiei adoptate, ei duceau un mod de viață închis, nu concepeau relațiile apropiate cu alte popoare, poate, în primul rând, în ceea ce privește căsătoriile, numite acum „mixte”. Tocmai aceasta a condus la o degenerare a lor, care se manifestă și prin orbirea, greu de stăvilit sau de vindecat, a reprezentanților ultimelor generații. Dacă prin anii '90 ai secolului trecut se vorbea de existența în lume a citorva zeci de mii de karaimi, în prezent numărul lor se evaluează cu sutele, deja.

Astăzi, punctul de plecare pentru a ilustra apropiierile culturale și de altă natură, dintre popoare, este *conceptul de globalizare*, devenit o realitate palpabilă în a doua jumătate a secolului trecut, poate mai mult în ultimul deceniu al sec. XX și, iată, în acest prim deceniu al sec. XXI. Globalizarea este percepută în mod diferit, cel puțin din două unghiuri de vedere: a) ca o șansă dacă nu unică, apoi cu certitudine sigură de apropiere reciproc avantajoasă a popoarelor și statelor (a economiilor, a vieții culturale, dar și a politicii și mentalităților); b) ca un pericol de uniformizare a opțiunilor (politice, economice, spirituale etc.), prea diferite ca să se apropie efectiv și eficient; primejdia fiind văzută, mai ales, în „nivelarea pînă la nimicire” a popoarelor, respectiv, a statelor, economiilor și culturilor „mai mici” (numeric).

Este dificil (și neobiectiv, incorect) să nu dai dreptate celei de a doua percepții a globalizării: omul, prin natura sa, este strîns legat de origine, de ră-

dăcini, de tot ce îi aparține istoricește și acest atașament generează o firească teamă de a nu pierde valorile personale (alias naționale); mai mult încă, unii oameni nu acceptă nici ideea unei contaminări, a unor influențe din afară, care, este adevărat, nu întotdeauna pot fi benefice. Această viziune caracterizează, în primul rând, sau în mod special, pe reprezentanții popoarelor puțin numeroase, ai țărilor relativ tinere, și / sau popoarele, respectiv, statele care au trecut prin experiențe negative – ocupații sau dominații străine, presiuni din partea unor culturi mai solide (a se citi: mai vechi în timp, care s-au impus mai mult în propria patrie, dar și în alte spații, devenind cu adevărat mai prestigioase). Am evoca, în context, teama – motivată – a popoarelor din fosta URSS și chiar din fostul lagăr socialist – de impunerea agresivă a limbii și culturii ruse, această impunere generând influența excesivă, pînă la suprasaturare a limbii ruse asupra altor limbi (invazia de rusisme și de calchieri din rusă, în exprimarea românească a basarabenilor este un caz mai mult decît elocvent) sau „preluarea” unor forme de *modus vivendi* tipic rusești, precum: anumite manifestări de bizar „colectivism amical”, adică un familiarism excesiv în relațiile interumane (o varietate a spiritului gregar); eurofobia, americanofobia (poate, în genere, o fobie față de străinii mai puternici, secundată de o aroganță față de străinii mai slabi); spiritul exagerat de misionar (prea puțin sau chiar deloc motivat); extazierea bahică (abuzul de alcool, mai simplu spus) etc.

Totuși, prima percepere – globalizarea și derivatele ei precum diversitatea culturală, comunicarea interculturală etc. ca o șansă benefică pentru conviețuirea într-o epocă și într-o lume tot mai deschisă, în care s-au prăbușit cele mai înalte, mai solide ziduri ale izolării, cînd „ghetourile” geopolitice, culturale și de altă natură au devenit un anacronism – această percepere, zicem, este salutară și merită a fi acceptată, promovată, dezvoltată. Oricare ar fi rezervele noastre față de globaliști, nu putem să facem abstracție de această axiomă: conceptul globalizării este unul complex, multidimensional și mai e în stadiu de cristalizare; așadar, ar suporta sau nu ar exclude anumite rectificări sugerate de cei care-l tratează cu teamă, cu neliniște, cu neîncredere. În plus, fenomenul globalizării vizează preponderent comunitățile, și nu (sau mai puțin) existența personală, individuală.

De altminteri, istoria ne demonstrează că tendința de apropiere a oamenilor / popoarelor, națiunilor, statelor – nu e chiar atît de nouă; dimpotrivă, aspirația – de a prelua ce e mai bun de la vecini și de a conlucra cu ei – este

destul de veche. În Antichitate, acest model s-a materializat în influența masivă și benefică a elenismului asupra culturii Imperiului Roman. Poate și mai grăitoare este situația de colaborare (și chiar de coabitare!) ce s-a creat în Europa (de Vest, dar cu reflexe pînă în Polonia și în Țările Române) în epoca Renașterii. Se știe că leagănul, patria Renașterii este Italia, anume aici artiștii renascentiști au realizat modele admirabile, care au trezit încîntarea vecinilor, apoi și a unor popoare mai îndepărtate. Este cunoscut faptul că regii Franței, în sec. XVI, au invitat la Paris și în alte orașe franceze numeroși pictori, sculptori, arhitecți, profesori italieni, care au contribuit enorm la extinderea principiilor creatoare răsădite de ei inițial în orașele Italiei. Peste vreo două sute de ani, în perioada numită și Veacul Luminilor, cele mai luminate minți ale Franței – Voltaire, Diderot, d'Alembert, Jean-Jacques Rousseau ș.a. – au promovat propășirea științelor și culturii în Europa, inclusiv în Italia, dar și în Marea Britanie, Germania, Țările de Jos, Spania și Portugalia, Polonia, Rusia... Și mai mult s-a accentuat ideea apropierei culturilor în secolul următor, XIX, ca să culmineze în a doua jumătate a veacului trecut, după ce Europa, ba chiar și lumea întregă trăise o tragică experiență, ai cărei regizori au fost liderii a două state – Hitler în Germania și Stalin în URSS – ce promovau izolarea de restul lumii – fie din cauza obsesiilor supremației (culturale, rasiale, politice, economice etc.), fie din exces de zel în „a-și apăra” popoarele de influențe străine, considerate aprioric nefaste.

Problema care s-ar pune acum constă în a găsi un numitor comun pentru apropierea spirituală a popoarelor. Nu mai e un secret pentru nimeni că națiunile mari – ca număr de populație, care mai au și vechi tradiții culturale, posedă un patrimoniu cultural bogat – suferă de un soi de egoism național, în sensul că, de cele mai multe ori, acceptă să se familiarizeze doar cu valorile cultural-artistice, literare, științifice ale popoarelor similare, adică la fel de mari, puternice și civilizate, neglijînd pe alții. În această categorie, de regulă, sînt incluși britanicii, francezii, germanii, spaniolii, italienii, rușii, americanii, japonezii și, desigur, evreii. Un francez „mediu”, bunăoară, ca să recurg la cazuri mai familiare, în cel mai bun caz manifestă interes față de realizările de ordin spiritual ale englezilor, rușilor, americanilor. Rușii mai păstrează elemente ale mentalității de *homo sovieticus* – om în genere curios, dornic de a se informa, dar care, pe deasupra, trebuia să-și cunoască bine și prietenii (popoarele din lagărul socialist), dar și „adversarii”. Americanii au reputația de oameni ce se familiarizează mai ales cu propriile valori, cunoașterea celor

străine fiind un apanaj al specialiștilor. Identică ar fi – se spune – și abordarea japonezilor, în ceea ce privește cunoașterea altor culturi. Dacă e să studiezi enciclopedia sau alte surse de referință de mare prestigiu, cum ar fi *Larousse-ul* francez, *Encyclopaedia Britannica*, *Meyers Leksikon*, iar mai recent și *Marea enciclopedie rusă*, nu e greu să observi că fiecare dintre acestea acordă incomparabil mai mult spațiu scriitorilor, savanților, artiștilor, respectiv, evenimentelor istorice și fenomenelor culturale din propria țară decât celor din alte țări. În același timp, numeroase personalități marcante ale spiritualității, aparținând unor popoare mai mici sau chiar medii (ca număr de populație și pondere a valorilor culturale), sînt trecute cu vederea sau prezentate prea de tot lapidar și uneori inexact. Credeam mult timp că asemenea neglijență manifestau francezii numai față de noi, cînd *Larousse-ul* (mare sau mic) îl prezenta pe Mihai Eminescu drept un oarecare autor de basme versificate, pînă au intervenit, după 1990, diplomați și oameni de cultură din diaspora românească de la Paris sugerînd, rugînd să fie completat (măcar!) acest articol. Recent însă mi-a fost dat să aflu că în unele importante surse enciclopedice franceze și americane, multe personalități istorice, ale culturii, artelor și științei din Lituania erau prezentate ca reprezentanți ai... Poloniei. A fost necesară intervenția energică a unor fruntași ai vieții culturale și politice de la Vilnius ca să se opereze rectificările de rigoare și – spun eu – încă bine că au ținut cont de aceste obiecții, atît în privința poetului nostru național, cît și a marelui pictor și compozitor lituanian Čiurlionis etc. – astfel, redactorii și editorii dicționarelor enciclopedice amintite făcînd dovadă că numitele națiuni mari nu sînt chiar incurabil infectate de aroganță și egocentrism.

Popoarele mai mici, dimpotrivă, vădesc o deschidere mai largă spre valorile altor popoare – nu numai ale celor mari, dar și ale vecinilor sau ale unor popoare trăitoare la distanțe considerabile, dar care merită atenția generală. Această afirmație este confirmată și de niște date recente furnizate de Eurostat – Biroul de statistică și analize al Uniunii Europene. Astfel, în țări mici precum cele baltice – Lituania, Letonia și Estonia –, în Danemarca, Finlanda, Slovenia, România ș.a. cam jumătate din populație (40-50 la sută) cunoaște cel puțin încă o limbă, în afară de cea maternă. În țări ca SUA, Marea Britanie, Franța, Germania, Rusia, numărul locuitorilor care știu o limbă străină se ridică, în cel mai bun caz, la 5-8 procente.

Așadar, în contextul Anului internațional al apropierii între culturi, s-ar impune, ca o sarcină importantă, sensibilizarea necesității de a se crea și

menține un anumit echilibru, o anumită reciprocitate (nu o paritate!) în receptarea de către cei „mari” și cei „mici” (sau „medii”) a valorilor spirituale.

În ceea ce ne privește, desigur, avem și ce oferi străinilor (inclusiv celor „mari”), însă, la fel de important e că avem ce învăța și prelua de la alții. Mai ales, dacă ținem cont de faptul că aproape două sute de ani de aflare sub oblăduirea imperiului rus, apoi și a celui sovietic, am fost forțat îndepărtați de restul lumii, fiind lipsiți de șansa participării la un dialog intercultural, fiind privați de dreptul la o comunicare interculturală. Generațiile tinere nu știu, dar cele mai în vârstă știu prea bine că pentru noi, pînă la 1990, comunicarea cu alte culturi se reducea la acceptarea oricărei manifestări literar-artistice (dar, mai ales, politico-ideologic!...) din Rusia; diversitatea culturală însemna schimbul de valori cu alte republici înglobate în URSS și – într-o măsură mai modestă – cu alte țări din lagărul socialist. Acum, după ce a căzut zidul Berlinului, apoi și cel de pe Prut, avem posibilități practic nelimitate și șanse reale de a comunica, pe unda spiritualității (deopotrivă cu cea a politicii, economiei etc.) cu toate popoarele lumii. Tot mai mulți străini ne descoperă, fascinați, folclorul, muzica populară și ușoară, dansurile populare, artele plastice; apoi monumentele de istorie, cultură, cele ale naturii și, nu în ultimul rînd, bucătăria națională, ca o parte deloc neglijabilă a culturii. Concomitent, un număr tot mai mare de moldoveni / români merg în lumea largă – la munci, la studii, la diverse forme de schimburi culturale, științifice, economice ș.a.m.d., astfel familiarizîndu-se (iar adeseori și apropiindu-se de-a binelea) de modul de trai, de culturile și mentalitățile altor națiuni. Dar și „în interior”, adică în ceea ce-i privește pe conaționali rămași acasă, formele, modalitățile prin care am putea dialoga cu spiritualitatea altor popoare sînt multiple și, în genere, realizabile fără eforturi ieșite din comun. După cum ne sugerează realitatea, noi avem a prelua, a învăța, a asimila mai multe – în primul rînd, de la popoarele europene, apoi de la americani. Rolul de mediatori ai dialogului și schimbului intercultural revine mai multor instituții: ministerelor, uniunilor de creație, mass-mediei, muzeelor, bibliotecilor, institutelor de cercetări etc. – de necesitatea implicării plene a ambasadelor, consulatelor, a organizațiilor culturale ale diasporei noastre nici nu mai e cazul să amintim.

Care ar fi actorii sau subiecții principali ai promovării eficiente a ideilor, mesajelor, beneficiilor ce reiese din apropierea culturale? S-ar părea că, în acest sens, un rol deosebit revine învățămîntului, de toate gradele, chiar dacă universitățile sînt tradițional mai indicate pentru stabilirea de relații

interstudentești și interprofesionale, pentru susținerea a unui intens dialog intercultural, cu colegii din alte țări. Nu mai puțin însemnat este însă și rolul bibliotecilor care au fost dintotdeauna focare ce apropiiau civilizații, culturi, literaturi și, evident, pe purtătorii acestora.

În ultimele decenii, bibliotecile și-au diversificat foarte mult activitățile, serviciile, posibilitățile de informare a cetățenilor, iar aceasta contribuie, în mod firesc, la atragerea unui număr tot mai mare și mai variat de utilizatori. Cu un sfert de secol în urmă bibliotecile din Chișinău erau, în genere, „bilingve”, adică erau rusești și „nițel moldovenești”. Era de neînchipuit cu 25 de ani în urmă să soliciți și să obții, nestingherit, literatură în idiș sau în ebraică (sau în alta din cele circa 30 de limbi evreiești). Dar ce să vorbim de cărți evreiești, când a face rost de niște cărți în română era o problemă, delicat spus, extrem de dificilă. Astăzi, pe harta bibliotecară a capitalei basarabene sînt amplasate nouă biblioteci românești, astfel ajungîndu-se la un relativ echilibru între volumul de carte în limba băștinașilor și în rusă, limba care a dominat aproape că două secole. O particularitate a politicii culturale la Chișinău rezidă în deschiderea și dezvoltarea unei rețele de biblioteci – centre culturale pentru reprezentanții minorităților etnice din Republica Moldova: ucraineană, rusă, bulgară, evreiască, găgăuză, polonă, acestora alăturîndu-se și subdiviziuni de carte germană și bielorusă.

Manifestările culturale – numeroase, variate, impresionante – pe care le organizează aceste filiale au mai multe finalități, dar un scop de prim rang este apropierea prin cultură a reprezentanților diferitor grupuri etnice din municipiu, din republică.

Atenția acordată de către BM „B.P. Hasdeu” etniilor conlocuitoare a fost remarcată încă la începutul anilor '90 ai secolului trecut, elogiată și chiar preluată de unele biblioteci din țări cu mult mai dezvoltate. Studiind acest fenomen în spațiul ex-sovietic, pot afirma în cunoștință de cauză că în niciunul din statele independente ce au apărut pe ruinele URSS-ului nu există ceva similar: biblioteci moderne, funcționale, cu fonduri bogate, avînd ca destinații pe reprezentanții minorităților naționale.

Îndrăznesc să afirm că noi sîntem – în linii majore – pregătiți pentru susținerea unui dialog intercultural cu reprezentanții multor popoare vecine sau mai îndepărtate. Nu rămîne decît să ne consolidăm această bază, cu atît mai mult cu cît astăzi – mai mult decît oricînd în istoria recentă a omenirii – șansele apropierii și comunicării culturale, interetnice și interumane au

sporit considerabil, căpătînd contururi palpabile de a deveni o nouă realitate a Europei și altor continente, acum, la primii săi pași în mileniul trei. O realitate care, tratată cu grijă și răspundere, ar contribui benefic la afirmarea stării, atitudinilor, pozițiilor noastre ca națiune trăitoare pe o această unică planetă a oamenilor.

(*BiblioPolis*. 2010, vol. 35, nr. 3)

BIBLIOTECA ȘI PERPETUAREA VALORILOR NAȚIONALE

În editorialul din numărul trecut al revistei noastre am abordat un subiect de maximă stringență pentru anul 2010, dar cu semnificații majore pentru epoca în care trăim: apropierea și conlucrarea culturilor, respectiv, a popoarelor (a se vedea, *Biblioteca – o instituție ideală pentru apropieri culturale*, în *BiblioPolis*, nr. 3 din 2010, p. 5-10). Unul dintre cititorii fideli ai *BiblioPolis*-ului, aprobînd, în ansamblu, demersul acestui articol, nu a ezitat să facă următoarea remarcă: „Da, sînt bune și necesare apropierile culturale, numai că pentru a avea cu ce realiza asemenea intenții sau exigențe chiar, este foarte important ca, mai înainte de toate, să păstrezi, să protejezi, dacă vrei – să înobilezi patrimoniul național...” Nu am putut să nu-i dau dreptate și m-am gîndit să dezvolt subiectul tocmai în această cheie, unde mai pui că bibliotecile, fără doar și poate, au un rol cu totul remarcabil în conservarea valorilor spirituale ale poporului.

De fapt, biblioteca a și apărut ca un depozit – cît se poate de accesibil – și totuși, ca un depozit, adică – un păstrător al patrimoniului național sau, cel puțin, al unei părți importante a acestuia. Cu timpul, și destinația aceasta, și modalitățile de păstrare / protejare s-au diversificat într-un mod surprinzător, de-a dreptul impresionant, ajungînd în prezent, cred eu, la o culme greu tangibilă anterior. Este o impresie personală, dar, din fericire, nici pe departe numai a mea! – despre rostul, angajamentele și împlinirile de astăzi ale bibliotecilor din R. Moldova, care, de fapt, sînt cam aceleași pe întreg spațiul ex-sovietic și chiar ex-socialist, cu diferențele și nuanțele de rigoare de la un stat la altul, de la o națiune la alta. Limitîndu-ne la perimetrul sociocultural din fostul lagăr comunist, este adevărat, admitem o delimitare nedorită, și greu acceptabilă, care însă reflectă o realitate implacabilă: atît realizările, cît

și posibilitățile bibliotecilor din Occident, diferă mult de cele de la noi (R. Moldova și alte state cu un trecut nu prea îndepărtat similar). Ba, am zice, și finalitatea, conținutul și registrul în ansamblu al activității în Est și în Vest înregistrează unele diferențe palpabile, poate nu la fel de sesizabile ca și în sferele: economică, socială, politică, și totuși... Nu numai posibilitățile bibliotecilor din SUA, Canada, Franța, Germania, Danemarca, Finlanda, Israel etc. sînt altele decît la noi, dar și solicitările cititorilor de acolo diferă, în bună parte, de respectivele de la noi. Ce-i drept, nu întotdeauna cu semnul minus, încît (ideea am strecurat-o și în articolul de fond din numărul trecut) chiar dacă avem multe de învățat, de preluat, de jinduît de la occidentali, la o adică și ei, colegii de breaslă din lumea (mai) liberă au a prelua cîte ceva de la noi, ceea ce și fac, de fapt, atîta doar că o fac într-un stil mai discret.

După cum am menționat deja, activitatea bibliotecilor în scopul afirmării valorilor naționale cunoaște o impresionantă înflorire în ultimele două decenii și, cu deosebire, în ultimii ani. Formele acestei activități au căpătat contururi inedite, nebănuite, surprinzătoare. Pe lîngă misiunea de bază – de a conserva literatura, informația cu valoare națională și de a o pune la dispoziția unor mari categorii de cititori / utilizatori –, bibliotecile noastre au intrat într-o frumoasă competiție a formelor, modalităților de etalare, promovare, popularizare a acestui patrimoniu. Ni se pare cu totul semnificativ, în acest sens, *feedbackul* din cadrul Forumului cititorilor, organizat la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” pe 1 decembrie 2010. La întrebarea *Ce vă bucură cînd vizitați BM și filialele ei?*, s-au făcut publice zeci de răspunsuri diferite, în genere încurajatoare, ele constituind și niște semne ale prețuirii și recunoștinței pentru serviciile prestate de către bibliotecarii noștri. Am reținut cîteva din aceste răspunsuri-aprecieri, pentru a le pune o dată în plus în atenția Dvs.: „...*Numărul mare de cărți în limba română*”; „*Întîlnirile cu scriitorii*”; „*Lansările de carte și discuțiile pe marginea noilor cărți*”; „*Diversele expoziții de artă*”; „*Omagierea personalităților marcante ale Neamului*” etc. Aparent banale, aceste răspunsuri caracterizează cum nu se poate mai bine starea de lucruri, favorabilă, ce există în rețeaua de biblioteci „Hasdeu”, stare ce se sprijină pe, se prea poate, cei mai solizi piloni ai ființării și perpetuării patrimoniului național: limba română, literatura națională, alte genuri ale artei; cinstirea memoriei înaintașilor sau, mai larg – respectul pentru istoria poporului; în fine – șansa și dorința de a comunica, de a asculta pe cineva și de a fi auzit. Sutele de manifestări culturale ce se organizează anual și se desfășoară la un

nivel apreciabil în cele peste 30 de săli de lectură, pe care le putem numi fără exagerare și săli de festivități spirituale, din rețeaua „Hasdeu” deschid cele mai largi posibilități pentru a aprinde și a ține nestins „*focul din vatră*” (Dumitru Matcovschi), recte pentru a îngriji, a ocroti și a populariza spiritualitatea națională. Altfel zis, bibliotecile pun generos la dispoziția solicitanților cele mai diferite elemente și forme ale valorilor naționale, mai avînd grijă ca această marfă nematerială să fie oferită cît mai atractiv, mai captivant, ținînd cont de interesele, gusturile, dorințele în continuă schimbare ale cetățenilor. Mai mult încă: prin organizarea întîlnirilor și a discuțiilor dintre cititori și diferite personalități (literar-artistice, științifice, dar și politice, din R. Moldova, precum și din alte state), prin cultivarea formelor de comunicare interactivă, bibliotecile stimulează dialogul social ca o fațetă a exercițiului democratic ce se impune încă anevoios la noi, după decenii lungi de falsă democrație comunistă care era în realitate o teroare asupra spiritului uman. Tot aici s-ar înscrie – și ca un efect, dar și ca un merit deosebit al manifestărilor culturale desfășurate la Sediul Central și la filialele BM „B.P. Hasdeu” – cultivarea prin ele a unui sentiment asanator al demnității umane și naționale, a mîndriei pentru valorile și personalitățile pe care le avem, inclusiv pentru trecutul nostru, dramatic, și totuși, glorios. Astfel mulți se pot debarasa de complexe de inferioritate ce au fost inoculate de către „fratele mai mare” de-a lungul unui secol și jumătate de dominație străină.

Nu știi care altă instituție de cultură, organizație de creație, fundație sau ONG poate oferi, în prezent, un spectru atît de variat, cu o eficiență la fel de însemnată. Facem această remarcă nu de dragul unei încercări (de altminteri, inutilă), de ierarhizare sau pentru a pune în evidență rezultatele unei imaginare competiții. Pur și simplu, constatarea se impune ca o axiomă a epocii în care trăim. Iar pentru o prezentare echidistantă și echilibrată a lucrurilor, vom preciza că bibliotecile, alături, în colaborare cu alte instituții ce au în genere aceeași menire, contribuie plenar (poate și primordial) la protejarea și creșterea valorilor naționale, la realizarea dezideratului dintotdeauna ca aceste valori să devină un incontestabil și, totodată, inestimabil bun obștesc.

Ni se pare semnificativ pentru etapa contemporană a activității bibliotecare faptul că filialele BM „B.P. Hasdeu” și-au îmbogățit într-un chip admirabil instrumentarul, fără a renunța măcar pe o clipă la carte ca unealtă de lucru principal, cu pondere de simbol, dar și de realitate palpabilă. (Nu ne vom referi aici la versiunile electronice ale cărților și documentelor de bibliotecă

în genere, acesta sperăm să constituie subiectul unei discuții aparte / al unui articol viitor.) Așadar, bibliotecile, pentru a păstra, a ocroti, a populariza mai bine, mai eficient cartea, recurg și la instrumentele specifice unor domenii apropiate literaturii sau științelor: pictură, artă fotografică și alte manifestări ale artei figurative, muzică, teatru, cinema, apoi și culturologie, psihologie, sociologie, politologie, marketing, management etc. Are loc în bibliotecile noastre o simbioză a celor mai diferite forme de manifestare a spiritualității naționale (dar și general-umane) și această simbioză consolidează trăirile, pornirile, iar în ultimă instanță – și eforturile, toate contribuind la formarea unui aliaj rarisim. Un aliaj care s-ar putea să devină într-o perspectivă un material de construcție indispensabil pentru edificiul numit valori naționale sau patrimoniu național. Este în aceasta un merit, dar și un noroc al sferei bibliotecare, de unde derivă și destule obligații suplimentare. Este însă și un neașteptat triumf al bibliotecii și bibliotecarilor, pentru care nu posteritatea, ci contemporaneitatea trebuie să-și schimbe în și mai bine optica, pentru a putea aprecia la justa valoare această contribuție deosebită a bibliotecii la ocrotirea, înnobilarea, înveșnicirea patrimoniului național, iar în ultimă instanță – și a poporului însuși.

(*BiblioPolis*. 2010, vol. 36, nr. 4)

PILONII DE REZISTENȚĂ AI BIBLIOTECII: IERI, AZI, MÎINE

Faptul că am pus problema „stîlpilor” pe care se sprijină valoarea și prestigiul unei biblioteci la cele trei timpuri gramaticale și filozofice: trecut, prezent, viitor – nu ar trebui să mire, dat fiind faptul că, în linii mari, cei mai importanți dintre acești „piloni” au fost, rămîn și vor fi identici secole de-a rîndul. Scurgerea grabnică a timpului introduce doar anumite rectificări, completări, ajustări la nevoile unei epoci concrete, la necesitățile specifice oamenilor, popoarelor dintr-un veac sau o perioadă istorică anume.

Cum a impresionat Biblioteca din Alexandria prin bogăția fondului său de literatură, la fel de mult impresionează, prin același indice, Biblioteca Congresului SUA. Colecțiile de documente ale bibliotecilor mari, celebre, solicitate sînt nu numai bogate, variate, dar și cuprinzătoare, ele adunînd, pe cît e posi-

bil, maximum de cărți din trecut și toate tipăriturile din epoca contemporană. Cum trezea admirația orașenilor și a călătorilor străini clădirea Bibliotecii Patriarhiei din Constantinopol, pînă la căderea, sub loviturile iataganelor, în 1453, a miraculoasei capitale bizantine, la fel încîntă ochiul omului contemporan edificiile unor biblioteci naționale, academice, municipale sau universitare din Paris, Londra, Berlin, New York, Copenhaga, Helsinki, Petersburg, Moscova, Tel Aviv, New Delhi etc. Și exteriorul, și interiorul acestor biblioteci reține atenția grație soluției arhitectonice, frumuseții și originalității construcției, dar, în egală măsură, și prin funcționalitate, comoditate devine solicitată, celebră, unică în felul ei, o instituție bibliotecară.

Iată că am și amintit în rîndurile de mai sus despre doi dintre „pilonii de rezistență” ai unei biblioteci: **fondul de carte și localul, edificiul ei**. Alți „stilpi” ce ar asigura bibliotecilor calitate și prestigiu la prezent, dar și la viitor, sînt, cu certitudine, mai puțin de ordin material, iar privite din perspectivă temporală par a fi un apanaj al epocilor modernă și contemporană. Bunăoară, **tradițiile, respectarea unor tabieturi** specifice pentru o bibliotecă anume – despre acestea putem vorbi numai în cazul existenței pe un segment temporar cît de cît de durată a instituției bibliotecare. Totodată însă, respectarea tradițiilor pierde din valoare dacă biblioteca nu își **sincronizează activitatea la exigențele contemporane, la provocările epocii**.

Anumite caracteristici ale activității bibliotecilor pot fi considerate ca specifice pentru perioada de timp în care trăim. Cu un secol în urmă, bibliotecarii erau preocupați de ceea ce numim acum **relații cu publicul cititor**, și totuși, acest sistem de relații nu avea nici pe departe anvergura și importanța ce li se atribuie astăzi. La fel și **manifestările culturale** – se desfășurau acestea și în biblioteci, deși, cel mai des aveau loc în cămine culturale, în case de cultură sau în atenee, instituții care astăzi, practic, au dispărut, locul și multe dintre funcțiile lor fiind preluate cu succes de biblioteci. Evenimentele culturale organizate și realizate de biblioteci, în ultimele decenii, la noi, au prins a pune tot mai mult accentul pe **interactivitate, pe implicarea cititorilor**, și aceste modalități de atragere a unui număr în continuă creștere de utilizatori ai bibliotecii la activități culturale dintre cele mai variate trebuie considerate o realizare de seamă a epocii contemporane. De vremurile „noastre”, mai recente, țin și „rectificările” în activitatea bibliotecară datorate unor discipline total moderne cum ar fi **marketologia (marketingul) și managementul**. La noi, cu vreo 30 de ani în urmă, și cu vreo șapte-opt decenii în urmă, în Europa

de Vest și în SUA abia de se auzea de aceste materii, iată însă că în prezent buna funcționare a bibliotecilor este de neconceput fără ele! Modernizarea instituțiilor bibliotecare se face și prin punerea în aplicare a unor nebanuite **tehnologii**, echipamente, alte realizări ale intelectului uman din a doua jumătate a secolului trecut. Își poate imagina astăzi cineva o bibliotecă funcțională fără **internet**, fără alte tehnologii înrudite? Că mai există la noi, în R. Moldova, dar și în alte țări ex-sovietice sau ex-comuniste, biblioteci sătești sau comunale (poate chiar și unele orașenești!) fără internet – nu e decât un fapt extrem de regretabil, care, mai curînd e, de fapt, un accident al istoriei ce trebuie să fie și va fi înlăturat.

Tema valorilor ce conferă prestigiu bibliotecii în epoca modernă poate fi dezvoltată în diverse planuri, direcții, aspecte. Am dori să revenim însă la o fațetă tradițională, de la origini, a existenței bibliotecilor, și anume la ceea ce numim acum **personalul bibliotecii**. Nu mai e cazul să insistăm că fără personal o bibliotecă este ca și moartă, devine un fel de piesă de muzeu chiar și în prezent, cînd realizările științei și tehnicii ajută extrem de mult, iar pe alocuri – și substituie omul la locul său de muncă. Dacă am recurge la o metaforă: biblioteca este o grădină cu zarzavat, dar și cu o mică pajiște pentru păsări și vite domestice, dar și cu flori „*pentru frumusață*”, cum se spune la țară, la noi – ar fi greu să stabilim care din componentele acestei imaginare, simbolice grădini poate fi asociat cel mai bine cu personalul bibliotecii. Solul, arat și semănat? Izvorul cu apă limpede? Legumele, fructele sau florile? Păsările sau poate, mai curînd, mîinile dibace ale gospodinei – acestea rezistă la o comparație adecvată? Se pare că fiecare din aceste elemente are tangențe, mai directe sau mai îndepărtate cu munca bibliotecarilor, cu rostul activității lor cotidiene.

A fi *competent, amabil, fidel profesiei*, „amant credincios” al cărții și „slugă sîrguincioasă”, dar și demnă a cititorilor – sînt niște cerințe ce rămîn valabile secole de-a rîndul față de cel care s-a angajat să lucreze ogorul activității bibliotecare. Despre exigențele acestea, care cu timpul trebuie să se transforme în calități, s-a scris mult, ele constituie obiectul unor cursuri universitare, al unor teze de doctor, al unor studii și monografii dintre cele mai solide. În acest context pare ciudat faptul că – cel puțin așa cum am putut noi stabili – se scrie și se vorbește cu mult mai puțin despre cei care stau în „**vîrfurile bibliotecii**”, adică despre **șefii de biblioteci**. De fapt, nu este exclus să existe studii speciale și chiar solide despre conducătorii instituțiilor

bibliotecare, dar trebuie să recunosc: nici nu am stăruit să le caut, să le consult, să le studiez, pentru că de mai multă vreme încerc a-mi forma o imagine proprie despre omul-bibliotecar și despre omul-conducător de bibliotecă. În rîndurile ce urmează voi contura chipul „din cuvinte” al unui șef de bibliotecă: cum este el, cum ar trebui să fie, cum l-aș vedea eu personal, ca utilizator al bibliotecii, dar și ca om ce găsește în carte și în bibliotecă *cel mai blînd prieten al sufletului meu*, ca să-l parafrazez pe Eminescu cel din sonetul *Cărțile*, dedicat lui Shakespeare.

Este o sarcină destul de dificilă a stabili ordinea în care trebuie puse în evidență cerințele față de un bibliotecar-conducător, respectiv, virtuțile prin care acesta devine o personalitate demnă de prețuirea și chiar de admirația contemporanilor. Tocmai de aceea, după mai multe tentative de a face o anumită ordine în enumerarea ce urmează, am lăsat baltă ideea de rigurozitate, luînd decizia de a înșira, pur și simplu, aceste exigențe / valențe, iar persoanelor interesate nu le rămîne decît să le aranjeze în consecutivitatea pe care o găsesc mai potrivită cu firea lor, dar și cu statutul muncii într-o bibliotecă.

Așadar, în opinia noastră, un șef de bibliotecă trebuie să fie, mai întîi de toate, unul dintre acei „*piloni*” care asigură durabilitatea casei mari a comunității – așa vedem noi biblioteca –, iar prin această durabilitate liderul conferă prestigiu instituției bibliotecare, asigură buna ei funcționare în epocă și dăinuirea ei cu demnitate în viitor. Pentru aceasta, el (ea) nu poate fi altfel decît: *foarte competent(ă) în materie*, un as în profesia aleasă și practică; *un creator de bune relații cu subalternii și cu colegii de breaslă, ziditor de punți între instituțiile îngemănate din preajmă și situate la distanțe mai mari...* În termeni actuali, liderul unei biblioteci, pentru a avea o muncă eficientă sau chiar de succes, trebuie să fie un excelent manager, aidoma unui țăran gospodar dintre cei care erau numiți în trecut atît de frumos: „*fruntea țării*”. De aici nu e decît un pas pentru a fi *autor de inițiative, de idei și evenimente noi, originale, inovative*, la unison cu ritmurile vieții secolului în care ne este dat a ne duce crucea. Aceste idei sau inițiative, de obicei, răsar din *propria gîndire sau imaginație*, dar, firește, pot avea ca *sursă de inspirație și împlinirile de vîrf ale unor instituții similare din lumea largă*. La rîndu-i, unui lider bibliotecar ajuns la cota unui apreciabil management, îi stă bine să *împărtășească și altor colegi din propria experiență* – dozat sau generos – e deja o chestiune de discreție profesională. *Colaborarea cu alte*

instituții similare, proiectele în parteneriat constituie un imperativ al epocii contemporane. În acest sens, BM „B.P. Hasdeu” poate fi și obiectul mândriei angajaților ei și un model pentru alții: nouă biblioteci deschise cu colegii din România; încă sase funcționând grație conlucrării cu instituții de cultură din alte țări... Experiența omenirii ne demonstrează că deschiderea spre alții este răsplătită din plin, inclusiv prin generarea unor noi idei, inițiative, proiecte. Această gratificare, chiar dacă nu vine imediat, cu certitudine se face simțită peste ani.

Oricât de *sobru* – pentru că așa i-o cere statutul – un șef nu poate fi decît *extrem de amabil, binevoitor, generos* chiar cu subalternii și doar în cazuri de forță majoră își poate demonstra severitatea (preferabil e că și atunci să fie mai mult o imitare a severității!). Aici se impune o pauză: a nu se confunda sobrietatea – necesară și apreciată de toată lumea – cu gravitatea excesivă, nici emotivitatea – cu familiarismele gratuite. Aroganța, dar și mofturile, oricât de efemere, trebuie din start scoase din lista uzanțelor...

S-ar părea că e o axiomă și totuși, merită să o repetăm: nu poate fi bibliotecar în genere, cu atât mai puțin *nu poate fi un șef de bibliotecă ce nu ar citi...* – *mult, continuu*, fie de-a fir a păr, fie pe diagonală, oricum lectura este o parte indispensabilă a muncii, dar mai ales a prestației celui ce s-a decis să-și lege destinul de carte și de bibliotecă. Nu este însă de ajuns să citim... *mai e nevoie să și prezentăm altora impresiile noastre de lectură*, cu atât mai mult cu cât vastul evantai de manifestări culturale necesită și o astfel de implicare a bibliotecarului. Astfel, apare și doleanța / necesitatea ca un bibliotecar, cu deosebire un șef de bibliotecă – să fie *un bun orator, un moderator* pe potrivă de evenimente culturale; la modul ideal – să fie și *un captivant povestitor*, de multe ori – și *un recenzent, un cronicar, un istoric și critic literar*.

Un șef ideal – tocmai că ideal, deoarece calitatea la care țin să mă refer în continuare nu este dată chiar oricui – așadar, *un șef ideal trebuie să scrie*. În această situație intervin cel puțin trei ipostaze: să poată scrie, să dorească a scrie, să savureze însuși actul scrierii unui articol, eseu, studiu, manual; să cunoască fascinația scrierii unei monografii sau a unei tablete aniversare, căci în toate cazurile puterea dăruirii este la prima vedere aceeași, iar la o privire mai atentă – cea tainică forță a plămădirii textului este și unică, irepetabilă.

În fine, un lider de instituție (culturală și de oricare alt fel) nu că ar face bine, dar este dator *să aibă discipoli* – cât mai mulți, pentru a fi și cât mai

diferiți acești învățaței. Cinci degete are o mână și nu seamănă unul cu altul, darămite membrii unei echipe! Măiestria, marea virtute a unui conducător rezidă în a constitui, apoi a consolida această microcomunitate profesională, în pofida (sau poate că tocmai datorită) acestei diversități de caractere, niveluri de pregătire, moduri de abordare a realității etc. *Cimentarea echipei* se obține printr-o grijă continuă, sinceră, dezinteresată față de colegii / subalternii cu vechime mai mare sau mai mică în muncă, dar și prin „alimentarea” colectivului cu cadre proaspete...

Acum, dacă ați citit acest articol, vreau să vă întreb: v-a amintit de ceva textul de mai sus; ați identificat pe cineva în expunerea operată de noi? Cred că da, pentru că eu unul, deși nu mi-am propus acest scop, am făcut *o schiță de portret Bibliotecii Municipale și directorului ei general, dna Lidia Kulikovski*. Numai întâmplarea a făcut ca acest editorial să apară în chiar luna când doamna șefă, conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, are o aniversare. De nu credeți în pure întâmplări și coincidențe – vă rog să mai citiți o dată acest material sau și mai bine – altele ce reflectă mai clar, mai amănunțit, mai edificator starea unei biblioteci, respectiv, aerul pe care-l respiră simplită lucrători, dar și conducătorii de biblioteci.

(*BiblioPolis*. 2011, vol. 38, nr. 1)

CUM SĂ NE FACEM O VARĂ DE NEUITAT

Poate câte cineva își amintește: *O vară de neuitat* este titlul unei părți din faimosul roman al lui Petru Dumitriu *Cronică de familie*. La fel, *O vară de neuitat*, se numește și un excelent film, turnat după această proză, de către Lucian Pintilie, o peliculă ce a adunat mai multe premii prestigioase la Cannes și la alte festivaluri importante de cinema.

Acolo – și în cartea lui P. Dumitriu, și în pelicula lui L. Pintilie – era vorba, de neuitarea unui anotimp datorată iubirii. Noi însă ne vom referi la șansa de a avea o vară de neuitat grație pasiunii pentru cărți, pentru lecturi – un obiectiv greu de realizat și totuși, într-un totuși realizabil, având în vedere similitudinile ce pot exista, ce există, de fapt, între iubirea dintre oameni, pe de o parte, și dragostea oamenilor pentru carte, pe de alta.

Despre pasiunea lecturii se scrie și se vorbește mai mult, ideile pe această temă convergând spre concluzii clare: dragostea pentru citit este un dat (un

dar), însă, în multe situații, ea devine o necesitate. La fel, destul de des este abordat și subiectul privind locul cel mai bun pentru lectură. Aici, opiniile sînt împărțite: unii consideră că locul ideal pentru citit este casa, alții – văd acest loc în bibliotecă, cei din a treia (a patra, a cincea...) categorie optează pentru lecturi eficiente în alte părți. Numeroși oameni au certitudinea că, în funcție de scopul urmărit, putem citi oriunde – de la parcuri pînă la transportul în comun.

Mai puțin, am impresia, s-a scris despre timpul potrivit pentru lecturi. Personal, am scris cîndva, chiar la această rubrică, un articol în care îmi exprimam opinia că *orice anotimp este bun pentru lectură*. Nu am făcut decît să enunț un adevăr banal, totuși, trebuie să recunosc, am exagerat nițel, doar lucrurile trebuie văzute ceva mai nuanțat. Cel puțin în ceea ce privește neamul nostru, care în secole lungi de preocupări continui pentru muncile agricole, a făcut o distincție netă între cele patru anotimpuri, situîndu-le în două „tabere” cumva ireconciliabile: vara și iarna, primăvara și toamna. Vara e timpul muncilor multe și grele, iarna, dimpotrivă, e vremea unei relative relaxări. Toamna și primăvara au un statut mai puțin cert, dat fiind că simbolizează un sfîrșit, respectiv, un început, care, raportate la diferite domenii, uneori se inversează: primăvara e începutul muncilor agricole, dar și sfîrșitul anului de studii; toamna, dimpotrivă, încep studiile de tot felul și se încheie ciclul lucrărilor „la deal”, adică în grădini, în livezi, în vii.

Delimitările acestea sînt, desigur, convenționale. Căci moldoveanul este mereu, în orice anotimp, prins în cele mai incredibile îndeletniciri, munci, preocupări. Asta, potrivit unei teorii „literar-etnopsihologice” a lui Ion Druță, pe care îmi place să o invoc de cîteva decenii, deja, de cînd am descoperit-o, uluit, în una din prozele sale (cred că în *Povara bunătății noastre...* – ce zic cei cu memoria mai proaspătă?!). Dezvoltînd această teorie (sau idee, oricum, deloc neglijabilă), marele nostru scriitor din Cîmpia Sorociei, stabilit de o viață la Moscova, dă verdictul că moldovenii ar fi o națiune osîndită pe viață la munci... Și dacă nu am fi fost încreștinați, cu două milenii în urmă (fac această precizare pentru a sublinia și temeinicia acestui atașament față de creștinism), așadar, dacă nu aveam implantată în suflet legea ortodoxă, care îi obligă pe cei credincioși să nu lucreze fizic de sărbători, atunci ne-am fi stîns ca neam, am fi pierit din cauza muncilor care început au, nu au însă și un sfîrșit.

În această originală doctrină a sa, Ion Druță se referea mai ales, dacă nu exclusiv, la țărani noștri. Noi, în demersul nostru vizînd lecturile, nu vom

face abstracție de țărani, deși nu pornim de la delimitările stabilite în ceea ce privește categoriile sociale. Vom încerca să găsim un numitor comun pentru aceste categorii (extrem de diferite, la noi, și acum; mai mult, ele și actualmente aflându-se într-un anumit antagonism). Așadar, vom vorbi despre tineri – elevi, studenți, țărani, muncitori, funcționari, alți intelectuali de vîrstă tînă. Oricît de mari ar fi diferențele între ei (să zicem, între tinerii de la universitate, din Chișinău, și colegii lor de generație ce au mai rămas „la coarnele plugului”, la muncile agricole), există între ei și destule tangențe, aspecte comune, asemănări vizibile.

Firește, oamenii noștri de la țară nu își pot permite, nici în prezent, luxul de a citi vara, cînd pămîntul geme în așteptarea lor, ca să fie îngrijit, lucrat, apoi și ușurat de rodul culturilor agricole. Nici măcar iarna ei nu pot „rupe” zi de zi vreo oră pentru „cetitul” cărților, revistelor, ziarelor restante din vară-toamnă sau al scrisorilor primite mai înainte de la cei dragi. Doar la sărbători – și calendarul de iarnă este deosebit de generos la acest capitol – locuitorii satelor se pot apleca și asupra tipăriturilor. Scriu aceste rînduri și în fața ochilor îmi apare chipul mamei... Avea un adevărat cult pentru cuvîntul tipărit, cu deosebire pentru cel din cărțile bisericești. Sfînta Scriptură o deschidea ca să citească măcar vreo cîteva pagini, uneori cu voce tare, în fiecare duminică și de sărbători (religioase, evident, alte sărbători nu cunoștea, dar nici nu le recunoștea). În anumite zile de odihnă își oprea ochii și peste paginile altor cărți, „lumești”, dintre acestea cap de listă făcea *Baltagul* lui M. Sadoveanu, la care se întorcea adeseori. Mama ne-a transmis și nouă, copiilor, interesul și plăcerea de a citi. Parcă în continuarea unei frumoase tradiții familiale, toate surorile mele citesc cu pasiune: săptămînal – *Literatura și arta* și *Timpul*, lunar (sau o dată în două luni, după cum izbutesc să le trimit) – *Povestea mea* sau *Întîmplări adevărate*, trimestrial – *BiblioPolis*... Iar între aceste publicații periodice își fac loc și unele cărți: oricît ar părea de greu credibil, și acum, nu numai intelectualii, dar și alți oameni, poate și mai necăjiți, de la țară, pasionați de lectură, caută să citească autorii, respectiv, volumele care fac vîlvă la Chișinău. Sora Liuba, bibliotecară, a citit printre primii în părțile noastre (Putinești-Florești din Cîmpia Sorociei) *Tema pentru acasă* a lui Nicolae Dabija, împrumutînd de la Biblioteca raională „Ion Creangă” un exemplar, pe care sora mai mare, țața Dusia, l-a citit în timpul sărbătorilor de iarnă, ca să-l transmită pentru perioada sărbătorilor de Paști altei surori, Galina, de la care romanul a prins a colinda și pe la alte rude și vecini, mai ales prin case de profesori, învățători, agronomi, felceri putineșteni.

Aceștia, fiind mai puțin legați de muncile câmpului, au și alte ritmuri la lectură, încît, pînă la Duminica Mare s-ar putea să aibă Nicolae Dabija și în satul meu natal cîteva zeci de noi cititori. Din cîte știu, adună cititori și romanul Claudiei Partole *Viața unei noți sau Totentanz*, următorul la rînd e noua narațiune a lui Aurelian Silvestru, posibil și alte apariții editoriale ce au bulversat capitala basarabeană în ultimul timp. Mama, nu țin minte să fi împrumutat cuiva vreo carte, pentru „cetit”, cum spunea ea, dar iată că surorile mele, avînd biblioteci personale frumoșele, fiind posibil mai la curent cu autorii sau lecturile ce merită atenție, „propagă” – benevol și, se pare, chiar cu plăcere – revistele sau cărțile disponibile, printre consătenii dornici, interesați de lectură.

Subiectul abordat de noi – cum să ne facem o vară de neuitat – are, cu certitudine, pentru multă lume, o „rezolvare” tradițională: „mergem la munte”, „mergem la mare”!... Foarte posibil, acum, unii vor găsi soluția în a pleca în străinătate: să-și vadă rudele, dar să și muncească acolo cîteva luni, pentru un ban la casă. Persoanele din ultima categorie – cei care se duc în lunile de vară ca să muncească în neagra străinătate – evident, nu pot constitui obiectul atenției noastre în acest articol. Ne vom referi însă neapărat la cei care au formidabila șansă de a merge vara la odihnă. Orice fel de relaxare nu exclude cititul cărților, ba poate dimpotrivă chiar. Se vor schimba probabil opțiunile de lectură: dacă la mare sau la munte există loc, timp, anturaj, condiții prielnice și pentru citirea unor cărți serioase, apoi cît timp ne deplasăm prin gări și aeroporturi, prin trenuri sau avioane, aici mai curînd vom căuta să facem niște lecturi facile – reviste gen *Povestea mea* ori de integrame, cărți de aventuri sau romane polițiste, narațiuni istorice ori sentimentale... Liceenii și studenții, chiar și în toilul vacanței mari, e bine să rețină axioma că, în genere, nu poate exista vacanță „liberă de lecturi” pentru un tînăr studios, care vrea să devină un bun specialist, să facă o carieră pe cînte. Mai mult, tocmai vara este timpul potrivit de a citi anumite cărți pe care, în timpul anului de învățămînt, nu au putut să le deschidă, fiind nevoiți să se ocupe prioritar de volumele prevăzute ca obligatorii în programa de studii. La fel ar trebui să procedeze și elevii din clasele mici și medii.

În acest context, nu putem trece cu vederea programul *Lecturile verii*, susținut de mai mulți ani deja de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Este o inițiativă extrem de valoroasă, prin faptul că cele 31 de filiale ale BM „Hasdeu” își țin mereu ușile deschise, cît de mare e ziua de vară, astfel zeci de mii de volume așteptîndu-și mereu potențialii solicitanți. Tot așa însă,

aceste 31 de biblioteci vă oferă un loc sigur pentru a citi în voie, în liniște și pace. Mai e la mijloc și acest amănunt: bibliotecile noastre, mai exact, bibliotecarii noștri, compar (și) în aceste luni de vară ca niște buni sfinctici, consultați bine informați pentru cei aflați în dilemă: ce e mai bine, ce e mai util sau mai plăcut să lectureze în această perioadă a anului. În fine, nu putem face abstracție nici de faptul că cel ce trece pragul bibliotecilor în aceste zile caniculare, poate beneficia și de variate programe: culturale, instructive, distractive, nu rămâne decât să alegeți ce vă este mai mult pe plac. A spus cineva, cu multă dreptate: cartea e cel mai bun prieten, deoarece este prietenul care nu te va trăda niciodată... Extrapolând, vom spune că biblioteca nu-și trădează niciodată prietenii, alias utilizatorii, beneficiarii. De aceea, vă și îndemnăm să profitați de această generozitate a cărții, a bibliotecilor, a bibliotecarilor. Desigur, pentru a fi demni de asemenea prieteni, e bine să avem o și abordare personală cât mai clară: ce dorim să citim, ce autori preferăm, de ce subiecte, genuri sau specii de literatură avem nevoie și, în primul rînd, să ne dumerim dacă în genere dorim, preferăm, căutăm, avem nevoie... Vreau să cred că prietenii, apropiații, cei mai numeroși beneficiari ai filialelor și sălilor de lectură din rețeaua BM „B.P. Hasdeu” nu se confruntă cu asemenea dileme.

Ca și oricare alt anotimp, o vară poate deveni memorabilă prin vreo frumoasă escapadă la munte; printr-o săptămînă-două petrecute pe o plajă, „la marginea mării”; prin niște excursii sau vizite de familiarizare cu centre culturale, monumente istorice; nu mai puțin – prin vreo relație sentimentală intens trăită. Dar acest anotimp, ca și celelalte trei, va deveni la fel de neuitat și prin contactul cu biblioteca, cu cartea, cu lecturile. Cu anumite eforturi – financiare sau de natură strict umană – poți reveni la mare, la munte, la vreun obiectiv de interes turistic. La fel, poți reveni la un om drag – de regulă, tot cu un consum, fie el sufletesc, fie din nou material. Însă la o carte poți reveni oricînd și oricum, fără a face vreun efort ieșit din comun: cărțile ți se oferă fără a cere nici măcar cea mai neînsemnată recompensă, poate doar cu excepția dorinței de a fi citite. Prin aceasta cartea își asigură un segment, un loc, un rol cu totul aparte în scara valorilor. Inclusiv capacitatea de a impresiona sufletul omenesc, creierul uman, astfel lecturile devenind memorabile. Iar prin ele – și anotimpul în care facem aceste lecturi, în cazul dat vara, ce vine și poate fi pentru oricine, an de an, un anotimp de neuitat.

CHIȘINĂU, UN ORAȘ AL BIBLIOTECILOR

A m răsfoit recent niște ghiduri ale Chișinăului, cum s-ar spune, „de ieri și de astăzi”. Mai concret, vreo cinci ghiduri editate în anii de ocupație sovietică și tot atâtea – în ultimele două decenii. Căutam să văd ce evidențiau autorii acestor lucrări ca reprezentativ, emblematic pentru Chișinău, căruia, pe parcursul a vreo două sute de ani de existență ca centru de provincie, apoi de republică, iar acum – și de stat independent – i s-au atribuit cele mai surprinzătoare epitete și calificative: de la „oraș blestemat” pînă la „paradis scufundat în verdeață”. E de precizat că ghidurile Chișinăului în perioada numită „sovietică” erau elaborate, aproape că fără excepție, de către alogeni, iar aceștia nu aveau nicio treabă cu vreun aspect, element, fapt, amănunt ce ar fi arătat apartenența națională a orașului. Și nu e de mirare că „brandul” Chișinăului, pe atunci, îl formau fabrici și uzine despre care azi nu se mai știe, muzee ce nu mai există, monumente ce au dispărut – dacă încă nu și de pe fața orașului, apoi cu certitudine din sfera de interese ale orașenilor și vizitatorilor capitalei noastre. Ghidurile mai noi, de după 1990-1991, sînt scrise de autori autohtoni; și fotografiile sînt executate de maeștri cu nume românești, de unde și fireasca tendință de a plasa în prim-plan obiective istorice și culturale cu certă valoare națională: teatre, muzee, instituții de învățămînt superior; nu trec autorii nici pe lîngă piața agricolă unde își aduc roadele muncii țaranii basarabeni. Mai nou, apar în aceste cărți de vizită ale capitalei și bisericile, dar alături de siluetele lor arhaice se strecoară și siluetele unor bănci hiper-moderne, plus restaurante, baruri, cazinouri...

Ce credeți că este comun pentru aceste ghiduri ale Chișinăului, care formează două categorii informaționale distincte (dacă nu antagoniste!)? Poate dragostea pentru orașul natal? Nu, pentru că în ghidurile din prima categorie (cele vechi, învechite, „sovietice”) această iubire – ostentativ afișată, de altminteri – este una categoric searbădă, abstractă, „de serviciu”: se scria despre Chișinău exact cum se scria despre Kiev sau Odesa, despre Minsk, Tașkent sau Almatî... (Doar cu referire la Moscova și Leningrad / Sankt Petersburg autorii găseau alte cuvinte; alte erau formulările și despre capitalele republicilor baltice și caucaziene, la a căror elaborare, pur și simplu, nu erau admiși străinii). În ghidurile din ultima perioadă dragostea pălește, pierde, dacă nu se topește definitiv în fața „pragmatismului” contemporan, etalat de autorii lucrărilor cu un conținut și un scop dintre cele mai practice... Cel mai ciudat

e că nici nu putem reproșa ceva autorilor în cauză, doar și utilizatorul, beneficiarul, destinatarul acestor ghiduri nu caută în ele sentimente, ci cât mai mult... „spirit practic”, adică cifre, date, nume, adrese, telefoane... Așadar, se pare că nu este nimic comun între ghidurile Chișinăului din ultimii ani versus cele tipărite cu trei-patru decenii în urmă. Și chiar dacă o fi existând unele elemente comune, anumite dovezi de similitudine, în cărțile „cercetate” de noi, merită atenție doar o coincidență negativă, și cea mai frapantă în contextul discuției noastre: *lipsa oricăror informații despre bibliotecile Chișinăului...* (În numele adevărului, vom preciza că într-o carte despre Chișinău, editată în 1982, se amintește despre ființarea în capitala RSS Moldovenești a Bibliotecii Republicane „N.K. Krupskaja”, actuala Bibliotecă Națională a RM).

Această omitere, neglijare a existenței bibliotecilor din Chișinău este doar la prima vedere o ciudățenie. Oricât de mult ar fi crescut în ultimul timp rolul bibliotecilor în viața noastră, ele sînt plasate tradițional, din inerție, dacă vreți, pe un loc ce se află undeva în spate, în umbră... Faceți un mic experiment: stînd la un colț aglomerat pe bdul Ștefan cel Mare și Sfint, întrebați de trecători unde se află Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” și / sau Biblioteca Națională a RM și jumătate din cei chestionați vor strînge din umeri, iar jumătate din jumătatea știutoare va confunda, imperturbabil, locul aflării BM „B.P. Hasdeu” cu cel al Bibliotecii Naționale a RM. Nu e la mijloc numai slaba informare a chișinăuienilor, de fapt, a orășenilor în genere, căci ar fi incorect să atribuim această scădere exclusiv locuitorilor capitalei noastre. Să nu ne scape un amănunt semnificativ: cele mai multe biblioteci au sedii retrase, departe de agitația cotidiană și, de regulă, ocupă spații puțin impozante, de natură să atragă atenția generală. La Chișinău, poate doar Biblioteca Națională, Biblioteca Municipală și, mai nou – Biblioteca Științifică Centrală a Academiei de Științe au edificii ce „bat la ochi”, ce se impun, într-un fel sau altul, în peisajul arhitectonic al Chișinăului.

Evident, bibliotecile nu beneficiază de o publicitate la nivelul exigențelor impuse de epoca în care trăim. De fapt, nici n-avem în vedere publicitatea în sensul clasic al acestui cuvînt; ne referim la simpla informație despre ansamblul bibliotecilor din Chișinău, căci altfel, cam fiecă bibliotecă mai răsărită pune obligatoriu la dispoziția celor interesați pliante informative fie ele și modeste ca aspect, dar destul de cuprinzătoare dacă nu chiar exhaustive prin conținut.

Aici nu putem să nu menționăm, cu justificată mîndrie, că Biblioteca Municipală a elaborat și a editat o sursă informativă unică – din mai multe un-

ghiuri de vedere: *Ghidul bibliotecilor din Chișinău* (ed. îngrijită de Lidia Kulikovski, coordonator – Genoveva Scobioală, Chișinău: „Epigraf” SRL, 2007, 152 p.). Lucrarea a fost scoasă în contextul parteneriatului bibliotecar – una din devizele anului în care a văzut lumina tiparului – și prezintă datele de strictă utilitate referitoare la trei grupuri mari de biblioteci: a) bibliotecile publice; b) biblioteci ale instituțiilor de învățământ; c) biblioteci de alte tipuri (specializate, științifice, departamentale). Două indexuri auxiliare – alfabetic și topografic (pe străzi) – sporesc și mai mult gradul de utilitate al ghidului. E de mirare că această cărțuie și frumoasă, și folositoare nu a beneficiat de vreo prezentare, de vreo recenzie, căci ar merita toate elogiile măcar și din motivul că, în premieră, la noi, între copertele unei cărți, sînt instrumentate informații despre majoritatea bibliotecilor chișinăuene, de la Națională și Municipală, de la Camera Cărții, Biblioteca Națională pentru copii „Ion Creangă” și Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan” a AȘM pînă la biblioteci infinit mai modeste aparținînd unor universități, colegii sau licee recent întemeiate. Cine are curiozitate să răsfoiască *Ghidul bibliotecilor din Chișinău* va găsi informații despre peste 400 de biblioteci. Astfel ne putem face și o imagine cam cîte biblioteci are capitala noastră la ora actuală: cel puțin 400 sau, dacă e să adăugăm cu generozitatea specifică probabilității, circa 500 de biblioteci. E o cifră impunătoare, o cifră ce spune multe, căci dincolo de aceste 400-500 stau zeci de milioane de volume, sute de mii de beneficiari, zeci de mii de destine înnobilate de apropierea de carte.

Astfel încît, dacă la această aniversare, de cinci secole și trei pătrare de veac, Chișinăului i s-ar căuta (încă) un calificativ – actualizat, inedit, poate și insolit –, acesta ar fi, credem noi, „oraș al bibliotecilor”. Un calificativ pe care Chișinăul îl merită din plin, nu numai pentru că niciodată nu au fost aici o concentrare mai mare de biblioteci, respectiv, cărți și cititori, ci și pentru că biblioteca, lectura, cititorii sînt o marcă, un brand cu care se poate mîndri orice oraș modern, cu aspirații europene. Iar Chișinăul aspiră spre modernitate, spre spiritul european, și odată cu el – și noi, locuitorii lui, cititorii bibliotecilor chișinăuene, trăim cu setea de cunoaștere și de lectură, dar și cu speranța unor orizonturi noi, mai încurajatoare.

(*BiblioPolis*. 2011, vol. 40, nr. 3)

O PICĂTURĂ ÎN MAREA INFORMAȚIONALĂ...

Încercarea de a afla, oricît de aproximativ, cîte publicații periodice de biblioteconomie și științe ale informării se editează în lume, este din start sortită eșecului. Din simplul motiv că nu putem găsi asemenea statistici sau, dacă o fi fiind, acestea nu se pun la dispoziția publică. Există, desigur, și unele dificultăți „tehnice” în acest sens. Ce poate fi calificată, necondiționat, ca publicație în domeniul ce ne interesează? Doar cele ce își enunță apartenența în subtitlu? Ce ne facem cu publicațiile cu apariții nesigure – efemere sau întâmplătoare, ocazionale? Unde, în ce compartiment, plasăm periodicele aflate „la frontieră”, între bibliologie și alte științe îngemănate?

Dacă admitem că în lume există ceva peste 200 de state mai mult sau mai puțin „serioase”, stabile din punct de vedere politic, economic și cultural, e de presupus că publicații periodice din cele care ne interesează trebuie să fie ca minimum 150, la nivel național, de stat. Luînd în calcul experiența României, unde asemenea reviste apar relativ multe – poate nu în fiecare din cele 41 de județe, dar cu certitudine în jumătate din numărul acestora – e de presupus că în țările cu un grad avansat de stabilitate politico-economică și cu tradiții în activitatea bibliotecară (Franța, Germania, Marea Britanie, SUA, Italia, Spania, Rusia...), publicații de biblioteconomie și științe ale informării trebuie să fie deja de ordinea sutelor, indiferent de formulă – buletin, revistă, ziar. Dacă mai punem la socoteală și publicațiile în format electronic, apoi, numărul acestora s-ar putea ridica la o mie, posibil chiar la cîteva mii.

Ne vom referi doar la revistele în format tradițional, limitîndu-ne și spațiul de analiză: „casa noastră”, Republica Moldova.

Pînă la schimbările survenite odată cu *perestroika* lui Mihail Gorbaciov și prăbușirea URSS, la noi nu se știa de altă publicație bibliologică decît *Cronica preseii*. Din 1968, actuala Bibliotecă Națională pentru copii „Ion Creangă” editează *Bibliografia literaturii pentru copii*. Da, mai apărea un buletin bilunar: *Noutăți editoriale*, în română și în rusă; anual vedea lumina tiparului și almanahul bibliofililor *Patrimoniul*. După 1991 și-a modificat denumirea (iar întru cîtva, și conținutul) revista editată de Camera Națională a Cărții, cunoscută acum ca *Bibliografia Națională a Republicii Moldova*. Apoi a început a se edita *Magazin bibliologic*, revistă trimestrială a Bibliotecii Naționale, aceasta mai editînd *Calendarul bibliotecarului* (din 2000 – *Calendar Național*), o serie de almanahuri și anuare cu tematică bibliologică; în fine – *Gazeta biblioteca-*

rului, cu o periodicitate incertă, în ultimul timp. Scurt timp după întemeierea Asociației Bibliotecarilor din R. Moldova a prins a se edita și *Buletinul ABRM*, care se menține și astăzi pe piața mediatică de la noi, cu un mesaj clar, cu un conținut și o formă specifice, la fel și cu un grad propriu de utilitate. Biblioteca Națională pentru copii „Ion Creangă” elaborează culegerea periodică *Cartea. Biblioteca. Cititorul*, precum și anuarul *Aniversări culturale*.

Cam acestea ar fi, foarte pe scurt, istoria și prezentul presei periodice din domeniul bibliografiei și biblioteconomiei în RSSM / Republica Moldova până la... apariția revistei noastre *BiblioPolis* și a emanației sale, gazeta cu același nume, mai târziu – *BiblioCity*, actualmente editându-se exclusiv versiunea electronică a acesteia. Am acceptat drept „linie de demarcare” cronologică, între două etape ale istoriei recente a presei de specialitate de la noi, apariția publicațiilor Bibliotecii Municipale din câteva motive. În primul rând, pentru că revista *BiblioPolis* a ajuns la o „groasă creștătură” pe răbojul vremii – zece ani de la întemeiere, dar și pentru că, la această oră a unor bilanțuri, punând mâna pe inimă, putem spune că BM „B.P. Hasdeu” editează o revistă ce și-a găsit un loc distinct în peisajul cam sărăcăcios al presei de specialitate de la noi, dar și un loc al său între publicațiile de limbă română, din spațiul mediatic de specialitate general românesc. În plus, se pare că tocmai lansarea *BiblioPolis*-ului a catalizat, într-un fel, unele energii latente, determinând apariția, rînd pe rînd, și a altor reviste cu același demers: *Coperta* din Ungheni, *Confluențe bibliologice*, la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, *Agora* de la Universitatea Agrară, în fine – *BiblioScientia*, publicație a Bibliotecii Științifice Centrale „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei.

Nu ne facem iluzii (prea mari); știm prea bine că *BiblioPolis* nu e decît o picătură în Marea Informațională; un rînd doar, într-un posibil catalog al publicațiilor periodice de biblioteconomie și științe ale informării. Mai important ni se pare că acea picătură (metaforică) de care am amintit își are o culoare sau o nuanță a sa; are greutate proprie, cum are și un unghi propriu de cădere în talazurile involburate ale metaforiceii Mării Informaționale din lume.

Nici nu ne consolăm prea mult cu anumite împliniri, oricît de evidente ar fi ele; totuși, la acest bilanț am decis să le enumerăm pe unele, unde mai pui că bunul mers al lucrurilor în apariția revistei *BiblioPolis* a fost remarcat și de alții – colegi de ai noștri din presa de specialitate sau chiar din unele organe mass-media ce nu au vreo tangență cu biblioteconomia și bibliogra-

fia. Or, notele pe care ni le dau colegii contează nu numai pentru un viitor CV al revistei, dar și pentru starea de spirit actuală a celor ce o fac. Tocmai de aceea, amintim cu bucurie și recunoștință că, pe parcursul ultimilor ani, *BiblioPolis* a constituit obiectul unor prezentări, recenzii și analize găzduite în prestigioasele ziare *Timpul*, *Jurnal de Chișinău*, *Flux*, în săptămânalul *Literatura și arta*; în revistele *Biblioteca Bucureștilor* și *Biblioteca* (București), *Familia Română* (Baia Mare), *Lectura* (Cluj-Napoca), *Oglinda literară* (Focșani), *Confluente bibliologice* (Bălți).

BiblioPolis a fost la începuturi, este și în prezent, un proiect menajat de ambițiile creatoare și de energiile profesionale ale dnei Lidia Kulikovski, care a și rămas în hronicul BM (și) ca un ctitor de publicații de specialitate, director fondator al acestei publicații. Cîte cineva mai păstrează primele numere de *BiblioPolis*, din 2002-2003, aveau toate însemnele unui buletin informativ (sau informațional). Cu trecerea anilor, ținînd cont de dorințele și necesitățile beneficiarilor – în primul rînd, ale bibliotecarilor din rețeaua BM „B.P. Hasdeu” – *BiblioPolis* și-a sporit volumul, acesta diversificîndu-se într-un mod apreciabil, iar demersul tematic avînd tendințe tot mai clare spre „seriozitate”, adică spre specialitate, spre provocările și exigențele epocii, ale erei în care trăim. În context, voi mai aminti un amănunt care mi se pare semnificativ: de-a lungul celor zece ani de ființare, *BiblioPolis* nicio singură dată măcar „nu și-a permis luxul” să apară cu numere duble. Și asta în situația în care a scoate numere duble sau chiar triple a devenit o adevărată epidemie, de care nu scapă (sau nu se ferească?) nici editorii unor publicații remunerate din gros pentru a scoate de sub tipar reviste care să fie o prezență constantă, nu ocazională în existența basarabenilor. Ritmicitatea cu care apare *BiblioPolis* este, neîndoios, o performanță, dar constatăm cu bucurie că nu e unica și, la acest bilanț aniversar, ne vom permite să mai amintim cîteva împliniri ce ni se par demne de menționat, de evidențiat.

O realizare importantă a *BiblioPolis-ului* ar fi găzduirea unui număr în continuă creștere de studii și cercetări (acestea apăreau în revista noastră chiar și atunci cînd nu exista rubrica numită astfel, însă în ultimii ani ele au prins a fi o permanență de-a dreptul consistentă). Necesitatea de a scrie și de a da publicității astfel de studii și cercetări, iar implicit – și necesitatea de a fi citite, studiate – se întrevede și din faptul că unii autori nu au o legătură directă cu BM, activînd în alte sfere ale bibliologiei. Aici e locul să menționăm încă o fațetă, încă o realizare a revistei *BiblioPolis*, în cei zece ani de existență,

și anume: deschiderea largă spre autori, spiritul cu adevărat democratic ce domină în elaborarea sumarului, conținutului, care se conturează din texte ale autorilor noștri, din cadrul BM, dar și de autori din alte biblioteci sau de la instituții de învățământ ce au facultăți de specialitate. Totuși, lucrările autorilor din cadrul BM „B.P. Hasdeu” au o firească prioritate în revista noastră. Odată cu apariția *BiblioPolis*-ului, membrii echipei „Hasdeu” au obținut o tribună de unde pot să-și expună liber, amplu sau succint, ideile, doleanțele, proiectele. Astfel au fost (și mai sînt! și vor mai fi!) antrenați în munca de scriere a unui material de specialitate zeci de angajați ai Bibliotecii Municipale, unii pornind de la consemnări ale vreunui eveniment cultural sau omagial desfășurat în filiala lor, ca să ajungă la texte cu analize nu numai ale activității proprii, dar și ale unor segmente de domeniu sau chiar ale unor fenomene, tendințe din sfera bibliotecară.

Atragerea și stimularea bibliotecarilor la actul scrierii de articole, reportaje, consemnări, cronici, analize etc. asemenea asigură menținerea în revistă a unei fidele cronici a vieții în biblioteci, a relațiilor pe care le dezvoltă și le diversifică filialele cu utilizatorii lor și cu alte instituții gemene. Mi s-au confesat cîteva angajate din sfera BM că, citind cu regularitate *BiblioPolis*-ul, au simțit că trec o școală de specialitate, la alt nivel decît cel cunoscut la facultate. Poate e la mijloc și o complezență... însă cert este că am tins mereu să oferim niște exemple sau chiar modele – informaționale, de analiză, de viziune și, firește, de limbaj, de terminologie. Se știe doar că școala sovietică, cu majoritatea disciplinelor în limba rusă, i-a văduvit pe mulți (nu numai bibliotecari, dar și medici, ingineri, agronomi, juriști etc.) de bucuria de a vorbi, a scrie, a gândi în limba maternă, în română. Abia după anii '90 a apărut șansa de a ne bucura de prezența limbii române și în sfera noastră și, în acest sens, putem spune că *BiblioPolis* oferă un spor de garanție pentru toți cei care doresc să știe și să utilizeze fără probleme terminologia de specialitate în domeniu. În fine, revista noastră a fost mereu deschisă și pentru tinerii angajați sau apropiați ai Bibliotecii Municipale care au dorit, au simțit că au a spune ceva.

Fiind organul de presă al unei instituții ce nu poate fi concepută în afara cărții, *BiblioPolis* a tipărit, în acești primi zece ani de existență, cîteva sute de consemnări, recenzii, impresii de lectură, reviste biblioteconomice. Este și aceasta, credem, o împlinire a publicației noastre, cu atît mai mult cu cît, în ultima vreme inserăm tot mai multe recenzii și consemnări ale unor apariții

editoriale din domeniu, inaugurînd, în acest scop, și o rubrică specială: *Cartea de specialitate*.

Intenționam, în acest editorial, aniversar într-un fel, să dau publicității o listă a celor mai harnici, mai talentați, mai fideli colaboratori ai revistei noastre, pe parcursul deceniului ce a trecut. Am renunțat la intenție, din mai multe cauze. Lista ar fi prea lungă... Și, oricît de mare ar fi acest „pomelnic”, oricum risc să scap vreun nume ce ar merita să fie amintit și nu aș vrea să supăr pe nimeni acum, în ajunul marilor sărbători de iarnă și al micii sărbători a *BiblioPolis*-ului. Totuși, două nume nu pot să nu le evoc acum, în acest context. Lidia Kulikovski, pe lîngă meritul cu totul unic de a fi inițiat și insuflat viață acestei reviste, mai este, de-a lungul anilor, număr de număr, „dirijorul din umbră”, un „cenzor” extrem de democratic, drept, cu deschidere spre tot ce e bun și util profesiei, cauzei bibliotecare și nu numai. Este sfetnicul cel înțelept și generatorul de noi și mereu viabile idei. Apoi, colega Genoveva Scobioală, „ochiul de veghe”, „capul limpede” al fiecărui număr, al fiecărui text inserat.

Nu pot să nu spun, în final, un mulțumesc frumos – sincer și infinit – tuturor celor care au așteptat anotimp după anotimp, apariția unui număr nou de *BiblioPolis*, implicîndu-se, într-un fel sau altul, la menținerea unei ritmicități și a unui nivel ale editării revistei.

Trecem într-un deceniu nou al existenței revistei noastre. Cum va fi *BiblioPolis*-ul în anii ce vin? Va fi exact cum vî noi. Altfel zis – cum îl veți dori Dvs., cei pentru care a fost concepută și apare, iată, de zece ani bătuți pe muchie, revista noastră. *Crăciun fericit și La mulți ani*, dragi prieteni și creatori ai *BiblioPolis*-ului!

(*BiblioPolis*. 2011, vol. 41, nr. 4)

ZIDARI LA CETATEA CĂRȚII

Editorialul din ultimul număr al revistei noastre (a se vedea: *O picătură în Marea Informațională* // *BiblioPolis*, vol. 41, nr. 4, 2011, p. 5-8) a fost consacrat aniversării a zecea a publicației de biblioteconomie și științe ale informării editată de BM „B.P. Hasdeu”, astfel anticipînd evenimentul din această primăvară. La prima vedere, ne făcusem datoria: și față de aniversare, și față de cei care au contribuit la lansarea, apoi și la apariția ritmică, pe parcursul unui deceniu, a revistei. Mai apoi, ne-am dat seamă însă că, în acel articol de fond ne referisem

preponderent la *premisele conjuncturale, de ambianță*, ale apariției publicației noastre, apoi la *aspectele structurale, „tehnice”, „arhitectonice”* ale editării ei, ca și la *impactul pe care îl are, îl poate avea, editarea unei reviste „departamentale”* de genul *BiblioPolis*-ului. Am omis, am evitat cu bună știință, ceea ce se numea pînă nu de mult (poate se mai numește și acum, în unele sfere) rolul *factorului uman*, importanța implicării celor care devin autori / coautori ai scrierilor înscrise în revistă, contribuabili ai fiecărui număr, apoi și ai publicației în ansamblu.

Dacă *BiblioPolis* se traduce din limba greacă „oraș al cărților” sau „cetate a cărții”, atunci fiecare autor este aidoma unui zidar ce trudește la înălțarea acestei neobișnuite cetăți, menită să protejeze și să promoveze existența cărților, ca și viața celor care le scriu, le propagă, le transmit oamenilor ca pe un fel de remediu pentru consolidarea inteligenței, într-o epocă în care cunoașterea sau informarea – premisă și soră a inteligenței – se află în prim-planul necesității de a merge înainte mai sigur, cu cît mai puține probleme și cu cît mai multe satisfacții sufletești. Tocmai acestor meșteri la zidirea și menținerea în bune condiții a Cetății Cărții, ergo a revistei *BiblioPolis*, ne-am gîndit să dedicăm prezentul articol de fond.

Chiar dacă în istoria jurnalisticii există cazuri cînd un ziar sau o revistă erau făcute de o singură persoană cu capacități extraordinare, acestea nu sînt decît niște excepții, situații nereprezentative; în general, o publicație periodică destinată unui anumit auditoriu se constituie ca o operă colectivă. Se pare că, cu cît mai diferit este contingentul de autori ai unei publicații, cu atît mai multe sînt șansele ei de a deveni obiectivă, accesibilă, dar și necesară unui număr mai mare de cititori. De-a lungul unui deceniu de apariție, *BiblioPolis* a adunat zeci de autori, în medie cîte 20-25 în fiecare număr, reprezentanți ai celor mai diferite categorii sociale și profesionale, cele mai numeroase și mai reprezentative grupuri fiind: bibliotecarii și alți lucrători ai domeniului biblioteconomic (inclusiv cadrele didactice din domeniu); ziariștii și scriitorii; tinerii studioși (liceeni, studenți, masteranzi).

Un cuvînt aparte merită a se spune despre bibliotecari în calitate de autori ai *BiblioPolis*-ului, chiar dacă ne-am referit la aceasta și în alte rînduri. AdevăruL e că nici facultatea, nici munca în sfera bibliotecară nu i-au stimulat să scrie, cu atît mai mult în limba maternă. Tocmai din acest motiv, a scrie – pentru un angajat al bibliotecii, este un fenomen relativ nou, caracteristic mai ales pentru ultimii 20-25 de ani. În plus, a scrie însemna pentru un bibliotecar, de obicei, a elabora un raport de activitate. Avînd la îndemînă o

publicație proprie (revista *BiblioPolis*, dar și ziarul *BiblioPolis*, ulterior *Biblio-City*), avînd și anumite obligațiuni de serviciu în sensul promovării activității și a imaginii bibliotecii, care nu pot fi realizate fără a scrie, bibliotecarii noștri au fost puși în situația de a-și încerca aptitudinile jurnalistice. Mai timid la început, cu timpul mulți și-au însușit anumite deprinderi, unii prinzînd gustul scrisului pentru ziar / revistă, alții încadrîndu-se într-un sistem neoficial de emulație, de întrecere: care scrie mai mult, care scrie mai bine, care scrie mai captivant etc. Astfel, cei care au dorit (sau au fost constrînși de diferite circumstanțe), încet-încet, au putut face un progres apreciabil, trecînd de la informații și reportaje, inspirate din dările de seamă săptămînale, lunare sau anuale – la articole de analiză, la tablete omagiale despre colegi sau prieteni ai bibliotecii, la interviuri acordate atît publicațiilor BM „B.P. Hasdeu”, cît și unor ziare, reviste, posturi de radio sau TV. În cazul multor bibliotecari s-a produs o apreciabilă descătușare în a relata despre munca ce o prestează, în a-și spune păsul, în a compara problemele sau împlinirile personale cu cele ale colegilor de breaslă. Este îmbucurător faptul că pentru unii membri ai Echipei „Hasdeu” a scrie pentru *BiblioPolis* sau pentru alte publicații, interesate de tematica biblioteconomică, nu este întotdeauna o obligație, nicio povară, ci o satisfacție sufletească și chiar o chestiune de onoare. În finalul acestor aserțiuni, parcă s-ar cere evocarea unor nume... o listă a frunzașilor în domeniu, însă, oricît de tentați am fi să o întocmim, nu vom face-o, lăsînd la discreția fiecărui să înșire nume de succes, articole, studii sau interviuri ce s-au bucurat de atenția colegilor și chiar a cititorilor.

Cît privește implicarea profesioniștilor în elaborarea și creșterea revistei noastre, vom menționa că ea se datorează unui interes în continuă ascensiune față de triada carte – bibliotecă – lectură, ca și creșterii prestigiului bibliotecii, respectiv, a muncii bibliotecarului, în societate. Cu adevărat, nici cu zece, cu atît mai puțin cu 20, 30 de ani în urmă, nu se putea vorbi de atracția, atașamentul, simpatia de astăzi ale condeierilor față de bibliotecă. În context, vom aminti cu recunoștință de articolele scrise pentru noi sau despre noi (sfera bibliotecară) de scriitorii academicieni Mihai Cimpoi și Nicolae Dabija, pe prof. dr. Ion Stoica (dînsul fiind, lucru știut, și un eminent bibliolog), de prozatorii și poeții: Nicolae Rusu, Claudia Partole, Nina Slutu-Soroceanu, Ionel Căpiță, Luminița Dumbrăveanu ș.a. Prieteni adevărați, fideli „colaboratori externi” ai bibliotecii și ai bibliotecarilor noștri, ca și ai *BiblioPolis*-ului sînt: prof. dr. Zamfira Mihail de la București, prof. dr. Dinu Ursu de

la Odesa, acad. Gheorghe Duca, președintele AȘM, prof univ. Victor Petrescu din Tîrgoviște, dr. Florin Rotaru de la București, dr. Dimitrie Poptâmaș din Tîrgu-Mureș și prof. dr. Alin-Mihai Gherman din Cluj-Napoca, învățătorul Gheorghe Pârlea din comuna Mirosălăvești, județul Iași, actrița Ninela Caranfil, Artistă a Poporului, prof. dr. Veronica Postolachi, profesorul pensionar Constantin Bobeică de la Codreanca-Strășeni, publicistele Ludmila Bulat și Tamara Gorincioi, doamnele profesoare de limba și literatura română, totodată și publiciste, Oxana Munteanu și Silvia Strătilă... Se înscriu în această listă a atașamentului față de BM și de *BiblioPolis* și pictorul Teodor Buzu, originar din Drăslăceni, dar stabilit cu traiul în Cehia; medicul-scriitor (sau scriitorul medic) Corneliu Florea din Winnipeg, Canada; poetul academician Leons Briedis din Riga, un excelent traducător, în limba strămoșilor săi, al literaturii române și al altor literaturi ale popoarelor neolatine.

Un caz aparte îl formează conf. univ. dr. Vasile Șoimaru, apreciat și ca economist, cofondator al ASEM, dar și ca publicist, maestru fotograf, cercetător al românilor din jurul României și hăt departe de hotarele ei. Atașamentul lui V. Șoimaru față de *BiblioPolis*, față de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, se constituie într-un fenomen ce merită a fi cercetat, elucidat și promovat pe toate căile! Deși are acces, ba e și solicitat de prestigioase publicații de la Chișinău și București, dînsul dă preferință revistei noastre, tot așa cum, fiind prieten și chiar un agregat al multor biblioteci din Chișinău și din multe alte orașe românești, V. Șoimaru întotdeauna dă prioritate Bibliotecii Municipale. Nu a fost caz în care să apelăm la concursul lui și să nu ne răspundă prompt și, obligatoriu, pozitiv; mai mult încă, de multe ori ne-a surprins cu inițiative originale de schimbare, ameliorare a unor fațete ale revistei, pe care o propagă în lumea largă cu o osîrdie demnă de toate elogiile, dar și de invidiat. Lui V. Șoimaru îi datorăm atragerea la colaborarea cu *BiblioPolis* a unor autori de certă valoare, ca și lansarea unor sugestii imposibil de neglijat în privința propagării unor cărți noi, inedite, valoroase, abordării unor subiecte de real interes.

Tinerii care au scris sau intenționează să colaboreze cu *BiblioPolis* constituie un contingent prioritar pentru noi, tot așa cum tînăra generație este o categorie avantajată a Bibliotecii Municipale. De-a lungul deceniului ce s-a scurs, au debutat la noi mai mulți liceeni de la „Mircea Eliade”, „Vasile Alecsandri”, „Spiru Haret”, „Gaudeamus” etc., care ulterior au urmat sau încă urmează solide universități și academii de Chișinău, București, Cluj-Napoca, Paris, Lyon, Roma, Berlin, Madrid, Praga... Unii dintre ei bat la ușa literatu-

rii, alții – la cea a științei, artelor, diplomației. De mai de mult intenționăm să acordăm un sfert sau chiar o treime din spațiul revistei tinerilor cititori ai filialelor din rețeaua BM „B.P. Hasdeu” care sînt atrași de magia cuvîntului, scriind poezii, povestiri, eseuri, dar și recenzii la cărți, reportaje și impresii de la evenimente culturale etc. Sperăm că vom realiza această intenție chiar în unul din numerele viitoare. Desigur, vom putea-o realiza numai cu sprijinul catedrelor de specialitate din cadrul USM, precum și al filialelor unde activează cele mai interesante și mai viabile cenacluri, cercuri, grupuri de creație ale copiilor, adolescenților și tinerilor. Așteptăm de la studenți rezumate, expozeuri sau fragmente mai edificatoare din tezele de an sau de licență; pe liceeni îi îndemnăm să-și încerce forțele în a scrie recenzii sau impresii de lectură despre cărțile ce i-au marcat; să schițeze, într-o formă liberă, felul cum văd ei un eveniment cultural sau alte manifestări de valoare într-o bibliotecă; să creioneze imaginea filialei pe care o frecventează, chipul bibliotecarei ce i-a produs cea mai puternică impresie; să reflecte asupra rolului bibliotecii și lecturii în viața lor și a semenilor lor etc. Teme, subiecte, aspecte demne de atenția noastră sînt foarte multe – și la bibliotecă, și în jurul nostru, toate fiind legate, într-un fel sau altul, de viața cărților, a bibliotecilor, a bibliotecarilor; de importanța lecturii, a cunoașterii, a instruirii. Iar *BiblioPolis*, și în deceniul al doilea în care, iată, pășește, rămîne mereu deschis pentru toți prietenii bibliotecii și cărții, pentru toți cei care aspiră spre cunoaștere și doresc să împărtășească și altora experiența sau impresiile acumulate. Împreună vom asigura revistei menținerea la nivelul jinduit și chiar creșterea lui; împreună vom zidi și consolida orice este necesar pentru Cetatea Cărții. Mulți ani și multe împliniri îmbucurătoare, scumpi autori, colaboratori și prieteni ai *BiblioPolis*-ului.

(*BiblioPolis*. 2012, vol. 42, nr. 1)

DESCHIDEREA SPRE LUME A REVISTEI *BIBLIOPOLIS*

Cine va spune că enunțul din titlu conține o metaforă, desigur, va avea dreptate. Însă chiar și cel care doar va deschide *BiblioPolis*-ul, va remarca neapărat că sumarul e în trei limbi: română, engleză și rusă și iată deja o dovadă de deschidere, căci astfel și un necunoscător al limbii noastre, în care

apare majoritatea absolută a materialelor incluse, deja își poate face o imagine despre demersul publicației.

La începuturile apariției revistei *BiblioPolis*, într-un număr a fost inserat un interviu cu directorul de atunci al Bibliotecii Congresului SUA, din Washington – recunoscută unanim ca cea mai mare, cea mai bogată, cea mai cuprinzătoare bibliotecă din lume, unde poți găsi chiar și ziare basarabene din anii '30 ai secolului trecut, dar și plachete de poezii sau culegeri de proză tipărite la Chișinău la răscrucea secolelor XX-XXI. Mai apoi, am publicat traducerea unui interviu cu directorul Bibliotecii de Stat a Rusiei, fosta Bibliotecă „Lenin”, cea mai mare și mai importantă bibliotecă din URSS, apoi din Rusia actuală și chiar din spațiul răsăritean actual. A urmat o amplă prezentare a Bibliotecii Naționale a Franței, care i-a avut cititori pe toți clasicii literaturii franceze, de la Rabelais și Molière la Maupassant, Hugo, Balzac, Flaubert, Baudelaire și pînă la Albert Camus, Alain Robbe-Grillet sau Jean-Paul Sartre. Mai apoi revista a publicat un serial dedicat Bibliotecii Naționale a Poloniei, precum și altor biblioteci mai vechi și mai noi din această țară. Astfel, prin prezentarea unor instituții-cheie din sfera bibliotecară a unor țări avansate, am încercat să familiarizăm cititorul nostru, în primul rînd, pe angajații BM „B.P. Hasdeu”, cu starea de lucruri a domeniului pe alte meridiane, încercînd, totodată, să le insuflăm ideea că ei sînt o părticică a unui tot de rang global, că oamenii noștri nu numai prestează o muncă similară cu colegii lor din Europa de Vest, America de Nord sau din altă parte a lumii civilizate, dar sînt și promotorii unor principii și idealuri profund umane, prin care lumea este ajutată să se informeze, să se cultive, să devină mai bună și mai dreaptă.

Și dacă materialele amintite mai sus, de la debutul editorial al *BiblioPolis*-ului, purtau un mesaj cu precădere informativ-cognitiv, foarte curînd au prins a apărea în revistă și lucrări cu caracter academic, teoretic, și acestea însă avînd drept scop popularizarea unor jaloane importante ale evoluției științei biblioteconomice în lume. Vom aminti, în context, articolele despre contribuțiile în domeniu ale lui Shiyali Ramamrita Ranganathan (India) sau cele ale rusului Nikolai Rubakin, care a activat un timp în Franța, mai multe scrieri teoretice ale conaționalei noastre din SUA Hermina Anghelescu. Un număr special al revistei *BiblioPolis* (vol. 37, nr. 5), cuprinzînd articole, studii și cercetări pe tema *Cultura informației* ale unor bibliologi din 12 țări din Europa, America și Asia, a văzut lumina tiparului în 2010. Grație acestei ediții speciale, cititorii noștri – și mă refer acum la cei interesați la modul cel mai direct de domeniul

biblioteconomic – au putut lua cunoștință de cele mai recente și mai valoroase demersuri, manifestări și evoluții ce se înregistrează pe mapamond în sferele cunoașterii, informării, lecturii, culturalizării maselor prin carte (inclusiv cartea și mass-media electronice) și prin intermediul bibliotecii.

De-a lungul deceniului ce s-a scurs, revista noastră a inserat mai multe articole, studii sau interviuri de natură să propage experiența avansată în domeniu din alte țări. De multe ori acestea au fost niște impresii pe care le-au cules angajați ai BM „B.P. Hasdeu” aflându-se în vizite de lucru sau pentru schimb de experiență, la stagii sau la conferințe tematice în Finlanda, Grecia, Ucraina, Israel, SUA, Rusia, Lituania, Polonia, Ungaria și alte țări.

Mai multe rubrici permanente din revista *BiblioPolis* găzduiesc diverse materiale cu caracter cognitiv, dar și analitic, despre literatura și cultura altor popoare, inclusiv despre activitatea editorială și cea bibliotecară din state europene, asiatice, americane. Astfel, la rubrica *Cartea pe glob*, cititorii noștri au putut găsi informații captivante și utile despre viața culturală, atât în plan diacronic, cât și sincron, din Armenia, Franța, Estonia, Serbia, Croația, Slovenia, Lituania, Bielorusia, Polonia, Cehia etc. La alte rubrici (*Recenzii și consemnări, Impresii de lectură, Remember, Omagieri, Calendar, Eseu, Manifestări culturale* etc.) au fost publicate articole despre destinul cărților, al bibliotecilor, cititorilor și lecturii în Ucraina, Rusia, țările baltice, țările scandinave, Italia, Spania, Marea Britanie. O modalitate de a familiariza cititorii cu starea lecturii la alte popoare este și omagierea unor personalități notorii ale scrisului, culturii sau artei din lume, doar se știe că un scriitor, un om de știință sau un artist veritabil are cea mai directă legătură cu cei care citesc, frecventează bibliotecile; cu cei care doresc să fie informați sau sînt pasionați de miraculosul univers al poeziei, prozei, dramaturgiei, istoriei și criticii literare. Vom aminti doar câteva nume de celebri scriitori sau slujitori ai artelor care, cu diferite ocazii și în cele mai variate modalități, au beneficiat de generoase prezentări în paginile *BiblioPolis*-ului: Adam Mickiewicz, Feodor Dostoievski, Șalom Alehem, Guy de Maupassant, Charles Baudelaire, J.D. Salinger, Gabriel García Márquez, Ingmar Bergman, Luciano Pavarotti, Andrei Voznesenski, Martin Buber, Iuri Lotman, Cinghiz Aitmatov, Lilli Promet, Leons Briedis etc., alte zeci de nume celebre fiind amintite și / sau comentate în diverse contexte.

Am contribuit la realizarea dezideratului nostru de deschidere spre lume și publicînd materiale referitoare la personalități de impresionantă anvergură

ale culturii naționale, care sînt de neconceput în afara fenomenului literar, cultural, artistic, științific sau filozofic european ori chiar mondial: Mihai Eminescu, Nicolae Iorga, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Nicolae Titulescu, George Enescu, Eugen Doga, Emil Loteanu, Grigore Vieru...

În fine, în contextul aceleiași tendințe de a ne apropia cît mai mult de ritmurile contemporane ale vieții culturale de pe glob, am atras în rîndul colaboratorilor noștri și scriitori, ziariști, cercetători științifici sau plasticieni din alte țări, unii fiind conaționali de ai noștri, alții – străini familiarizați cu spiritualitatea românească: Dumitru Pădeanu și Elena Buică din Canada, Leons Briedis din Letonia, Sanda Golopenția din SUA, Teodor Buzu din Cehia, Gheorghe Cojocar din Polonia, Dinu Ursu din Ucraina ș.a.

Deschiderea spre lume, spre inițiere și comunicare, spre schimb de experiență cu colegi de pe alte meridiane și paralele nu constituie un apănaj al revistei *BiblioPolis*, nici măcar o inițiativă strict individuală a redacției. Dimpotrivă: promovînd acest demers, noi nu am făcut decît să continuăm linia pe care o dezvoltă de mai bine de două decenii Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. În acest răstimp, biblioteca editoare a revistei a preluat creator tot ce este demn de urmat din activitatea instituțiilor bibliotecare din Europa și din lume, izbutind, în termeni record și prin modalități minimal dureroase, să depășească închistarea ce caracteriza viața spirituală din imperiul sovietic. Este unanim apreciat efortul BM „B.P. Hasdeu” de a reabilita cartea națională, aceasta fiind neglijată, marginalizată, sfidată în anii de regim comunist. În acest scop, în cadrul BM din Chișinău au fost deschise nouă biblioteci de carte românească, iar în ansamblu pe rețea procentul de carte națională a crescut de la 7-8 la sută pînă la mai bine de jumătate din valoarea fondurilor. La fel de unanim însă este apreciată și experiența multiculturală dezvoltată la BM „B.P. Hasdeu”, inclusiv prin deschiderea și gestionarea cu succes a unor filiale sau centre de spiritualitate pentru minoritățile etnice din R. Moldova (rusă, ucraineană, evreiască, bulgară, găgăuză, polonă, bielorusă) sau care reprezintă limbi, literaturi și culturi cu vechi și solide tradiții în Europa de Vest (germană, engleză, franceză ș.a.). Astfel încît, revista noastră nu face decît să dezvolte, prin modalități specifice pentru mass-media contemporană, tot ce se acumulează mai bine, mai rațional și mai eficient la biblioteca editoare, *BiblioPolis* aducîndu-și în acest chip contribuția la păstrarea bunei imagini a Echipei „Hasdeu” în comunitatea locală și, de vremeți, dincolo de hotarele naturale ale acesteia. Mulțumim, și pe această cale, tuturor celor care își aduc

obolul la apariția ritmică și calitativă a revistei, poate cei mai valoroși autori ai noștri fiind angajați ai BM „B.P. Hasdeu”, mulți din „garda veche”, dar în creștere continuă – și din rîndul tinerilor care au optat pentru specialitatea *Biblioteconomie*.

(*BiblioPolis*. 2012, vol. 43, nr. 2)

TESTUL DE SINCERITATE AL BIBLIOTECARILOR NOȘTRI

Munca bibliotecarilor, nu mai puțin decît cea a cadrelor didactice sau a lucrătorilor din muzee, este expusă periodic, destul de des, am zice, la tot felul de examene, controale, evaluări. Tocmai de aceea m-a încercat un soi de jenă cînd am decis să propun și eu angajaților BM „B.P. Hasdeu” un test-provocare – să scrie cîte un material ad-hoc, pentru acest număr al revistei *BiblioPolis*, număr consacrat, aproape integral, aniversării a 135-a de la întemeierea instituției noastre. Puteam să lansez inițiativa în cadrul vreunei adunări a colectivului BM, la vreo întrunire a directorilor de filiale, sau, în ultimă instanță, să recurg la ajutorul administrației, solicitînd emiterea vreunei „directive” prin care să se dispună ca fiecare director de filială, plus un angajat-doi, să prezinte, într-un termen anume, la redacție, scriitura preconizată. Cum însă doream să am niște texte cît mai puțin cazone, „oficiale”, „documentare” și cît mai mult personalizate, am preferat să vorbesc cu fiecare bibliotecă în parte, explicînd persoanelor abordate că revista nu dorește să publice, în acest număr ceva mai deosebit, nu dări de seamă, fragmente din rapoartele anuale, nici răspunsuri la o anchetă sociologică, ci doar confesiuni, simple gînduri aniversare, dar expuse într-un registru larg, de la sobru la sentimental. Că ar fi minunat ca în aceste scrieri cu subiectul *Biblioteca Municipală în viața mea* accentul să fie pus pe trăirea individuală, pe spovedania sinceră, care ar scoate în evidență atașamentul pentru locul de muncă și recunoștința pentru alegerea acestuia, fără a exclude însă și eventuale probleme, frămîntări, necazuri, chit că acestea din urmă nu cadrează întru totul cu tonalitatea festivă, aniversară. Nu le-am spus denumirea exactă a speciei publicistice sau literare în care să-și expună gîndurile, din simplul motiv că nici nu aș putea-o defini pe cea mai indicată în asemenea situație. Nici acum, cînd stau cu „recolta” în față: peste 20 de lucrări ale bibliotecarilor noștri – nu aș putea spune cu precizie

cărei specii i s-a dat preferință: eseului? tabletei? schiței? povestirii? jurnalului intim ori poate chiar amintirilor de sorginte crengiano-eliadescă? Unde mai pui că printre aceste scrieri și-au găsit locul și niște poezii!

Prima lucrare primită a fost de la Filiala „Alba Iulia”, autoarea ei fiind Elena Căldare (Roșca), o bibliotecară ce prezintă, de altfel, mereu la redacția *BiblioPolis*-ului (probabil, și la alte redacții) materiale scrise îngrijit și cu suflet. Nici de data aceasta „Ileana de la Alba Iulia”, cum îi spunem cu o subliniată doză de familiaritate, dar și de neascunsă simpatie, nu și-a dezmințit capacitățile jurnalistice. Însă nota sentimentală, unda de sinceritate din acest material-confesiune mi s-au părut deosebit de copleșitoare. Cel mai important e că „Alba Iulia”, într-un fel, a dat startul cel norocos, a fost de bun augur, căci după această „primă rîndunică”, pe adresa electronică a redacției au început a veni scrieri una mai frumoasă decît alta, de la biblioteci din diferite colțuri ale orașului. Majoritatea absolută a autorilor a depășit admirabil maniera cancelărească de a scrie, a putut renunța la limbajul de lemn, punîndu-ne la dispoziție lucrări cu adevărat valoroase ca mesaj, cu deosebire prin sinceritatea expunerii. Mai curînd fără a-și propune acest scop, cei mai mulți dintre autorii lucrărilor inserate în prezentul număr, la rubrica *Biblioteca Municipală în viața mea*, au trecut cu brio un test al sincerității profesionale, un examen pe care un specialist, un om care ține la meseria aleasă, trebuie să-l susțină măcar o dată în viață.

Vom menționa că niciunul dintre autorii noștri nu s-a plîns de precaritatea anumitor aspecte ale activității în bibliotecă, dar nimeni nici nu a adoptat un stil triumfalist, excesiv-elogios referitor la munca prestată, la adresa colectivului din care fac parte sau a conducerii BM „B.P. Hasdeu”. Unele gînduri expuse s-ar putea să le fi încredințat pentru prima oară cuiva, în cazul dat – hîrtiei, calculatorului – apoi și redacției *BiblioPolis*. Ținînd cont de fascinația aproape că generală pentru speciile literar-publicistice sincere, personalizate (jurnalele, memoriile, reflecțiile, spovedaniile...), ne exprimăm speranța, ba chiar certitudinea că aceste excelente confesiuni vor fi savurate cu interes de un număr sporit de cititori, care vor putea desprinde mai multe fațete sau detalii ale gîndurilor, decît am putut face-o noi, la o lecturare mai curînd „de serviciu”. Oricum, în continuare, am dori să punctăm unele aspecte care ne-au impresionat deosebit, să scoatem în evidență niște reflecții și / sau concluzii din care se vede mai clar cum și ce respiră lucrătorii Bibliotecii Municipale la locul de muncă, în colectiv, alături de colegii de breaslă, în preajma șefilor

și, desigur, atunci când se află – în cea mai mare parte, credem, din orele de lucru – printre cititori, la dispoziția acestora.

Majoritatea absolută a bibliotecarilor, care ne-au scris, **se simte bine, comod, „natural” la locul de muncă**, percepînd exercitarea profesiei alese nu ca pe o povară, ci ca pe o **necesitate vitală**, iar unii – chiar ca pe o **plăcere**, o îndeletnicire ce le produce adevărate satisfacții sufletești. Nimeni nu regretă că a optat în tinerețe – cu cinci, zece, 15, 20 sau 30 de ani în urmă – pentru profesia de bibliotecar. Gradul de satisfacție de la munca în bibliotecă este ilustrat de unele autoare prin calitative sublimatoare referitor la bibliotecă: „*a doua mea casă*”, „*destinul meu*” și chiar „*tot ce am mai bun în viață*”.

Alături de **plăcerea de a munci cu cărțile**, cu cititorii, dar și cu autorii unor volume, se situează **bucuria de a fi util societății** în opera de informare și culturalizare a oamenilor, sentiment adeseori secundat de **mîndria de a profesa biblioteconomia**. Nu în puține cazuri autoarele noastre subliniază că se mîndresc pentru faptul de a munci la Biblioteca Municipală, pe care o consideră o instituție de real prestigiu, fără a neglija importanța altor instituții similare de la Chișinău sau din alte părți. Tocmai aici, cei mai mulți dintre bibliotecari-autori ai rubricii analizate, și-au găsit locul și timpul cele mai potrivite pentru a-și manifesta cunoștințele, capacitățile, stările de spirit, de a deveni utili comunității, de a fi solicitați de oameni. Alții au găsit în incinta bibliotecii **calm, echilibru sufletesc** – de cele mai multe ori datorită ambianței, atitudinii colegilor de serviciu, atmosferei din colectivul în care s-au integrat. Astfel încît, ne putem convinge că sintagma *Echipa „Hasdeu”* nu este o frază de serviciu, ci o realitate convenabilă dacă nu tuturor, apoi cu certitudine majorității membrilor colectivului BM.

Obiectul mîndriei de a profesa munca de bibliotecar diferă de la un caz la altul: cine se bucură de o surprinzătoare evoluție intelectuală, de-a lungul anilor de serviciu la BM; cine – că a făcut masteratul la Universitate sau a obținut o categorie superioară; alții își amintesc cu emoție că pentru munca depusă la „Hasdeu” li s-au acordat diverse mențiuni, diplome, premii.

Am remarcat cu satisfacție și mîndria unor bibliotecari de a-și fi **înmulțit și desăvîrșit abilitățile de a scrie pentru ziare și reviste**; de a se fi **implicat în elaborarea de biobibliografii sau alte lucrări de specialitate**. Deși mai discret, totuși destul de apăsător transpare în aceste lucrări **sentimentul satisfacției și mîndriei de a fi slujitori ai culturii naționale – românești**, în cele mai dese cazuri, sau ai culturilor ce definesc minoritățile etnice conlocuitoare.

Este adeseori menționată și pe drept apreciată **șansa de a contacta „pe viu” cu personalități marcante** ale vieții literare, artistice, culturale, științifice și social-politice, șansă pe care biblioteca noastră o oferă angajaților săi se vede că mai generos decât alte instituții din aceeași sferă. La capitolul contacte sînt amintite și **vizitele de documentare, pentru schimb de experiență** sau de altă natură pe care nu puține bibliotecare au avut posibilitatea de a le face în diferite orașe din România, precum și în Bulgaria, Ucraina, Israel, Rusia etc. Nu numai lucrătoarele tinere, ci și unele mai în vîrstă, amintesc de avantajul oferit de BM de a se familiariza cu noile tehnologii informaționale, de a beneficia de performanțele TI atît la serviciu, cît și în viața cotidiană, de exemplu, în menținerea unor relații mai strînse cu cei apropiați, plecați la munci sau la studii peste hotare. **Familiarizarea cu noile tehnologii informaționale** este poate cea mai spectaculoasă latură a politicii promovate de BM de **instruire continuă, de-a lungul vieții**, a lucrătorilor ei.

Se subliniază în lucrările de referință și eficiența indubitabilă a seminarelor, colocviilor, master-class-elor, a altor manifestări cu caracter instructiv și cognitiv, chiar dacă unor li se par cam dese. În genere, acest sistem, de instruire non-stop, de acumulare continuă a unor cunoștințe, experiențe și practici noi, generează, desigur, și anumite dificultăți, și totuși el este apreciat pozitiv de toți cei care ne-au scris.

Cam în fiecare a doua lucrare este menționat **rolul conducerii BM** în crearea și menținerea unei atmosfere de lucru favorabile angajaților ei. Nimeni nu așteaptă ca liderul Bibliotecii Municipale și / sau adjunctii doamnei director general să le rezolve problemele, dar este mult prețuit faptul că **la direcția BM găsesc înțelegere și sprijin** pentru soluționarea greutăților sau limpezirea unor neclarități în activitatea cotidiană. **Inițiativele novatoare ale dnei dr. Lidia Kulikovski**, aspirația și ambiția dumneaei de a menține BM pe o primă linie de plutire în domeniul bibliotecar, eforturile de a crea în filialele BM condiții propice pentru realizarea unei biblioteci performante sînt apreciate la justa lor valoare de către membrii Echipei „Hasdeu” și sprijinite prin contribuții personale.

Dacă e să facem un rezumat, să tragem o concluzie despre starea de spirit a bibliotecarilor noștri – exprimată și în testul de sinceritate la care i-am provocat – aceasta ar suna astfel: fiecare angajat vrea să fie mai bun (sau nu mai rău) decât colegul de alături; fiecare dorește să contribuie maximum la buna

desfășurare a lucrurilor în BM; la fel, își vede rostul aflării în Echipa „Hasdeu” prin a fi util(-ă) cititorilor, chișinăuienilor, comunității.

Cum bibliotecarii noștri au trecut bine și foarte bine concursul neafișat de confesiuni aniversare privind munca prestată la BM – **un adevărat examen al sincerității profesionale și pur omenești** – aș îndrăzni să propun **inserarea acestor lucrări într-o cărțulie aparte**, ca un omagiu trudei și crezului celor care au optat pentru serviciul în bibliotecă și nu abandonează această opțiune. Am certitudinea că eventuala carte de spovedanii (sau de reflecții pe temă liberă) ale angajaților Bibliotecii Municipale ar fi un excelent material paradidactic pentru colegii mai tineri, iar concomitent – și un valoros document ilustrativ la o posibilă istorie nu numai a BM „B.P. Hasdeu”, dar și a vieții culturale a Chișinăului la început de secol XXI. Căci, am convingerea: greșesc amarnic cei care consideră că istoria adevărată, cea credibilă, se scrie exclusiv în baza unor rapoarte, dări de seamă, comunicări, acte juridice, documente financiare etc., făcându-se abstracție de înscrisuri mai puțin exacte și ferite de rigiditate, ieșite mai mult din sufletul decât din mintea omului.

Sincere felicitări și mulțumiri la fel de mari și sincere tuturor celor care au dat curs sugestiei de a scrie sub genericul *Biblioteca Municipală în viața mea*, punându-ne la dispoziție lucrări ce conferă acestui număr de *BiblioPolis* un farmec aparte, un spor vădit de omenie și frumusețe.

(*BiblioPolis*. 2012, vol. 44, nr. 3)

CĂRȚILE ȘI AUTORITĂȚILE

Cîteva împrejurări, una mai diferită decât alta, m-au determinat să scriu acest editorial, poate cel mai scurt, dar și cel mai trist din cîte am redactat pînă în prezent, de aproape zece ani. De ce ar fi trist un editorial? Deoarece scriu cu bucurie despre cultura de la noi, oricît de dramatică, tragică, agonică chiar ar fi situația în care se află cultura, și mă indispun cînd trebuie să mă refer și la politică. Dar de ce să fie și succint? Pentru că scriu cu plăcere și, cît mai mult posibil, despre cultură, dar cu totul anevoie mă apuc să abordez teme politice.

Să luăm însă pe rînd, împrejurările ce m-au făcut să ticluiesc, așa și nu altfel, articolul de fond din acest număr de *BiblioPolis*. Am citit, cu cîteva săptămîni în urmă, o tabletă a unui scriitor japonez – un nume necunoscut mie,

dar se vede că are în țara sa un bun nume, de vreme ce se adresează întregii comunități japoneze, în paginile *Toyo Keizai*, un ziar cu difuzare națională. *Sînt oare politica și cultura lucruri diferite?* – așa se intitulează respectivul articol, care nu e decît un pretext pentru ca autorul să le reproșeze colegilor de breaslă, adică oamenilor de cultură și de știință, că nu se implică suficient de energic în politică, de exemplu, lăsînd exclusiv pe seama politicianilor unele probleme de importanță majoră pentru popor și țară, cum ar fi „teritoriile litigioase”, „pierdute provizoriu, dar întru totul recuperabile”. (Noi știm despre niște pămînturi, mai ales insule, din Extremul Orient, disputate de Japonia și de Rusia, dar probleme similare japonezii au și cu chinezii, cu sud-coreenii și chiar cu americanii.) Pentru a demonstra importanța și necesitatea implicării scriitorilor, artiștilor, învățaților în politică, autorul citat face trimitere la somități ale trecutului cultural european ca Beethoven (care a compus *Simfonia eroică* în semn de admirație față de Napoleon), Goethe (a slujit cu multă credință la curtea ducelui de la Weimar), Chopin (a scris un *Studiu revoluționar* pentru a încuraja starea de spirit a conaționaliilor ce fuseseră învinși într-o luptă inegală cu armata Rusiei țariste), Maurice Ravel (ii desconsidera pe artiștii care cred că a crea înseamnă a te detașa de frămîntările poporului) etc. (pentru amănunte, a se vedea traducerea în rusă a articolului cu pricina: <http://www.inosmi.ru/world/20121212/203227823>).

Oricine ar citi asemenea materiale se va gîndi, vrînd-nevrînd, și la relația dintre politică și cultură de la noi. Atîta doar că în R. Moldova nu știu cît de justificat ar fi un reproș la adresa oamenilor de cultură că nu s-ar „băga” în politică. Poate nu ca Goethe sau Chopin, și nici cum ar dori scriitorul japonez de la care am pornit, însă nu puțini scriitori, artiști, cercetători basarabeni din ultimele două decenii s-au aflat mereu pe baricadele politicii. Unii, au fost chiar în față, alții s-au postat cît mai aproape de liderii unor partide influente și chiar pe lîngă conducătorii de stat. Unii au păstrat o linie de „conlucrare” mai tumultuoasă istorie a statului independent R. Moldova. Însă, după cum ați priceput și Dvs., pentru alt fel de conlucrare a intelectualilor cu autoritățile optează scriitorul japonez. În plus, situația existentă la noi trebuie privită din alt unghi de vedere decît o face japonezul, de unde reiese că tocmai invers ar trebui pusă problema cu referire la R. Moldova: în ce măsură și cît de eficient se implică în cultură politicianii noștri – miniștrii, deputații, primarii etc.; cît de bine înțeleg aceștia că nu numai oamenii, nu numai businessul, ci și o sală cu tablouri, un fond de carte, ba și niște instrumente muzicale au nevoie de atenția autorităților.

Or, se creează impresia că unii politicieni de la noi au teamă de cultură, de oamenii din această sferă de activitate. Sau, dacă nu au teamă, atunci îi apucă un fel de alergie și, la sigur, mulți dintre ei manifestă o indiferență soră cu aroganța, amintindu-și de bieții „ostași ai frontului cultural” doar în ajunul campaniilor electorale. Fără a se gândi măcar că succesul unei campanii electorale poate fi asigurat numai printr-o colaborare strânsă și permanentă cu oameni de cultură, cu toți cei care activează în acest domeniu și cu numeroșii prieteni ai acestora. Bunăoară, un politician care frecventează o bibliotecă, implicându-se, din când în când, în programele ei, devine prieten nu numai al echipei de bibliotecari, dar și al numeroșilor cititori sau utilizatori-vizitatori ai respectivei instituții de cultură. Cel mai curios e că dovezi ale acestei afirmații-axiome nu trebuie căutate tocmai în Japonia, ci infinit mai aproape de noi.

La începutul toamnei din anul ce tocmai trece, am asistat la o întrunire a bibliotecarilor din municipiu. Pe ordinea de zi a întrunirii figura și împărtășirea unor impresii și experiențe din munca bibliotecarilor, adunate în timpul unei recente vizite în Letonia. Mariana Harjevschi, directoarea Bibliotecii Publice de Drept, povestea cu elan și (se prea poate) cu o undă de invidie, despre admirabila stare în care se află bibliotecile dintr-un „orașel din Letonia”, cum zice dînsa, avînd în vedere orașul-port Ventspils, situat la vest de Riga. Celor veniți la întrunirea în cauză li s-a prezentat și un scurt film, din care se vedea limpede cît de bine o duc cele patru sau chiar cinci biblioteci din acest tîrg leton (totuși, nu chiar mic, avînd o populație de 45 mii de locuitori, din totalul de 2,1 de milioane, cît are Letonia). Auditoriul asculta cam nedumerit această frumoasă poveste: știm că în Uniunea Europeană, după Grecia sau poate chiar înaintea acesteia, cu cele mai multe dificultăți se confruntă Letonia, ca și celelalte două țări baltice, ca și alte cîteva state ex-socialiste (inclusiv România și Bulgaria). Cu toate astea însă, un oraș leton, nici prea mare, nici prea mic, oferă un exemplu de prosperitate – în domeniul culturii cel puțin, cu certitudine în sfera bibliotecară.

M-am văzut nevoit să fac o remarcă, după ce am întreat-o pe vorbitoare: „Dar v-au spus acolo, în Letonia, că acest oraș, Ventspils, are un primar cum foarte puține orașe sau municipii din lume speră să aibă?” M-am implicat în discuție numai și numai pentru a nuanța și a clarifica lucrurile: cheia succeselor din tîrgul leton se află în personalitatea neordinară a dlui primar, Aivars Lembergs, un politician și manager care, mulți ani la rînd deja, în to-

purile gen „Cei mai influenți letoni” face o serioasă concurență președintelui și prim-ministrului Letoniei, unor lideri de partide, unor miniștri, tuturor primarilor... ba chiar și unor artiști deosebit de iubiți de întregul popor.

Ca un vechi și constant admirator al popoarelor baltice, al Letoniei inclusiv, am citit numeroase materiale despre Ventspils și gospodarul său. Avînd o pondere economică solidă, determinată de portul ce asigură tranzitarea unui volum uriaș de mărfuri din Rusia spre Occident și invers, Ventspilsul este, în ultimul timp, totuși mai puțin cunoscut grație performanțelor de ordin economic. Nu că acestea ar lipsi. Nu; pur și simplu, primarul Aivars Lembergs este omul care înțelege că viața nu se limitează la bunurile materiale. Este adevărat că la Ventspils locuitorii au venituri comparabile cu cele de la Riga (nici un alt oraș din Letonia nu intră în vreo concurență cu capitala țării lor). Dar, iarăși, nu remunerarea a adus celebritate acestui oraș. La Ventspils funcționează un post local de radio și altul TV, care au ascultători, respectiv, spectatori și în multe alte județe ale Letoniei. Primăria (cu un consiliu din 13 deputați, repet, la cam 50 de mii de locuitori) editează două ziare, fiecare avînd versiune în letonă și în rusă, inclusiv unul cu difuzare gratuită; ambele apar bisăptămînal (așadar, ca și ziarul *Capitala* de la Chișinău, numai că acolo fiecăre număr are 16-24 de pagini). Cu adevărat frumoase în toată Letonia sînt echipele de fotbal, de baschet și de orientare sportivă – fiecare din aceste echipe plasîndu-se ani la rîndul în fruntea campionatelor naționale, precum și la campionate ale Europei. Despre bibliotecile de la Ventspils, bibliotecarii noștri au aflat în cadrul întrunirii la care m-am referit deja; voi preciza doar că dotarea lor, echipamentele adică, se apropie de standardele occidentale, iar achiziția de carte, datorită frumoasei ambiții a primarului, a fost echivalată cu cea a Bibliotecilor Naționale din Riga, mai simplu spus, fondurile se îmbogățesc conform *Legii Depozitului Legal*.

Da, se mai spune că primarul de Ventspils e un excentric. Posibil, căci la începutul recesiunii de acum cinci-șase ani, cînd valuta națională a Letoniei, lats-ul, dădea semne că se clatină, Aivars Lembergs a atenționat conducerea Băncii Naționale de la Riga și conducerea de stat că, dacă nu se vor lua măsuri urgente, el se va vedea nevoit să ia măsuri private, „separatiste”, de protejare a locuitorilor din orașul și județul Ventspils, introducînd o valută locală, venta, „legată” direct de euro... Deși are zilnic ore de audiență la Primărie, pentru cetățeni, A. Lembergs comunică cu ei și prin Facebook și Twitter... Nu mai spun că nu există eveniment mai răsărit la Ventspils – meci de fotbal,

expoziție de artă, conferință a cadrelor didactice, lansare de carte, premieră teatrală, aniversare istorico-culturală de rang local etc. – la care să nu fie prezent dl primar. De regulă, merge prin orașul natal „pe jos, ca apostolii”, adeseori rugînd trecătorii să înceteze a-l elogia și a-i mulțumi pentru felul cum lucrează, deoarece – zice primarul de Ventspils – „nu fac decît să-mi onorez obligațiile asumate la alegeri”. Iar ales a fost Aivars Lembergs de foarte multe ori, din 1991. Nu e o exagerare în fraza „de foarte multe ori”, deoarece, în afara alegerilor la termen – acestea ar avut loc din 1990 pînă în 2012 de vreo cinci-șase ori – locuitorii Ventspilsului au fost nevoiți să facă și alegeri repetate, și suplimentare... – atunci cînd adversarii politici ai lui A. Lembergs au încercat să zădărnicească votul unanim al orășenilor. Ei efectiv au luptat pentru a-și alege și a-și realege conducătorul în care au maximă încredere, îl respectă, ba chiar îl și iubesc, cum au declarat, mai anul trecut, la un miting de protest față de urzile neprietenilor primarului: „Să ne propuneți voi pe altcineva și cu stea (roșie cu cinci colțuri? a lui David? – nu era clar) în frunte, că noi tot pe Aivars îl vrem primar!”

Nu încapе vreo îndoială că succesul primarului din orașul leton Ventspils are la bază o solidă implicare în viața cotidiană a concitadinilor săi, adică are în vedere, în primul rînd, aspectul material, economic. Totodată însă, faptul că acest lider abordează fără discriminare evenimentele majore din urbe, e o dovadă a unei înțelegeri adînci a psihologiei oamenilor, a vieții, a stării reale de lucruri. Primarul face benzinării, deschide pizzerii, fondează asociații etc., dar reușește să ajungă și la lansări de carte, la spectacole, la inaugurarea unor expoziții sau festivaluri.

Iată că v-am și prezentat, fără să vreau, un lider din provincia letonă, care oferă un exemplu de implicare eficientă a politicii în cultură. Tocmai de aceea, în zilele cînd Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a sărbătorit 135 de ani de la fondare, am fost tentat, pentru o clipă, să-l invit la cele mai frumoase festivități ale noastre pe dl Aivars Lembergs, faimosul primar de Ventspils, Letonia. Cu certitudine, ar fi găsit timp pentru a ne onora cu o vizită (fie ea și „fulger”), sută la sută că ar fi dat o notă bună eforturilor continui depuse de harnicele, neobositele noastre bibliotecare, angajate în cele 30 de filiale ale principalei biblioteci a municipiului nostru drag Chișinău.

DIMENSIUNEA CULTURALĂ A REVISTEI *BIBLIOPOLIS*

Există, printre jurnaliști, o mai veche prejudecată potrivit căreia cel mai greu **E**e să scrii despre oameni dragi, apropiați, respectiv, să abordezi teme familiare, cunoscute, aparent ușor de a fi tratate. De-a lungul anilor de experiență gazetărească arareori dădeam de grăuntele rațional pe care-l conține această convingere a unor colegi de breaslă, pe care nu o consider și un truism. Totuși, acel grăunte de adevăr există, fapt de care m-am convins și acum. S-ar părea că ce poate fi mai simplu decât să scriu despre cultură, doar am mai făcut-o de atâtea ori? Ceva însă mă oprea „să pun în mișcare pixul”, din care cauză am tot amînat scrierea acestui articol, pînă nu au intervenit următoarele împrejurări: imperativul de a prezenta scriitura și, mai ales, înțelegerea necesității de a face anumite deslușiri de ordin terminologic.

Despre cultură vorbim adeseori, poate chiar zilnic, dar cît de des ne întrebăm, imaginîndu-ne pe o clipă că rețrăim un examen de filozofie sau de estetică: *Ce este, în ultimă instanță, cultura?* Am deschis primul dicționar enciclopedic pe care-l aveam la îndemînă, ca să descopăr, surprins, la cuvîntul *cultură*, o mulțime de explicații, vizînd arheologia, agronomia, biologia, sportul și chiar fizica, mai simplu spus – domenii ce nu au vreo conexiune cu acea cultură cunoscută în accepția generală. Am cules pentru propria documentare doar definițiile ce mă interesau – în linii mari, lucruri de care știu cei mai mulți oameni cît de cît instruiți. Totuși, am decis să le reproduc și aici, la începutul articolului despre o fațetă a culturii – încă nu se știe, aceste lămuriri s-ar putea să prindă bine și altora însă, esențial, ele ne vor ajuta să „navigăm” mai ușor spre dezvoltarea subiectului. Așadar, prin cultură se are în vedere: **a) totalitatea** valorilor materiale și spirituale create de omenire, precum și a instituțiilor necesare pentru comunicarea, promovarea acestora; **b) ansamblul** acțiunilor, activităților, manifestărilor etc. determinate de normele sociale și istorice, precum și al modelelor de comportament care se transmit prin educație, proprii unui anumit grup social (și / sau unui popor, unei națiuni); **c) faptul** de a poseda cunoștințe variate în diverse domenii; totalitatea cunoștințelor utile ale unui individ (după *Dicționar enciclopedic ilustrat – DEI*, Editura „Cartier”, 1999, volum redactat și prefațat de neuitata lingvistă Mioara Avram).

Făcînd deslușirile de rigoare privind noțiunea *cultură*, se părea că nu îmi rămîne decît să dau frîu liber unei avalanșe de cuvinte, să le potrivesc în fraze,

în gânduri și... gata-i articolul! Simțeam însă că îmi mai lipsește ceva... niște explicații „libere” ale fenomenului *cultură*, niște definiții neîncătușate de rigurile unui dicționar academic. Le-am găsit, fără mari dificultăți, în cele vreo zece volume cu maxime și cugetări, câte am numai în română, în biblioteca personală. Mi-am zis că nu ar fi rău să aduc la cunoștința eventualilor cititori și câteva definiții din această categorie: fiecare își va alege măcar una, cea mai apropiată propriului gust și percepției personale. Firește, nici pe subsemnatul nu toate l-au impresionat în egală măsură. Bunăoară, o spusă a lui Friedrich Nietzsche mi s-a părut frumoasă, dar cam lipsită de seriozitatea ce o reclamă subiectul. Judecați și dumneavoastră: „*Cultura este numai o coajă subțire de măr în jurul haosului încins.*” Deși nu mai puțin frumoasă decât cea a filozofului și scriitorului german, o cugetare a lui Octavian Paler am găsit-o excesiv de metaforică pentru această epocă a unor realități mult prea dure: „*În fond, cultura este sau ar trebui să fie o anumită formă de a iubi lumea și de a spera.*” Mi-a lăsat impresia de exagerată și prea generală și maxima unui scriitor britanic, Matthew Arnold (1822-1888): „*Cultura este cunoașterea perfecțiunii*”... Curios, dar acest gând insolit al poetului elegiac englez este nuanțat, într-un fel, de Mircea Eliade: „*Cultura, aflându-se la intersecția atîtor planuri de existență, este condiția maximă pe care o poate dobîndi omul în Univers.*” M-a impresionat o cugetare pe tema examinată extrasă din creația „*marelui singuratic*”, care ne-a lăsat memorabilele romane *Moromeții*, *Intrusul*, *Viața ca o pradă*, *Delirul*, *Cel mai iubit dintre pămînteni* (mai și traducînd romane ca *Demonii* de Dostoievski sau *Străinul* de Camus), adică de la Marin Preda citire: „*Cultura e o formă de viață, prin care o colectivitate umană își exprimă forța creatoare.*” Am citit aceste cuvinte și gândul m-a dus, imediat, la admirabila putere creatoare și la rezistența prin cultură a românilor, dar tot atunci, păstrînd proporțiile, desigur, am raportat ideea și la microcolectivitatea umană numită Echipa Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”... Și cum această echipă tradițional este alcătuită preponderent din doamne și domnișoare, nu am rezistat ispitei de a cita un aforism repetat adeseori cîndva și dat cu desăvîrșire uitării, în ultimele două decenii, deși conține o doză mare de indiscutabil adevăr: „*Nivelul de cultură se determină prin atitudinea față de femeie.*” Da, așa grăit-a cîndva „scriitorul proletar” rus Maksim Gorki... Îmi închei acest periplu aforistic cu o cugetare a lui Constantin Noica (1909-1987), ce m-a emoționat atît prin veridicitatea ei, cît și prin caracterul ei neperimat, altfel zis, prin incredibila ei actualitate, căci marele înțelept de la Păltiniș nu avea de unde ști ce șefi de stat se vor afla în 2013 la București și la Chișinău:

„Singura ispravă a unui stat care nu mai interesează nici geografic, nici economic, nici politic, este cultura.” Mă veți crede sau nu, dar nu pot să nu vă mărturisesc: cu mulți ani în urmă, am subliniat, cu o linie groasă, cuvintele din aforismul de mai sus, apoi le-am și copiat, în câteva carnete și agende, de-a lungul anilor. O făceam fără vreun substrat politic, cu atât mai puțin din rațiuni „statale”. Pur și simplu, mă atașasem de acest gând al lui C. Noica (l-am citat și într-un articol din ziarul *Mesagerul*, prin 1998), pentru că trăiesc de mai de mult cu iluzia că a mă apropia de cultură, a mi-o însuși, a o promova și printre alții, constituie cu certitudine unica „ispravă” (= activitate, preocupare, îndeletnicire, artă, muncă...) de care părinții și bunul Dumnezeu m-au făcut capabil...

Ca om al scrisului, am încercat mereu să demonstrez că pot face față acestui imperativ lăuntric, cu rezonanțe în afară, însă. Inclusiv la revista *BiblioPolis* care, lucru știut, din capul locului a fost concepută ca o publicație de specialitate, însă cu dublă specializare: biblioteconomie (plus științele comunicării) și cultură. Nu au existat în întreaga perioadă de apariție a revistei BM niciun fel de disensiuni în privința prevalării sau „subminării” unei din aceste două specializări, profiluri de bază ale *BiblioPolis*-ului, chiar dacă, în linii majore, funcționează, între subsemnatul și doamna director (de bibliotecă și de revistă) o firească partajare a priorităților, o diviziune a subiectelor. Și nici nu se poate altfel. Ca specialist dăruit și impregnat totalmente în domeniu, Lidia Kulikovski cunoaște prea bine nu numai statutul de instituție de cultură al bibliotecii, nu numai importanța promovării informației și culturii ca certitudine pentru păstrarea și creșterea prestigiului BM. Doamna directoare se află mereu în vârtoarea vieții culturale a Chișinăului, în iureșul evenimentelor literar-artistice, al competițiilor cu conținut estetic, din capitala basarabeană și nu numai. În multe articole și studii, inclusiv în unele aparent de strictă specialitate (bibliologică), dînsa face ample referiri la trecutul și prezentul nostru cultural, ca și la evoluțiile din sfera culturii în lumea largă. La rîndu-mi, subsemnatul, inițial mai timid și mai anevoios, pînă la urmă, am prins a scrie tot mai des și mai „apăsat” despre aspecte vizînd direct domeniul bibliologic, ca să ajung, în cele de urmă, a mă învrednici să public (cu concursul Bibliotecii Municipale, evident) mai întîi trei din șapte compartimente ale cărții *Și totuși, limba română* (în anul 2008), apoi și un volum aparte (*Arta de a pasiona cititorii*, 2012) cu scrieri ce pot fi calificate de specialitate.

Nu poate fi vorba de adversități sau de rivalități, nici măcar de concurență, mai curînd e la mijloc o competiție colegială, sănătoasă și eficientă, credem,

între „adeptii” unei sau altei specializări, ai unui sau altui profil tematic, de conținut. Coexistența bibliologiei și a culturii în aceeași revistă poate fi asemuită cu o *circulație cu dublu sens*, dar dacă cineva ține morțiș la termenul *circulație cu sens unic*, îl admitem și pe acesta, cu precizarea că imaginara șosea are benzi largi, bine asfaltate și perfect marcate, încît nimeni dintre cei care circulă pe aici nu simte vreun deranj, cu atît mai puțin să întîmpine vreo îngrădire, limitare, stingherire. Într-un anumit context, am spus că cele două compartimente tematiche, de bază, ale *BiblioPolis*-ului, sînt aidoma unor vase comunicante: se defec-tează unul, are probleme de funcționare și celălalt. Aș mai compara coexistența culturii versus bibliologie, în revista noastră, cu relația ce există (sau ar trebui să existe) între cartea tradițională și cea în format electronic. Într-o situație ideală, aceste două categorii de carte se completează reciproc, se sprijină mutual. Și doar sînt atît de diferite! Pe cînd știința biblioteconomică (plus cea geamănă, a informării) și cultura, în accepția cea mai largă a acestui ultim termen, au numeroase conexiuni, intersecții, fire și firicele ce le unesc.

Deși noțiunea de *cultură* practic lipsește în denumirile rubricilor (cu excepția genericului *Manifestări culturale*), deși acest cuvînt nu apare obsedant nici în titlurile de articole, nu încape vreo îndoială că tematica culturală este în *BiblioPolis* o prezență constantă, palpabilă și... palpitantă, aș zice. Am în vedere că abordarea subiectelor de cultură este axată pe importanța faptelor de cultură și valoarea personalităților ce o slujesc. De aici deducem că prezența culturii pe paginile revistei noastre este una energică, racordată la imperativele zilei; așadar este vie, merge mereu în pas cu viața... Și culmea – fără a sfida și inevitabilul morții, căci la mai multe rubrici (*Remember, In memoriam, Calendar* etc.) cinstim memoria, elogiem faptele înaintașilor ce au lăsat în istoria, în viața, în cultura, arta și știința noastră urme pe lîngă care ar fi de neiertat să trecem nepăsători. Au fost cazuri cînd numai *BiblioPolis* a omagiat anumite personalități sau numai revista noastră le-a omagiat așa cum ar fi meritat – și nu atît din cauza indiferenței sau a înstrăinării unor colegi de valorile naționale, cît, mai ales, din motivul că nu prea avem aici reviste de cultură, iar apariția puținelor ce se mai mențin este mereu primejduită. Nu am făcut statistici, nici nu credem că este cazul; în linii generale, însă, tematica culturală se află într-o competiție onorabilă cu tematica strict bibliologică, de specialitate, ambele devansînd scrierile cu un conținut strict cognitiv-informativ și pe cele de divertisment, dacă e să delimităm patru compartimente definitorii ale revistei.

Referindu-ne la cultură, neîndoios, gândul ne poartă, în primul rînd, la valorile spirituale naționale, cu care am crescut și cu care, se zice, ne vom prezenta la judecata Domnului. Totodată însă, trebuie să subliniem că, după cum BM nici o dată nu a contrapus valorile naționale celor ale altor popoare – din preajma noastră sau de mai departe, tot așa nici *BiblioPolis*-ul nu a delimitat tematica culturală pe principii etnice, ci numai pe criteriul valoric. Mai mult încă, în condițiile în care nu avem la Chișinău o revistă sau măcar un almanah de literatură universală, am găzduit cu bucurie articole și eseuri despre literaturi și culturi străine, evocări ale unor fenomene și personalități din patrimoniul cultural universal, acest fapt conferind *BiblioPolis*-ului o notă distinctă, dar și un spor de calitate.

Absența sau apariția episodică – în generice, la rubrici, în titluri, a termenului *cultură* –, sînt recompensate, în opinia noastră, de conținutul materialelor publicate, în care sînt prezente, număr de număr, ba și de cîteva ori în fiecare număr, importante atribute ale culturii: *cartea, lectura, biblioteca, bibliofilia, presa periodică, omul curios, omul pasionat de frumos* etc., acestea aflîndu-se la intersecția celor două specializări de bază ale revistei. În diverse specii literare sau gazetărești apar toate formele imateriale ale culturii: *poezie, proză, teatru, cinema, arte plastice, educație, învățămînt* ș.a.m.d. De cele mai multe ori, aceste fațete ale culturii sînt reflectate prin prisma slujitorilor din domeniile respective. Grație abordării subiectelor de cultură în *BiblioPolis*, numeroase personalități marcante ale artei, culturii, științei de la noi au devenit adevărați prieteni și ai revistei, și ai BM „B.P. Hasdeu”. Voi aminti, în context, cîteva confesiuni, adevărate declarații de devotament dacă nu chiar de dragoste pentru revistă și bibliotecă. Ninela Caranfil, Artistă a Poporului, actriță la Teatrul Național „Mihai Eminescu”, dar care e și autoare, și protagonistă a *BiblioPolis*-ului, s-a confesat în cadrul unor manifestări culturale desfășurate la noi, că îi vine greu să decidă de ce este mai mult atașată: de teatru sau de bibliotecă... După o nouă ediție a concursului de caligrafie *Crinii latini*, organizat periodic de BM, pictorul Simion Zamșa, membru al juriului, a declarat că vede în biblioteca noastră elemente și de galerie, și de școală de artă. Un alt prieten fidel al BM și al revistei, poetul și publicistul Ionel Căpiță, scria într-un articol din revista *Natura* că, datorită colaborării cu *BiblioPolis* și relațiilor călduroase cu mai mulți angajați ai Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a înțeles – cam tîrziu, dar mai bine mai tîrziu decît niciodată –, în ce constă adevărata importanță, enorma valoare a muncii bibliotecarului...

Mi s-a întipărit adînc în memorie destăinuirea Ludmillei Bulat, o sensibilă publicistă și prozatoare, cuvinte cu care își începe unul din numeroasele articole publicate în revista noastră. Din păcate, spune dînsa, recenziile la cărți, impresiile de lectură, au constituit întotdeauna o specie „marginală” respinsă de majoritatea absolută a redacțiilor de ziare și reviste existente la noi... Și în prezent, dacă îți înșiri pe hîrtie impresiile, opiniile despre o carte nouă, chiar și la o revistă literară riști ca manuscrisul să se prăfuiască luni, poate chiar ani la rîndul în sertarele redacției. Din fericire, însă, conchide Ludmila Bulat, Biblioteca Municipală editează o revistă în care recenziile la cărți sînt dorite, așteptate, plasate cu tot respectul în primul număr în curs de apariție.

Dacă este adevărat că un anumit grad de cultură – unul mai avansat, desigur – a scos cîndva omenirea din sălbăticie, apoi acum, pe unde se risipesc, se subțiază, ba chiar se și terfelesc, în multe cazuri, valorile culturale; unde se diminuează, se neglijează, se sfidează eforturile slujitorilor culturii, popoarele supuse unor asemenea experimente riscă să cadă din nou într-un fel de barbarie. Gravitatea, tragismul acestui fenomen nefast ar trebui să constituie niște semnale de alarmă, pe potrivă, pentru liderii statelor în care starea culturii este periclitată. Importanța culturii pentru omenire (și pentru omenie!) nu mai poate fi pusă de nimeni la îndoială. Pentru cine are totuși dubii în acest sens, amintim că în istoriile popoarelor pot lipsi pagini despre revoluții glorioase ori descoperiri epocale în domeniile fizicii, matematicii, chimiei etc., dar nu lipsesc capitolele consacrate apariției culturii și evoluției ei, oricît de timidă sau de supusă grelelor încercări ar fi aceste mișcări pe scara spiritualității și civilizației. De fapt, istoria omenirii este în bună parte o istorie a luptei pentru cultură. Nimic de mirare că această bătălie – pentru cultură – are un început, însă continuarea ei trece prin etape extrem de dificile, așa cum este în prezent și la noi. Dar cît timp mai avem oameni dornici de a milita pentru cultură, încă nu este cazul să disperăm. Revista *BiblioPolis*, despre care și personalități marcante ale neamului afirmă că și-a găsit un loc distinct în presa culturală românească de la Chișinău, dorește să-și continue constant abonamentul pentru o apariție în aceleași condiții, poate doar me-reu ameliorate.

O MIE DE CĂRȚI NECITITE...

O rice călătorie, chiar și una în interes de serviciu, urmărește și neanunțatul scop al delectării, desfătării, relaxării... Puteți pune la îndoială veridicitatea enunțului, dar vă rog să aveți în vedere că vă spune / vă scrie aceasta un ins care a călătorit foarte mult – în raport cu alți colegi de generație, într-o epocă de greutăți și interdicții de deplasare, și relativ mult, în comparație cu reprezentanții actualei generații, „la ale căror picioare stă lumea întregă”!

Cu atât mai bizară va părea precizarea că în călătoriile mele relaxarea sau desfătarea au avut mereu un loc secund, dacă nu terț, chiar; în prim-plan situându-se cunoașterea și... cartea. Cu adevărat, cam toate drumețiile de care am avut parte, în trecut și cu deosebire în ultimul timp, au fost, în fond, niște deplasări de diferite Drumuri ale Cărții: peste tot pe unde am ajuns, am căutat și Cartea sau poate Cartea m-a găsit și, de regulă, m-a și însoțit, aidoma unui excelent ghid, și m-a consolat ca o gazdă deosebit de primitoare. Posibil și de aceea că am preferat să vizitez țări, popoare, spații culturale ale căror limbi le cunosc, într-o măsură sau alta. Ce să mai vorbim de „escapadele” făcute în dreapta Prutului, când pentru un intelectual basarabean, pentru un pasionat de literatură, România s-a identificat, obligatoriu, și cu cartea în limba care un timp, la noi, era „arestată”, și totuși, mereu căutată, jinduită, dorită...

Un adevărat Drum al cărții am parcurs și la începutul lunii iunie curent, beneficiind, ca și în multe alte rînduri, de tovărășia lui Vasile Șoimaru, situată mereu între bunăvoință și strictețe, căci omul organizat, dacă se lasă dus numai de ale bunăvoinței valuri, izbuteste să realizeze doar jumătate din câte își propune, iar acest pelerin prin românime nu că ar dori să cuprindă necuprinsul, dar să cuprindă maximum posibil – vrea, își pune în gând și întotdeauna reușește să facă totul ce plănuiește, ba și ceva pe deasupra! De data aceasta ne-am propus un traseu relativ relaxant: vreo 1500 kilometri dus și întors, de la Prut pînă la Olt, însă de-a lungul a 10-12 zile.

...Și la început a fost orașul Roman (județul Neamț), ai cărui locuitori, vreo 70 de mii, se numesc, nu știu de ce, *romașcani*, și printre care se numără muzicienii Sergiu Celibidache sau Mihail Jora, poeta Otilia Cazimir; dintre *romașcanii* mai tineri merită a fi amintiți televedeta Andreea Marin și omul de afaceri Sorin Ovidiu Vântu, proprietarul grupului media *Realitatea-Cațavencu*. Aici și-a găsit tragicul sfârșit redutabilul cronicar și filozof Miron Costin, al cărui bust domină peisajul din centrul Romanului. Tot în inima

orașului, un grup de busturi a zece mari clasici formează o „Rotondă a literaturii române”, situată nu departe de un pom devenit monument istoric: un „Stejar al Unirii”, răsădit în chiar ziua de 24 ianuarie 1859. În această formidabilă ambianță urbană, pe strada Mihai Eminescu, se află și Colegiul Național „Roman-Vodă”, cu o existență de peste 140 de ani, care s-a oferit să găzduiască o prezentare a cărții *Cotului Donului 1942: eroism, jertfă, trădare* (colectiv de autori, autor de proiect, coordonator și imagini – V. Șoimaru; Ch.: Balacron, 2012). Chiar dacă mulți învățăcei se află în vîltoarea emoțiilor generate de examenele de bacalaureat, sala de festivități a Colegiului era arhiplină: elevi, profesori, simpli orașeni – unii cu filiații basarabene. Această impresionantă prezență se datorează și spiritului managerial al dnei directoare Mihaela Tanovici, dar și elanului corpului didactic, din care face parte și dna profesoară Mirela Șoimaru, cea care a lansat inițiativa prezentării și la Roman – a 15-a manifestare de acest gen în dreapta Prutului, de la apariție – a acestui volum despre tragedia de la Cotul Donului, „*carte basarabească de importanță națională, pan-românească*”, după cum s-a exprimat dl prof. univ. dr. Alexandru Amititeloaie, venit din Bacău. V. Șoimaru a mulțumit Colegiului pentru invitație, iar dnei prof. M. Șoimaru – pentru că și-a păstrat numele... Pe marginea cărții și a proiectelor editoriale s-a vorbit la subiect și emoționant, din care motiv în sala cu peste o sută de audienți, preponderent tineri, nici musca nu se auzea! Cînd am amintit mai sus de cei „cu filiații basarabene”, i-am trecut obligatoriu, în această listă, și pe bunii noștri prieteni din comuna Miroslăvești, județul Iași: înv. Gheorghe Pârlea, prof. de geografie Ioan Leleu, primarul Ionuț Gospodaru, ei venind în compania unui erou – și al cărții ce se lansa, și al cruntei bătălii din stepa calmuță – veteranul celui de-al Doilea Război Mondial Ion (Nică) Paiu. Ca și cu alte ocazii, a avut un discurs admirabil „academicianul nostru de la Miroslăvești”, dl Gh. Pârlea, al cărui exemplu de elocință a fost urmat de moș Ion Paiu, de 93 de ani trecuți, dar cu o ținută de invidiat. Discuțiile declanșate în sala de festivități a Colegiului Național din Roman au continuat la terasa unui restaurant, la un prînz oferit de primarul Ionuț Gospodaru de la Miroslăvești.

Onești este orașul a cărui existență se asociază pentru unii cu numele lui Ștefan cel Mare, adică cu satul Borzești din preajmă, unde s-ar fi născut Domnitorul; pentru alții – cu cel al gimnastei Nadia Comăneci. Mai recent, cei ce doresc să călătorească în lung și-n lat prin *România pitorească* (Al. Vlahuță), vin pe aici ca să vadă și frumoasa, irepetabila Vale a Troțușului; de

vreo doi-trei ani, pentru basarabeni, mai ales pentru cei care ascultă postul de Radio „Vocea Basarabiei”, Oneștii se identifică cu orașul de unde s-a lansat inițiativa înălțării, pe un deal de lângă Nisporeni, a Crucii Mântuirii Neamului Românesc, acolo locuind și cei care au adus principalele contribuții întru realizarea acestui proiect insolit – familia Maria și Ghiță Dohotaru

Noi – subsemnatul, dr. Vasile Șoimaru, și istoricul Ion Negrei – am ajuns la Onești ca invitați la o conferință cultural-științifică, consacrată aniversării a 555-a de la prima atestare documentară a localității, eveniment organizat de Asociația *Expresia ideii*, Muzeul Municipal și de filiala locală a Asociației „Pro Basarabia și Bucovina”. Mai simplu spus, eram invitații inimosului basarabean C. Rusanovschi, ai cărui părinți s-au refugiat în dreapta Prutului pe când el avea doar trei ani, acum, la început de iulie omul nostru sărbătorind șapte decenii de vrednică existență pămîntească. Mulți ani înainte, dragă domnule Constantin Rusanovschi! Sînteți printre bunii prieteni ai Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău, printre autorii revistei noastre, și dorim să vă știm cît mai mult în aceste ipostaze, ca și în cea de bază: un om de treabă, un patriot înflăcărat, un liant sigur între sufletele de români de pe malurile Prutului!

Conferința care ne-a motivat aflarea la Onești, dedicată trecutului, dar și prezentului acestei localități, a fost moderată de simpatica doamnă Mariana Bendou, profesoară de română la un prestigios liceu de aici. Este o bună cunosătoare a literaturii române și a istoriei românilor (inclusiv a Basarabiei), dar mai e pasionată de arta și etnografia berberilor – popor băștinaș din nordul Africii, din care se trage și soțul dumneaei. La liceu, dna M. Bendou conduce un cenaclu (numit ceva mai sofisticat: Asociația Clubul *Expresia ideii*), la ale cărui ședințe cultivă tinerilor dragostea pentru istoria națională și pentru cuvîntul scris. În ultimii ani, editează și un almanah numit la fel *Expresia ideii*, în care sînt incluse scrieri literare, dar și pe alte diferite teme, ale liceenilor și ale profesorilor.

Multe comunicări, prezentate atît de adulți, cît și de adolescenți, au putut încînta imaginația noastră, îmbogățindu-ne cunoștințele despre acest oraș cu adevărat frumos care este Oneștiul. A trezit un viu interes comunicarea istoricului nostru Ion Negrei, în care se face o surprinzătoare și totuși realistă legătură între dezvelirea monumentului lui Ștefan cel Mare la Iași, în 1883 (eveniment în care au fost implicați Mihai Eminescu și Ciprian Porumbescu) și inaugurarea, în replică, la Chișinău, a unui bust al poetului rus Al. Pușkin,

apoi și a unui monument al țarului Alexandru II. Viu, sincer s-a dovedit a fi și interesul față de cartea despre bătălia de la Cotul Donului, manifestat nu numai de către dl Vilică Munteanu, directorul Arhivelor Naționale, Filiala Bacău, sau dl Ionuț Chiriac, șeful Direcției juridice a Primăriei municipiului Onești, ci și de unii liceeni care, cel puțin la această manifestare, aveau impresia că au uitat cu totul de filme sau jocuri din internet, de discoteci și de baruri... Părintele protoiereu Constantin Alupii a arătat o atitudine cu adevărat pioasă pentru cartea lansată, evocând și în timpul unei slujbe religioase la biserica de la Borzești faptele de eroism și tragedia grelei înfrîngeri ale celor de o seamă cu străbunicii, bunicii și unii tați de-ai noștri, cu 70 de ani în urmă. Evenimentul a fost diversificat prin organizarea, în cadrul ei, a două expoziții de artă plastică, de autori oneșteni: mozaic și sculptură religioasă (mai ales de forme mici) în viziunea lui Ioan Tripa, un mare pasionat de arta impresioniștilor și a celor de după aceștia; icoane și alte lucrări din paie, măiestrit lucrate de Gheorghe Munteanu, acestea din urmă atrăgând, se pare, în mod special atenția vizitatorilor.

* * *

În după-amiaza zilei de aflare la Onești participanții la conferință urmau să meargă la biserica de la Borzești, invitați într-ocol de părintele Constantin. Noi, basarabeni, am ajuns la presupusul loc de naștere și de botez al slăvitului domnitor cu o anumită întârziere, deoarece mai aveam în program un punct, suplimentar. Era ideea lui V. Șoimaru – de a ne deplasa la vreo 15 kilometri mai spre vest, la **Tîrgu Ocna, oraș cunoscut ca stațiune montană, dar nu mai puțin – și ca loc de aflare a unei temnițe**, numită oficial „sanatoriu-închisoare” (sic!), destinată deținuților grav bolnavi. Aici s-a continuat oribilul „experiment de la Pitești”, în apogeul „reeducării” aflîndu-se cîțiva ani (1949-1952), ca de aici să plece la Domnul și basarabeanul Valeriu Gafencu (24 ianuarie 1921 – 18 februarie 1952), originar din Sîngerei, supranumit – deloc întîmplător, defel metaforic, de către Nicolae Steinhardt – „Sfîntul închisorilor”. Știam că administrația orașului în care s-a prăpădit martirul V. Gafencu l-a consacrat, cu cîțiva ani în urmă, Cetățean de Onoare, însă acum, din noiembrie 2012, un Institut ce se autodefinește „pentru studiul holocaustului”, exercită grele presiuni asupra consilierilor locali, ca să i se retragă mucenicului penitenciarelor kominterniste această simbolică demnitate. Absurditatea și sălbăcia acestei lupte cu martirii a provocat revolta multor intelectuali de seamă din România și din diasporă, însă cei programați să

pîngărească orice umbră de demnitate românească nu se opresc. Viceprimarul de Țirgu Ocna ne-a primit amabil, dar și emoționat, sincer uimit: aștepta din partea unor basarabeni orice, numai nu un mesaj de admirație pentru destoinica rezistență în fața unor forțe diabolice. Peste câteva zile, Ion Negrei avea să trimită la Consiliul orașenesc Țirgu Ocna un memoriu de solidaritate și o notă explicativă pentru agresorii spirituali de la București și de aiurea, document din partea Asociației Istoricilor din R. Moldova, de la baștina martirului schingiuit pînă și în mormînt.

Ne-a arătat frumosul sediu al Primăriei, apoi ne-a condus spre penitenciar, în preajma căruia am putut vedea și mormântul lui Valeriu Gafencu, la al cărui postament ard mereu lumînări și o candelă, și nici florile nu lipsesc niciodată. În clipele de reculegere la acest monument al durerii și demnității românești, ne-am spus cu justificată mîndrie: slavă Domnului, vrășmașii noștri, demonii cu chip de om din jurul nostru, nu au putut „reeduca” chiar pe toți românii, lucrarea lor diabolică de mutilare a sufletelor și conștiințelor nu poate fi dusă la capăt!...

Cu aceste gînduri luminoase ne-am îndreptat spre Borzești, unde am ascultat, ca o completare a înaltei noastre stări de spirit, cuvîntul Domnului, tămăduitor, în rostirea părintelui Constantin, între pereții bisericii în care ar fi primit taina botezului viitorul apărător neînfricat al neamului românesc și al altor seminții creștine. Iar în curtea acestui locaș sfînt am avut bucuria de a vizita un excepțional muzeu: de icoane, cărți bisericești, odoare și veșminte, alte diferite obiecte de cult ortodox. Ghida, foarte competentă, ne-a comunicat cu mîndrie că cea mai veche carte din această colecție e *Cazania* lui Varlaam, cunoscută și cu titlul *Carte românească de învățătură...*, scoasă de sub teascurile tiparniței din Iași la 1643. Următoarea carte, ca vechime, din acest muzeu, este *Biblia de la Blaj*, din 1795, numită și *Biblia lui Micu-Clain* (traducătorul ei) sau *Biblia lui Bob* (amintire a episcopului Ioan Bob, cel ce a sprijinit pe toate căile vrednica lucrare a lui S. Micu). Această carte cu adevărat mare și măreață (circa 1000 de pagini!) a fost retipărită, în 1819, la Petersburg, de către mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni și e de presupus că a avut cea mai largă circulație în Basarabia sub stăpînire rusească (1812-1918); oricum, se întîlnea în bisericile și în mănăstirile din stînga Prutului nu mai rar decît prima traducere completă în română a Sfintei Scripturi – *Biblia de la București*, din 1688.

Vizita la Onești, inclusiv la Borzești și la Țirgu Ocna, ne-a marcat șederea de mai departe în Țară, drumurile ce le-am străbătut deja fără Ion Negrei, pe

care, de altfel, l-am redescoperit ca pe un istoric perfect documentat, dar și ca pe un tovarăș de drum impecabil.

Cu atât mai mare ne-a fost tristețea când, întorși acasă, am aflat din presă că forțele întunericului de la București, dar și de la Apus și de la Răsărit, au frânt totuși admirabila rezistență a consilierilor Primăriei Țirgu Ocna încît, într-o ședință ad-hoc a acesteia, s-a decis să se facă pe placul celor care nu mai au pe agenda de lucru decît să lupte cu morții; cu cei aduși la moarte prin chinuri și umilire de chiar bunicii și părinții acestor politicaștri, excesiv de tineri și neliniștiți, dar și prea de tot bine situați. Astfel, pe 21 iunie a.c., Consiliul orașenesc de la Țirgu Ocna a votat pentru retragerea titlului de Cetățean de Onoare lui Valeriu Gafencu, din cei 17 consilieri locali **unul votînd**, totuși, împotriva. Nu știm cine-i acest Om care s-a ridicat împotriva fărădelegii ce s-a dezlănțuit la Țirgu Ocna, dar cei care au pus la cale nelegiuirea, ar trebui să nu să se grăbească a-și sărbători victoria: cît mai e un Om, demn și curajos, într-o bătălie criminală, lupta pentru dreptatea noastră românească va continua... Spre marea deznădejde a celor care stau în spatele unui degenerat de parlamentar USL (dar promovată de Partidul Conservator), O. Raețchi, deputat Colegiul 4 Diasporă. Se spune că tocmai acest individ a avut un rol decisiv la ruperea rezistenței consilierilor de la Țirgu Ocna, după ce a prezentat un deșănțat „discurs privind solidarizarea cu Institutul Elie Wiesel”, în care, de fapt, se solidarizează cu logica unor opțiuni luate în timpul regimului antonescian. În plus, chiar dacă are două cărți de scrieri „filozofice” (*Eseistică*, 2004; *Din Agora*, 2012), și mai pretinde a avea un indicator măsurat IQ de 149, vorbind, cică, vreo șase limbi străine, original în „discursul” său este doar la un singur compartiment: O. Raețchi se lansează în amenințări fățișe, deschise, tranșante față de bieții consilieri dintr-un orașel cu vreo 12 mii de locuitorii, că nu-i va lăsa în pace pînă nu vor face cheful unor figuri odioase ca Elie Wiesel, în care scop va bate pragurile Knessetului (Parlamentul israelian), Ambasadei Israelului la București etc.

La începutul lui iulie 1940, după invadarea, de către hordurile sovietice, a Basarabiei, Nordului Bucovinei cu Ținutul Herța, bande înarmate de mercenari evrei agresau în cel mai mișelesc și mai barbar mod pe reprezentanții administrației, ai armatei și ai populației civile românești, în timpul apocaliptice retrageri, respectiv, al refugiului nu mai puțin apocaliptic, în dreapta Prutului. *De ce atîta ură?*, se întreba într-un articol atunci, profund îndurerat și revoltat, dar și profetic, Nicolae Iorga. Pe urmele marelui nostru învățat, ne

întrebăm și noi acum, în iulie 2013: *De ce atîta încrîncenare?* – în a șterge din memoria noastră personalități ca Valeriu Gafencu, despre care părintele Gh. Calciu afirma că „nu am nicio îndoială că este sfînt; a trăit cuvîntul Domnului la o înălțime de neînțeles pentru noi”.

Întrebarea nu este defel retorică, așadar, necesită un răspuns. Unul, din mai multe posibile, l-am găsit în volumul *Sfîntul închisorilor: Mărturii despre Valeriu Gafencu, adunate și adnotate de monahul Moise Iorgovan de la Mănăstirea Oașa* (Alba Iulia, Editura „Reîntregirea”, 2007, 336 p.). Iată ce mărturisește monahul M. Iorgovan în această zguduitoare carte: „Oameni prin care Duhul Sfînt lucra cu putere, precum Valeriu Gafencu și alți mărturisitori ai temnițelor, vrednici de toată prețuirea, își așteaptă locul în calendar, fiind cele mai sigure modele pentru noi și în vremurile acestea dominate de confuzii. Viața lor merită a fi cunoscută, nu pentru slava lor pămîntească, ci ca oamenii din zilele noastre înnegurate de atîtea rătăciri, urmări ale îndepărtării de Dumnezeu, să știe că au existat în veacul al XX-lea asemenea aleși care s-au ridicat la puterea de credință și de jertfă a primilor martiri creștini” (sublinierile ne aparțin – *Vl. P.*; citat apud recenzia teologului Stelian Gomboș, senior editor: <http://www.sfintii-inchisorilor.ro/2011/02/14/in-ajunul-praznuirii-noului-mucenic-valeriu-gafencu>).

Asta e. Altădată teroriști ai trupurilor, acum teroriști ai sufletelor noastre, tot felul de simbriași ai *holocash*-ului (termenul aparține savantului american evreu Norman Gary Finkelstein) nu acceptă ca românii să urmeze modele proprii, să-și aibă aleșii proprii; căci acești demoni ai sec. XXI ar vrea numai ei să fie „modele” pentru alții, numai ei să fie „aleșii”.

Nu-mi fac iluzii că aceștia vor ceda prea ușor; că în curînd vor fi puși la punct, într-o bătălie inegală, în care ei se află în continuă ofensivă, iar noi – mitraliați din toate părțile. Nu speriat, ci îngreșat de agresivitatea lor, inclusiv din diferite „discursuri de solidarizare” cu diverse institute oculte, mă consolez la gîndul că România a supraviețuit și va supraviețui datorită unor oameni ca cel care a votat contra dezmațului Oculței, ce a ales ca punct ochit Tîrgu Ocna.

În plus, tocmai în acest timp de mare derută sufletească, în chiar ziua celei mai mari tristeți românești – pe 28 iunie, cînd rușii au reocupat Basarabia – am trăit bucuria de a afla că marele nostru scriitor și disident Paul Goma, născut cu 77 de ani în urmă în s. Mana din județul Orhei, și expulzat în 1977 din România comunizată (de atunci fiind apatrid), a primit pașaportul de

cetățean al R. Moldova, în cadrul unei modeste ceremonii la ambasada basarabeană de la Paris. Documentul i-a fost înmînat de nimeni altul decît dl ambasador Oleg Serebrian, cel care, cu trei ani în urmă, trimesese șoferul ambasadei ca să-l anunțe pe faimosul nostru conațional că realizarea inițiativei de la Chișinău, de a i se acorda pașaport moldovenesc, se amîină... Să se fi temut atunci așa de tare „al nostru tînăr social-liberal” (devenit, ulterior, PDM-st), de la Paris, de cei care nu-i iartă lui Paul Goma nici talentul (de a fi scris vreo 20 de romane traduse, fără aranjamente, în zeci de limbi!), dar nici curajul de a fi scris cărți documentare precum *Patimile după Pitești, Jurnale, Basarabia ori Săptămîna Roșie 28 iunie – 3 iulie (1940) sau Basarabia și Evreii* sau de a ține un blog, supranumit „al demnității românești și umane”?! Dacă e așa, atunci de unde această bruscă schimbare? Nu s-o fi datorînd ea, mutarea, scrierii și editării romanului *Cîntecul mării* – un titlu aproape identic cu al unui film româno-sovietic – carte pentru care O. Serebrian a luat în 2012 un premiu special al Uniunii Scriitorilor de la Chișinău, iar în primăvara anului curent a fost primit în această organizație de creație?

* * *

...În drum spre București, oprim pe la cîteva benzinării, zise și stații PECO: ba pentru a face plinul, ba pentru o lua o cafea. Observăm că aici se vînd nu numai cafele, tartine, plăcinte, covrigi, tot felul de băuturi, dar și ziare, reviste, CD-uri, precum și unele cărți. Fenomenul este și mai prezent spre vestul Europei: în Croația, Slovenia sau Austria ai impresia că unele librării „s-au refugiat” în benzinării, atît de mare și variat este sortimentul de literatură pusă în vînzare în spatele pompelor din care se bagă în mașini combustibil. În schimb acolo, se pare, a scăzut drastic numărul librăriilor din orașele mari, ceea ce nu se poate spune despre București, unde, chiar dacă s-a și redus cifra per total, oricum, în centrul orașului, cel puțin, nu trebuie să cauți prea mult una din librăriile devenite la fel de celebre ca și anumite restaurante cu veche și statornică faimă. Și mai important mi se pare faptul că, la București și în alte mari orașe românești, cele mai multe librării nu sînt numai vizitate, dar și părăsite cu pachete de cărți – cam de către fiecare a treia persoană care le calcă pragul, conform unor recente statistici oficiale. Totuși, dispare cîte ceva din peisajul colorat al comerțului de cărți... M-am întristat să aud că au dispărut anticarii din Piața Universității – ce mai bogăție cognitivă și ce frumusețe literară, spirituală puneau ei la dispoziția căutătorilor de „comori vechi”, doar la prima vedere învechite! Este adevărat, că nu au fost închise alte anticariate

din inima Bucureștiului, unde, de data aceasta, mai mult decât în alte rînduri, am putut săvîrși miraculoase călătorii în universul cărții românești din anii tinereții mele și a generației mele. (Tocmai în orele cînd îmi scîldam ochii și mintea în anticariatele bucureștene, mi-am dat seama cu toată limpezimea că anticarii de la Chișinău vînd exclusiv cărți rusești...) Acolo, în inima „micului Paris”, am găsit (fără prea mare greutate, și am procurat, fără a simți că rup prea mult din modestul meu buget de voiaj) cîteva cărți care mi-au mîngîiat anii monotoni de existență sub un regim ce-și dorea o stupidă „unitate prin uniformitate”: a ideilor, opiniilor, gusturilor, proiectelor, iar în ultimă instanță – și a oamenilor înșiși, declarați de-a valma constructori ai unui suspect „viitor luminos și fericit”. Amintesc doar cîteva titluri din cărțile acelei epoci, apuse, probabil că definitiv: *Vă place Brahms?*, de Françoise Sagan (Franța), *Poveste de dragoste*, de Erich Segal (SUA), *N-a dansat decît o vară*, de Per Olof Ekström (Suedia), *Primavera*, de Lilli Promet (Estonia, ex-URSS)... Precizările dintre paranteze le-am făcut pentru tinerii de azi; pe unii dintre ei „îi testez”, propunîndu-le, spre lectură, aceste și alte cărți în vogă în anii '70-'80 ai secolului trecut. Deși, mai întîi le dau să le (re)citească unor colegi de generație. Reacțiile, cum e și firesc, se împart: sînt tineri care citesc cu interes, cu emoție, asemenea scrieri, unii spun însă că-s cam sentimentale, cam naive, poate. Să te miri de asemenea impresii? Se vede că oamenii astăzi sînt mai obișnuiți cu duritățile, cu atrofierea sentimentelor (bine, fie: a sentimentalismului!...). M-am bucurat mult să descopăr că buna, neasemuita noastră prietenă și gazdă, dna prof. univ. dr. Zamfira Mihail a „devorat” într-o noapte arhisolicitata, celebra cîndva *Poveste de dragoste* (*Love Story*, cum se numește și filmul, și melodia axate pe acest roman), iar în altă noapte – romanul scriitorului (și traducătorului din română) suedez P.O. Ekström, și acesta ecranizat cu destul succes, de altfel. La Chișinău cineva aștepta cărțile mai sus enumerate, însă, avînd certitudinea că anticarii de la București vor mai pune în vînzare și alte exemplare, la o noua venire a mea, le-am lăsat în „marea capitală”. Am lăsat cîteva cărți dragi mie cîndva și în prezent, cum se zice, în mîini sigure, de cititor avid (și avizat), unde mai pui că tînăra și frumoasa doamnă ce le-a primit îl cunoaște personal pe Andrei Brezianu, traducătorul din engleză, iar despre meritele literare ale lui Lilli Promet aflase amănunte impresionante din articolele mele.

Nu e deloc simplu să lansezi o carte la București! Cît de mare și de intelectualizat este orașul, locuitorii lui preferă lansărilor de carte alte moduri de a se cultiva: spectacole de teatru, conferințe, expoziții; în fine, multe ore le fură, zi și noapte, bucureștenilor pasiunea (sau viciul?) ce se numește acum telemanie. Astfel încît, să aduni o sută de persoane la o lansare / prezentare de carte e o problemă. Grație spiritului organizatoric al lui V. Șoimaru, autor de proiect, și al prietenilor de la Asociația „Pro Basarabia și Bucovina”, lansarea monografiei *Hagi Curda (Camîșovca): un sat românesc din Basarabia istorică*, de Tudor Iordăchescu (Chișinău: Editura „Prometeu”, 2011) a beneficiat de prezența a 70-80 de persoane. Și unde! – la faimosul Palat Șuțu, actualmente Muzeu al municipiului București! Și ce de-a lume bună a venit la manifestare! Voi înșira doar o parte din numele de rezonanță ce le purtau cei veniți să se bucure de apariția și de succesul la destinatari ale acestei cărți despre poate cei mai necăjiți conaționali ai noștri, din stînga Prutului: unul dintre seniorii disidenței basarabene, jurnalistul Nicolae Lupan; profesorii universitari doctori Zamfira Mihail, Iulia Mărgărit, Ion Coja, cîțiva fruntași ai Asociației „Pro Basarabia și Bucovina”; dr. Mihai Nicolae de la Institutul „Frații Golescu”, jurnalista emerită Iulia Scutaru-Cristea, basarabeancă refugiată în 1944 din județul Ismail (azi, Cahul), mai tinerii colegi de breaslă de la Radio România Internațional (Roxana Iorgulescu-Bandrabur), de la agențiile RGN (Romanian Global News), RBNP (Romanian Breaking News Press), RGMC (Romanian Global Media Center), ziariști online, cîți alții. Cu regret, nu și-au făcut apariția reprezentanți ai unor structuri de stat în a căror competență intră și grija pentru ameliorarea stării de lucruri în sfera păstrării limbii, culturii, monumentelor, a memoriei istorice și etnice a conaționaliilor din afara României. Au strălucit prin absență capii Departamentului pentru românii de pretutindeni, dacă facem abstracție de un tînăr din Galați, care a avut amabilitatea de a asigura deplasarea, de la Dunăre spre București, a autorului monografiei prezentate, dl T. Iordăchescu de la Hagi Curda (Camîșovca), Ismail, regiunea Odesa din actuala Ucraină.

M-am referit și la acest aspect dat fiind că mai mulți participanți la manifestare au reiterat ideea potrivit căreia Statul Român acordă în prezent puțină atenție conaționaliilor din jurul României sau, dacă îi și are în vedere, de cele mai multe ori sprijinirea lor nu este prea eficientă, nu are întotdeauna efectele scontate. Și doar cei care au luat cuvîntul – bucureșteni get-beget sau basarabeni deveniți locuitori ai marii noastre capitale – cunosc situația românilor

din sudul Basarabiei istorice (căci, în mod firesc, de această zonă a fost vorba cel mai mult) nu din auzite, nu numai din monografia pusă în discuție, ori din cartea *Români din Bugeac pe cale de dispariție*, de George Damian și Cătălin Florențiu Vărzaru, editată la București în 2010. Unii au trăit pe propria piele drama băștinașilor de pe această palmă de pământ românesc, alții au acolo frați, surori, alte rude, prieteni, colegi.

La manifestarea de la Muzeul municipiului București a vorbit, profund emoționat, căci o făcea prima dată, public, în capitala patriei istorice, dl Tudor Iordăchescu, apoi au luat cuvântul subsemnatul și dr. Vasile Șoimaru; toți au trebuit să răspundă la o serie de întrebări ce veneau, copleșitor, din sală. Dintre invitați ne-a impresionat în mod deosebit alocuțiunea dnei Iulia Scutaru-Cristea care, printre altele, a declarat că *eforturile și contribuțiile, excepționale, ale unor intelectuali basarabeni contemporani, sinceri patrioți români, oameni atașați trup și suflet românismului – toate acestea au anvergura și valoarea faptelor săvârșite de frunțașii Școlii Ardelene, de la sfârșitul secolului XVIII. Tocmai de aceea, prin similitudine, trebuie să vorbim acum, cu toată claritatea, despre existența unei Școli Basarabene, în beneficiul românismului...* În replică, dl prof. univ. dr. Ion Coja și-a exprimat acordul total, cerînd autoarei dreptul de a utiliza și a promova, în scrierile Domniei Sale, această sintagmă: *Școala Basarabeană*.

Mi-am amintit în acea după-amiază de la Palatul Șuțu din București că ceva similar ne-a fost dat să auzim și de la profesorul Raoul Șorban (1912-2006), la conacul său, părintesc, de la Stoiana – Cluj, cu vreo 15 ani în urmă...

* * *

În ghiduri, pliante, prospecte, dar și în resursele electronice, **Piteștiul este supranumit „Orașul lalelelor”**. Frumos, dar cam artificial, chiar dacă în scuarurile acestui oraș primăvara înfloresc multe lalele, în plus, se organizează aici și un festival numit *Simfonia lalelelor*.

Totuși, nu aceste gingașe flori au făcut Piteștiul cunoscut în țară și în lume. De Pitești este legată viața și activitatea unor remarcabile personalități ca scriitorul Ion Minulescu (1881-1944), cîntărețul de mare succes Zavaidoc (Marin Teodorescu, 1896-1945), economistul și politicianul Armand Călinescu (1893-1939), unul dintre făuritorii României Mari, Ion I.C. Brătianu (1864-1927), mareșalul Ion Antonescu (2 iunie 1882 – 1 iunie 1946)... Originar de aici e și fotbalistul Adrian Mutu, dar cine face vreo legătură între acest sportiv de performanță și orașul de reședință a județului Argeș?

Pentru cei care nu numai cu pâine trăiesc și nu numai de fotbal se interesează, Pitești este sinonimul unui experiment diabolic, care poartă numele acestui oraș. Un experiment calificat, de către mult pătimitul scriitor rus Aleksandr Soljenițin, ca „cel mai oribil cu putință”, din câte s-au făcut în lumea comunistă. M-am gândit dacă nu cumva cei care promovează supranumele de „Orașul lalelelor” doresc să șteargă din memoria îndurerată a românilor acele pagini demne de *Infernul* lui Dante. Se pare că de aceleași intenții se ghidează și autorii informațiilor de pe portalul *Wikipedia*: la articolul consacrat municipiului Pitești o vorbă nu se suflă despre criminalul experiment kominternist, supranumit, pe bună dreptate, „genocidul sufletelor”, căci la „reeducarea prin tortură”, adică la umilirea pînă la îndobitocire (victimele erau transformate în călăi), la nimicirea morală, pe urmă și fizică, au fost supuși iluștri reprezentanți ai intelectualității române, mai ales tineri. (A se vedea – pentru a nu vedea nimic despre „experimentul Pitești”! – sursa: <http://ro.wikipedia.org/wiki/Pitești>, cu o versiune și în limba engleză; de altminteri, nici în informația despre Tîrgu Ocna, de pe *Wikipedia* românească – http://ro.wikipedia.org/wiki/Târgu_Ocna – nu este nici măcar o aluzie la existența unei pușcării, transformată, de același Komintern, în iad pe pămînt.) Dacă totuși se amintește în vreun context, cît de cît oficial, despre „*experimentul de la Pitești*”, acesta este numit mai curînd „*fenomenul de la Pitești*” (de parcă ar fi vorba de poezie sau filozofie!), iar cînd trebuie să se invoce și nume de călăi, cel mai des apare numele demonului Eugen Țurcanu, trecîndu-se „elegant” peste nume sonore ca Alexandru Nikolski (tot el Baruch Grunberg), Ludovic Czeller sau Ana Pauker, căci și această tovarășă avea curiozitatea sau plăcerea sadică de a pune umărul la „reeducarea” intelectualității române.

Așadar, dacă și încearcă unii a îndepărta de Pitești renumele de oraș al unui oribil penitenciar, respectiv, al celui mai inuman experiment, apoi o fac nu pentru a-i indispuce mai puțin pe orășeni, pe români în genere, ci pentru a nu le strica dispoziția (și gheșeftul) fiilor și nepoților de călăi.

Totuși, urmele și umbrele aceluși experiment se simt, se văd la Pitești. Nu mă refer la ansamblul arhitectural-comemorativ, sugestiv, însă extrem de modest pentru amploarea „patimilor de la Pitești”. Atît de modest pentru că Statul Român actual se gîndește în ultimul rînd la victimele ce le-a făcut regimul din care a ieșit, ca și la consecințele genocidului prin care au trecut milioane de români, oamenii de stat români fiind preocupați mai ales de bu-

năstarea proprie și a celor legați genetic de torționari, care acum le dictează regulile jocului.

La Pitești am avut șansa de a fi găzduiți de familia Ilie și Rodica Popa, niște oameni de o cumsecădenie și o modestie dezarmante, față de câte fac ei numai pentru a cinsti memoria celor schingiuiți și omoriți în condiții infernale la câteva sute de metri de frumoasa casă în care își duc existența de onești intelectuali și patrioți, capabili să împărtășească dragostea din suflete cu toți oamenii de bună-credință de pe acest pământ. Tocmai se întorseseră dintr-o delegație de la Chișinău, unde au participat la un simpozion științific, și mai trăiau sub impresia – șocantă – a gradului sporit de rusificare și sovietizare a unor basarabeni.

Di prof. univ. dr. ing. Ilie Popa de mai mulți ani predă la Universitatea din Pitești niște cursuri destul de sofisticate pentru înțelegerea noastră, a celor cu aplecare pentru științele umanistice, din care motiv eram tentat să-l întreb: ce îl determină să organizeze, împreună cu doamna, un serial de simpoziioane științifice consacrate „experimentului Pitești”? Cu atât mai mult cu cât autoritățile, fie centrale, fie locale, nu manifestă prea mult entuziasm față de inițiativele sale, iar istoricii, mulți istorici – adică cei mai indicați să organizeze asemenea manifestări – îi cam fug din cale... Ce îl face să scoată tomuri de materiale ale acestor simpoziioane? (Vreo zece volume, câte simpoziioane a putut desfășura.) De ce menține arzînd mereu făclia Fundației culturale „Memoria”, prin care editează (sub auspiciile Uniunii Scriitorilor din România) o publicație de excepție – *Memoria. Revista gîndirii arestate*, ajungînd la volumul 82-83 (nr. 1-2 din anul curent)? De ce a reeditat la Pitești amintirile din gulag ale lui Vadim Pirogan, alte cărți similare de autori de la noi? De ce invită an de an, pe propriul risc, foști deportați în Siberia sau deținuți în temnițele de acolo, basarabeni și nord-bucovineni? Multe aș fi dorit să-l întreb, dar acum mă bucur că nu am făcut-o... Pentru că o parte de răspunsuri le-am aflat în tăcerea sau în zgîrcenia vorbei dlui prof. univ. Ilie Popa, acolo, la dînsul acasă, iar alte nedumeriri mi le-am limpezit la Chișinău, cînd am răsfoit și / sau am citit din volumele în care familia Popa figurează ca editori, autori, machetatori, traducători din română în engleză și în alte ipostaze ce pot fi doar bănuite, intuite. Însă chiar dacă nu ai atîta inspirație, oricum, la auzul acestor nume, Ilie și Rodica Popa, ți se face mai cald pe suflet, căci ai la îndemînă o dovadă în plus că **demnitatea, mîndria, bucuria de a fi român** nu pot fi eclipsate, bruiate, negate, depășite de *rușinea de a fi român*, pe care o

cultivă în disperare de cauză cei schilodiți de experimentul Pitești sau urmașii regizorilor acestui experiment infernal.

Mulțumim familiei Popa pentru că ne-au oferit atât de omenește casă și masă; domnului profesor, în special, îi spunem mulțumiri pentru bunăvoința cu care ne-a însoțit prin orașul natal, la frumoasele biserici din centru, după care ne-a condus și la Biblioteca Județeană „Dinicu Golescu” – un edificiu impresionant, modern, funcțional. Aici am transmis o modestă donație de carte basarabeană, inclusiv publicații ale BM „B.P. Hasdeu”, doamnei director-adjunct, o femeie pe cât de frumoasă, pe atât și de rafinată, dar și deșteaptă – în acele zile tocmai își luase doctoratul. De altfel, donații similare am făcut la biblioteci sau la instituțiile gazdă și în alte puncte ale traseului nostru: Roman, Onești, Tîrgu Ocna, București, Rîmnicu Vîlcea, Bran...

* * *

La Rîmnicu Vîlcea am ajuns exact pe 13 iunie, de Ziua eroilor români, cu această ocazie avînd programată lansarea cărții despre luptele de la Cotul Donului, alături de alte cîteva noi tipărituri apărute în edituri locale. Manifestarea a avut loc într-o sală mare de festivități a Bibliotecii Județene „Antim Ivireanul”, această instituție fiind printre organizatori, deși noi eram invitați ai moderatorului de eveniment, prof. Ion Măldărescu, scriitor, publicist, editor, redactor-șef al unei importante reviste electronice – *ART-EMIS*, citită (accesată) de multă lume în toată România, dar și dincolo de hotarele ei actuale, inclusiv în Basarabia. Personal, am savurat în *ART-EMIS* numeroase – zeci, poate chiar sute – de articole, eseuri, editoriale, studii documentare etc., unele le-am dat la imprimantă ca să le poată citi și alții; multor colegi și prieteni, care s-au obișnuit cu lectura la calculator, le-am recomandat să citească această revistă de aleasă calitate, de la Rîmnicu Vîlcea.

Atmosfera de sărbătoare ce se făcea simțită în oraș (poate chiar și în întreaga Țară) a avantajat activitatea în care eram antrenați: sala, oricît de mare ni se părea, la un moment dat a devenit neîncăpătoare. S-a anunțat că asistă la eveniment oameni în vîrstă... aproape zece nonagenari, așadar, oameni care au apucat, într-un fel sau altul, anii cînd România a fost sfîrtecătă, răpindu-i-se Basarabia și Nordul Bucovinei cu Ținutul Herța, pe urmă nordul Ardealului, mai apoi și Cadrilaterul. Oameni care au trăit un timp cu speranța refacerii Patriei, ca să audă, îngroziți, de ostilitățile din Răsărit, unde au murit peste 150 de mii de militari români: de foame, de frig, din lipsă de ajutoare, din cauza lașității și a trădării. Unii au văzut cu ochii lor re-ocuparea provinciilor din es-

tul Prutului, salvându-se de urgia bolșevică grație refugiului, care a constituit și un început de noi și grele încercări.

Veniți dintr-o zonă atât de militarizată cum e R. Moldova, cu armată rusă și cu „garda” transnistreană în coaste, am rămas plăcut surprinși, adînc emoționați, să vedem la manifestare cîteva plutoane de ostași români – neîncruntați, degajați, pașnici și, esențial – toți vorbitori ai românei literare! Au onorat activitatea de la Biblioteca „Antim Ivireanul”, de Ziua eroilor, și doi colonei ai Armatei Române, au vorbit și ei, așa cum stă bine unor ofițeri superiori: unul despre semnificația sărbătorii de comemorare a eroilor Armatei și ai Neamului; altul – despre eroismul și jertfa militarilor români pe Frontul de Răsărit, cu referire la cartea *Cotul Donului 1942...*, subliniind valoarea documentară, dar și educativă a inițiativei editoriale a lui V. Șoimaru. Luările de cuvînt despre această carte au fost anticipate de proiectarea unui film documentar cu imagini cutremurătoare, surprinse de cineaști germani, pe Frontul de Est, în anii de grație 1942-1943.

De Ziua comemorării eroilor, la principala bibliotecă din Rîmnicu Vîlcea, oraș cu circa 100 000 de locuitori, s-a vorbit și despre orașul natal, despre tinerii lui cetățeni și despre... dragoste. Acest mănunchi de subiecte a putut fi adunat la prezentarea cărții *Prima dragoste, pentru totdeauna*, de Ioan Marius Marian, în prezent trăitor la Vancouver, Canada, dar care, în prima sa carte de proză matură evocă orașul natal gradat: cu ochii unui copil, apoi ai unui adolescent, în fine, ai unui tînăr, elev în clasele superioare din cel mai prestigios liceu din municipiu. Vorbitorii, la manifestare, însă nu mai puțini și după terminarea acesteia, au comentat cu căldură surprinzătoarea scriere a concitadinului lor, narațiune în care unii s-au re-găsit, au identificat cu ușurință locuri, chipuri, caractere, întâmplări... Am arătat cu plăcere mulțimii din sală ultimul număr al revistei noastre, în care am inserat una din primele recenzii la acest debut literar româno-canadian, autorul recenziei fiind un prozator de talent de la noi (a se vedea: Ion Iachim. *Orașul unde nu se întîmplă nimic*. În: *BiblioPolis*, nr. 1/47 din 2013). Astfel, am împărtășit și noi bucuria autorului, mai exact – bucuria unei mame de a vedea succesul fiului și, în egală măsură – împlinirile verișorului din Basarabia, căci dna doctor Lia Marian (născută Șoimaru, la Cornova, refugiată de mic copil, în 1944) este mama lui Ioan Marius Marian și vară bună a lui Vasile Șoimaru.

Dna doctor Lia Marian a fost și una din gazdele noastre la Rîmnicu Vîlcea. Nu are rost să comentez ce bucate gustoase ne-a făcut... Voi insista asu-

pra incredibile biblioteci pe care o are într-o garsonieră din centrul urbei. Am mai cunoscut medici din România, mă convinsesem că majoritatea lor justifică perfect impresia de excelenți specialiști în domeniu, dar și de oameni de mare cultură și sensibilitate. Această impresie am re-trăit-o și în casa dnei doctor Lia Marian, în ambianța de acolo, în timpul discuțiilor pe care le-am avut. Punctul culminant a fost însă un gest copleșitor al acestei femei: când ne-a făcut sugestia, ne-a acordat dreptul de a ne alege cărți preferate – oricare și oricâte! – din extrem de bogata-i bibliotecă personală...

La Rîmnicu Vîlcea s-a întîmplat să fie niște seri extrem de agreabile și tocmai atunci am avut și deosebita plăcere de a sta la masă cu noii noștri prieteni, intelectuali de marcă din partea locului, în niște localuri de mîna întii, cu bucate și băuturi alese, în compania unor interpreți de muzică populară, aceștia delectîndu-ne cu irepetabilele hăuliri oltenești, dar și cu un *Trandafir de la Moldova*... În timpul discuțiilor la o terasă de la buza unui munte, cineva invocase aflarea, în preajmă, a unei stațiuni meteo și atunci mi-am reamintit că am avut un turist din Rîmnicu Vîlcea care lucra inginer la o așa stațiune. Călătoria ceea avusese loc demult, cu vreo 35 de ani în urmă, într-o vară, în Rusia, pe traseul Moscova – Leningrad – Kiev. O habă ținusem un capăt de legătură, prin intermediul scrisorilor, al cărților poștale, grație acestui fapt nu-i uitasem numele: Ungureanu. Unul dintre noii prieteni rîmniceni a adăugat și prenumele: Petru, zis și Bebe. L-a găsit în cîteva minute, la telefonul celular... Între timp, turistul meu avusese o frumoasă ascensiune: a mai făcut o facultate (Dreptul), a ajuns prefect de Vîlcea, apoi și senator la București. A doua zi, înainte de a părăsi Rîmnicul, ne-am întîlnit, am stat puțin de vorbă. Prin anul 2000, la Făgăraș, am reîntîlnit în condiții similare, o familie de intelectuali, Doina și Traian Greavu. Cînd am intrat în curtea casei lor, după ce ne-am îmbrățișat, după ce am schimbat cîteva vorbe, am simțit cum s-au topit 25 de ani ce ne despărțeau. Acum, în altă clipită, s-au topit încă vreo 37 de ani...

* * *

Oricît de plăcute drumețiile, la un moment dat simți că te roade tot mai mult dorul de casă. Așa s-a întîmplat și de data aceasta, unde mai pui că ziua plecării din Rîmnicu Vîlcea era a zecea noastră zi de călătorie. Deci, mergem spre casă, spre Prut, spre Basarabia. Totul e simplu, numai că datele problemei se schimbă atunci cînd „la cîrmă”, la volan adică, e Vasile Șoimaru. Mare amator de surprize, la drum numai el știe toate hățșurile,

serpentinele, opririle, respectiv, popasurile. Astfel ajungem și la Bran, orașul românesc ce nu are nevoie de niciun fel de publicitate în Vest(-ul cu adevărat cam sălbatic în unele privințe): celebritatea i-o asigurat-o Vlad Țepeș. Să nu ne grăbim însă! Branul poate deveni și mai celebru (iertată-mi forțarea superlativului) grație prezenței acolo, de câțiva ani buni, a unei familii basarabene de talentați pictori, Andrei Negură și Lilia Șeremet. Poate datorită și bijuteriei pe care au deschis-o ei acolo, un magazin-galerie de artă. Cu regret, când treceam pe alături, dugheana-galerie era închisă, deși orarul ne sugera contrariul.

Lîngă Bran, nu departe de legendarul castel, e un orăș de basm: Predeluț. Firește, nu are faima Branului, însă pentru noi Predeluțul este un loc deosebit de drag sufletului. Pentru că aici locuiește un om cu suflet mare, de o rară sensibilitate umană și estetică: Alexandru Lupescu, alias Sasha, regizorul de cinema, poetul, prietenul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” etc. Și de data aceasta ne-a primit cu căldura și generozitatea cu care ne-am obișnuit încă de la prima noastră vedere: ne-a făcut o masă cu bucate care știa că ne plac, ne-a cazat în camere ornate, jur-împrejur, pe pereți, cu farfuri în inconfundabilul stil de Horezu. Și de data aceasta ne-a făcut o surpriză, dăruindu-ne cite un exemplar al cărții *Castelele în Spania*, ce include jurnale intime și amintiri ale prietenului și colegului său din tinerețe, Petre Sirin-Hrșanovschi. Volumul a văzut lumina tiparului la prestigioasa Editură „Humanitas”, în colecția *Memorii. Jurnale. Călătorii*, cu o prefață de Al. Lupescu.

„Veniți greu, adică foarte rar, dar plecați ușor, adică foarte repede”, ne-a spus la despărțire Al. Lupescu, ascultînd din mașină o piesă în interpretarea Olgăi Ciolacu, una din cîntărețele cele mai dragi lui, pe a cărei muzică muncește, scrie, se relaxează. Am mai fi ascultat și noi ceva muzică ușoară basarabeană, la Bran, dar, vorba veche: călătorului îi stă bine cu drumul!

...Pe stînga și pe dreapta de „Toyota” lui V. Șoimaru se desfășoară, pe cît de cuminte, pe atît de falnic, peisajele Patriei: fragede, curate, vii, eterne. Treceam în goană prin orășele și orașe cochete, gospodărește amenajate încă de pe timpul lui Nicolae Ceaușescu. Mi-am amintit, prin nu știu ce asociere, de Onești – un oraș cu adevărat frumos, înălțat de-a întregul în epoca numită acum exclusiv „de tristă amintire”. Cu o săptămînă în urmă, la o cină la bunul Rusanovschi, ne-a surprins cu o constatare gen: „Onești e un oraș pe cale de dispariție: tinerii pleacă pe unde apucă și puțini se mai întorc înapoi, iar cei care rămîn – îmbătrînesc și se grăbesc să moară...” „Ce vorbești, bădie?!

îi dădu replica V. Șoimaru. Să mergi matale în Rusia sau în Ucraina, să vezi acolo murind orașe... inclusiv orașe «milionare».” Să vii în Basarabia și să vezi cum mor satele, mi-am zis în gând. Căci sătenii noștri pleacă pe capete și nimeni nu mai vrea să revină acasă. Aici, în dreapta Prutului, cei plecați se mai întorc – pentru că știi că au o țară, o limbă, o lege, o istorie... Pe când noi, basarabeni, nici măcar un proroc nu ne-am putut înălța, cum ne îndemna într-o poezie părintele Alexe Mateevici!...

Calculată de la Bran, pe la o jumătate de cale spre casă, facem o ultimă escală în Bacău, la invitația familiei Viorel și Veronica Cucu, un cuplu ce se identifică, pentru cei apropiați de lumea cărților, cu Editura „Vicovia”, una dintre casele de editură performante din oraș, din județ, din partea de est a României. *Marca Vicovia* este bine cunoscută la noi și datorită faptului că de mai mulți ani ia premii, diplome, alte distincții și la Saloanele de carte din Chișinău. Familia Viorel și Veronica Cucu merită toată prețuirea noastră și pentru că editează, destul de des și de o calitate impecabilă, volume de autori originari din Basarabia: Paul Goma, Ovidiu Creangă, Nicolae Dabija, Nicolae Rusu etc. Și, desigur, Andrei Vartic, cel care a fost un apropiat al familiei Cucu. În acest an „Vicovia” pregătește al șaptelea volum de A. Vartic, o serie de cărți a văzut lumina tiparului după stingerea luminosului intelectual și patriot. După o masă copioasă, după o discuție la aburul cafelelor, V. Cucu și V. Șoimaru pun la punct niște amănunte privind editarea, în toamnă, a unei antologii poetice omagiale *Leonida Lari*, după care discuțiile încetează, cafelele dispar, făcând loc unor scurte schimburi de replici și gândului persistent de a ajunge la casa cui ne are.

...Dar ce-i cu mia ceea de cărți necitite, despre care am scris în titlu? – se va întreba câte un cititor mai atent. Ah, da, a fost o butadă ce mi s-a întipărit în memorie de cum am auzit-o, dar care poate fi acceptată numai dacă i se știe contextul. Eram la faimoasa stațiune Călimănești, de lângă Rîmnicu Vilcea, la o masă cu ocazia aniversării celui care ne invitase, juristul Petre Dinescu. Un om uluitor. Nu numai pentru că ne-a spus că are aniversare în chiar acea zi abia după ce luasem loc la masă. Nu numai că și-a crescut fiul, acum, un domn inteligent, cu poezii de Grigore Vieru, pe care ni le recita savurînd fiecare cuvînt. Nu numai că știa la perfecție arborele genealogic al lui Grigori Melehov și ale altor personaje din *Pe Donul liniștit* al lui Șolohov, crîmpeie din romanele altor scriitori clasici ruși, de la Gogol, Dostoievski și Lev Tolstoi la Cehov, M. Gorki, M. Bulgakov și Aleksei Tolstoi. Plus o mulțime greu finită

de cărți ale unor autori sovietici obscuri, ale căror scriituri le-am citit și noi, obligatoriu, în anii de școală.

Tocmai când ne simțeam mai bine în compania lui Petre Dinescu, iată că îl mai sună un camarad ca să-l felicite, apoi să-l întrebe: „Ce vei face, Dinescule, după ce îți expiră mandatul?” Atunci era să aflăm că imediat după aniversare îi expira al doilea mandat de șef al Tribunalului Județean Vâlcea. „Ce voi face, mă întrebi? îi răspunse interogativ, dar cu statornică bunăvoință, P. Dinescu. Păi, abia aștept să fiu mai liber...” „Și ce vei face, totuși?”, se auzi persoana de la celălalt mobil. „Cîte am de făcut!” „Și mai exact?!”, insistă interlocutorul, ca să audă: „Elementar: am o mie de cărți necitite! Să spună cineva că nu am ce face!...” De la celălalt mobil urmă o pauză lungă. O pauză la fel de lungă se făcu și în mintea mea. Ca să vezi numai! Doar fiecare dintre noi, indiferent de vîrstă sau de pregătire, avem o restanță în ale cititului: care o sută, care cîteva sute, care o mie, care cîteva mii de cărți. Odată și odată, vine timpul, apoi vine și termenul-limită pentru lichidarea acestei restanțe. Și nu contează mărimea ei în expresie aritmetică, ci, mai ales, ușoara, ba chiar dulcea apăsare a gîndului că mai avem mult de citit.

P.S. – Din cîte știi, genul gazetăresc al editorialului nu admite utilizarea materialului ilustrativ. Pentru cei care vor găsi seci notițele de mai sus, am găsit totuși o ieșire din situație: la pag. 158-162 ale revistei noastre puteți vedea o suită de imagini din drumeție, puse la dispoziție de maestrul fotograf dr. în economie Vasile Șoimaru. *Călătorie plăcută pe aripile imaginației! Vl. P.*

(BiblioPolis. 2013, vol. 48, nr. 2)

CARTEA EXPUSĂ, CARTEA (NE)PREMIATĂ

Lucru bine știut, chiar dacă nu și pe merit elucidat: *o carte are cîteva vieți...* Prima este *faza de manuscris*, strîns legată de etapa conceperii, gîndirii, pre-elaborării ei. A doua fază a existenței sale cartea o cunoaște, credem, în *procesul de pregătire a manuscrisului pentru tipar* (sau, în limbaj modern: în *procesul de postare pe internet!*...). A treia fază sau etapă include *tipărirea, editarea, apariția însăși a volumului*, respectiv, păstrarea lui în formulă electronică. În fond, abia de aici putem vorbi despre *adevărata viață a cărții* și nu e de mirare că tocmai acest segment al existenței tipăriturilor / variantelor electronice este cel mai luat în seamă. Puțini au scris despre *fazele anterioare ale vieții cărții*, chiar dacă avem și adevărate capodopere ale unei rarissime

specii literare, numită convențional „romanul unui roman”. A se vedea, ca exemplu edificator, Thomas Mann (1875-1955), laureat al Premiului Nobel pe anul 1929, autor și al unui „roman al romanului” *Doctor Faustus*. Și *Caielele* lui Albert Camus (1913-1960), alt laureat al Premiului Nobel (în 1957) ne edifică în privința mecanismului pus în funcțiune pentru scrierea unor nuvele, piese dramatice și romane. A lăsat „un roman al altui roman” și cehul Václav Řezáč (1901-1956), un maestru uitat al prozei psihologice (poate și de aceea că cele patru romane din această categorie, scrise pînă la 1945, au fost „eclipsate” de alte cîteva, ulterioare, de după război, elaborate în maniera „realismului socialist”...). Vom aminti, din literatura noastră, *Caietele „Principelui”*, I-VI, de Eugen Barbu (1924-1993), publicate în perioada 1972-1981, inclusiv ca o replică la acuzațiile de plagiat emise în legătură cu romanul *Principiele*, tipărit în 1969.

Totuși, „*fazele existențiale*” ale cărții nu se încheie nici aici. Este adevărat, sînt cărți ce „mor din fașă”, deîndată ce manuscrisul capătă înfățișare de carte în „accepția lui Gutenberg” (sau, mai nou, în sens modern, ca „*e-book*” (= carte electronică), eventual – ca o carte sonoră ori una în sistemul Braille etc.). Plecînd de la ideea că asemenea destin trist nu au totuși prea multe cărți, vom trece cu vederea această categorie. Așadar, ne vom referi, în contextul prezentului editorial, exclusiv la cărțile ce-și continuă viața și după tipărire / editare / postare în internet.

Ce alte etape mai pot parcurge cărțile în această fază? Iată doar cîteva din cele posibile: lansare / prezentare; recenzare; expunerea în cadrul unor manifestări speciale; aprecierea / gratificarea, acordarea de premii, diplome ș.a.m.d. Plus, mai rar, în situații specifice – dramatizarea, punerea în scenă, ecranizarea, transformarea în libret a unei cărți... Dacă ni s-ar cere opinia, am spune tranșant, fără a sta pe gînduri, că cea mai sigură sau poate cea mai frumoasă, mai onorabilă formă de apreciere a unei cărți este *recenzarea* ei. Este adevărat că, în ultimul timp, cîștigă o tot mai mare popularitate (și credibilitate, și onorabilitate) *lansările / prezentările de carte „recenzatoare”*. La Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, nici nu ascundem – dimpotrivă, afișăm, cu mîndrie! – e tot mai puternică intenția, tendința ca o lansare / prezentare de carte să se constituie într-o recenzie mai deosebită a volumului pus în discuție în fața publicului adunat la manifestare: o recenzie colectivă, așadar, și mai amplă, mai cuprinzătoare, atingînd, uneori, cotele unui studiu sau ale unei minimonografii.

Dar nu sunt puțini nici acei (autori, editori, cititori...) care consideră că cea mai bună, mai sigură, mai onorabilă confirmare a viabilității unei cărți, „stropirea ei cu agheasma nemuririi” s-ar afla în *participarea* – evident, cu succes – *la expoziții de carte*. Tocmai o astfel de „ieșire în lumea largă”, cred unii, i-ar asigura cărții dăinuirea peste ani, decenii, secole. E un adevăr pe cât de greu contestabil, pe atât și de benefic, numai de nu s-ar baza, în opinia unui număr mare de oameni, pe falsa premisă că o carte expusă este, obligatoriu, și una premiată.

Există, neîndoios, un temei solid pentru opinia potrivit căreia participarea la expoziții de carte ar fi o cheie a succesului: numeroase cărți, măiestrit lansate / prezentate și eventual premiate la expoziții specializate, s-au bucurat, adeseori, de un succes similar celui asigurat de gratificarea cu cele mai prestigioase premii literare: de la Nobel și Pulitzer, pînă la Goncourt, Herder sau chiar „Lenin”, în defuncta URSS; nu vom uita nici de premiile naționale, existente în majoritatea țărilor lumii (în circa 150 din cele vreo 200 de state membre în ONU). Și tocmai pe această optică se ține tendința de a organiza, în diferite țări, în diferite orașe, tot mai multe *expoziții de carte*, acestea mai numindu-se și *tîrguri, saloane*, sau chiar *festivaluri* (eventual, avînd prefixul *book-*, echivalentul englez pentru *carte*). Sunt în lume expoziții / tîrguri / saloane / book-festivaluri „tinere”, modeste, nepretențioase, în total contrast cu altele – elitiste, cu vechi tradiții, purtînd un conținut sau un caracter universal. Uneori asemenea manifestări sunt specializate – pe domenii ale vieții culturale, științifice, spirituale, social-politice. De mai multe ori, însă, organizatorii expozițiilor-tîrguri de carte încearcă a le da o alură de universalitate, sperînd – pe bună dreptate – să adune un număr record de participanți (edituri, scriitori, pictori), cît mai mulți vizitatori și nu mai puține vînzări de carte.

Salonul Internațional de carte de la Chișinău (SIC), organizat de Biblioteca Națională și ajuns la cea de-a XXII-a ediție, face parte din categoria manifestărilor cu caracter mixt al demersului său: fiind, în primul rînd, o amplă manifestare națională, românească (nu e întîmplător faptul că se inaugurează la 31 August, din acest an, 2013, sărbătorită ca Ziua Limbii Române pe ambele maluri ale Prutului), SIC își extinde mereu participarea internațională. Un caracter cumva mixt, eterogen, poartă și scopurile ce și le propune Salonul de carte de la Chișinău. Nu vom reda descifrările din regulamentul SIC, ci vom expune liber ce își propune SIC, în opinia noastră, ca vizitator al lui de la chiar prima ediție și ca membru al juriului de aproape zece ani (inclusiv

de trei ani deja, și președinte al acestui juriu). Așadar, principala sarcină ce și-o propune Salonul Internațional de carte de la Chișinău este de a stimula editurile, autorii (atât scriitorii, cât și pictorii), speciile literare, tinerele talente din R. Moldova, apoi (dacă nu în egală măsură) – a dezvolta conlucrarea, parteneriatul dintre edituri, biblioteci, autori, bibliofili din largul spațiu spiritual românesc, din zona balcanică; dintre statele situate în vestul și estul Europei, apropiind și producătorii de valori spirituale de pe alte continente. Stimulentele oferite de SIC sînt atât de ordin material, cât și moral, și încă nu se știe care au mai multă priză: totul depinde de autori concreți, totul diferă de la o editură sau alta.

Alegerea cărților (autorilor, editurilor) pentru a fi premiate / gratificate / stimulate revine unui juriu, format din specialiști pe domenii: literatură artistică, artă (inclusiv grafică de carte), cultură, educație, știință (inclusiv bibliologie), spiritualitate. Activitatea, respectiv, deciziile juriului s-ar părea să fie o prerogativă, un avantaj, un privilegiu. De fapt, ce poate fi alta decît o prerogativă implicarea în actul de gratificare a unor eforturi (editoriale) sau de prețuire și stimulare a unor talente? Însă, deciziile juriului implică nu mai puțin și o mare răspundere, o grea asumare; în ultimă instanță – un risc, anume riscul de a deveni motivul sau obiectul unor indispoziții, supărări, isterii, blesteme... Așa a fost SIC – un balansoar al bucuriilor, alături de unul al supărărilor – de-a lungul anilor; se pare că așa va fi și în continuare, pentru că orice competiție – iar un târg / salon / expoziție sau festival de carte devine o incontestabilă competiție – presupune obligativitatea unor succese, deopotrivă cu unele eșecuri.

Critici – justificate sau fără temei virulente, și pretenții – cu acoperire sau ambalate în toga absurdului – se fac auzite an de an la adresa activității juriului SIC, ca, de altfel, și referitor la juriul Uniunii Scriitorilor sau la cele de la alte uniuni de creație. Cu adevărat, nu este nimic ieșit din comun. Doar dacă, în anumite cazuri, nu s-ar pune miza pe mituri, prejudecăți, suspiciuni, născociri; pe zvonuri provenite din „surse demne de toată încrederea”: de ex., că X (un membru al juriului) s-a făcut luntre și punte ca să fie promovate monografia lui Cutărescu, romanul lui Cutăreanu sau placheta de versuri a dnei Cutăreală; în timp ce Y, și el membru al aceluiași juriu, l-ar fi „hăcuit” în cel mai sadic mod pe distinsul autor ABC, iar Z...

După o perioadă destul de lungă de implicare în activitatea juriului SIC, pot spune cu mîna pe inimă că membrii lui lucrează, în general, onest, de-

mocratic, pe cât se poate de obiectiv. O dovadă incontestabilă a justeții ce o conține această afirmație ne-a oferit-o un aspect surprinzător, existent și în alți ani, dar vădit accentuat la ediția din 2013 a SIC: foarte mulți laureați (cam o cincime!) nu s-au prezentat la gala Salonului, și nu atât din cauza proverbialei lipse de curiozitate a moldovenilor, nici pentru că s-ar fi aflat în vreo delegație peste Ocean, ci mai curînd din simplul motiv că nu sperau că lucrarea (cartea sau cărțile) lor va lua vreun premiu, vreo diplomă.

Da, există în mintea și în sufletul oricăror membri de juriu și unele opinii preconcepute sau reticențe cumva programate, însă, despre acestea, potențialele „victime” știu dinainte și tocmai ele, victimele avizate, nu avansează pretenții. De regulă, cele mai mari supărări afișează autorii ce se consideră *anume* neglijați, respectiv, cei ale căror așteptări exagerate, nu sunt îndreptățite. Oricum, chiar și la acest capitol, supărările, nemulțumirile ar trebui să pună pe gânduri pe membrii juriului, chiar dacă se pot consola că nu există competiție numai cu succese, numai cu învingători; dimpotrivă, o întrecere obiectiv judecată nu este posibilă fără eșecuri, fără înfrîngeri, fără spulberarea unor speranțe.

Apar însă și nemulțumiri, supărări, reacții isterice ale căror resorturi pot fi cu greu deslușite. Astfel, o doamnă cu pretenții de scriitoare „nu lipsită de real talent”, în câteva rînduri și-a manifestat mînia față de deciziile juriului: de ce s-a acordat premii pictorilor, doar fără textele ei aceștia nu aveau cum face ilustrații, oricît de talentate ar fi ele, picturile!...

Dar să nu să se creadă că numai doamnele ar fi atât de emotive față cu deciziile SIC-ului. Plecînd de la specificul Salonului, avînd în vedere scopul lui de bază – încurajarea mai multor domenii ale activității editoriale, a tuturor genurilor și (a majorității) speciilor literare – este firesc că la această manifestare / competiție culturală se acordă un număr relativ mare de premii și diplome. La deschiderea galei SIC din anul trecut, tocmai referindu-mă la acest specific, „am comis” și noi o butadă, spunînd ceva în genul: „Și acum, chiar dacă afară e un timp splendid, vă rugăm să vă pregătiți umbrelele, căci vine o ploaie cu distincții...” Bancul – desigur, nu tocmai inspirat – a fost folosit „cu multă inspirație” de către cronicarul unui jurnal chișinăuian pentru un comentariu veninos despre SIC, cu accentul pe următorul aspect: că juriul SIC ar acorda prea multe premii. Partea picantă e că acest critic, el însuși a ridicat atunci câteva premii cu diplome: și pentru augusta sa persoană, și pentru cinstita casă de editură al cărei angajat era și mai este. Nu era mai nobil – dacă tot se dădea militant pentru noblețe – să renunțe la aceste

distincții? Arătînd astfel un exemplu de verticalitate reală, nu doar verbală, contribuind efectiv la subțierea „ploii de premii”?

Există însă și cazuri tocmai inverse. Bunăoară, s-a aflat că, într-un acces de furie, un relativ tînăr laureat al SIC ar fi aruncat pe biroul secretarei și diploma, și plicul cu premiul bănesc... Din simplul motiv că aștepta trei-patru, poate chiar cinci-șase premii și... cînd acolo, nenorocitul de juriu, i-a acordat doar unul singur. Nu mai puțin pitoresc a fost și accesul de mînie proletară – însoțit de ample și îndelungi comentarii spumoase – ale altui laureat relativ tînăr, al cărui năduf era cauzat de faptul că juriul nu luase în calcul unicitatea sa totală, definitivă, irevocabilă – acordînd, la aceeași categorie, cîte un premiu la încă doi scriitori. Probabil că nu știa acest scriitor supărăcios că ceilalți doi colegi au fost propuși – insistent – de instituții și personalități care îi atribuie lui un credit maxim de prețuire și simpatie. Aici e locul să facem precizarea că activitatea juriului – da, da – se lasă influențată de sugestiile unor instituții ca editurile, uniunile de creație, bibliotecile. Lucru firesc, credem, doar tocmai editurile cel mai bine își cunosc producția, după cum bibliotecile știu cu maximă precizie felul cum este apreciat, prin solicitări de la utilizatori, un scriitor sau altul. La fel, ține seamă juriul și de sugestiile sau recomandările unor personalități – scriitori, critici literari, lideri de opinie – cu deosebire în cazurile cînd aceștia au prefățat, recenzat sau elogiat în altă formă o lucrare anume, un anumit autor. Rolul opiniilor „suflate” de personalități în domeniu crește cu atît mai mult cu cît nu toate editurile pot participa la Salon, nu au posibilitatea de a organiza lansări, prezentări, alte forme de afirmare publică, de dovedire suplimentară a calității cărții.

Vîlvătaia unor supărări pe seama deciziilor luate de juriul SIC a ajuns pînă acolo încît se acredita ideea – tocmai pentru a „demonstra” caracterul subiectiv și ineficient al acestui juriu – că activitatea editorială a Bibliotecii Municipale ar fi fost total neglijată la acest bilanț anual de talie națională. Nu ne rămîne decît să-i indispunem și mai mult pe cei care debitau așa ceva. În care scop, prezentăm, mai jos, o listă cît se poate de completă a cărților, respectiv, a autorilor apreciați / gratificați într-un fel sau altul la ediția din anul curent a Salonului Internațional de carte de la Chișinău.

Cărți apărute sub auspiciile BM „B.P. Hasdeu” și premiate la SIC-2013

- B.P. Hasdeu. *Scrieri*. Vol. 12, 13, 14. Chișinău: Ed. Știința, 2012. (Proiect realizat cu concursul BM „B.P. Hasdeu”) – Premiul *Restitutio*

- Iurie Colesnic. *Chișinăul și chișinăuienii*. Chișinău: Ed. Elena V.I., 2012 – Premiul *Istorie locală*
- Petru Dudnic. *Poeme și epistole în zbućium*. Selecție, antologare și pref. de Vitalie Răileanu. Chișinău: Ed. Notograf, 2013. – *Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova*
- Vlad Pohilă. *Arta de a pasiona cititorii*. Chișinău, 2012. – Premiul *Biblos*

Cărți ale angajaților BM „B.P. Hasdeu” sau editate cu contribuția lor

- Dumitru Crudu. *Un american la Chișinău: roman*. București, Ed. Casa de pariuri literare, 2013. – *Premiul pentru roman*
- Alexandru-Horațiu Frișcu. *Plăcerea umilinței: eseuri*. Chișinău: Ed. Rec-lama, 2013. – *Premiul pentru publicistică*
- Larisa Ungureanu. *Portrete în timp: [eseuri și cronici de teatru și film]*. Chișinău: Ed. Lumina, 2012. – Premiul *Thalia*

* * *

- *Gînd și cuvînt: Cugetări ale personalităților din Basarabia (1940-2012)*. Chișinău: Ed. Epigraf (alcăt.: Ala Bujor, red. și postf.: Vl. Pohilă) – Premiul *Cogito*
- Leonida Lari. *Se duce vara vieții...: poeme și epifanii*. Bacău: Ed. Vicovia, 2013 (autor proiect: Vasile Șoimaru; red.: Vl. Pohilă, lector: Valeriu Rață) – Premiul *Remember*
- Iurie Răileanu: *Discover Moldova = Descoperă Moldova*: [imagini foto și text în lb. română, engl., rusă]. Chișinău: Ed. I. Răileanu, 2013 (red.: Vl. Pohilă) – Premiul *Special*

Cărți premiate de autori – prieteni ai BM, colaboratori ai revistei *BiblioPolis*

- *Cotul Donului 1942: eroism, jertfă, trădare* (colectiv de autori; autor proiect și coautor, imagini – V. Șoimaru). Chișinău: Ed. Balacron, 2012. – Premiul *Memoria Neamului*
- Mihai Cimpoi. *Esența temeiului (Critice)*. Târgoviște: Ed. Bibliotheca, 2013 – Premiul *Constantin Noica*
- Theodor Codreanu. *Basarabia eminesciană*. Iași: Ed. Junimea, 2013. – *Premiul pentru critică literară „Titu Maiorescu”*, acordat de ICR
- Claudia Partole. *Copilul din colivie*. Chișinău: Ed. Lumina, 2012 – Premiul *Cartea pentru copii*

- Ludmila Bulat. *La casa cea frumoasă: nuvele, tablete*. – Chișinău: Ed. Pontos, 2013. – Premiul *Remember*

Așadar, cel puțin 15 cărți premiate și vreo 12 autori / coautori, antologatori, redactori, prefațatori... – fără cei plecați în lumea umbrelor. Lista fiind prezentată, facem și o importantă precizare: **nicio altă bibliotecă, de la Chișinău sau de la București, Iași, Bacău etc. nu a putut acumula atâtea distincții la actuala ediție a SIC, poate nici la altele.**

Revenind la „subiectul de bază” – jurizarea –, reiterăm ideea că oricare ar fi forma de manifestare a criticilor, supărărilor, pretențiilor față de SIC, e bine să se țină cont de ele. Și, din nou, oricare și oricâte ar fi acestea, este indiscutabil că la SIC se face un important bilanț al unui an editorial – pentru R. Moldova, cu modele demne de urmat, fie ele de alături, fie din țări mai depărtate. Participarea editurilor din alte țări ne oferă și un titlu de comparație, etalând modele, inovații, dar și renunțări, nu mai puțin – și posibilități, șanse, sugestii de colaborare. Aici putem vedea cel mai bine cât de competitivii sîntem – și pe piața internă, și pe cea externă. Dar mai este SIC și o testare a *stării lecturii* (ca să-l parafrazăm pe N. Stănescu, cel care vorbea despre *starea poeziei*): vine totuși multă lume, să vadă ce cărți mai apar; nu sînt puțini cei care ies de la Salon cu pachete de cărți cumpărate; unii trăiesc și marea bucurie de a fi achiziționat o singură carte: cea dragă, cea căutată, cea jinduită, cea necesară, cea care-i va fi cu certitudine utilă...

Pe lângă familiarizarea cu noutățile editoriale, unii vin la SIC și pentru a vedea pe viu autorii: un prozator, o poetă, un dramaturg, un critic literar sau un pictor de care știe câte ceva, pe care l-au auzit la radio sau l-au văzut la vreun post TV. La standurile SIC și în acest an am putut vedea tineri – de la facultăți și școli de arte plastice sau din clase de profil de la licee teoretice – care priveau atent copertele, răsfoiau cărți, broșuri sau volume solide – evident pentru a-și face o imagine despre prezentarea artistică, despre execuția poligrafică, despre felul cum explorează maeștrii avantajele cromaticii pentru a completa demersul cărții, pentru a conferi cărții un spor de calitate, de durabilitate, poate și de veșnicie.

În fine, o ultimă și banală impresie de la SIC: **orice târg / salon / expoziție / festival de carte ne oferă o mulțime de sugestii de lectură. Același lucru îl putem spune și despre bilanțurile anilor literari și/sau artistici, materializate în premii și diplome acordate de uniunile scriitorilor, alte organizații de creație.** Aceste expoziții și bilanțuri ne înlesnesc selectarea lecturilor, autorilor, teme-

lor etc., ne oferă o busolă în hățișurile tot mai greu penetrabile ale Galaxiei Gutenberg. Și în aceasta rezidă, credem, rolul, importanța, valoarea, finalitatea unui timp și a unui loc în care cartea este expusă. Și premiată sau lăsată pentru altă formă de apreciere / promovare, căci, după cum am văzut, lista acestor modalități este întinsă, încăpătoare, generoasă. Totul depinde cum știm a fructifica șansele.

(*BiblioPolis*. 2013, vol. 49, nr. 3)

BIBLIOTECILE ȘI ELITELE

Cînd se pare că s-au epuizat, iată, toate subiectele majore demne de a fi Cabordate în editorialele unei reviste de specialitate, tocmai atunci mai „răsare” o temă capabilă de a ne pune pe gînduri, așadar, bună pentru a fi desfășurată și într-un articol de fond. De data aceasta, imbold, poate chiar sursă de inspirație, ne-a servit o conferință a dnei conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, prelegere ținută astă toamnă la Sediul Central al BM și care a provocat un interes nedisimulat, drept dovadă stînd și transformarea unui monolog într-un viu dialog. Subiectul, atît de incitant, abordat de dna L. Kulikovski, și pe care am dori să-l desfășurăm în continuare din punctul de vedere al mesajului revistei noastre, se referea la elite, la rolul lor în propășirea societății, a culturii, în primul rînd. În alineatele următoare, noi, firește, vom căuta prisma necesară pentru a vedea și a prezenta relația bibliotecilor (respectiv, a bibliotecarilor) cu elitele.

Pentru o garanție maximă a percepției, am căutat mai întîi, în dicționare de tipul DEX, semnificația cuvîntului *elită*. Ca să vezi: există numeroase definiții pentru acest substantiv, în genere, cunoscut; oricum, destul de des și corect utilizat de cei mai mulți vorbitori ai limbii române (și) de la noi. Reproducem, în continuare – pentru cei care nu au apucat să deschidă încă vreun dicționar explicativ, enciclopedic ori de specialitate, al limbii române, la pagina convenită – o definiție ce ni s-a părut mai cuprinzătoare: „*Elită*, plural: *elite*, s. f. Grup de persoane care reprezintă ceea ce este mai bun, mai valoros, mai ales într-o comunitate, o societate etc. Ceea ce este mai bun, mai demn de a fi ales. Loc. adj. De elită = ales, deosebit, distins. – Din fr. *élite*.” Pot fi găsite și alte definiții, în genere similare, căci în ele accentul se pune pe *calitatea*, *valoarea*, chiar *superioritatea persoanei*, *ce face parte din elită*, sau a faptei săvîrșite de re-

spectiva persoană. Sînt date și sinonime grăitoare: „cremă”, „floare”, „frunte”, „spumă” etc. [*a societății*].

În percepția majorității, din elită fac parte, în primul rînd, oamenii de creație: scriitorii, artiștii de teatru și cinema, pictorii și sculptorii, cîntăreții și compozitori etc., mai nou – așa-numiții „oameni ai show-biz”-ului. Li se alătură jurnaliștii, sportivii, cercetătorii, savanții, cadrele didactice superioare, apoi și politicienii. Lista poate fi cu ușurință continuată, dar și cu categoriile enumerate face dovada unei comunități destul de numeroase, oricum, infinit mai numeroasă decît era acum vreo trei decenii, ca să nu mai zicem de un secol-două în urmă, cînd elitele formau o minoritate în genere greu tangibilă. Acum, desigur, lucrurile, s-au schimbat masiv, inclusiv în sensul „tangibilității” reprezentanților elitei.

Activitatea bibliotecilor, a celor naționale și din rețeaua BM „B.P. Hasdeu”, este gîndită, structurată, proiectată astfel, încît implică tangențe extrem de dese ale bibliotecarilor și ale reprezentanților elitei – culturale, științifice, politice ș.a.m.d. Apariția „oamenilor de elită” în biblioteci este, în general, dorită, așteptată, uneori, cu sufletul la gură. Adesea, „elitiștii” sînt pe post de invitați speciali, pentru a conferi diferitelor programe și manifestări un plus de farmec, datorită interesului general de care se bucură personalitățile notorii. Ei sînt primiți la biblioteci obligatoriu „în casa cea mare”, adică, așa cum se cuvine să fie tratați cei mai dragi, cei mai așteptați și mai importanți oaspeți. Ei sînt rugați să facă înscrisuri ale prezenței lor în bibliotecă – în *Cărțile oaspeților de onoare*, în *Cărțile de impresii*; să lase dedicații pe cărțile personale (dar și pe cărți străine) – ca amintire despre vizitele respective, devenite uneori istorice. Iar aceste înscrisuri, de foarte multe ori (la Biblioteca Municipală – obligatoriu, o dată la cinci ani), sînt adunate și înveșnicite în volume tematice intitulate, de regulă, *Cărți cu dedicații din colecția bibliotecii...* (urmează denumirea bibliotecii sau numele patronului ei spiritual).

În linii mari, relațiile bibliotecilor cu reprezentanții elitelor sînt armonioase, de foarte multe ori – cordiale, sincer amicale. Este adevărat că o persoană redutabilă, prin prezența sa, întărită de o conferință, un discurs, un dialog cu cititorii, o donație de carte, o expoziție, un minispectacol etc. – face cinsto unei instituții bibliotecare. Mai simplu spus, în termeni actuali – omul de elită face un mare bine utilizatorilor unei biblioteci și, în egală măsură, face bine imaginii bibliotecii. Dar nu mai puțin adevărat este și faptul că aceeași persoană de elită beneficiază sau poate profita din plin de chiar cea mai mo-

destă găzduire la bibliotecă: în condițiile în care cărțile sînt scumpe, multe – și greu accesibile, un scriitor prezent la o întîlnire cu utilizatorii unei biblioteci, cu certitudine își adaugă noi admiratori sau, cel puțin, astfel apar în calea lui noi persoane-potențiali cititori ai lucrărilor sale din trecut, din prezent și din viitor. Care, la rîndul lor, dacă „au prins gust” de creația acestui autor, vor stimula și interesul altora. De la 50 de spectatori aflați la vernisajul unui pictor, organizat în holul unei biblioteci, află despre eveniment cel puțin alți 50, iar de la aceștia – încă vreo 50 și tot așa. Recitalurile unor artiști sau cîntăreți, talentul, comportamentul și chiar vestimentația artiștilor, de regulă, sînt cele mai discutate, așadar, și cele mai popularizate – în cazul dat, prin intermediul bibliotecii. Dacă relația dintre o bibliotecă (a se citi: echipa de bibliotecari și cititorii ei) și un reprezentant al elitei, invitat, se consolidează, ea capătă o anumită ritmicitate. Și dacă respectiva persoană e o personalitate în domeniu – grație acestei conlucrări – poate deveni mai ușor, mai sigur, vedetă și a unei cărți elaborată de instituția bibliotecară. Inclusiv, vedetă a unei biobibliografii, ceea ce contează enorm, *in crescendo*, în condițiile în care tot mai multă lume înțelege rostul și valoarea acestor cărți de vizită – specifice, în stilul inconfundabil al științei bibliologice – ale unor personalități cu merite deosebite în vreun domeniu al literaturii, artei, culturii, științei etc.

Vizitele unor persoane celebre („de elită”) la biblioteci nu mai e o raritate, cum era cîndva, să zicem, cu 25-30 de ani în urmă. Dimpotrivă chiar, am zice: conform unor estimări personale, mai bine de jumătate din manifestările nonprofesionale (de strictă specializare) de la biblioteci se desfășoară cu implicarea oamenilor de artă, cultură, știință. Poate fi observată și o concurență, dacă nu o discretă „bătălie”, între biblioteci (între bibliotecare), pentru atragerea la manifestări a anumitor „vedete”, cu priză deosebită la public. Venirea lor la bibliotecă generează nu numai un viu interes, dar și un surplus de emoții, uneori – chiar și o vîlvă excesivă: „Ah, trebuie să vină marele poet X!”; „Vai, a acceptat, în fine, să participe la o întîlnire artista Y!”; „Ce tablouri am putut vedea la vernisajul, recent, al maestrului Z, expuse în premieră în holul bibliotecii noastre!” ș.a.m.d. De cele mai multe ori, oamenii de elită îndreptătesc așteptările bibliotecarilor, ale utilizatorilor inclusiv. Există însă, probabil, și excepții. Nu am tras de limbă pe nimeni, am încercat doar – în ultimii vreo doi-trei ani – să aflu, să culeg, la cîteva biblioteci (în cam o treime din cîte fac parte din rețeaua „Hasdeu”) niște aprecieri ale impresiei pe care o poate lăsa o prelegere, un recital, o „întîlnire de suflet”, un vernisaj etc. – cu

participarea unor „elitiști” de la noi. Spre sincera mea bucurie, am putut contabiliza impresii în genere bune, de multe ori – chiar exaltate. Cîteodată, însă – la limita aprecierii favorabile. Am putut afla – și țîn să consemnez „pentru posteritate”! – că bibliotecarele noastre (unele!) au și niște ierarhii pentru „invitații de elită”, niște gradări însoțite de curioase „titulaturi”, oricît de convenționale. Cei mai mulți oaspeți din tagma elitelor, care trec mai des sau mai rar pragul bibliotecilor, beneficiază de calificative gen „admirabil”, „om de aur”, „o plăcere să-l vezi și să-l auzi”, „bravo”, „nu am cuvinte să-l caracterizez” etc. Alți invitați, din aceeași categorie, sînt calificați drept „oameni de treabă”, „oameni normali”, „da, destul de plăcuți”. Există însă și reprezentanți ai elitei ce au lăsat impresia de „greu abordabili” („Doamne, pînă a găsit o oră să vină la biblioteca noastră!...”), „oameni reci”, „distanți”, „nu știu de ce grăbiți”, „nu prea amabili cu noi [cu bibliotecarii, poate și cu publicul]”. Formează o minoritate – dar cu certitudine există! – și unii indivizi „elitiști” ce au lăsat impresia de „orgolioși”, „fandosii”, „aroganți”, persoane care „își umflă prețul” – posibil ca o aluzie la remunerare, din partea bibliotecii, pentru a onora invitația pe care i-au făcut-o.

Nu este, în rîndurile de mai sus, o caracterizare a relației dintre bibliotecile noastre și elita basarabeană; cu atît mai puțîn nu veți găsi în acest text o radiografieră a celor care sînt sau pretind a fi reprezentanți ai elitei, ai cremei, ai aleșilor societății noastre. Este adevărat: problema elitelor m-a interesat mai întotdeauna, cu deosebire de cînd am citit – acum vreo două decenii – un studiu fundamental consacrat rolului cu totul aparte, hărăzit, poate chiar de Cel de Sus, elitelor. Conform autorului acestei cărți (cu regret, îmi scapă acum numele lui), elitele decid totul în istorie și în societate. Mai apoi, am citit cărți, studii, articole, ale căror autori nuanțau cumva lucrurile.

Cu totul recent, am dat de un interviu cu celebrul regizor de teatru și film din Polonia, Krzysztof Zanussi. Un interviu acordat unui ziar (și portal) din Bureatia – o republică din Siberia, de la acea parte de sud a Rusiei, unde imperiul țarilor se mărginește cu imperiul lui Genghis-Han, cu Mongolia adică. Invitat fiind într-o provincie uitată de Dumnezeu, marele artist polon a mers acolo, chiar dacă iarna își întinde aripile deja în octombrie (20-25 sub zero). Și a mers tocmai pe la mijlocul acestei luni, pentru a face repetiții, avanspremieră și premieră cu spectacolul *Neînțelegerea* („Le malentendu”), de laureatul Premiului Nobel Albert Camus. Menționez că în spectacolul din Siberia al lui K. Zanussi nu sînt antrenate celebrități ale scenei ruse, ci...

niște tineri actori bureați, adică vorbitori de limba mongolă. În interviul de care amintisem, regizorul de la Varșovia spune că a găsit ușor un limbaj comun cu acești artiști; îi laudă, fără a evita să facă și unele obiecții ca, de ex.: „În artă, în atitudinea față de muncă și creație au mai rămas multe elemente specifice regimului sovietic. Am simțit acest lucru și în teatrul Dvs. – unor li se pare că totul e simplu, e «foaie verde». În realitate, însă, [pentru a face artă] trebuie să fi ghidat de o mare dorință și să lupți...” Respingînd categoric, ca străine și chiar primejdioase artei autentice, „gusturile maselor (= mulțimii, gloatei)” și goana după „a fi în vogă”, în continuare K. Zanussi se confesează într-un chip surprinzător – pentru mine, dar, la sigur, și pentru alții: „Vreau să fac apel la elită. Elita poate fi creată, formată, pe orice segment social. Nu este adevărat că un strungar, bunăoară, nu poate fi de elită. Și o femeie de casă poate fi de elită. Doar elita o formează acei oameni care își asumă o răspundere. Elita e o abordare anumită, fermă, a vieții. Este atitudinea față de societate, nu situația pe care o ai în comunitate. Și acei oameni [care își asumă o răspundere] îmi par mai interesanți, mai valoroși, pentru că ei influențează lumea. Pe cînd ceilalți, nu fac decît să meargă în urma elitei, ia așa, ca o «gloată mișcătoare». Tocmai de aceea este foarte important să creăm și să ocrotim elita. [...] Destinul unui popor depinde de elită: dacă ea nu există, poporul nu se poate apăra de unul singur. Dacă însă elita există și are o legătura strînsă cu poporul, atunci societatea dăinuiește.” Rugat de reporterul din Bureatia să dea cititorilor un sfat cum să devii parte a elitei, K. Zanussi explică ce ar fi necesar pentru aceasta: „Trebuie să cauți mereu modalități de a crește lăuntric, de a deveni astfel mai puternic. Dacă omul e de acord cu el însuși, dacă îi place, îi convine totul așa cum este în jurul său, șansa este pierdută. Este necesar să vezi mereu un pas înainte în dezvoltarea spiritului tău. Cine înțelege aceasta, nu va merge cu mulțimea. Pe cînd cei leneși cad de acord cu tot ce-i înconjoară și preferă să se identifice cu mulțimea. Astfel se produce scăderea potențialului uman [...]” (Sublinierile ne aparțin. Alte amănunte, în limba rusă, persoanele interesate le pot afla aici: http://www.infpol.ru/news/2025/173990.php?sphrase_id=5295).

Nu întîmplător l-am citat atît de amplu pe înțeleptul polon (de altfel, specialitatea de bază a acestui om de elită cinematografică, teatrală, filozofică etc. este... fizica). Am făcut-o pentru că, atunci cînd am citit în premieră acest interviu, am avut o senzație de bucurie. Și una de mîndrie. Pentru că, „în accepția lui Zanussi”, noi avem numeroși oameni cu adevărat de elită – infinit

mai mult decât fandosiții de care amintisem mai sus. Ori decât unii „elitiști autoproclamați” – există la noi și așa ceva, un fel de sectari ai intelectualității basarabene, adăpați generos cu granturi, proiecte, burse, onorarii de la furnizori ce raționează despre cultură și despre popor tocmai invers decât extrem de talentatul artist, dar și excelentul om și patriot Krzysztof Zanussi. Reprezentanți ai veritabilei elite avem – și nu puțini, slavă Domnului! – și printre lucrătorii din rețeaua BM „B.P. Hasdeu”. Doar bibliotecarii noștri își asumă o mare, poate și unică responsabilitate: de a contribui la informarea concetățenilor, la culturalizarea lor, la întărirea spiritului uman... Aceasta ar fi cea mai scurtă definiție a elitismului din bibliotecile noastre. Aveți cumva îndoieli? Recitiți fragmentele din dialogul reproduces ceva mai sus.

Mă bucur că – cine știe! – am făcut încă o mică descoperire în experiența-mi gazetărească. Nu-mi rămîne decât să-mi închei scrierea cu un îndemn: dragi colege din biblioteci, iubiți, menajați, invitați la manifestări vedetele noastre literar-artistice, științifice, politice, sportive... Creați-le toate condițiile ca să se simtă bine, minunat chiar, în bibliotecă, printre lucrătorii și utilizatorii ei – adeseori cheia succesului muncii Dvs. se găsește în asemenea abordare, în stabilirea și menținerea unei relații frumoase și trainice cu diferiți invitați de onoare. Totuși, nu uitați că în fiecare dintre Dvs., stimați colegi din Echipa „Hasdeu”, din alte biblioteci gemene, se află un destoinic reprezentant al elitei culturale, intelectuale, profesionale basarabene. Contează foarte mult să conștientizăm acest dat și să facem tot posibilul pentru a-l menține continuu la cote apreciabile.

(*BiblioPolis*. 2013, vol. 50, nr. 4)

SCRIERILE RISIPITE, SCRIERILE ADUNATE

O dată și odată, fiecare din noi devine... scriitor. Adică, este pus în situația de a scrie ceva: o cerere, o reclamație, o notă explicativă, o declarație, în fine, pur și simplu, o scrisoare „clasică” sau un mesaj electronic. Și este formidabil că ajungem în această situație, pentru că exprimarea gândurilor în scris implică nu numai o concentrare, o mobilizare sporită, dar și respectarea unor „reguli ale jocului” pe care le neglijăm în vorbirea cotidiană. Mă refer, în primul rînd, la normele ortografice ale limbii – dacă nu le respectăm în scris, apoi textul alcătuit „tipă”, devine problematic, poate avea cele mai nebanuite

consecințe: elementar, riscă a nu fi luat în seamă, dacă nu chiar să fie aruncat la coșul de gunoi. Persoana care se apucă de scris, mai ales dacă demersul său are un anumit succes, de obicei, prinde gustul acestei îndeletniciri. La rîndu-i, cel care prinde gustul scrisului începe a-și dezvolta și anumite abilități în acest sens dar, esențial, devine mai atent la formulări, la respectarea regulilor ortografice; face eforturi pentru ca pornirile, căutările, ideile, intențiile sale să fie demne de atenția destinatarului, să nu ajungă a fi „un glas în pustie”. Să mai spună cineva că nu e bine să scriem, că nu trebuie sprijinită dorința de a scrie!

Există specialități în care a scrie este o parte importantă a activității, a existenței însăși. Fac abstracție – intenționat, aici – de scriitori, ziariști, traducători. La fel, vom evita să ne referim la munca scribilor, ca și la cea a judecătorilor sau medicilor care, în exercițiul funcțiunii sînt obligați să umple cu cuvinte și fraze, uneori cotidian, zeci de foi imaculate. Așadar, ne vom reține atenția la reprezentanții acelor profesii pentru care a scrie ceva este mai mult o necesitate decît o obligație. O necesitate pentru a-și ilustra activitatea, pentru a comunica astfel cu alți colegi de breaslă despre împlinirile și problemele profesionale, pentru a-și împărtăși impresiile despre vreo implicare remarcabilă sau despre un eveniment memorabil. Printre aceștia, se numără și bibliotecarii, dar nici pe departe lucrătorii bibliotecii nu sînt unicii la acest compartiment; dimpotrivă, am zice, există zeci de specialități în care a scrie este și necesitate, și satisfacție, și obligație, și mod de afirmare.

Omul scrisului este, de regulă, un risipitor: în căutarea modalităților de a se afirma, el lasă textele scrise la discreția diferitor instanțe, diferitor redacții de instituții media. Cum cel care scrie este de obicei și o fire nerăbdătoare, este firesc să încredințeze un articol (un eseu, o tabletă, un studiu etc.) instanței ce-i va accelera apariția. Iar instanța potrivită în această ordine de idei este un ziar sau un site / portal cu postări zilnice sau de cîteva ori pe săptămîină. Însă acest soi de publicații au veșnic probleme cu spațiul, mai simplu spus – nu agreează scrierile mai lungi de o pagină-două, maximum trei. Și atunci, înarmîndu-se cu puțină răbdare, autorul nostru încredințează scrierea unei reviste – săptămînală sau lunară, acestea fiind mai generoase, cu mai mult spațiu, iar în consecință – și mai îngăduitoare cu volumul de patru-cinci, poate chiar și zece pagini.

Cu regret, viața ziarelor este, în general, cam de o zi; cea a săptămînalelor – de o săptămîină, a revistelor lunare – respectiv de o lună. Observația rămîne valabilă și pentru portaluri: chiar și cea mai captivantă scriere se menține

doar câteva zile, cel mult câteva săptămîni în topul celor mai citite texte de pe respectivul site, după care sînt împinse în plan secund, apoi terț, apoi... și mai departe. Pentru că aceasta este implacabila realitate, mai exact – asta e regula nescrisă a ființării în „jungla preseii”, a funcționării mass-media în condițiile unei avalanșe neoprite, în continuă creștere, de informație. Într-o lume atît de agitată, este firesc să fie o fluctuație nebună a informației, iar criteriile de selectare, de reținere, de conservare a segmentelor de flux informațional nefiind bine stabilite, devin automat labile, neconsecvente, nesigure. Însă, chiar dacă ar fi mai statornicite aceste criterii, după cum am observat ceva mai sus, scurgerea timpului oricum hărăzește termene reduse pentru existența „în văzul lumii” a scrierilor publicate în ziare și reviste, postate pe site-uri ce se înnoiesc cu o ritmicitate cotidiană ori săptămînală. Astfel, apare iminența risipirii definitive a textelor încredințate acestei categorii de publicații, care nu e altceva decît o tristă, dar sigură modalitate de a le îngropa într-un trecut efemer, fără șanse de revenire la orizontul zilei. Nimeni însă nu scrie pentru o oră, o zi, o săptămîină – chiar și autorul cel mai indiferent la destinul lucrării sale, dacă admitem că nu dorește, cu certitudine se bucură atunci cînd vede că se lungește viața textului elaborat.

Din fericire, există însă modalități, șanse reale de a lungi viața unei / unor scrieri risipite, de a le salva de la pieire prin uitare. Șansa aceasta se numește – și de aceasta dată! – cartea. Dar cum să aduni într-o carte scrierile risipite și, cel mai important și mai dificil aspect – cum să tipărești o asemenea carte? Ca și în numeroase alte situații de viață, nu este simplu, însă nici imposibil nu este. La modul ideal, elaborarea unei cărți din texte împrăștiate prin presa periodică se face la solicitarea unei edituri sau a altei instituții abilitate cu tipărirea cărților. Pentru a vedea atîta generozitate cu ochii proprii trebuie să ai mare noroc, dar și mai bine e să scrii texte de o calitate indubitabilă, cu un demers ce ar avea numeroși simpatizanți, părtași, oameni pur și simplu interesați de abordările ce se conțin în lucrările tale. Nu este defel neglijabilă nici ambiția autorului – mai întîi, de a aduna scrierile risipite prin periodice, apoi și de a le edita în volum. O ambiție soră cu dorința arzătoare îl ajută pe autor să găsească editori, iar de e cazul – și sponsori; apoi, să opteze pentru o formulă cît mai atractivă a cărții în curs de apariție. Același sentiment îl ajută pe autor să devină nițel și promotor al creației sale: să organizeze o lansare de carte, să ofere un anumit număr de exemplare unor persoane ce ar binevoi să o citească, să o recomande spre lectură și altora sau ar simți de datoria lor

să-i facă o prezentare, o recenzie, găsind, eventual, și alte modalități de a o „pomeni de bine”.

Să revenim însă la faza când volumul e în curs de apariție: un manuscris bun de tipar, citit de un lector sau de redactor, recitit pe machetă de autor, trecut prin filtrul designerului. Textele adunate într-un volum capătă o nouă configurație, un surprinzător aspect nou. Ordonate cronologic sau tematic, aceste texte, chiar cunoscute de la prima lectură în ziar (revistă, blog, site, portal etc.), ne prilejuiesc o nouă lectură, o altă percepere a mesajului, a desfășurării subiectelor, a zugrăvirii personajelor. Adunarea unor scrieri dispartate într-un volum este o fațetă în general cunoscută, cel puțin – bănuită, intuită de multă lume, dar încă insuficient apreciată. Apariția în volum a unui mănunchi de lucrări vădesc însușiri neobservate anterior și totuși intrinseci ale autorului, inclusiv (dis)continuitatea demersului, fermitatea (sau, mai rar, unicitatea) abordărilor, diversitatea modalităților de a vedea și a prezenta și altora lucrurile, faptele, întâmplările, oamenii din jur. Iese la suprafață și profunzimea, respectiv, superficialitatea observațiilor, rafinamentul psihologic, harul de narator etc. Așa ceva este posibil inclusiv datorită faptului că elaborarea unei cărți este aidoma distilării apei sau a vinului: cele scrise cândva – în goana derulării unui eveniment sau în graba necesității de a onora o „comandă” (o sugestie, o rugămintă, o colaborare, o promisiune etc.) – sînt revizuite sau rebutate, făcînd loc, într-un volum – restrîns, totuși, dintr-un motiv sau altul – doar lucrărilor ce răspund anumitor rigori impuse fie de editură, fie de spiritul de emulație, fie de bunul-simț.

Această revelație – a miraculoasei metamorfoze prin care trec textele risipite în presa periodică atunci cînd sînt adunate într-o carte de autor – am avut-o de foarte multe ori în experiența de redactor, lector, prefațator, coordonator – o muncă și o satisfacție profesională cu o vechime de cîteva decenii deja. Cu mulți ani în urmă am tras și o concluzie pe care țin să o spun și altor colegi pasionați de meșteșugul scrisului. Anume: dacă un articol de ziar sau de revistă este o recomandare pentru cîteva zile-săptămîni-luni, apoi o carte este o carte de vizită pentru mulți ani, poate chiar și pentru o viață de om. Inițial cumva intuitiv, pe urmă și din aceste rațiuni, am sprijinit întotdeauna nu numai dorința (aspirația, plăcerea, pasiunea) altora de a scrie, dar și dorința – de regulă, timidă, șovăitoare, la debuturi – de a edita o carte. Tot din proprie experiență pot spune cu mîna pe inimă că numai cîrcotașii acreditează ideea că pasiunea pentru scris, respectiv, dorința de a tipări o carte,

ar fi manifestări de grafomanie. Grafomania ține mai puțin de pasiune, de dragoste și mai mult de bunul-simț, adică de lipsa acestuia. Pe cînd o scriere ieșită din suflet și trecută prin inimă se întemeiază obligatoriu pe gust și bun-simț, tocmai ceea ce lipsește grafomanilor.

Poate au spus-o și alții, nu pretind că așa fi primul afirmînd că scrisul e un chin, dar și un mod fericit de realizare a omului. Pentru mulți, e și o mare satisfacție sufletească, estetică, morală. O carte nu e numai un bilanț, o împlinire, dar și o sursă sigură de bucurii. Cunosoc cazuri cînd scrisul și editarea cărților au lungit viața autorului. Sau, cel puțin, i-au înseninat niște ani de viață, ajunși a fi și ultimii, conferindu-le un rost pe care se părea că-l pierduse. Dar e puțin oare așa ceva?

În concluzie, nu-mi rămîne decît să-mi îndemn colegii pasionați de cuvîntul scris, din biblioteci, căci lor le-am dedicat această pledoarie: scrieți în continuare, trimiteți la redacții articolele ce vă par semnificative, apoi selectați textele, ordonați-le și scoateți cărți. Veți deveni martori la toate metamorfozele, una mai miraculoasă decît alta, despre care v-am relatat în textul de față. Care, cine știe, peste o habă, va nimeri într-un volum ce va reține atenția destinatarului – intuit, dar foarte posibil, cu totul nebănuit.

(*BiblioPolis*. 2014, vol. 51, nr. 1)

DESPRE TOPURI, CA MODALITĂȚI DE PROMOVARE A LECTURILOR

Pentru a deschide mai ușor acest subiect – altfel, demn de toată atenția noastră –, să deschidem pe o clipă DEX-ul, ca să ne amintim ce înseamnă „top”: „*Clasament al preferințelor pentru spectacole, actori, bucăți muzicale, manifestări artistice etc., pe baza punctajului oferit de publicul spectator sau de specialiști, direct sau prin corespondență; din engl. top.*” Definiția din DEX ar fi perfectă dacă, înainte de faimosul *etc.*, ar fi avut barem unul, încă, din aceste cuvinte: *cărți, apariții editoriale; creații literar-artistice; lecturi, scrieri demne de atenția cititorilor; eventual, sugestii de lectură sau idei pentru lectură.* (Curios că celelalte accepții ale cuvîntului „top” sînt prezentate impecabil în dicționarele explicative: „1. pachet de hîrtie sau de carton (cuprinzînd un anumit număr de coli). 2. (*pop.*) pachet de bumbac (cu un anumit număr de legături). 3. (*înv.*) val de postav. – Din turcă **top**.”)

Deși cuvîntul însuși, *top*, în accepția care ne interesează, este un neologism, noțiunea redată este veche „de cînd lumea”. Într-o formă specifică, desigur, topurile – ca niște repere de culturalizare, inclusiv sugestii de lectură pentru societatea cultă – existau și în Antichitate. În Evul Mediu, în epoca Renașterii, în Secolul Luminilor aceste liste-sugestii se completau și se desăvîrșeau, totodată extinzîndu-și continuu destinatarii. În secolul al XIX-lea rolul de propagator al performanțelor culturale a revenit revistelor literare și culturale. Așa era nu numai la Paris, Londra, Berlin, Viena sau Petersburg, dar și în marile centre culturale din țările române: la București, Iași, Galați, Arad, Timișoara, Sibiu, Cluj etc., ziare și reviste ca *Albina* (și *Alăuta*) românească, *Curierul românesc*, *Dacia literară*, *Familia*, *Tribuna*, *Telegraful*, *Convorbiri literare* etc. recenzau, adică recomandau noi creații literare românești sau noi traduceri. Totodată, ele întocmeau și liste ale unor scrieri din trecut ce meritau atenția contemporanilor. În secolul al XX-lea formula topurilor a ajuns la gradul de perfecționare pe care îl cunoaștem și noi.

La drept vorbind, în veacul trecut topurile au devenit o modă, poate chiar o adevărată epidemie. Nu există domeniu al activității umane în care să nu se facă clasamente, acestea urmărind, de regulă, scopul de a promova, de a populariza ceva: genuri de artă, competiții (festivaluri, concursuri, ateliere), personalități, opere... Auzisem mai de mult despre *The Top Ten: Writers Pick Their Favorite Books*, organizat în SUA, de redacția faimosului ziar *The New York Times*. Mai exact – de J. Peder Zane și echipa suplimentului literar *Book Review* al acestui prestigios cotidian newyorkez, prestigiu ce asigură o difuzare pe scară mondială a laudabilei inițiative din SUA. Acest J. Peder Zane și colegii săi au făcut (continuînd să-l înnoiască, să-l perfecționeze) un top al celor mai bune cărți și al celor mai buni autori din toate timpurile. Și mai exact, au solicitat opiniile a 125 de scriitori din SUA și Marea Britanie: fiecare din aceștia urma să alcătuiască o listă proprie cu zece cărți preferate, scrise din antichitate pînă în prezent (romane, povestiri și nuvele, piese de teatru, poezii). Ar fi trebuit să iasă o listă cu 1250 de opere (capodopere!) de tot atîția autori, dar s-au produs firești intersecții: în listele de preferințe ale multor dintre scriitorii antrenați în sondaj adeseori au nimerit aceleași opere, aceiași autori. Astfel încît, topul, apoi și volumul ce a apărut, *The Top Ten: Writers Pick Their Favorite Books*, include aproape 550 de titluri de circa 300 de autori. Menționăm că scriitorii ce aveau să devină autori ai topului au acordat și puncte (de la unu la zece) operelor recomandate, însă diferențierea aceasta,

de zece puncte, nu ni se pare relevantă. Credem că merită atenția noastră specială compartimentele cumva generalizatoare ale *Top Ten: Cele mai bune cărți din toate timpurile, Cele mai bune zece cărți ale sec. XIX, Cele mai bune cărți ale sec. XX, Top autori după numărul de titluri propuse, Top autori după punctajul obținut* etc. Cei care cunosc engleza (și se interesează sincer de lecturi, de soarta cărții în genere) pot afla mai multe, inclusiv amănunte surprinzătoare, vizitînd acest portal: <http://www.toptenbooks.net/>

544 de titluri este, indiscutabil, o listă enormă, bănuim că include cărți de citit pentru zece, poate chiar 20 de ani. Opere extrem de diferite – ca gen, specie, curent literar sau apartenență etnolingvistică. Deși... tocmai la acest ultim punct – în urma unei studieri (recunosc: destul de superficială) a listelor din *Topul* lui J. Peder Zane –, ne-a și pus pe gînduri. De fapt, nu ar fi trebuit să ne pună pe gînduri: și englezii, și americanii au nu numai gusturi specifice (în raport cu noi și cu oricare alte popoare), dar au și viziuni, atitudini, preferințe... chiar și ciudățeni specifice. O manifestare a acestor particularități rezidă în preferința netă pentru valorile lor (în cazul dat – pentru autorii, cărțile lor). Shakespeare, D. Swift, Ch. Dickens, Mark Twain, Herman Melville, Henry James, Fr. Scott Fitzgerald, W. Faulkner, J. Joyce, Hemingway, Jane Austen, George Eliot, Flannery O'Connor, Virginia Woolf și alți scriitori britanici și americani se află în capul, în cel mai rău caz – la mijlocul multor liste, foarte rar sau niciodată la capătul acestora. Avînd în vedere faptul că listele acestea de recorduri literare (tot ele, și sugestii de lectură) au fost făcute de britanici și americani (fie ei și scriitori), este firesc să-i fi plasat în prim-plan pe autorii lor – pentru că îi cunosc mai bine, pentru că operele acestora le sînt mai dragi, pentru că e bine să-ți cunoști și să-ți iubești primordial ce e al tău, apoi ce e străin. În acest sens, literații din Marea Britanie și din SUA, oferă eventualilor cititori ghidați de *Top Ten* și o lecție de patriotism.

Și ce formă frumoasă de patriotism! – să propagi în lume scriitorii preferați și operele lor cele mai de seamă.

Nicio altă literatură de pe mapamond, decît cele două amintite, nu e prezentă în *Topul* lui J. Peder Zane cît de cît onorabil, cuprinzător sau măcar reprezentativ. Cam cîte zece la sută din liste (cu scriitori, respectiv, cu opere) revin germanilor și rușilor. Feodor Dostoievski și Lev Tolstoi apar în cam fiecare a patra listă de recomandări, acești clasici ruși fiind urmați, ca frecvență / preferință / recomandare de lectură, de Cehov și Gogol. Îi surclasează însă

Vl. Nabokov (ah, *Lolita!* mai în centrul atenției decît *Anna Karenina!*), cu statutul său dedublat, de scriitor ruso-american, lista rușilor fiind încheiată de Al. Soljenițin. Prezența lor relativ mare este o dovadă a popularității de care se bucură acești scriitori din Rusia dincolo de hotarele patriei lor. Lumea pare a fi la fel de frapată și de moralitatea romanelor lui Lev Tolstoi, și de schizofrenia (numită atît de elegant: „polifonie”) inerentă a prozelor lui Dostoievski. Dar mai e la mijloc ceva: printre cei 125 de scriitori atrași în sondajul lui Peder Zane aflăm un număr deloc neglijabil de evrei cu rădăcini în Rusia. În fine, această prezență a scriitorilor ruși e o dovadă că americanii și britanicii nu suferă defel de rusofobie, spre deosebire de ruși, care nu-și pot imagina existența fără a da riposte unei închipuite dușmăanii a Londrei și Washingtonului.

Revenind la reprezentativitatea dezechilibrată a literaturilor altor popoare decît britanicii și nord-americanii, nu putem să nu semnalăm, cu regret, limitarea, reducerea pînă la minimum a scriitorilor și capodoperelor din trei mari literaturi: franceză, spaniolă și italiană. Poate cea mai nedreaptă este reprezentarea literaturii italiene. Și cînd te gîndești că Dante, Petrarca sau Boccaccio au impresionat nu numai patria lor, dar și Europa cu mult înainte de Shakespeare!... Ar fi incredibil de nu ar fi adevărat că literatura franceză este reprezentată, în *The Top Ten: Writers Pick Their Favorite Books*, prin Flaubert (*Doamna Bovary*, și abia după ea *Educația sentimentală!*), Balzac, Maupassant, Proust, Camus și... cam atît! Dar, orice s-ar spune, tocmai francezii, prin scrisul lor, au oferit veritabile modele – artistice, estetice, ideatice, morale etc. – înainte de reformele din învățămînt desfășurate de Oliver Cromwell și hăt înainte de apariția, pe harta lumii, a Statelor Unite ale Americii. Spaniolii în acest top au, de fapt, un singur sol: Cervantes, cu al său *Don Quijote*. Nimic de mirare, în fond, căci modelul literar și etic oferit de Cervantes prin *Don Quijote* a impresionat puternic numeroși scriitori din secolele următoare. Dostoievski, bunăoară, îl punea pe Cavalerul de la Mancha alături de Iisus Cristos și Cervantes era unul dintre scriitorii lui cei mai dragi. (Între paranteze fie spus, alături de faimosul spaniol, o altă mare simpatie literară a acestui extraordinar rus era... franțuzoaica George Sand! – asta, à propos de surprizele ce le pot oferi gusturile scriitorilor!). Undeva, în chestionarul unui scriitor participant la *Top Ten*, apare și contemporanul lui Cervantes – Lope de Vega, cu o piesă, una din cele peste 400 cîte a lăsat el în patrimoniul cultural al patriei sale. În secolele XIX-XX spaniolii au avut

numeroși poeți și romancieri de seamă, însă aceștia au rămas dincolo de atenția popului american.

Alte literaturi decât cele trecute de noi în revistă mai sus (britanică, americană, germană, rusă, franceză, spaniolă, italiană) există și mai nesigur în accepția scriitorilor ce au contribuit la apariția *Top Ten*. Poate cu o excepție: Franz Kafka, marele narator și psiholog cu un statut atât de confuz-cosmopolit („praghez”, evreu, austriac, „germanolingv”...), prezent în liste cu trei romane (*Procesul*, *Castelul*, *America*) și câteva nuvele (*Metamorfoza*, *Colonia penitenciară*, *Verdictul* etc.). Este prezent cu trei romane și tot atâtea nuvele Gabriel García Márquez, flancat, într-un fel, de Mario Vargas Llosa. Cineva și-a amintit de romanele lui Henryk Sienkiewicz, altcineva a recomandat niște poezii de Rabindranath Tagore și (culmea!) o piesă dramatică de Eugen Ionescu, un al treilea participant la sondaj a evocat figura bravului soldat Švejk, adică și pe cea a autorului, Jaroslav Hašek...

Pe scurt, literaturile „mici”, cum sînt numite pe nedrept literaturile popoarelor nu prea numeroase și relativ mai timid prezente la masa istoriei europene sau mondiale, nu că ar fi neglijate, dar nu prea au avut șanse de a nimeri într-un top alcătuit de oameni ai scrisului din țări cu un vechi și solid (Marea Britanie) și, pur și simplu, solid (SUA) patrimoniu spiritual. Din acest motiv, superbul *Top Ten* ar fi recomandabil și la noi, însă utilizabil – doar într-o anumită măsură. Căci nimic nu poate fi bun, eficient, folositor fără a include și valorile naționale, în cazul nostru – literatura română, cu patrimoniul ei funcțional mai bine de patru secole.

În această situație, nu ne rămîne decât să elaborăm topuri proprii, în care literatura universală va fi obligatoriu prezentă, dar rezervînd – în eventualele liste cu recomandări pentru lectură – cel puțin un sfert de locuri pentru opere create de autori din întreg spațiul românesc.

Nu am putut da de urma vreunui top românesc, asemănător cu al lui J. Peder Zane. Dacă o fi fost, nu a lăsat urme prea vizibile – bunăoară, vreo carte cu sugestii de lectură, formulate de Biblioteca Națională (de la București sau de la Chișinău), de vreo asociație scriitoricească sau de vreo societate a bibliofililor – ca să mă refer la doar trei foruri ce ar fi cel mai indicate pentru organizarea și impunerea unui astfel de top. Dar poate că surpriza o va face „a patra forță” – Biblioteca Municipală, de exemplu? Adică angajații ei, evident, în colaborare cu unii oameni de cultură, de creație, ai scrisului. Necesitatea unui top se simte din două puncte de vedere, cel puțin: pentru a avea ce re-

comanda utilizatorilor bibliotecii, oamenilor cititori în genere, mai ales celor tineri. Și pentru a testa, și la nivelul nostru, gusturile, preferințele, sugestiile de lectură ce ar merita să aibă o răspîndire mai largă, dacă nu generală.

Am putea intra într-o nouă fază a definirii topurilor în domeniul cititului de cărți? Nu este defel exclus.

(*BiblioPolis*. 2014, vol. 52, nr. 2)

ELOGIU INTERNETULUI

Nu m-aș mira defel dacă mi s-ar reproșa că scriu acest elogiu cu o gravă, nepermisă întîrziere. Nici dacă s-ar pune la îndoială sinceritatea acestui mesaj nu m-aș mira, cu atît mai mult cu cît nu am avut vreo ocazie mai specială să laud „păienjenișul virtual mondial”, în timp ce mi-am exprimat public anumite rezerve față de internet, mai exact față de „abuzul internautic”. Tocmai de aceea am considerat să fac, din capul locului, anumite precizări. Așadar, rog să se ia în considerație că rîndurile ce urmează sînt scrise de un om „de modă veche”, care s-a apropiat de internet relativ tîrziu, ca să nu zic – foarte tîrziu. Bunăoară, am acceptat să mi se deschidă un cont la **yahoo.com** abia în anul de grație 2000 – mulțumesc și pe această cale, pentru acest dar greu de prețuit, bunului prieten Dumitru Pădeanu, alias Corneliu Florea, un excelent medic și scriitor român, evadat din infernul comunist al lui Ceaușescu hăt la Winnipeg, Canada. Ca la o sursă de informare am ajuns la internet și mai tîrziu – pe la finele anului 2002, cînd pregăteam pentru *Calendar Național – 2003* un articol despre cîntărețul Salvatore Adamo și trebuia să precizez titlurile unor piese din vastul, copleșitorul său repertoriu. Am apelat la ajutorul dnei Ludmila Pânzaru și mare mi-a fost uimirea (și încîntarea! și recunoștința!...) cînd dumneaei, după un efort de cîteva minute, mi-a pus la dispoziție nu numai o listă de cîntece, dar și alte informații – în franceză și în rusă – necunoscute mie, de ultimă oră, despre faimosul, dragul interpret francez. Peste alți vreo patru ani era să mă căpătuiesc și cu un cont pe **Facebook**, grație insistențelor din partea unei simpatice familii de vechi prieteni, Doina și Traian Greavu, din chiar inima României – de la Făgăraș, județul Brașov. Tocmai pe **Facebook** ei și-au regăsit o mulțime de colegi, prieteni și chiar foști vecini risipiți în lumea largă, iar cînd și fiii le-au plecat peste Ocean, această rețea de socializare, apoi și skype-ul au devenit nu nu-

mai niște impecabile surse de comunicare, dar și leacuri sigure de alinare a dorului părintesc.

În consecință, „vechimea” mea în domeniul internetului este de nici 15 ani, totodată fiind marcată de o mare aproximație, în fond – de o reducere gravă a segmentului la care apelez sau de care beneficiez. În linii mari, pentru (alde) mine, internetul, această culme strălucitoare a tehnologiilor moderne, a inteligenței umane adică, se reduce: a) la comunicare, mai exact, la corespondență cu prietenii, colegii și rudele care, măcar și de dragul vitezei fantastice, au renunțat la poșta tradițională, dînd preferință conturilor pe yahoo.com (.de, .fr, .es...), hotmail.com, gmail.com, mail.md, apropo.ro, inbox.lv (.lt, .ee, .ru, .cz, .pl...) ș.a.m.d.; b) la informare – pentru a face documentări sau precizări referitoare la diverse personalități, evenimente, fenomene și chiar simple cuvinte ori fraze din română (adică nu chiar simple! ci cu un grad de dificultate la scriere, de sens, de etimologie, la topică etc.). În acest scop, recurg foarte des la Google (care cu adevărat le știe pe toate!), la diferite formule de *Wikipedia*, în fine, la *DEXonline*. Aici este locul să recunosc, cu jena, regretul și scuzele de rigoare că, de ani buni, după ce mi-a fost spart contul de la Facebook, nu-l mai folosesc; dar nu am nici obiceiul de a „colinda” prin blogurile altora, fie aceștia colegi de breaslă, fie politicieni notorii, fie, pur și simplu, amici. Deschid foarte rar Twitter sau YouTube; nu urmăresc decît cu titlu de excepție, în rețeaua de internet, filme sau spectacole; rar de tot ascult și muzică în internet. Citesc cu o relativă regularitate acolo ziare și reviste de la București sau din alte capitale ale unor popoare ce-mi sînt simpatice, a căror istorie, cultură, demnitate mă fascinează; însă, totuna scot textele la imprimantă, căci numai așa le pot citi „ca lumea”, numai așa pot intra în esența lor. Din principiu, categoric, nu citesc cărți în formă electronică – pentru a-mi cruța ochii, dar, mai ales, pentru o percepere adecvată a mesajului, a stilului, a portretizărilor, a analizei psihologice, a dialogului, a ritmului etc. – percepere pe care o am cu adevărat numai cînd văd textul pe minunea născocită de chinezi și numită la noi printr-un cuvînt de origine grecească – hîrtie...

Nu e vorba de neîncredere sau rezerve subiective față de Oceanul Internet, chît că am și anumite reticențe, la care aș dori să mă refer, foarte succint. Astfel, sînt supărat pe Google.ro / Google.md, Wiki.ro și altele asemenea pentru că-s relativ sărace (și ca text, și ca imagine, prin imagine avînd în vedere nu numai portretele, dar și diferite hărți, grafice, figuri etc.) și nici

pe departe nu sînt ritmic actualizate. Dintre motoarele de căutare în alte limbi ce le cunosc sau la care oricum recurg, se pare că tocmai cel românesc are nepermis de frecvente erori de citare, „cioturi” sau chiar... regrete că nu poate pune la dispoziție nici cea mai modestă informație. Echivalentele franceze ale acestor gigantice surse de informație, de cele mai multe ori (ca și enciclopediile lor, de altminteri) suferă de un soi de naționalism informațional: tot ce e franțuzesc beneficiază de o prezentare maximum de bogată, în timp ce străinii sînt tratați cu superficialitate. Sursele de internet rusești – numeroase și extrem de bogate (se spune că, în acest sens, rușii ar fi depășiți doar de britanici, americani, chinezi și germani) – totuși, conțin foarte multe repetări, reluări, imitații și aproape fără excepție sînt atinse de aripa neagră a îndochinării... dacă nu „de stînga”, apoi obligatoriu în spirit imperial. Însă supărarea mea cea mai mare – chiar dacă îmi dau seama perfect că nimănui nu-i pasă de ea – este că internetul a copleșit mințile și sufletele a miliarde de pămînteni, mai ales pe ale tinerilor. Creînd o apreciabilă comoditate pentru utilizatorii de orice vîrstă, cu orice interese sau gusturi, internetul – fără a putea fi acuzat de culpă – dezvoltă, concomitent, și un ciudat soi de lenevie. Dacă generația mea, pentru a elabora niște teze („referate”) trebuia să sacrifice pentru acestea două-trei zile dacă nu o săptămînă întregă, apoi tinerii de azi rezolvă această problemă în cîteva ore. Și este formidabil, doar le rămîne timp pentru a-l consacra altor probleme, interese, pasiuni. Partea proastă e – cred eu – că acest timp restant este utilizat, de obicei, de cei mai mulți internați ai mileniului trei, tot pentru a naviga în rețeaua virtuală! Astfel, internetul a devenit, într-un anumit sens, pentru o vastă categorie de utilizatori, un drog luat abuziv – și în timp, și prin cantitate. Consecințele acestui abuz sau, de vreți, ale aceste obsesii se fac simțite astăzi, dar și mai grave se vor vedea repercusiunile mîine, peste cîteva ani, peste cîteva decenii.

În pofida acestor rezerve, care pot fi percepute și ca niște neliniști pur subiective; dincolo de faptul că sînt doar un umil (prea puțin implicat) cetățean al Regatului Virtual, țin să fac internetului un sincer, mare, nesfîrșit elogiu. Să-mi exprim recunoștința pentru că ne pune la dispoziție cea mai diversă și (totuși!) mai completă sursă de informare, într-o epocă în care dacă nu ești informat, riști să devii un ratat – sub aspect profesional, dar și din punct de vedere strict uman. Unde mai pui că în „politica informațională” a „păienjenişului mondial”, de regulă, accentul cade pe cunoștințele cu ade-

vărat utile omului sănătos, gînditor, „normal”, *homo sapiens*, cum i se mai spune; că, prin internet, se promovează totuși în proporții copleșitoare și primordial, lucrurile frumoase. Segmentul „rezervat” pentru lucruri dăunătoare omului sau urîte în percepția general-umană este relativ neînsemnat, mai fiind și oprit sau limitat pentru anumite categorii de utilizatori, oricît de curioși ar fi aceștia. La fel, oricît de iscusite ar fi programele de învățămînt, nu se poate forma un specialist de marcă fără autoinstruire. Și la acest capitol, internetul este o adevărată mană cerească pentru autodidacți, pentru toți cei care doresc să știe ceva mai mult decît îi oferă liceul, colegiul, universitatea sau academia.

Nu sînt un mare amator de literatură fantastică (SF), dar știu că englezul Jonathan Swift (1667-1745), francezul Jules Verne (1828-1905), alt englez, Herbert G. Wells (1866-1946), americanul Ray Bradbury (1920-2012) sau polonezul Stanisław Lem (1921-2006), alți scriitori din aceeași categorie, au prevăzut, au intuit sau, pur și simplu, au zugrăvit multe din miracolele tehnologice ale epocii actuale. Nu cred să fi imaginat însă cineva din autorii fanțaști această miraculoasă sinteză care este Internetul (chiar că merită a fi scris cu majusculă!). Căci prea de tot complicată, amplă, diversă, pluriaspectuală, atotcuprinzătoare este sinteza aceasta, îmbrățișînd concomitent și oferindu-ne extrem de generos și film, și carte, și muzică, și teatru, și radio, și TV; muzee, galerii de artă, săli de teatru și de concerte, agenții de turism, case de bilete... – atîtea altele! „Păienjenişul mondial” ne relevă cele mai dosite colțuri ale inteligenței umane, ale culturii, științei, economiei, politicii și... chiar ale activității serviciilor secrete! Oferta lui este atît de bogată, atît de generoasă, atît de frapantă, încît nu poate lăsa loc pentru supărări sau frustrări – rămîne doar să știi a căuta ce îți dorește inima sau mintea. Mai rămîn, desigur, unele probleme, inclusiv, dacă nu în primul rînd – cea a discernămîntului: nu înghiți tot ce-ți vine la îndemînă, din internet, ci alegi de acolo ceea ce nu îți va provoca indispoziție, derută sau decepție. Există și problema dozării – dacă omul rațional știe măsura, pot pierde acest simț mulți copii, adolescenți, tineri (firește, și adulți ce se află încă sau ajung „în mintea copiilor”).

...Și pentru că și cel mai avid doritor simte nevoia de a se mai relaxa, internetul îi oferă, iată, omului, și cele mai incredibile forme, modalități, posibilități de relaxare. A învăța, apoi a te relaxa, a îmbina utilul cu plăcutul – în același spațiu, cu aceleași posibilități – ce poate fi mai fantastic, devenit realitate? Cîți oameni oare au trăit sentimente de bucurie, alinare, împlinire, izbîndă și alte

trăiri asemănătoare, recurgînd la serviciile internetului? Nicio contabilitate nu ne-ar furniza, la acest capitol, date exacte, dar oricine ar spune cu certitudine că numărul acestora este infinit mai mare decît al celor care, eventual, au avut decepții sau necazuri din cauza magicei abrevieri englezești *www*. De aici și magnetismul rețelei virtuale, de aici și atașamentul (după cum am menționat mai sus, pe alocuri exagerat) a sute de milioane de pămînteni față de internet. Este semnificativ acest amănunt, de ultimă oră: conducerea Ungariei a anunțat despre intenția de a pune impozite pe utilizarea internetului. A doua zi, după lansarea știrii, peste o sută de mii de budapeșteni au inundat piața din fața Parlamentului maghiar. Atît de mulți unguri nu au ieșit concomitent în piață din 1956, cînd îi ajunsese cuțitul la os, ridicîndu-se într-un chip eroic împotriva comunismului de factură sovietică.

Trebuie să mai precizez că două circumstanțe mi-au întărit dorința, mai veche, de a scrie un elogiu internetului. Prima împrejurare a constituit-o lectura („pe sărite”, recunosc) a unei cărți. Nu o recomand nimănui, totuși, pentru a nu fi suspectat de fals sau uz de fals, prezint datele pe care le implică CZU: *Valeri Korovin. Tretia mirovaia setevaia voina. [S. l., dar bănuiesc că e Sankt Petersburg], 2014, 352 p.* Titlul, care în traducere ar însemna „Cel de-al treilea război mondial al rețelelor virtuale”, spune deja cîte ceva despre intențiile autorului. În rețelele de socializare, în iPhone, iPad, Twitter, YouTube, în orice manifestare a internetului, acest scrib rus vede numai diversiuni ale Occidentului, pericole pentru poporul și mai ales pentru statul pe care pretinde a-l reprezenta. Deși ar fi o „uneltire” a străinilor, autorul rus nu dorește totuși lichidarea internetului, ci... „rusificarea” lui, iar în perspectivă – impunerea acestui monstru, rusificat, în lumea largă. Cum? – cu tancurile, cu rachetele, cu submarinele sau totuși cu mijloacele oferite de internet – rămîne a se preciza de către liderii de la Kremlin. Curios e că această carte a apărut în cam același timp cu anosta declarație a președintelui rus Vl. Putin că internetul ar fi „un proiect al CIA”, o „făcătură” a veșnicilor adversari capitaliști, născocite special pentru a nimici comunismul și, apoi pentru a demola patria acestui regim odios care, întîmplător sau nu, e și patria KGB-ului, din ale cărui brațe de fier a ieșit și actualul lider rus.

Între timp, mai mulți oameni neafiliați politic și-au amintit de un eveniment ce risca să fie trecut cu vederea. Și anume: prima conexiune a două calculatoare, grație cărei conexiuni s-a realizat primul nod de transmitere / comunicare a semnalelor. Conexiunea s-a făcut între Universitatea California

din Los Angeles și Universitatea Stanford, aflate la distanța de 550 kilome- tri, iar viteza de transmitere era de 50 kbit / sec. Au realizat această operație trei persoane: profesorul Leonard Kleinrock și doi studenți, pe nume Charley Kline și Bill Duvall. Și s-a întâmplat acest miracol – apariția pe Terra a inter- netului – pe 29 octombrie 1969. Așadar, cu 45 de ani în urmă. Unde a avut loc minunea, am arătat deja, tot așa cum am amintit numele autorilor – un profesor și doi studenți din SUA, țară în care învățămîntul, educația, instru- irea erau și sînt categoric depolitizate, prin lege ferite de ochiul veghetor al serviciilor secrete, „organe” ce au alte îndeletniciri decît le aveau în URSS. Iar în lumea liberă legea se respectă – de aceea e și liberă acea parte a Terrei. Dacă însă, printr-o bizarerie, conexiunea efectuată la 29 octombrie 1969 ar și fost opera („făcătura”) CIA, atunci nu ne rămîne decît să ne exprimăm admirația și față de asemenea preocupări ale serviciilor secrete americane.

(*BiblioPolis*. 2014, vol. 53, nr. 3)

NEUITAREA, DATORIA NOASTRĂ PROFESIONALĂ ȘI MORALĂ

S-a spus, cu diferite ocazii – și pe bună dreptate –, că bibliotecile sînt de- pozitele seculare, dar și milenare, ale memoriei colective, fie că e vorba de localități concrete, fie de țări, popoare, uniuni sau asociații de state etc. Nu numai cărțile, presa periodică, manuscrisele, CD-urile, videocasetele și alte documente sînt componentele respectivului depozit al memoriei umane. Într-o măsură covârșitoare contribuie la perpetuarea, îmbogățirea, diversifi- carea acestui memorial și cele mai diferite manifestări organizate de către bi- bliotecari. An de an, pe agenda bibliotecilor noastre, am impresia, este tot mai mare numărul de activități omagiale și de comemorare a unor personalități marcante din trecut și contemporane, conferindu-se acestor manifestări, pe lîngă aspectul informativ-estetic, și un tot mai subliniat substrat instructiv, educativ, moral, dacă vreți. Omagiind și comemorînd personalități, eveni- mente și instituții, bibliotecile le includ, astfel, într-un **circuit al cinstirii memoriei**, dar și al **prețuirii**, al **(re)punerii în valoare**, al **(re)descoperirii**, din punctul de vedere al percepției contemporane, a unor talente, opere sau capodopere, a unor fapte de importanță majoră pentru istoria, pentru însăși existența comunității. A pune în valoare și a menține personalități, instituții,

evenimente majore într-un **circuit al neuitării** este, de fapt, o datorie profesională a bibliotecarilor – ca și a muzeografilor, a istoricilor sau a jurnaliștilor, fiecare avînd grila proprie de marcaj. Este însă și o datorie morală a bibliotecarilor să mențină nestinsă flacăra neuitării și cinstirii înaintașilor, dar și a contemporanilor ajunși la o cotă a împlinirilor. Această datorie își va păstra valabilitatea atîta timp cît trăiesc oameni ce-și îndreaptă pașii spre bibliotecă fiind convinși că ei merg într-o instituție distinctă de cultură, unde găsesc un alt fel de socializare – dar și un alt fel de intimitate – decît la muzeu, la teatru, la filarmonică, la școală, la Academie etc. Ca să nu mai vorbim de internet, unde găsești cam de toate, însă cam toate sînt concepute altfel decît își doresc reprezentanții cîtorva generații obișnuite cu valorile erei dinaintea răspîndirii masive a „păienjenishului” electronic.

După cum pot deduce din observațiile proprii, de-a lungul anilor, cei mai mulți bibliotecari din rețeaua Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” vădesc destule abilități în a organiza manifestări culturale cu caracter omagial-comemorativ. Contează mult, în această ordine de idei, alegerea personalității ce devine obiect al evenimentului. De obicei, cei omagiați sau comemorați sînt scriitori, artiști, oameni de cultură sau de știință, mai rar fruntași ai vieții sociale, ajunși la o aniversare, numită la noi „rotundă”: a 50-a, a 60-a, a 75-a, a 100-a, a 150-a ș.a.m.d. de la nașterea, în unele cazuri – și de la decesul acestora. Surse de inspirație, adică de informare, ne servesc dicționarele, enciclopediile, instituțiile mass-media, inclusiv internetul. De aproape un sfert de secol se editează, sub auspiciile Bibliotecii Naționale a R. Moldova, *Calendarul Național* care, ca și *Aniversări culturale*, elaborate de Biblioteca Națională pentru copii „Ion Creangă”, sînt de un real folos pentru toți bibliotecarii. Departamentul „Memoria Chișinăului” din cadrul BM alcătuiește de cîțiva ani buni ghidul *Chișinăul în date și evenimente*, ce-i drept, numai în versiune electronică, dar a cărui utilitate este tot mai evidentă. La acest sfîrșit de an deja vechi, 2014, vom face și noi o succintă trecere în revistă a unor aniversări culturale din 2015, care ni se par demne de atenția bibliotecarilor, respectiv, a utilizatorilor noștri. Nu căutați în listele de mai jos decît niște repere, niște sugestii pentru posibile manifestări culturale – de la acțiuni cu largă desfășurare pînă la reviste bibliografice pentru o mai bună orientare a cititorilor în tot mai copleșitoarea avalanșă informațională: cărți, autori, curente, grupări, școli și alte fenomene literar-artistice, culturale, științifice, sociale etc.

Vom începe, în mod firesc, cu scriitorii aniversați în 2015. Nu numai pentru că literații sînt, probabil, principalii actori ai spectacolului bibliologic, dar și pentru că mulți dintre ei, contemporanii noștri, au devenit fideli și generoși prieteni ai Bibliotecii Municipale, inclusiv ai tuturor filialelor acesteia, de obicei, conform situării bibliotecilor din sectoare, respectiv, potrivit locului de trai al condeierilor.

Vom menționa că la momentul apariției acestui număr de *BiblioPolis*, unele aniversări vor fi deja trecute, or, aceasta nu poate fi un prilej de indispoziție: a felicita pe cineva, a-l omagia, a-i pune în evidență opera, este un gest oricînd binevenit, aici ordinea filelor din calendar își pierde din valoarea intrinsecă. Așadar, au în acest an „date rotunde” de la naștere Ion Iachim, Nicolae Esinencu, Ion Ciocanu, Gheorghe Calamanciuc, Petru Cărare, Haralambie Moraru, Theodor Codreanu de la Huși, Val Butnaru, Ion Diordiev, Alexandru Donos, Liuba-Drăgostița Bujor, Claudia Partole, Leo Bordeianu, Catinca Aghache din Iași, Iurie Colesnic, Andrei Strâmbeanu, Vsevolod Ciornei, Vasile Tărățeanu de la Cernăuți, Paul Goma de la Paris, Dumitru Apetri, Pavel Darie, Ion Anton, Iurie Donici ș.a. Dintre reprezentanții minorităților naționale de la noi au ajuns la aniversări demne de reținut Gheorghii Barbarov, poet de expresie bulgară; Boris Sandler, scriitor și traducător evreu, stabilit în Israel, apoi în SUA; Todur (Feodor) Angheli, poet, publicist și traducător găgăuz, decedat în anul trecut.

Ar fi marcat în 2015 diferite aniversări și unii scriitori plecați relativ recent dintre noi, în lumea celor drepți: Arhip Cibotaru, Serafim Saka, Alexandru Gromov, Anatol Ciocanu, Valeria Grosu, Ion Proca, Valeriu Babansky...

Lista scriitorilor clasici aniversați în 2015 nu este prea lungă: Ion Neculce, Titu Maiorescu, Ion Pillat, C. Dobrogeanu-Gherea, Victor Crășescu... Ultimul din acest șir, născut, de altfel, la Chișinău, pelerin prin America de Nord și stabilit cu traiul în Dobrogea, este un scriitor original, un veritabil maestru al prozei scurte, comparabil cu Cehov sau O'Henri. Cu regret, V. Crășescu este în ultimul timp un nedreptățit: rar editat, rar citat și, probabil, rar recitat, deși, cu certitudine, ar fi pe placul multora. La această listă de clasici, modestă, după cum am menționat, se vor adăuga numele a trei personalități ce vor domina, neîndoios, gala manifestărilor de omagiere-comemorare: Constantin Stere, Lucian Blaga și Liviu Rebreanu.

Deși... la drept vorbind, anul curent va fi dominat de personalitatea și creația lui Grigore Vieru, care ar fi împlinit 80 de ani. Se va afla în centrul

atenției generale nu numai că 2015 este declarat, fie și semioficial, Anul Grigore Vieru. Chiar fără această consacrare, dragostea și prețuirea de care se bucură, de câteva decenii bune, opera vieriană în întreg spațiul românesc, îi vor asigura o frumoasă și constantă prezență la cele mai diferite manifestări desfășurate în numeroase instituții, inclusiv în biblioteci. Deși a fost, și rămîne, un „poet al tuturor”, Gr. Vieru a fost deosebit de sensibil față de un segment aparte al populației: copiii și adolescenții, poate cei mai harnici și mai devotați utilizatori ai bibliotecilor, tot ei și cei mai siguri cititori ai zilei de azi și ai celei de mâine.

În cele din urmă, însă, Grigore Vieru, ne-a dat atât de mult: poezii, cîntece, idei, repere, modele ș.a.m.d., încît, acum, cînd a venit timpul să-i răsplătim generozitatea, sîntem datori să o facem cu mult suflet, așa cum i-ar plăcea și inconfundabilului nostru poet, învățător, purtător de făclie pe drumul greu pentru dreptate și frumos.

Două aniversări „rotunde” are în 2015 Paul Celan (1920-1970) – un scriitor cu statut național incert, poet și eseist de limbă germană, născut în România, la Cernăuți, mort la Paris. Este un scriitor de certă valoare europeană, ba chiar universală. A fost și un iscusit traducător: a tălmăcit, bunăoară, în premieră, proza lui F. Kafka în română, iar din română în germană a transpus versuri de Tudor Arghezi.

Familiarizarea cititorilor noștri cu opera unor scriitori ca P. Celan s-ar înscrie perfect și în conceptul de **An al promovării valorilor europene**, la care subscriu, în 2015, și bibliotecile.

Dintre străini merită a ne aminti de grecul Nikos Kazantzakis, rusul evreu Boris Pasternak, japonezul Yukio Mishima, francezul Rolan Barthes, la care fac trimitere cam toți criticii literari de la noi și din alte părți. Pentru amatorii de literatură SF vom aminti de aniversarea lui Arkadi Strugațki, unul din cei doi frați ruși-evrei cu ale căror opere s-au delectat mai ales cititorii de după „cortina de fier”: din Rusia, din alte republici ale URSS, din statele așa-zisului „lagăr socialist”. În Franța se va marca la nivel național aniversarea celui care ne-a povestit despre Tartarin din Tarascon: Alphonse Daudet (1840-1897); în Bulgaria se vor aduce omagii poetului, prozatorului și publicistului Ivan Vazov (1850-1921), a cărui viață este strîns legată și de România. Letonii au declarat anul 2015, inclusiv prin calendarul UNESCO, drept An al poetului și dramaturgului național Jānis Rainis (1865-1929) și al soției sale, scriitoarea cunoscută sub pseudonimul Aspazija (1865-1943).

De la scriitori, vom trece la oamenii de artă, menționînd că în 2015 avem prilejul de a-i felicita pe Maria Mocanu, Sandu Grecu, Victor Voinicescu-Soțchi, Stela Popescu, Tudor Gheorghe, Vasile Iovu, Ion Ungureanu, George Ciolpan, Ion Paulencu, Vladimir Curbet ș.a. Îi vom comemora pe artiștii de teatru și film, cîntăreții și muzicienii Chiril Știrbu, Petre Teodorovici, Constanța Târțău, Sergiu Nicolaescu, Maria Bieșu, Titus Bogdan-Jucov, Constantin Notarra, Sandri-Ion Șcurea...

Zăbovind nițel în dreptul artiștilor plastici, amintim de numele unor personalități marcante ale genului precum Isai Cârmu, Ion Tăbârbă, Valentina Brâncoveanu, Ion Moraru, Valentina Rusu-Ciobanu, Andrei Sârbu, Valeriu Herța, Tudor Zbârnea ș.a.

Dintre oamenii de artă străini, merită a fi comemorați: pictorul postimpresionist franco-olandez Vincent Van Gogh, actorul și cîntărețul american Frank Sinatra, pictorul și desenatorul rus Kazimir Malevici – teoretician și promotor al suprematismului, cunoscut mai ales ca autor al absurdei lucrări *Pătratul negru*. Un nume de rezonanță în arta europeană din sec. XX este cel al lui Ossip Zadkine (Iosif Țadkin), sculptor francez, din evreii de la Vittebsk, Bielorusia (ca și pictorul Marc Chagall), autor de creații în manieră cubisto-expresionistă: *Mica Pietă*, *Orfeu*, monumentul lui Van Gogh, *Orașul distrus* – la Rotterdam, Olanda. Ne oferă un prilej de repunere în atenție și Le Corbusier (1887-1965; pe numele adevărat Charles-Édouard Jeanneret-Gri), arhitect, pictor și designer francez de origine elvețiană, pionier al avangardei în arhitectură, părintele funcționalismului în construcțiile urbane. Este „zidarul” care a lansat un extraordinar apel către șefii de stat: „Dați cetățenilor voștri case! Căci omul fără casă își pierde omenia.” A ajuns la 75 de ani și aparent mereu tînărul actor polonez Daniel Olbrychski, cel care a conferit strălucire multor filme de faimosul regizor Andrzej Wajda, dar și de alți mari cineaști din Polonia, Germania, Franța sau Rusia.

Din șirul oamenilor de știință aniversați în 2015, dorim să desprindem numele a cîțiva istorici, toți buni prieteni ai bibliotecilor, și ai Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” poate în mod deosebit: acad. Ioan-Aurel Pop, rectorul faimoasei universități din Cluj-Napoca, Gheorghe Palade de la USM, Gheorghe Negru, Valentina Eșanu, Nicolae Enciu de la AȘM, Anuța Boldureanu de la Muzeul Național de Istorie... Două aniversări stau în dreptul lui Nae Ionescu (1890-1940) – filozof, logician, profesor, jurnalist, dar și o conștiință și o jertfă. Nae Ionescu trebuie scos din umbra uitării sau neglijarii măcar și

pentru că a fost capabil să adune în jurul său și să eleveze o pleiadă de membri ai generației de aur interbelice a literaturii și gândirii românești: Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Mihail Sebastian, Emil Cioran, Vasile Moisesescu, George Murnu ș.a.

Nu vom uita nici de colegii de breaslă, bibliotecari și bibliologi: Ion Șpac, veteran al bibliografiei naționale, Nelly Țurcan de la USM, Tatiana Ischimji de la Biblioteca evreiască „Ițic Mangher”, Vera Osoianu de la BNRM, Elena Harconiță de la Universitatea din Bălți, Lidia Sitaru de la Orhei, Elena Corotenco de la AȘM. Un omagiu aparte merită să aducem lui Ion Madan, prodigiosul bibliograf și învățător al tuturor bibliotecarilor basarabeni, studenții lui în anii 1970-2000. În ultima zi de vară ne vom aminti din nou de Traian Brad, cel cu atâtea merite față de noi și care a plecat atât de repede din această lume...

Este destul de mare lista lingviștilor aniversați în 2015: Maria Cosniceanu, Vitalie Marin, Nicolae Corlăteanu, Nicolae Mățaș (tot el și un remarcabil poet și fruntaș al vieții publice), Andrei Avram de la București, neînfricatul apărător al limbii române din Basarabia sub ocupație sovietică Valentin Mândăcanu, Valeriu Rusu, basarabeanul care ne apăra valorile naționale din Franța... Alături de ei se înscrie și Klaus Heitmann (n. 1930), un vîguros lingvist și filolog german, romanist și românist, autor al unor monografii despre limba, literatura și mentalitatea românilor. Fiind pasionat – după cum a declarat într-un interviu – în egală măsură de Eminescu și de Basarabia, K. Heitmann a denunțat încă în anii '60-'70 ai secolului trecut falsul limbii „moldovenești”, din care motiv a devenit în URSS un „nume odios”. Este momentul să-l omagiem pe merit; Academia de Științe a Moldovei, credem, ar putea să o facă cel mai frumos, acordîndu-i titlul de membru de onoare.

În Polonia, toamna, iar în Franța – iarna, se vor marca 250 de ani de la nașterea muzicianului Michał Kleofas Ogiński (1765-1833), respectiv, un centenar de la venirea pe lume a celebrei cîntărețe Edith Piaf (1915-1963). Doar *Balada* lui Ciprian Porumbescu și *Rapsodia română* a lui George Enescu poate fi mai plăcută auzului nostru decît *Poloneza* lui Ogiński; numai cîntecele Mariei Tănase pot fi ascultate mai cu nesaț decît piesele incluse în repertoriul șansonetistei franceze. La 28 octombrie va împlini 60 de ani faimosul Bill Gates, cofondatorul (cu Paul Allen) al Corporației „Microsoft”, cel mai bogat om din lume, și nu numai în privința capitalului. Merită sincerele, călduroasele noastre felicitări și urări de bine pentru că ne-a adus în case

internetul, iar mai recent, împreună cu soția, dna Melinda Gates, derulează programe eficiente de computerizare a bibliotecilor din România, apoi și din R. Moldova.

Există însă personalități și evenimente ce se situează dincolo de orice aniversări, mai presus de orice dată fixă. Oricât de tentant ar fi să întocmim aici o listă lungă, cuprinzătoare, ne vom limita la doar o personalitate și la o zi, ambele semnificative, mereu majore, pentru noi: Mihai Eminescu și 31 August – Ziua Limbii Române. À propos, de câțiva ani, ziua de naștere a lui Eminescu, 15 ianuarie, coincide cu Ziua culturii naționale. De fapt, nu este o simplă coincidență, este mai curînd o legitate, o legitimitate, în a cărei realizare sîntem implicați direct și noi, lucrătorii din rețeaua de biblioteci.

(*BiblioPolis*. 2014, vol. 54, nr. 4)

VIITORUL BIBLIOTECII, VIITORUL COMUNITĂȚII

Codul profesional recomandă, într-un anumit sens chiar și cere, bibliotecarilor, să nu-și manifeste simpatia sau reticențele față de o categorie anumită de utilizatori – toți trebuie tratați la fel; nevoile, preferințele, pretențiile tuturor trebuie să se afle în prim-planul atenției angajaților bibliotecii. Oricum, există grupe de cititori față de care mulți bibliotecari nu pot să nu-și acutizeze atenția. Astfel, categoria numită metaforic „de vîrsta a treia” implică o atitudine mai grijulie, mai călduroasă, ca să nu zic mai duioasă, și această abordare vine cumva de la sine, din educația de acasă și din școală, datorită căreia avem implantată în suflete un sentiment ce depășește stima față de omul în etate, față de persoana cu o bogată experiență de viață, cu abilitatea și cumpătarea specifice anilor adunați. Altă categorie favorizată într-un fel de atenția bibliotecarilor o formează copiii, cei care, în afara casei părintești – la școală, în stradă, la magazin sau la bibliotecă – consideră că trebuie să li se acorde căldura cu care îi obișnuiesc, de obicei, părinții și bunicii, frații și surorile mai mari, alte rude apropiate. Urmează adolescenții și tinerii, din prima subcategorie făcînd parte, de obicei, liceenii, iar din cea de a doua – studenții, precum și proaspeții absolvenți de școli profesionale, colegii și universități, cei care fac primii pași în cariera profesională, de fapt, își încep viața de sine stătător. Copiii, adolescenții și tinerii sînt și la

noi, și în lumea largă, cei mai energici utilizatori ai bibliotecilor. În acest sens, nu contează prea mult motivațiile, care pot fi cele mai diverse: de la curiozitatea infantilă, la interesul adolescentin, la pasiunea juvenilă pentru universul literaturii și miracolul cunoașterii, pînă la necesitatea de a face față cerințelor programei școlare / universitare, dar de multe ori și pentru a răspunde dorinței părinților de a-și vedea odraslele instruite, culte, puternice prin cunoștințe, sensibile la discreta chemare a frumosului de lîngă noi, a sublimului din literatură și arte. Reprezentînd, viitorul comunității, tînăra generație este, în mod firesc, și viitorul bibliotecii. De altfel, ordinea poate fi inversată, și ecuația va rămîne, în fond, neschimbată: viitorul bibliotecilor este și viitorul comunității. De aici și importanța de a păstra și a perpetua rîndurile acestui contingent de utilizatori. Prezența respectivei clase de cititori în filialele BM este atît de impunătoare, încît face să se ștergă, tot mai mult, linia de demarcare (și așa destul de fragilă, mai mult simbolică), între contingentul de cititori ai bibliotecilor pentru copii și din celelalte categorii de biblioteci publice (poate cu excepția celor academice și a unor biblioteci de îngustă specializare).

După cum ne poate confirma majoritatea bibliotecarilor, copiii, adolescenții, tinerii cititori, nu trebuie „aduși cu arcanul” la bibliotecă, ei trec cel mai des pragul acestei instituții, inclusiv din motivele enunțate ceva mai sus, cărora le pot adăuga încă o sută, dacă nu chiar o mie și unu de alte pre-texte. Așadar, nu există o problemă sau, cel puțin, nu există stringența unei probleme a atragerii la bibliotecă a categoriei date de utilizatori. Or, aceasta, încă nu înseamnă că nu ar exista necesitatea de schimbare, diversificare, ameliorare, modernizare a anumitor aspecte din munca bibliotecarilor cu cititorii pe care îi vom numi, convențional, „de la șapte la 25 de ani”. Este, la mijloc, după cum am menționat deja, nu atît o problemă, cît, mai ales, un scop, o sarcină, o opțiune, o aspirație, de vreți, care consună cu tendința dintotdeauna a instituției bibliotecare de a merge în pas cu necesitățile și doleanțele abonaților ei, de a răspunde cît mai adecvat la provocările epocii în care trăim. Or, aceste, provocări vizează în egală măsură – deși, în chip diferit – și prestatorul, și beneficiarul de servicii, de informații, de programe etc.

Acest număr suplimentar al revistei *BiblioPolis* care este, de altfel, a treia ediție specială, tematică, în scurta istorie a apariției revistei noastre, își propune scopul de a întinde o mînă de ajutor bibliotecarilor întru a-și perfecționa și a moderniza relația cu utilizatorii din numeroasa, agitata, de multe ori, și sur-

prinzătoarea, dar cu certitudine și valoroasa categorie de cititori „de la șapte la 25 de ani”. Lansînd ideea elaborării acestui nr. 5 pentru anul 2014, Direcția BM și Departamentul studii și cercetări, au pornit de la axioma că o culegere tematică de texte (în cazul nostru, un număr special al *BiblioPolis*-ului), poate substitui, cu indiscutabilă certitudine, dar și reală eficiență, cele mai insistente recomandări cu trimiteri la cele mai solide volume de specialitate. La fel, este indiscutabil avantajul unei antologii tematice de texte tipărite în raport cu serii întregi de comunicări la conferințe, colocvii, seminare, mese rotunde etc. – oricît de multe și oricît de iscusite ar fi acestea. Așadar, s-a plănuțit, s-a muncit și s-a realizat un instrument comod și util pentru a repera activitatea de acum și, foarte posibil, de viitor, a bibliotecilor în domeniul comunicării creatoare și cît mai eficiente cu copiii, adolescenții și tinerii.

Prezentul număr tematic de *BiblioPolis* – întru totul comparabil cu o carte de specialitate – este structurat în patru compartimente, după cum urmează: (1) *Politici privind serviciile de bibliotecă destinate copiilor și tinerilor*; (2) *Susținerea educației copiilor prin intermediul bibliotecilor*; (3) *Experiențe de fortificare a abilităților bibliotecarilor privind educarea copiilor și tinerilor*; (4) *Experiențe și istorii de succes în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”*.

Compartimentul deschizător al ediției speciale a *BiblioPolis*-ului include un curios *Ghid pentru servicii de bibliotecă destinate tinerilor*, apoi un suport de curs cu subiectul *Metode creative folosite în activitățile de tineret*; în fine, cuprinde și niște *Linii directoare privind spațiul național al adolescenților*. Sînt lucrări elaborate de specialiști de la foruri de talie internațională în domeniul biblioteconomic, documente cu caracter mai mult de recomandare decît de obligativitate, dar care, prin demersul lor, vor incita, cu siguranță, interesul destinatarilor.

La configurarea conținutului din cel de-al doilea compartiment și-au adus contribuția mai mulți autori – exclusiv doamne – specialiști cu un bun nume și / sau cu vechime apreciabilă de muncă în domeniu, din faimoase biblioteci românești, de la București, Cluj-Napoca, Focșani etc., precum și cu implicarea Asociației Naționale a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România. Subiectul abordat în cercetările dnelor Sorina Stanca, Ioana Crihană, Margareta Tătăruș, Gabriela Toma, Claudia Șerbănuță, Anca Pop, din acest subcapitol, poate fi rezumat și astfel: *Biblioteca, în calitate de mijlocitor, susținător și furnizor de surse pentru educația copiilor și tinerilor*. Vor reține

atenția cititorilor acestui număr de revistă **nuanțări** precum: *Servicii și paradigme noi de interacțiune cu utilizatorii* (la nivel național); *Noi programe destinate copiilor în spațiile Bibliotecii Naționale a României*; *Construirea relației bibliotecă – utilizatori din rîndul adolescenților și tinerilor la BJ „O. Goga” Cluj*; *Destăinuiri vizînd (re)inventarea bibliotecii și a serviciilor ei* (pentru aceeași clasă de utilizatori); *Inițiativă și voluntariat într-un loc ideal* (care nu e altul decît biblioteca); *Cum să găsești mai lesne și mai sigur și cum să fii drept drumul spre bibliotecă* etc.

Ocupă un loc de vază și un spațiu amplu **studiile ce pun în evidență experiențe de fortificare a abilităților deținute de către bibliotecari în vederea educării copiilor și tinerilor**. În acest compartiment au fost plasate lucrări de bibliologi din SUA, Marea Britanie, Finlanda, Rusia, Danemarca etc. Ni se par edificatoare chiar și titlurile unor cercetări și / sau analize de aici: *Imprimantele 3D și roboții joacă un rol în istoria mea. Acțiuni de învățare participativă și crearea conținutului într-un spațiu de producție și creativitate* de M. Peltonen și M. Wickström; *Competențe necesare bibliotecarilor, care lucrează cu copiii și adolescenții în era digitală* (autori: D. Hamada, S. Stavridi); *Istoriile sînt mult mai mult decît o foaie de hîrtie: folosirea transmediei împreună cu tinerii adulți* (de J. Parker, R. McDonald); *Dați-i bibliotecii libertate: adolescenții și tinerii ca producători de conținut...* (autori: I. Marjanen, H. Roisko); *Transmedia Storytelling ca instrument al educației* (de D.V. Loertscher și B. Woolls); *Biblioteca „James B. Hunt Jr.” – o bibliotecă pentru viitor: chiar astăzi* (autor: D.M. Day); *Pe vîrfurile valurilor sau înghițiți de ele? Navigarea în mediul informațional în schimbare*, studiu elaborat după rapoartele IFLA; ș.a.

Cel din urmă compartiment din numărul curent al *BiblioPolis*-ului conferă nu numai originalitate, culoare și aromă locală, dar și o temerară inițiativă de conformare la experiențe testate în lumea civilizată, în vestul Europei sau în America de Nord. Ne referim la cinci articole scrise de colegii noștri de la BM „B.P. Hasdeu”, lucrări axate pe tematica generală a ediției speciale a revistei, iar numele autorilor merită a fi enunțate: Vitalie Răileanu, Margareta Cebotari, Ana Ostașevschi, Larisa Ungureanu, Ludmila Capița. Nu ar trebui să ne neliniștească faptul că studiile din acest compartiment „local” sau „național” (în sensul de „la rang național / la scară / de valoare națională”) parvin de la doar trei filiale: „O. Ghibu” (două articole), „Ovidius”, „Tîrgoviște” și „Transilvania”. Avem în față un debut, un început care cu certitudine va fi de bun augur, căci, recurgînd la o metaforă de marele Lucian Blaga, „orice început

se vrea fecund...” Și dacă tot am amintit de o nouă inițiativă în activitatea de cercetare și publicistică a colegilor de breaslă, ar fi nedrept să neglijăm încă o manifestare a lor cu titlu de premieră, și anume, traducerea studiilor de autori străini, din engleză în română. Au trudit la tălmăcirea mesajelor din Occident: Cristina Mocanu, Adrian Vlădică, Valeria Țurcanu, Cristina Rogalnicov, Tatiana Cazacu, unora dintre acești tineri revenindu-le sarcina de a transpune câte două și chiar trei studii. „Dînd Cezarului ce-i a Cezarului...”, adică, apreciind și elogiind eforturile traducătorilor, nu putem să nu menționăm că roadele muncii lor au putut căpăta un aspect final, mai adecvat, în urma „filtrării” făcute de dna conf. univ. dr. Lidia Kulikovski și dr. Mariana Harjevschi care s-au îngrijit de precizia redării sensului, dar și de corectitudinea utilizării termenilor de specialitate în întreg cuprinsul revistei.

Avînd la îndemînă această avanpremieră a numărului 5 / 2014 (ediție specială, tematică), al revistei *BiblioPolis*, nu ne rămîne decît să îndemnăm destinatarii să țină mereu în preajmă un exemplar al publicației, ca să-l poată răsfoi din cînd în cînd și citi atent, la compartimentele de interes sporit, în orele de (auto)instruire profesională. Firește, ne referim, în primul rînd, la angajații BM: din cele mai diferite departamente și filiale, cu cel mai diferit grad de implicare în munca de promovare a cărții, lecturii, cunoștințelor, bunei creșteri a copiilor etc. De altă parte, avînd în vedere noutatea conținutului și demersului textelor, succint analizate aici, de noi, ne exprimăm părerea că volumul în care-s adunate ele ar prezenta interes, ba ar fi și de un real folos, pentru colegii de breaslă din întreaga Republică Moldova. Posibil și în mai multe segmente ale spațiului biblioteconomic românesc, cu eventuale „tregeri ale frontierei”, spre cele vreo 30 de state în care sînt risipiți acum conaționali noștri vorbitori de limba română, pentru care s-au deschis și biblioteci speciale. În cazul în care ecourile, reacțiile („feed-back”-ul, în limbajul zilei) la apariția acestui număr special de *BiblioPolis* ne vor confirma supozițiile că revista își va găsi destinatarii, și la noi, și în alte părți, vom reveni neapărat, cu plăcere, la subiect, căci, cu adevărat, merită toată atenția – și astăzi, și mîine, și în zilele ce vin.

(*BiblioPolis*. 2014, vol. 55, nr. 5)

VALORI EUROPENE, VALORI PERENE

Istoria omenirii se prezintă ca un șir continuu, aproape că neîntrerupt de civilizații, cele mai multe dintre ele lăsând cicatrice, însemne, urme, persistente sau abia vizibile, în memoria colectivă. De cele mai multe ori o civilizație se identifică cu un popor, și mai des, cu un stat, ajuns, pentru timpul ori conducătorul său, la o formă optimă de organizare. Puține civilizații au rezistat de-a lungul mileniilor; și mai puține sînt cele definite printr-o continuitate multimilenară. Caracterul efemer al civilizațiilor (al statelor, al domniilor, al perioadelor de prosperare a unui sau altui popor) a fost remarcat și de către marele nostru cronicar, poet și învățat, Miron Costin (1633-1691), în mai multe scrieri ale sale, dar cu o deosebită finețe surprinde inevitabilitatea acestui fenomen în poemul *Viața lumii*. O face, este adevărat, prin prisma denunțării poetico-filozofice a vanității existenței umane sau, cum precizează autorul însuși: „...din toate stihurile [ce alcătuiesc poemul] să [= se] înțeleg [= reiese, se subînțeleg] deșărtările și nestătătoare lucrurile lumii, și viața omenească scurtă...” „Nu-i nimic să stea în veci, toate trece lumea, / Toate-s nestătătoare, toate-s niște spume”, consideră învățatul, avertizînd că „norocul [aici, probabil = destinul, soarta] la un loc nu stă, într-un ceas schimbă pasul / Anii nu potă aduce ce aduce ceasul.” În ultimă instanță, „vremea începe țările, vremea le sfîrșește / Îndelungate împărății vremea primenește. Vremea petrece toate; nicio împărăție / Să stea în veci nu o lasă, nicio avuție / A trăi mult nu poate. Unde-s cei din lume / Mari împărați și vestiți? Acu de-abia nume / Le-au rămas de poveste”.

În deplină concordanță cu Miron Costin, vom menționa că „acu de-abia nume le-au rămas” nu numai ale multor împărați și împărății, dar și ale unor civilizații cu importante emanații în epocă – antică sau medievală timpurie. Cu adevărat, mai ales evocările cronicărești și vestigiile arhitecturale au rămas din viguroase și impresionante civilizații ca cea egipteană, sumeriană, babiloneană, chineză sau etruscă, persană, aztecă, maya, incașă etc. Oricît de regretabilă, pare a fi adevărată și constatarea că a lăsat mai multe enigme, taine – decît probe clare – și civilizația strămoșilor noștri geto-daci. Deși nu s-au scurs decît două milenii de la „asimilarea” ei, violentă, de către cuceritorii romani, peste avatarurile Daciei străbune planează masiv incertitudinea. Cu riscul de a simplifica excesiv lucrurile, vom spune că o situație mai deosebită o au civilizațiile greacă (elenă) și romană (latină), acestea lăsînd urme

adînci, distincte în artă, literatură, știință, filozofie, relația om – societate – conducători – organizare obștească și statală etc. Nu întîmplător promotorii Renașterii din Italia și din alte țări vest-europene intenționau să refacă, în condițiile unei epoci noi (sec. XIV-XVII), tot ce fusese mai frumos, rațional și util omului în Antichitate. Da, desigur, viața spirituală a Bizanțului (sec. V-VI și pînă la căderea Constantinopolului, în 1453), poate mai ales arta și cronografia bizantină, continuă să frapeze și astăzi mințile și sufletele pămîntenilor. Totuși, cele mai solide și mai impresionante repere cultural-spirituale ni le oferă Europa de Vest, din Evul Mediu tardiv și în secolele următoare. Renașterea fiind epoca unei erupții vulcanice în viața comunității, erupție ale cărei ecouri, respectiv, efecte, se fac simțite pînă în prezent. E de reținut că mișcarea culturală din Renaștere, general recunoscută ca o perioadă de prosperare a artelor, literaturii, științei, arhitecturii, a avut ca principal temei, imbold și izvor de inspirație credința creștină. Nu e defel întîmplător că epoca respectivă a fost definită de traducerea și tipărirea *Bibliei* lui Martin Luther, în Germania anilor '20-'30 ai sec. XVI, întreaga Renaștere europeană fiind mult favorizată de inventarea tiparului, de tipărirea cărților, apoi și a publicațiilor periodice, ca o sursă deosebită pentru instruirea oamenilor. O continuare firească a Renașterii a fost Veacul Luminilor (sec. XVII – începutul sec. XIX), supranumit și Epocă a rațiunii și cunoașterii. Atunci au fost puse bazele unei noi filozofii; atunci au apărut enciclopediile, iar numărul universităților și al academiilor s-a dublat, în raport cu primele decenii de Renaștere. Secolul XIX, definit și ca „veac al națiunilor și al revoluțiilor”, a lăsat posterității frapante realizări în domeniul literaturii, artelor, filozofiei, științei și tehnicii, activității pentru binele obștesc. În această perioadă Europa s-a extins mult din punctul de vedere al răspîndirii culturii: bunăoară, dacă literatura artistică de calitate era considerată pînă atunci un rod al talentelor din țări ca Marea Britanie, Franța, Germania, Italia, Spania, încă alte cîteva state, din nordul continentului, apoi, de la chiar debutul sec. XIX apar uimitoare realizări literare și în Polonia, Suedia, Rusia, în partea centrală și de sud a Europei. Tot atunci, trecînd Oceanul, au prins a se impune capodopere și pe continentul american – în engleză, la nord, și în spaniolă și portugheză, la sud. Dacă spiritul enciclopedic al lui Dimitrie Cantemir a fost, în linii mari, unul singular, în țările române ce existau cumva paralel cu Epoca Luminilor din vestul continentului european, apoi în sec. XIX, după unirea Principatelor și cristalizarea statului român modern, la Iași și la București se deschid universități devenite

de notorietate, iar în aceste centre culturale (ca și la Viena sau la Pesta, cu remarcabile prezențe românești de-a lungul sec. XIX – începutul sec. XX) activează poeți, prozatori, dramaturgi, esești, de limbă română; la fel și pictori, compozitori, cercetători care intră tot mai sigur în competiția literar-artistică și savantă general europeană. Secolul trecut, XX, a rămas în analele istoriei prin două oribile conflagrații și mai multe „revoluții” nu mai puțin monstruoase; dar, din fericire, și printr-o prosperare excepțională a științei și tehnicii; a valorilor culturale, literar-artistice, filozofice, sociale – atât prin desăvârșirea, cât și prin diversificarea lor –, ambele la fel de impresionante, ce-i drept, și derutante pe alocuri.

Pentru mulțimea de realizări – în beneficiul omului, întru prosperarea culturii, literaturii, artelor, filozofiei, învățămîntului, științei, inclusiv, mai nou: a tehnologiilor informaționale – Europa este admirată, iubită, dorită. În multe privințe Europa de Vest a devenit un model pentru alte popoare și continente (Statele Unite ale Americii, Canada, Australia, Noua Zeelandă sau Israelul sînt, în general, niște emanații, ale Occidentului european). Chiar și unele popoare situate geografic în Europa (în centrul, în sudul sau în estul continentului) aspiră să ajungă la standardele europene, prin care se are în vedere, desigur, modelul occidental, vest-european. Este un model amplu, cuprinzător, complex, care înseamnă pentru unii standardul înalt de viață, pentru alții – implantarea efectelor unei democrații autentice; pentru cei din a treia categorie – realizările din învățămînt și din știință; plus, libertatea creației, secundată de protecția operelor de artă și a creatorilor lor. Și în prezent, unele state, respectiv, națiuni, care au făcut pași siguri spre apropierea de Europa (de Vest) sau spre încadrarea în spațiul ei politic, economic, cultural, mai pun problema promovării consolidate a valorilor europene la ei acasă. Ce să mai vorbim de noi, cetățenii Republicii Moldova, care, în virtutea unor circumstanțe istorice și geopolitice vitrege, continuăm a sta la o margine de Europa – nu atât geografic, cât, mai ales din punctul de vedere al (ne)despărțirii de un trecut nu prea îndepărtat, însă departe de a fi unul european. „Virfurile” de la Chișinău vorbesc mult despre „vectorul european”, „opțiunea occidentală”, „prioritățile vest-europene”, dar cînd trebuie să se întreprindă acțiuni concrete, apare inconsecvența, incertitudinea, duplicitatea, lipsa voinței politice, triumful unor interese egoiste. Cît privește „rădăcinile”, recte majoritatea populației R. Moldova, aceasta se află într-o stare de derută, dacă nu de dedublare. Cei mai mulți cetățeni ai R. Moldova care merg în

Occident, pentru a-și redresa dificila stare materială sau la studii, beneficiind din plin de avantajele caracteristice societății vest-europene, firește, sînt cei mai siguri votanți ai opțiunii prooccidentale în societatea basarabeană. Cu regret, nu toți manifestă și activismul necesar pentru realizarea acestei opțiuni. Mai mult: beneficiind de plecările (inclusiv de stabilirea cu traiul) în Occident, unii conaționali de-ai noștri rămîn fideli băltoacei noastre post-sovietice, neocomuniste, filoruse, respectiv, antioccidentale; nu-și fac niciun fel de probleme că poartă în ei și răsîndesc în jur devastatorul „sindrom Stockholm”.

Fenomenul acesta, al unei atracții specifice pentru Europa de Vest are o mulțime de motivații și explicații, care ar merita un studiu special, imposibil de rezumat măcar în limitele unui editorial. Concis de tot, vom menționa că dacă Occidentul este iubit, adorat, jinduitor de foarte multă lume din afara lui, tot atît de adevărat e că acest Occident este și respins, criticat, privit printr-o prismă exclusiv a suspiciunilor și a atitudinilor negative. Este chiar urît de moarte de unii, care fac tot posibilul ca să-i determine și pe alții să respingă, să deteste nu numai țările din Europa de Vest sau din America de Nord, dar să disprețuiască de-a valma și valorile occidentale: democratice, general-umane, culturale etc. Valori ce și-au demonstrat viabilitatea și eficiența pentru un număr enorm de comunități, pe un termen suficient ca să fie preluate și perpetuate. Supremația legii, în raport cu oricare cetățean, de la prim-ministru și prosper businessman, la boschetar; respectul față de om, nu fetișizarea statului; oferta de șanse egale, reale, la discreția tuturor membrilor comunității; flexibilitatea și mobilitatea ideilor, principiilor, oportunităților – iată doar cîteva atuuri, totodată și valori, ale Occidentului, într-o imaginară confruntare cu Răsăritul împietrit încă în mituri, tradiționalism, autoritarism. Chiar dacă admitem că o fi existînd și valori mai temeinice, ele se potrivesc altor spații demografice, în cazul Europei, din care facem parte și noi, numai valorile europene au prins rădăcini adînci, devenind perene, unicele acceptabile cel puțin pentru epoca în care trăim noi și vor trăi generațiile tinere, care nu concep să se „convertească” la temeuri spirituale non- sau chiar antieuropene. Cu regret, adversarii valorilor occidentale – sinceri sau angajați, benevoli sau năimiți, nu mai contează – în multe privințe reușesc să-și realizeze planurile. Inclusiv pentru că Occidentul este o lume deschisă, în care se văd cu ochiul liber și realizările, și eșecurile, și avantajele, și dezavantajele, și valorile, și nonvalorile etc. Ceea ce nu se poate spune despre Rusia sau despre China,

ca să ne limităm la doi dintre cei mai înverșunați critici, oponenți și chiar adversari ai Europei de Vest și ai Americii de Nord: și la Moscova, și la Beijing funcționează armate de „specialiști”, angajați în instituții solide, cu salarii și alte oportunități fantastice, iar activitatea acestora constă în a denigra tot ce este valoare europeană, concomitent, elogiind, spoid, lustruind orice „manifestare de [falsă, imaginară] superioritate” rusă, respectiv, chineză, doar să frapeze mințile și sufletele celor situați în preajmă, inducându-i abil în eroare.

În această situație, apropierea noastră cu Vestul Europei (de identificare nici nu face să vorbim) rămîne, vorba cîntecului, „un vis frumos, chiar prea frumos, să poată fi și adevărat”. Ce-i drept, o logică a evoluțiilor, ne sugerează că pînă și cel mai greu realizabil vis, odată și odată devine realitate. Mai ales dacă visul, intenția, aspirația au ca punct de pornire un exemplu în genere demn de urmat (fie și cu unele cusururi, care oricum pălesc pe lîngă tarele noastre postimperiale, parasovietice, filoruse, de-a-ndoaselea, neokominterniste etc.). Bătălia între opțiunea prooccidentală și presiunile euroasiatice capătă o tot mai înverșunată amploare. Deși această bătălie se poartă mai mult în surdină, adeseori este secundată de atacuri banditești și chiar letale – a se vedea situația din ultimul an și jumătate, la doar cîteva sute de kilometri de noi, în Ucraina. Tancurilor și rechetelor rusești, milioanele de tone de material propagandistic à la Putin noi nu le putem opune decît timide și, totuși, incontestabile argumente precum: nici deportări, nici gulaguri, nici colectivizare forțată, nici strămutări de populații pe criteriul etnic sau religios, nici foamete, nici spitălizări forțate în clinici de psihiatrie, nici „*dedovșcina*” (terorizarea, din partea „veteranilor”, a tinerilor recruți, în armată), nici cultul personalității, nici cenzură... – nimic din aceste monstruoziități nu pot fi în Occident, pe cînd în Răsărit, ele sînt niște realități cotidiene atîta timp cît în fruntea statului, a orașelor și regiunilor stau figuri autoritare, cît legea este sfidată ca să poată înflori corupția, protecționismul, „cumetrismul”, „nepotismul”.

Confruntarea aceasta, despre care mai mult se tace decît se vorbește, necesită suite de manifestări în beneficiul opțiunii vest-europene a majorității absolute a populației din republica noastră. În acest sens, capătă valențe nebănuite **Anul promovării valorilor europene**, declarat în noiembrie 2014, din inițiativa BNRM, ca un generic și un plan de acțiuni pentru bibliotecile din R. Moldova. Cele mai importante biblioteci de la Chișinău, din municipii, din prestigioase universități, din unele centre raionale, au schițat programe de activitate, pe alocuri au și inițiat desfășurarea lor, unele instituții bibliotecare

se pot mândri cu anumite împliniri în acest sens. Pentru promovarea valorilor europene, în Anul consacrat special acestei tematici, în biblioteci se recurge la întregul spectru de inițiative, acțiuni, manifestări – de la cele tradiționale, la unele noi, inedite, inovative și creative, ca să ne exprimăm în limbajul specific al programelor noastre de activitate din ultimii ani.

Lansările de cărți noi, de autori notorii din țările europene, rămân o modalitate sigură de propagare a unor fațete captivante ale valorilor europene. Acestea vor conviețui în firească armonie cu lansările de carte originală, autohtonă, românească. Nu știm dacă mai este cazul să accentuăm, dar o facem și pe aceasta pentru cei care au eventuale temeri: promovarea valorilor vest-europene nu poate împiedica, nici reduce din importanță, nici eclipsa popularizarea valorilor noastre naționale. Dimpotrivă, am spune: dincolo de faptul că se vor găsi numeroase similitudini, tangențe, confluente între autori, fenomene, opere din literaturile occidentale și din cea română, e bine să se știe că numai cunoscând realizările altora le poți vedea mai bine și aprecia mai just pe ale tale. Omagierea unor personalități și evenimente marcante din Occident ar fi modalitatea cea mai la îndemîna oricărui bibliotecar de a propaga valorile vest-europene. În context, amintim că – anticipînd, într-un fel, Anul promovării valorilor europene – în editorialul din *BiblioPolis*, nr. 4 pentru 2014, am formulat un șir de sugestii ce ar prinde bine lucrătorilor din biblioteci care doresc să se includă în opera de familiarizare a utilizatorilor cu diferite aspecte ale culturilor vest-europene.

Nici măcar Chișinăul, nu că Soroca, Orhei, Cahul sau Bălți, nu prea sînt răsfațați de vizite ale unor scriitori, artiști, politicieni din statele membre ale Uniunii Europene, din cele două Americi, din Asia sau Australia. Dar tot mai mulți basarabeni vizitează – și descoperă, cunosc, îndrăgesc – aceste țări, cultura și starea de spirit de acolo. Ar avea mari șanse de reală popularitate întîlniri ale cititorilor cu conaționali de-ai noștri din această categorie, pe care i-am numi, convențional, „apropiați ai valorilor europene”. Și nu e obligatoriu ca acești „apropiați ai Occidentului” să fie somități (jurnaliști, deputați, miniștri, artiști...); pot fi simpli trăitori ai cartierului în care se află bibliotecă-gazdă, important e ca invitatul să fie un observator cît de cît fin al unor realități încă străine nouă, un om capabil să discearnă generalul de particular și, ce nu contează mai puțin – să nu fie tributar propagandei agresive ce vine dinspre Răsărit, adeseori prin cuvîntul scris (în ziare, reviste, pe bloguri / portaluri / site-uri) sau rostit la Radio, TV, uneori, din păcate, și de la amvon.

Nu pot lipsi de pe agenda bibliotecilor noastre, cu deosebire în acest an, expoziții de cărți, prelegeri, conferințe, dispute despre Uniunea Europeană, văzută prin spectrul priorităților legislației, economiei, vieții sociale și, desigur, ale vieții culturale. Practic, orice bibliotecă are acum posibilități de a organiza călătoriile imaginare în Occident: bunăoară, prin expoziții de ghiduri turistice sau albume de artă ce reproduc capodopere din faimoase muzee ca Luvru, British Museum, El Prado, Metropolitan, Tate Galery, Zwinger, Galleriile Uffizzi, Ermitaj ș.a. Am inclus în această listă și un celebru muzeu din Rusia, convins că, promovînd valorile vest-europene, nu este neapărat să le contrapunem celor răsăritene; dimpotrivă, atunci cînd există șanse, ar fi bine să arătăm posibilele avantaje ale apropierii pe linia Vest-Est.

Un aspect practic, de maximă utilitate, ar fi studierea limbilor străine, avem în vedere, a limbilor de circulație internațională. Copiii, adolescenții, tinerii, curioși din fire cum sînt, ar forma cele mai harnice grupe de doritori de a învăța sau de a-și perfecționa cunoștințele în engleză, franceză, germană, spaniolă, italiană, poate și în unele limbi vorbite în țări mai mici sau mai îndepărtate, cum ar fi greaca, ceha, norvegiana, portugheza etc. Unora le va părea superfluă, inutilă, această precizare: totuși, nu trebuie să uităm că studierea, respectiv, cunoașterea oricărei limbi este o bilă în plus pentru inteligența noastră și un avantaj incontestabil pentru familiarizarea cu alte culturi. Oricît de străine ar părea ele într-o anumită instanță, ulterior nu numai că ne devin apropiate, dar obțin și un indiscutabil grad de utilitate, mai sînt și reale surse de satisfacții sufletești.

Așadar, multe putem realiza în acest An al promovării valorilor europene, și toate manifestările ne oferă șansa de a le face captivante, agreabile, utile. Însă, oricîte ar fi ideile de manifestări, acțiuni, activități, nu vom uita că în centrul atenției oricum va rămîne cartea și lectura. Și cum am început acest articol cu o trimitere la un faimos cărturar român, cu un citat tot din Miron Costin am dori să ne încheiem demersul. Este un gînd edificator despre *calitatea lecturii*, pe care unii cititori, în graba specifică acestei epoci, o cam neglijează. Iată ce ne sugera, cu vreo 325 de ani în urmă, redevabilul nostru cronicar: „Cetindă [*trebuie s-o faci astfel, încît – Vl. P.*] mai vîrtos [= *mai bine, mai mult*] să înțelegi ce citești, că a ceti și a nu înțelege iaste [*este ca și cum*] a vîntura vîntul.”

„CARE E ULTIMA CARTE PE CARE AȚI CITIT-O?...”

Poate ați avut și Dvs. ocazia să auziți această întrebare. Personal, nu țin minte să o fi auzit, în ultimul timp, cel puțin, atîta doar că mi-a amintit-o recent o rudă, o tînără angajată în sfera învățămîntului. Nu am găsit nimic deosebit în formularea întrebării, de nu mi s-ar fi spus că tocmai această propoziție inofensivă i-a fost fatală tinerei profesoare, pentru păstrarea postului la un liceu relativ prestigios din capitala noastră basarabeană. De fapt, i-a purtat ghinion, la o banală „atestare” profesională, răspunsul la întrebarea cu pricina, căci, oricît ar părea de ciudat pentru un filolog, mai tînara noastră colegă nu și-a putut aminti ce carte citise în zilele sau săptămînile dinaintea testului de calificare. Chiar dacă – vă asigur – doamna citește mult, citește mereu, în medie cîte o carte-două pe săptămîină, patru-cinci cărți pe lună, 20-30 de volume anual. Însă membrii comisiei de atestare nu știau aceste amănunte... Și dacă nu și-a amintit ce carte citise în ultimul timp, au dedus, fără ezitare, că doamna examinată citește cărți arareori sau poate numai ghidurile profesorului și alte tipărituri strict necesare în munca de toate zilele a cadrelor didactice. Nu vom discuta aici că examinatorii puteau pune și altfel problema, adică să-i pună vreo întrebare suplimentară, dacă doreau să afle cît de mult sau cît de atent citește literatură extraprogram; nu vom insista nici asupra amănuntului că doamna cu ghinion, adică cea examinată, ar fi trebuit să iasă cumva din situație – avînd mai bine de un deceniu vechime de muncă în sfera învățămîntului și cîteva „atestări” similare, fie și mai puțin severe. La o adică, putea să vorbească în fața comisiei despre orice altă carte, pe care a citit-o în cei vreo 30 de ani de vechime în ale lecturilor.

S-ar părea că nici întrebarea buclucașă nu trebuia luată de noi în seamă. Or, întrebarea, atît de simplă, putea să pună în încurcătură – la vreun interviu sau la vreo atestare profesională – și pe o bibliotecară. Tocmai de aceea am decis să examinăm „problema” din punctul de vedere al lucrătorilor sferei bibliotecare. căci, orice s-ar spune, e o problemă, mai mare sau mai mică.

Dacă e să mă gîndesc mai bine, aș fi ezitat și eu să răspund la cea mai inofensivă întrebare pentru un *homo legens* (din latină: om cititor; om pasionat de lectură): *Care e ultima carte pe care ai citit-o?...* (cu posibile variante similare: *Ce carte ai citit în ultimul timp?* sau: *Ce carte ai citit / citești zilele acestea?* etc.).

Abordarea acestui subiect m-a făcut să caut resorturile, premisele ezitării sau chiar ale eșecului în a răspunde la ipotetica întrebare despre ultima carte citită recent. Vorba e că eu unul citesc concomitent câteva cărți: una abia de apuc să o răsfoiesc, alta o citesc pînă pe la jumătate după care, dintr-un motiv sau altul, îmi încetinesc ritmurile lecturii, dacă nu amîn chiar finisarea ei; a treia carte, în același segment temporal, o „parcurg” pentru a-mi face o imagine despre mesajul ei, despre capacitatea autorului de a pasiona cititorii; a patra carte mi-a nimerit în mîini pentru a verifica vreun citat, poate pentru a preciza scrierea unui nume prezent în respectivul text; a cincea carte poate să mă intereseze doar din punctul de vedere al metaforei, dialogului ori monologului, artei portretizării etc. Apoi, există și cărți pe care în genere nu le-am citit pînă la capăt – fie din lipsă de timp, fie din motivul că lectura merge greu, fie că nu am avut răbdare, puteri, interes, curiozitate, plăcere de a le termina.

Oricine recurge la acest procedeu – de a citi concomitent, în paralel, câteva cărți – va fi de acord că „metoda” în cauză generează anumite „dificultăți de opțiune”, mai simplu spus – ea ne poate pune în încurcătură atunci cînd trebuie să răspunzi exact și prompt ce carte ai citit în ultimul timp. Altă problemă constă în faptul că nu toate cărțile pe care le citești te impresionează în egală măsură, încît să le comentezi în amănunt, să-ți împărtășești cu entuziasm impresiile despre ele. În fine, atunci cînd trece în revistă lecturi mai vechi sau mai noi, oricine poate avea un *lapsus lingvae* sau un *lapsus memoriae* – de moment sau, posibil, de durată mai lungă. Cam acestea ar fi cauzele care pot genera situații neplăcute, penibile: să nu-ți amintești titlul cărții (eventual, și numele autorului) asupra căreia te-ai aplecat nu prea de mult.

Din rîndurile de mai sus, răzbat anumite concluzii ce pot fi percepute și ca niște aspecte sau chiar probleme ale lecturii. Una ar putea fi numită **rostul lecturii**. Într-adevăr, **de ce citim?**... Pentru a ne informa – așadar, citim cu un scop practic, utilitar, egoist. Pentru a avea o *satisfacție estetică* – este alt scop al lecturii, mai puțin practic, dar la fel de egoist, individual, strict personal, intim. Alte premise pentru a face lecturi: ca să cunoaștem un domeniu sau un spațiu necunoscut, cu care viața ne pune în contact; ca să ne întregim o imagine obținută după ce vedem un film, un spectacol, ascultăm un concert, o emisiune ș.a.m.d.; pentru că o carte sau un autor sînt în vogă și dorim să fim în pas cu moda etc. Observăm că motivele pentru lectură pot forma liste lungi de tot. Oricîte ar fi acestea, însă, primele două, în genere, prevalează în cam toate comunitățile și chiar în toate timpurile.

O altă problemă ce s-ar impune, în context, ar putea fi calificată ca **necesitatea unei ordonări a lecturilor**, inclusiv sub aspect cronologic. Am colegi, rude, cunoștințe care țin o evidență a cărților citite (ca și a celor împrumutate de la alții sau pe care le împrumută altora) și nu pot decât să le spun bravo pentru acest efort minim, doar extrem de util din mai multe puncte de vedere. În anii de facultate și imediat după absolvirea universității aveam și eu un asemenea „registru” (era, de fapt, un elementar jurnal de lecturi) – nu știu de ce mi se părea că a face, într-un caiet special, lista lecturilor curente este la fel de necesar cum ai înscrie într-o agendă adrese ori numere de telefon trebuincioase. Mai târziu, însă, lipsit fiind de rigoarea necesară unei evidențe, am început să fac niște „adnotări” privind lecturile care m-au impresionat mai mult; mai apoi, am renunțat și la aceasta, și o spun acum cu mare regret, deoarece ar fi constituit, acele rînduri scrise în grabă, un jurnal de lecturi foarte valoros, pentru mine, cel puțin. Ferice de cei care găesc timp și răbdare pentru a fixa pe pagini de caiet sau de calculator evenimentele ce se perindă zi de zi, atribuind atenție și lecturilor. Fac această constatare mai ales pentru tinerii care încredințează, zilnic, ore în șir, internetului, subapreciind importanța tinerii și a unei cronici, a unui fals jurnal cu impresii sau a unui registru al evenimentelor ce se perindă, printre ele aflîndu-și loc și lecturile curente.

Să revenim însă la așa-zisa problemă a ultimei cărți citite. Are omul nevoie să rețină în memorie – și să evoce, ori de cîte ori e cazul, fără ezitare, fără greș – titlul unei / unor cărți citite recent? Probabil, este necesar ca respectiva carte să-ți fie utilă, să te ajute, să te salveze într-o situație complicată – și atunci, titlul ei, ca și numele autorului, poate și episoade din conținutul ei, vor stăruii timp îndelungat în memorie, care este tot mai selectivă, față cu avalanșa, în continuă creștere, de informații pe care sîntem nevoiți să o „prelucrăm”, iar în multe cazuri – să și o înmagazinăm. Așadar, e nevoie de o premisă ce ar rezida din **utilitatea cărții**, din caracterul ei pur pragmatic. Eu însumi am avut o serie de cărți „salvatoare”: bunăoară, un manual de logică pentru licee din România, care a completat perfect cunoștințele din manualul universitar de la Chișinău, din care mă pregăteam pentru examen, în anul trei de facultate. Și la alte examene, mai mult ale vieții decît pentru confirmarea studiilor, în repetate rînduri am beneficiat de informații sau de idei risipite în cărți.

Așadar, în prim-plan se plasează gradul de utilitate al cărții, caracterul practic al lecturilor. Dar nici pe departe nu toată lumea citește pentru a trage foloase; mulți fac lecturi pentru plăcere, pentru delectarea sufletului, poate și a rațiunii.

Și întrebări de acest gen: *Care e ultima carte pe care ai citit-o?... (Ce carte ai citit în ultimul timp? sau: Ce carte ai citit / citești zilele acestea? etc.)* au în vedere, cred eu, nu atât ultima carte pe care a citit-o cineva în plan cronologic; cât mai ales – cartea ce te-a impresionat deosebit de puternic, te-a tulburat profund, încît lectura ei mai stăruie în memorie peste luni, poate chiar peste ani – pînă în ziua cînd ai fost întrebat despre aceasta.

De-a lungul anilor, am „adunat” o listă enormă de cărți a căror lectură m-a mișcat, m-a impresionat, m-a emoționat, m-a răvășit, uneori pînă la lacrimi (lacrimi de tristețe sau îndurerare, dar și de bucurie, de voie bună!). Și acum țin minte cu toată claritatea nu numai timpul, dar și locul, circumstanțele în care am citit cărți ce m-au marcat profund în diferite etape ale existenței. *Frunze de dor* de Ion Druță, *Singur pe lume* de Hector Malot, *Tăunul* de Ethel Lilian Voynich, *La Medeleni* de Ionel Teodoreanu – iată doar cîteva titluri care mi-au încălzit adolescența, tot așa cum, într-un fel mi-au și înnobilat-o, în ultimele clase de școală generală, poeziile unor autori „de după Eminescu”: Octavian Goga, Ion Minulescu, George Topîrceanu, Alexandru Macedonski, poezii a căror cantabilitate îmi suna în cap, în urechi, în suflet – îndelung, ore și chiar zile în șir!... Și tocmai cînd mi se părea că știu bine creația lui Eminescu, prin anul trei de facultate, colegul de promoție Tache Costenco (da, fiul scriitorului deportat printre primii în Basarabia invadată de sovietici), mi-a încredințat un volum editat prin 1930, la București, numit cu totul ciudat pentru „un suflet de poet” (după cum scria Hasdeu în necrologul din iunie 1889): *Opera politică*. Un volum care m-a făcut să declar, disperat: „Nu știu nimic!”; o carte ce mi-a răsturnat – nu mai puțin decît *Viața lui Mihai Eminescu*, de G. Călinescu – viziunea ce mi-o înfiripasem despre Poetul național al românilor. Aveam deja în spate lecturi din Boccaccio și Dante, Shakespeare și Cervantes, Goethe, Voltaire, Hugo, Balzac, Maupassant, Dostoievski, Cehov; veneau la rînd alte revelații, numite Thomas și Heinrich Mann, Marcel Proust și Franz Kafka, Albert Camus, Mihail Bulgakov și Gabriel García Márquez, Françoise Sagan (*Vă place Brahms?*) și Erich Segal (*Love Story = Poveste de dragoste*)... Aceste *Săgeți* de Petru Cărare și povestirea *O zi din viața lui Ivan Denisovici*, citite prin 1973, m-au inițiat și în materia de disidență literară, amplu discutată pe atunci, fie și în surdină, mai mult.

Aceste lecturi, făcute în proporție covârșitoare în română, le datorez în mare parte rudelor refugiate în dreapta Prutului în fatidicele veri ale anilor 1940 și / sau 1944. Nu mai puțin însă – și „Sălii de literatură străină” a Biblio-

tecii Republicane (acum, Națională), unde se împrumutau și cărți românești, adică cele editate în România, burgheză sau socialistă, nu mai conta. Și – nu în ultimul rînd – „deplasărilor”, escapadelor pe care le făceam, în studenție, la Cernăuți și Odesa, apoi și la Kiev, Leningrad (azi Sankt Petersburg), Moscova, în oricare alt oraș mare din imensul imperiu sovietic. Astfel, am înțeles ce literatură fascinantă avem și noi, „după Eminescu” – nu mă mai săturam să citesc din M. Sadoveanu, Camil Petrescu, L. Blaga, Marin Preda, Nicolae Breban; din Stănescu și Sorescu, Păunescu și Ana Blandiana. În ultimul an de facultate, dar poate imediat după licență, am descoperit un șir de literaturi „mici” care, la o cunoaștere mai aprofundată s-au dovedit a fi atât de mari! – autori și opere din spațiul slav, din cel baltic, din cel balcanic, din cel scandinav sau din cel oriental. La nici un an după absolvirea facultății am avut norocul de a citi pe îndelete Sfînta Scriptură, textul canonic. Și, într-o noapte, după ce terminasem de citit Evangheliile, mi s-a arătat în vis, foarte real, foarte viu, Însuși Iisus Hristos. Nu a fost o halucinație ci, la sigur, era efectul puternicei tulburări ce o trăisem citind aceste cărți sfînte.

Am dat și peste cărți cu ale căror personaje „am stat de vorbă”, uneori îndelung, căutînd precizări, deslușiri, confirmări sau infirmări pentru anumite supoziții, întrebări, dileme, ba chiar și doleanțe. Au fost cazuri cînd am dialogat pe aceeași notă a confidențialității și cu autori de cărți îndrăgite; uneori am discutat și cu prefațatorii, traducătorii, editorii... Aceste discuții erau întrerupte, de regulă, de lectura altei cărți de același autor, după care dialogul era reluat, la altă tensiune, uneori se și întrerupea, ajungînd la o limită, poate la un punct terminus. Dar care stație terminus? Așa ceva este pe pămînt, în cartierele mărginașe ale Chișinăului sau ale Bucureștilor, dar nu există stație terminus în Împărăția Cărilor, în Regatul Lecturilor!

...Iar dacă vă întreabă cineva, cu un scop anume sau fără nici un scop, care este ultima carte citită, vă recomand să vă îndreptați gîndul la două categorii de cărți citite: cele care v-au fost utile în viața cotidiană și cele care au fost de folos sufletului. Celelalte, toate celelalte, nu sînt decît niște categorii complementare, esențele conținîndu-se în cele două, mai sus amintite.

DEVALORIZAREA OMAGIERILOR

Nu trebuie să ai „ochiul soacrei” ca să observi cum se strecoară – tot mai insistent, tot mai perfid, tot mai obraznic – o ciudată, anormală, iar în ultimă instanță, și primejdioasă tendință de a revizui valori, opere și fapte ale unor personalități de seamă ale poporului nostru. Aceste revizui, care constituie expresia celei mai banale cenzuri, se fac, cel mai frecvent (și mai eficient!) prin răstălmăciri, denigrări, ponegriri și oricum s-ar numi metodele, pînă la urmă ele sînt instrumente ale demolării pe vremuri cînd tot de edificare și de propășire ni se vorbește... Pretexte pentru demolarea valorilor ne oferă generos mult jinduita cîndva „libertate a cuvîntului (libertatea de expresie)”; ne obligă să distrugem ceea ce nu convine cuiva – așa-numita „corectitudine politică”, pe care nimeni nici nu a jinduit-o, nici nu a visat-o măcar.

Cel mai bizar e că pînă și omagierile se fac uneori, acum, pe alte criterii decît cel al valorii reale a personalității, operei, făptuirii, respectiv, evenimentului. Nu ne referim la personalități sau opere din zilele noastre – acestea, pînă la urmă, mai au a trece prin sita timpului, a rezistenței la schimbările de gusturi, percepții, preferințe. (Deși... avem și la acest compartiment exemple ce pot fi considerate deja clasice prin modul cum se cenzurează, cum sînt impuse ori sînt „dirijate” anumite atitudini față de o personalitate sau alta: Paul Goma este, în această ordine de idei, și la București, și la Chișinău, un exemplu mai mult decît edificator.) Însă, gîndul nostru se îndreaptă acum exclusiv la oameni mari din trecutul nostru mai mult sau mai puțin îndepărtat, la creația lor, la ideile ce îi animau: în multe cazuri se face simțită, acum, la început de secol XXI și de mileniu III, o revizuire doar ceva mai altfel decît în deceniile de stalinism sovietic, respectiv, în „epoca de aur” românească. Pentru că poate fi această „filtrare” și discretă, abia sesizabilă, dar și grosolană, adică prin recurs la severitatea legii, prin ordonanțe de urgență sofisticat numerotate, ceea ce, însă, nu schimbă defel din esența lor.

Niște indicații cvasianonime, cunoscute mai ales celor care le-au ticluit și unei părți din „executanți” sugerează să se tacă în general în cazul unor personalități ale culturii, literaturii, artelor și istoriei noastre. Noi știam că așa ceva se întîmpla numai în primul deceniu – extrem de lung și chinuitor pentru toată românia, și din dreapta, și din stînga Prutului – după terminarea celui de-al Doilea Război Mondial, cînd se făcea o violentă stalinizare pe linie a culturii noastre crescute în condițiile unei democrații de factură occidentală. Cine își imagina,

bunăoară, în august 1989, în Basarabia, și în primele zile ale anului 1990, în toată Țara, că istoria se va repeta atât de repede și atât de docil?! Poate doar niște firi cu totul vizionare; poate, mai ales, cei care au stat mereu de pază la „ordinea moral-financiară” din societatea noastră și din toată lumea. Credeți sau nu, vă place sau nu vă place, însă realitatea este implacabilă: oricât de fardată ar fi ea în culorile modernității, interdicția de a omagia, de a face recurs la operă și chiar de a cita din anumite personalități ale strălucitului nostru trecut cultural-istoric din sec. XIX-XX se face tot mai categoric, tot mai perseverent, tot mai sfidător.

A omagia înseamnă a cinsti amintirea, bunul nume, faptele meritorii ale unui înaintaș sau ale unui contemporan, inclusiv sau, în primul rînd, prin evidențierea împlinirilor acestuia, prin accentuarea virtuților cu care a fost dăruit, a originalității și rezistenței în timp și spațiu a roadelor creației, activității, muncii lor. Există o largă diversitate a formelor de omagiere; cu regret, însă, nu sînt mai puține nici formele de ne-omagiere sau de compromitere a omagierii. Cineva poate crede că am „comis” în acest alineat o butadă, dar vă rog să mă credeți că nu am făcut decît să redau, extrem de succint, o tristă stare de lucruri. Doriți exemple? Poftim, avem cită frunză și iarbă. Astfel, „metoda” cea mai la îndemînă de a compromite o omagiere este de a trece sub tăcere o anumită aniversare sau pe protagonistul ei. Alta e de a face manifestarea cît mai... superficială, de ochii lumii, ia așa, „de dragul bifei”. Așa se organizează „conferințe” la care vorbitorii se întrec în a spune banalități; tot astfel se „amenajează” pe ziduri de clădiri cu destinație culturală diverse „expoziții de muca” („pe hîrtie vatman”, cum se numește o categorie de expoziții de-a dreptul școlărești, de la noi, „vizitate” mai ales de ploaie, de vînt și de unii gură-casă – asta, pe lîngă organizatorii înșiși ai acestor caricaturi ale expoziției ca formă extrem de eficientă de prezentare a unei personalități, a unui eveniment, a unei opere, a unei realizări etc.). Tot astfel se țin manifestări în cadrul cărora cel omagiat este amintit în treacăt, pentru a li se oferi necuvenite onoruri fie organizatorilor, fie patronilor manifestării, fie chiar unor vorbitori.

În contextul schimbărilor ce se produc la noi în sensul desăvîrșirii ticăloșirii bunelor intenții, se înscrie și modificarea discursului general, tradițional, uman al omagierii. S-a ajuns astfel că la unele (pseudo)manifestări se încalcă o sfîntă (ce-i drept, și nescrisă) prevedere a codului omagierii: unii vorbitori, respectiv, autori de texte, scot în evidență nu atât aspectele luminoase ale creației, ale operei științifice sau ale eforturilor civice ale personalității sărbătorite, ci se dedau unor critici deschise sau expunerii unor amănunte biografice „picante”, discu-

tabile, scandaloase, prin care nu fac decît să arunce semințele îndoielii, neîncrederii, suspiciunii ori chiar să pună sub semnul întrebării și calitatea operei.

În anul ce se rostogolește, iată, și el în veșnicie, 2015, au fost marcate aniversările „rotunde” de la nașterea unor personalități de seamă ale literaturii române: Luceafărul literaturii noastre – 165, Constantin Stere – 150 de ani, Lucian Blaga și Liviu Rebreanu – 120 de ani, Mihail Sadoveanu – 135 de ani. Cine a putut urmări șirul de manifestări cultural-științifice, cognitiv-instructive sau informative desfășurate la noi sub semnul omagierii personalităților literare amintite – la Academie, în universități, în licee, dar mai ales în bibliotecile publice, va deduce că majoritatea manifestărilor s-au produs la un nivel susținut, acceptabil, decent, uneori depășind așteptările auditoriului. Inclusiv pentru că la desfășurarea lor au fost antrenate persoane inițiate (istorici și critici literari, profesori de literatură, scriitori ș.a.) – pe de o parte, și persoane sincer interesate de creația scriitorilor sărbătoriți: liceeni, studenți, alți prieteni fideli ai literaturii române, pe de altă parte.

Nu a fost o excepție nici omagierea lui Mihail Sadoveanu, poate, dimpotrivă, măcar și pentru că la începutul lunii noiembrie la Sediul Central al BM „B.P. Hasdeu” a avut loc lansarea, cu destul fast, a unui volum omagial, întrunind texte cu tematică sadoveniană scrise de autori de la Chișinău, Bălți, județele Iași și Suceava. Însă un adevărat ghinion l-a urmărit pe marele Sadoveanu dacă e să privim lucrurile ceva mai larg. Și nu e vorba că aniversarea sa aduna „numai” 135 de ani de la naștere, ci pentru că „Ceahlăul prozei românești” a căzut mai de mult și mai greu sub tirul unor exacerbate revizuri. Nu mai e pentru nimeni un secret că în contextul reinterpretărilor globalist-politizate din ultimul timp, sunt expuse unor critici acerbe, însoțite de grave răstălmăciri, ba chiar și de falsificări, acerbe, cu deosebire personalități care, prin opera lor, promovează și ideea națională, credința strămoșească, omenia, demnitatea și alte calități ale conaționalilor; umanismul și relațiile interumane și chiar relația omului cu natura fiind percepute prin cromatica specifică a neamului din care se trage – fără a le contrapune, însă, valorilor similare pe care le au alte popoare, vecine sau mai îndepărtate. Iar opera lui M. Sadoveanu, poate chiar partea ei cea mai rezistentă, mai frapantă, a fost trecută în lista scrierilor cu tentă naționalistă și mistică (a se citi: religioasă, creștin-ortodoxă). Chit că marele scriitor a fost mai curînd un cosmopolit – rar scriere sadoveniană în care să nu apară și vreun străin, vreun evreu, bunăoară, acesta, „jidovul” sadovenian fiind, de regulă, un om simpatic, purtător de calități demne de toată lauda. Chit că M. Sado-

veanu a avut și de suferit din cauza aderenței sale la francmasonerie... – dacă cineva i-a pus gînd rău Maestrului, operei sale, nicio nuanță nu mai contează!

...Și astfel, recenta aniversare a lui M. Sadoveanu a fost „anticipată” de o rafa-lă de „dezvăluiri”, de fapt, de niște articole denigratoare, împănate de inexactități și chiar de minciuni sfruntate atribuite biografiei scriitorului, în mod special, în anii de după al Doilea Război Mondial cînd M. Sadoveanu, om cu vederi de stînga, într-adevăr, s-a înregimentat în „noua intelectualitate”, făcînd, ca tot creștinul, și greșeli, compromisuri reprobabile. Culmea e că a lansat această campanie anti-Sadoveanu ziarul *Adevărul*, la care a colaborat cîndva maestrul; mai mult, a riscat să scrie pentru acest ziar care, prin anii '30 ai sec. XX, nu avea o reputație chiar nepătată, fiind considerat un organ de presă al unor suspec-te forțe de stînga, „jidovite”, potrivit limbajului din acea epocă, din care motiv numeroși scriitori afirmați – mai mărunți, la talent, decît M. Sadoveanu, evitau să accepte vreo colaborare cu străbunicul *Adevărului* ce tună și fulgeră astăzi împotriva lui Sadoveanu și a multor altor români mari prin talentul lor.

O uimitoare osîrdie de ponegrior demonstrează istoricul Lucian Boia, poate cu deosebire în volumul *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 și 1950* (București, Ed. „Humanitas”, ed. a doua, 2012, 362 p.; între timp, se spune, ar fi apărut și ediția a treia a „monografiei” – se vede că o anumită piață solicită asemenea cărți!). Despre M. Sadoveanu, acest istoric scrie cu aere de G. Călinescu: „*Mare scriitor, se înțelege*”, ca să continue însă de o manieră cu totul jdanovistă: „...*dar deloc intelectual*, înțelegînd prin intelectual un om al cărui material de lucru îl constituie ideile. Sadoveanu este specialist în evocarea ritmurilor lente și repetitive ale lumii naturale și ale unei societăți patriarhale, exact la antipodul unei literaturi de idei.” Așa consideră L. Boia, un istoric, dar cu totul altfel vede lucrurile Alexandru Paleologu (1919-2005), scriitor, eseist, critic literar, disident: „*Sadoveanu a devenit scriitorul nostru cel mai intelectual de la Eminescu încoace*” (a se vedea volumul *Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu*, București, 1978). Pe cine să credem: pe un intelectual rafinat și obiectiv ca Al. Paleologu sau pe un istoric profund angajat, dependent de cei care îi asigură granturile pentru a ticlui scrieri în spirit sado-masochist, din care răzbate o intelectualitate românească jalnică, lașă, insensibilă, predispusă nativ la trădare, lăcomie, ipocrizie, alte ticăloșii? Oricare ar fi opțiunea noastră, una trebuie să fie clar: și în cazul lui M. Sadoveanu, și în alte cazuri similare, opera literară, creația artistică, activitatea științifică trebuie separate categoric de viața autorului (autorilor).

„Dacă ar fi să regret că nu am venit mai devreme pe lume, aş face-o doar pentru că nu am apucat să-i cunosc pe cei doi mari români în care Dumnezeu a turnat har din belşug: autorul Luceafărului, Eminescu, şi pe cel al Baladei pentru vioară, Porumbescu.” Putea să spună așa ceva un om „deloc intelectual”? Dar cine, în locul lui M. Sadoveanu, ar fi făcut această confesiune – dovadă a unei sensibilități ieșite din comun? Ca scriitor „în care Dumnezeu a turnat har din belşug”, ca intelectual și psiholog, M. Sadoveanu, știa foarte bine că „Sărmana făptură omenească! E capabilă de toate relele, dar în ea se găsește și comoara binelui”. Ceea ce, din păcate, nu știu sau nu vor să știe mulți din contemporanii noștri...

În campania de ponegrire a operei și personalității lui M. Sadoveanu s-a invocat de nenumărate ori o conferință a sa, dedicată Uniunii Sovietice, și romanul *Mitrea Cocor*, ca o mostră de cum se poate face o proză conform unor precepte străine, experimentul fiind într-adevăr fatal și pentru Sadoveanu, și pentru literatura străină. Dar ce înseamnă acea conferință a lui Sadoveanu de la ARLUS („Asociația română de legături cu Uniunea Sovietică”), ridiculizată și de Păstorel Teodoreanu într-o epigramă caustică, față de sutele de conferințe pline de înțelepciune și blindețe, pe care le-a ținut scriitorul la Radio București sau în diferite cluburi de elită ale intelectualității române? Ce înseamnă concesiia numită „Mitrea Cocor” față de cele aproape 100 de volume cu romane, nuvele, povestiri, note de călătorie etc., dintre care majoritatea absolută au trecut cu brio examenul scurgerii timpului și al schimbării gusturilor?

Este evident că nu se face – premeditat sau din ignoranță – delimitarea necesară între personalitate și opera lui. Chiar dacă între acestea există și posibile afinități, similitudini, intersecții, ele oricum nu pot fi identificate, cu atât mai mult, în scopuri denigratoare, de reducere sau chiar de excludere a valorii estetice.

Vom aminti în context că o revistă de cultură de la București, *Observator cultural*, a organizat în anul 2005 un sondaj printre cititorii din țară, cu scopul de a desemna 150 de romane românești, scrise în ultimii 150 de ani, și care continuă a fi pe placul publicului. Ei bine, în acest top, M. Sadoveanu a intrat, triumfător, cu șase romane, de a căror consistență etico-ideatică și rezistență estetică nu se mai poate îndoi nimeni! Din lista *Observatorului cultural* (de altfel, e o revistă ce nu poate fi nicidecum suspectată de naționalism) fac parte: *Baltagul*, *Venea o moară pe Siret*, *Neamul Șoimăreștilor...* și alte trei, pe care vă propune, stimați cititori, să le nominalizați Dvs., conform preferințelor Dvs.

...În una din scrierile sale memorialistice, M. Sadoveanu mulțumește cu pioșenie părinților, lui Dumnezeu, cărților din Sfânta Scriptură, lui Ion Neculce și lui Ion Creangă, considerînd că acestora le datorează afirmarea sa ca scriitor. Nu am nicio îndoială că mai există mulți oameni de bună-credință care îi vor mulțumi și lui Sadoveanu pentru că, prin Opera sa, i-a ajutat să ajungă ceea ce sunt: scriitori, jurnaliști, vrednici tați, fii, mame, nepoți și nepoate de gospodari, pur și simplu, oameni cu bun-simț și cu simțire.

De fapt, campaniile acestea de compromitere a unor opere literar-artistice, respectiv, a autorilor ei, țintesc a lovi, în primul rînd, în oamenii cu simțire și de bun-simț. Pe de o parte, se încearcă astfel a crea o stare de confuzie, incertitudine, nesiguranță („de partea cui să fiu?”; „pe cine să cred?”), care, pe scurt, se numește dezbinare. Incertitudinea, la rîndul ei, dă naștere unei „crispări”, unei stări de fals: am ajuns că unii tineri (dar și destui adulți), chiar dacă adoră poeziile lui Adrian Păunescu, se rușinează, se tem să facă publică această simpatie literară, tot așa cum alții se tem a-ș etala public simpatia față de unele personalități marcante, dar suficient de denigrate, ale istoriei românilor. În fine, prin promovarea demolărilor, se cultivă (de fapt, se adîncește) fatalul complex de inferioritate pe care și așa îl avem bine indus în cap și în suflet. „Sîntem niște pîrliți!... niște prăpădiți!... Mi-e și rușine la Paris (New York, Moscova, Berlin, Ierusalim, Budapesta...) să recunosc că sunt român!... Iată americanii sau germanii (francezii, rușii, evreii, ungurii...) – așa popoare mai zic și eu!” Asemenea lamentații vei auzi de la unii care abia de știu de Eminescu, Enescu sau Brîncuși, dar cu regret, le pot spune, mai în surdina, și alții – oricine a avut nenorocul să ajungă victimă a politicii de denigrare, falsificare, compromitere a valorilor românești – de la muzica populară, la versul și publicistica lui Eminescu, pînă la fermecătoarele povestiri și romane ale lui Mihail Sadoveanu.

...Dar mai spunea M. Sadoveanu: „*Fericirea este în noi, niciodată în jurul nostru.*” Exact la fel e și cu înțelegerea, perceperea, aprecierea lucrurilor, fenomenelor, oamenilor: acestea, din fericire, se află mereu și în noi; iar cînd se află în preajmă, „în jurul nostru”, trebuie privite cu îngăduință, dar, în egală măsură, și cu prudență, pentru a nu regreta că ne-am pripit să judecăm pe cineva sau ceva înainte de a vedea lucrurile în ansamblul lor.

DESPRE UN UNIVERS SINGULAR, AȘEZAT ÎN ORDINE ALFABETICĂ

Criticii noștri literari, recenzenții, cronicarii, redactorii, atunci când se apucă de analiza unei cărți mai noi sau mai vechi, de vreun autor neinițiat în „gașca intangibilă”, o fac, de regulă, din tot sufletul, temeinic, fără a ocoli și aspectele negative, tot felul de scăpări, inadvertențe și chiar bazaconii. Astfel, riscă a fi făcute praf și pulbere ditamai romane, cărți cu duioase povestiri sentimentale, plachete de versuri înțelese, de cele mai multe ori, de autorii înșiși și de unii prieteni apropiați ai acestora. Nu scapă de severitatea adeseori distructivă a criticilor-recenzenți nici eseurile, cărțile pentru copii, jurnalele intime sau de călătorie, publicistica documentară, ba chiar și unele categorii de scrieri paraștiințifice. Pe acest fundal, cu greu, dar putem găsi, totuși, un compartiment al activității editoriale care ori este mai menajat, ori trecut cu vederea. Ne referim la dicționare (enciclopedii, dicționare enciclopedice, ghiduri, îndreptare, îndrumare, *vademecum*-uri, „*aide-mémoire*” etc.). Or, cărțile din categoria „literatura de referință” devin acum tot mai numeroase, variate și nu există semne că numărul lor s-ar afla într-un declin oricât de relativ.

Dacă e să fim sinceri, puțini dintre noi s-au gândit prin ce s-ar explica această atitudine cumva preferențială față de dicționare. Cum, de altfel, dacă e să punem mâna pe inimă, nu prea mulți și nici prea des nu ne-am gândit cu temeinicie la rostul și valoarea dicționarelor, la rolul lor enorm, greu comparabil pentru buna informare a oamenilor, pentru cultivarea comunității, pentru sprijinirea, tinerilor mai ales, în aspirația lor de a obține succese, împliniri, realizări, recorduri și chiar salturi în diverse domenii ale cunoașterii și cercetării.

După abecedar, cărțile de căpătii ale micuților trebuie să fie poveștile, dar și... dicționarele, cele explicative avînd o categorică prioritate. Pentru un om format, după manualele de la facultate, după listele lungi de literatură conform programei sau extraprogramă, se spune că cea mai recomandabilă este Sfînta Scriptură și... din nou dicționarele. De ce atîtea trimiteri la dicționare? Se consideră așa pentru că numai ele, Biblia și Dicționarul, sau prioritar ele, ne ajută să înțelegem corect sensurile cuvintelor vechi, dar și noi sau recente din limba maternă; tot ele ne dau informația maximum precisă și exhaustivă privitor la termeni din diferite domenii ale științei. Ca să nu mai vorbim de „descifrarea” numelor proprii (de persoane, de locuri, de instituții, mărci și

embleme etc.), tocmai aceste cuvinte conferind cel mai sigur alura enciclopedică, de temeinică cultură generală.

Să nu credeți însă că, făcînd această digresiune, am uitat de curioasa întrebare de ce criticii sau recenzenții au față de enciclopedii sau dicționare o atitudine categoric mai îngăduitoare – și nu e numai convingerea mea – decît față de alte compartimente ale activității editoriale.

O carte de poezie, proză, dramaturgie, eseuri etc., oricît de superbă ar fi, ea rămîne totuși lucrarea unei singure persoane (cu posibile mici intervenții ale redactorului, ale lectorului, ale corectorilor). Or, nici cea mai desăvîrșită scriere personală, particulară, subiectivă, nu poate fi scutită de scăpări, inadvertențe, gafe, repetări etc. Și, dimpotrivă, o veche și frumoasă tradiție obligă editorii de dicționare, enciclopedii, alte feluri de carte de referință să devină o operă colectivă, să fie trecută prin filtrul des, greu permisibil, al „sitei” de eventuale greșeli și scăpări. Încă din Epoca Luminilor (supranumită nu întîmplător și Epoca Rațiunii), personalități de anvergura lui Diderot, Voltaire, d’Alembert, Montesquieu, intelectuali cu o admirabilă pregătire, impuseseră obiceiul ca fiecăruia să scrie un articol, fiecăruia să scrie o hartă, fiecăruia să scrie un volum de Enciclopedie să fie citită de șapte (șapte!) „perechi de ochi”, așadar, de șapte persoane diferite, deasupra cărora mai stătea un „cap limpede” sau, în funcție de posibilitățile redacției – și „un om de veghe”. Dar pînă a ajunge la aceste instanțe supravigilente, o carte de referință oricum trece prin filtrul mai multor persoane implicate sau responsabile de apariția cărții: autor, alcătuitoare, consultant științific, etimologist, corector etc. (S-au dovedit de multe ori a fi utile și observațiile machetatorului sau designerului, ale redactorului artistic etc.) Așadar, șansa de a avea o producție editorială maximum logic construită, ferită de erori și simple scăpări, este întotdeauna mai mare într-o carte de referință. Ca să nu mai vorbim de mesajul și de conținutul unui dicționar în raport cu cea mai frumoasă culegere de povestiri sau cu cea mai elegantă plachetă de poeme. Și nici de numărul și de calitatea destinatarilor nu face să vorbim: chiar și dintr-un dicționar enciclopedic, modest ca volum, ai o mulțime de șanse de a-ți îmbogăți (eventual, și corecta) cunoștințele, posibilitate pe care nu ți-o poate oferi chiar și cea mai meșteșugită carte de beletristică sau de poezie modernă.

Cu regret, la noi, mulți încă nu înțeleg bine valoarea dicționarului și a enciclopediei; unii au o imagine vagă despre diferitele feluri de lexicoane; alții, pur și simplu, nu știu a folosi corect dicționarele. Oare nu acesta e motivul

că raftul cu dicționare stă cumva stingher în majoritatea bibliotecilor, iar numeroși cititori / utilizatori manifestă parcă un fel de teamă față de aceste cărți – cu adevărat solide, cu adevărat complexe, cu poate cele mai puține șanse de a părea tuturor și captivante. Dicționarul explicativ al limbii române (ca și al oricărei alte limbi) ar trebui să fie prezent în fiecare casă de gospodar, în biroul oricărui manager ce se respectă, în orice cerc intelectual – de la cenacliști și pînă la consiliile savante de atestare și acreditare.

Prin anii '60-'80 ai secolului XX, în defuncta URSS se lansase și se realiza, cu un relativ succes, editarea unor enciclopedii (dicționare enciclopedice) cu caracter național, completat de elementul universal, de componenta general-culturală a conținutului. Numărul de volume (foarte asemănătoare cu cele ale *Marii Enciclopedii Sovietice*) era diferit: de la cinci-șase volume la kirghizi sau tadjici și pînă la 16-18 tomuri în limba ucraineană, respectiv, bielorusă. Cele trei popoare baltice, ca și cele trei națiuni transcaucaziene, au tipărit atunci enciclopedii în 10-12 volume, așadar, cu vreo patru mai mult decît Chișinăul. Însă nu în aceasta consta principala diferență, ci în numărul persoanelor doritoare de a face un abonament, pentru opt sau zece ani, la cele 6-18 tomuri enciclopedice. La Vilnius, Riga, Tallinn, un abonament la enciclopediile locale era unul dintre cele mai frumoase și mai de preț cadouri pe care puteai să le faci cuiva în viață. La Erevan și la Tbilisi apăruse o breaslă întregă de mijlocitori în a face abonamente la enciclopedii armene, respectiv, georgiene, abonarea la ele fiind limitată și numeric, și în timp. Era acolo cu mult mai simplu să obții o baterie de cel mai rafinat coniac armenesc decît primul sau oricare altul, următorul, volum al enciclopediei locale. În republicile din Asia Centrală (Turkmenia, Kirghizia, Kazahstan, Tadjikistan, Uzbekistan) s-a recoltat cu multe probleme numărul necesar de abonați la acea primă carte de referință, în limba națională, în epoca modernă. Ceva-ceva mai bună era situația cu abonarea în RSS Moldovenească, în RSS Ucraineană și în RSS Bielorusă. Cifrele amintite de noi aici nu și-au pierdut actualitatea, în ciuda trecerii a 35-40 de ani: unde se află astăzi estonii (ca nivel cultural, ca tehnologii, dar și ca standard de viață) și unde trebuie căutați, la acești indici, tadjicii sau kirghizii?

Revenind însă „la oile noastre”, în prefața unui prim (și foarte izbutit) *Dicționar enciclopedic ilustrat (DEI, Editura „Cartier”, Chișinău, 1999)*, redescopăr o frază ce ar fi bine să fie scrisă în școli, în licee, în biblioteci, în casele ce aspiră să devină modele de intelectualitate; poate și la Uniunile de creație.

Gîndul aparține distinsei lingviste și prietene a Basarabiei, Mioara Avram (1932-2004), și sună astfel:

„Dicționarele pot fi și citite – latura lor este nu numai instructivă, ci și fascinantă, fie că e făcută la rînd, în ordinea alfabetică a articolelor, fie că cititorul operează o selecție, aplicînd diferite criterii și metode de asociere a cuvintelor –, dar menirea lor este să fie consultate. *Dicționar enciclopedic ilustrat* este un instrument de lucru, ca sursă de informații, care nu ar trebui să lipsească din biblioteca nici unui român cult sau în curs de a-și forma cultura [...] (*subl. noastră, Vl. P.*). Întemeindu-mă pe propria experiență de copil și apoi de mamă, *recomand călduros părinților, învățătorilor și profesoriilor de orice specialitate să-i apropie pe copii și tineri de dicționare, învățîndu-i cum să le folosească* (*subl. noastră, Vl. P.*). Eu am avut norocul să fiu fiica unei profesoare de română, care m-a învățat de mică să caut în dicționare orice cuvînt necunoscut auzit sau întîlnit la lecturi, deși ar fi putut să-mi dea și ea însăși explicațiile necesare. [...] La fel am procedat și eu, mai tîrziu, cu copiii mei și cu atît mai mult ar trebui să procedeze așa părinții care nu pot furniza explicații de natură lingvistică și enciclopedică [...]. *Iar dacă părinții nu-și permit achiziționarea unui dicționar și nici nu se pricep să-și îndrume copiii spre consultarea dicționarelor în bibliotecile publice* (*subl. noastră – Vl. P.*), îi revine școlii misiunea de a-i familiariza pe elevi cu acest tip de carte, adevărat tezaur de cunoștințe. De aceea nu numai în calitate de lingvistă insist asupra avantajului de a poseda dicționare și a necesității de a le utiliza. [...] Dicționarele așteaptă să fie folosite și niciodată nu e prea tîrziu pentru a lua contact cu ele.”

În altă cheie, dar nu mai puțin elocvent și tot despre rostul unui dicționar, la felul cum se folosește acesta ca să devină cu adevărat... de folos, adică și trebuincios, și captivant, a scris ceva mai înainte marele scriitor și cărturar Mihail Sadoveanu (1881-1961). Astfel, „Ceahlăul prozei românești” nota, prin anul 1933, pe marginea *Dicționarului academic al limbii române*, ediția alcătuită sub îndrumarea lingvistului Sextil Pușcariu (1877-1948):

„Pentru cei care știu să-l mînuiască, care știu cînd să i se adreseze, care pricep cum să-și varieze ceasurile cenușii ale plictisului, care se pot duce pe șiraguri de cuvinte și pe evocări în lumi de vis și de fantazie, pentru asemenea oameni un dicționar e cea mai minunată și mai amuzantă carte.

Încercați. [...] Astfel vă opriți din cînd în cînd [...]. Vă zîmbește sufletul și inteligența părinților noștri. Vă reluați călătoria, ca albină între flori cu lamu-

ră dulce. Depuneți fascicola. O veți mai relua din cînd în cînd. E un prieten delicat și discret al unora din ceasurile vieții.

Mai ales acest secret, al răsfoirii extrem de interesante a unui dicționar, voiam să vi-l împărtășesc.”

Nu ne mai rămîne decît să amintim plastica observație a scriitorului francez Anatole France (1844-1924): un dicționar este universul așezat în ordine alfabetică. Să fie oare cineva care să nu dorească a cuceri universul? Sau, cel puțin, să-l aibă mai aproape? Dicționarul este o carte ce merită a fi scoasă cît mai des din tăcerea rafturilor. Și atunci veți auzi cum vorbește universul – era visul de secole și milenii al oamenilor, iar noi îl putem face aieva cu eforturi deloc sisifiene.

(*BiblioPolis*. 2015, vol. 59, nr. 4)

ÎN SLUJBA CĂRȚII ȘI A CULTURII „CETATEA BIBLIOPOLIS” DIN CHIȘINĂU ȘI SLUJITORII EI

*„O, sfintele mele cărți, mai bune și mai rele, pe care soarta mi le-a scos în cale!
Cât de mult vă datorez că suntem, că sunt om adevărat al românității!”*

(Nicolae Iorga)

În centrul orașului Chișinău, vizavi de statuia lui Ștefan cel Mare, se află clădirea în care funcționează Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Acolo, sub straja celor două personaje-simbol din istoria românității, își desfășoară activitatea personalul instituției conduse de directoarea Lidia Kulikovski și de redactorul-șef, Vlad Pohilă. Șansa de a fi dispus de o revistă proprie, cu un nume simbolic, *BiblioPolis*, i-a permis acestuia din urmă să deschidă seria unor editoriale spre cunoașterea și recunoașterea forului cultural menționat, într-un instructiv „proces” al cărții, al culturii. În intervențiile sale cu titluri elocvente (*Cartea, o magnifică lucrare a spiritului divin; Orice anotimp este bun pentru lectură; Cititorul se formează cel mai mult, totuși, la bibliotecă; Cel mai bun cadou, oriunde și oricând, cartea; Mii de minți și inimi trăiesc lângă tine, Bibliotecă Municipală!; O școală sigură pentru formarea intelectului: bibliotecă; Chișinău, un oraș al bibliotecilor; Zidari la „Cetatea Cărții”* etc., etc.), își motivează activitatea *coram populo*: „Scriu despre bibliotecă pentru că este un subiect major! Un «ghem de teme» de importanță primordială, uneori decisivă pentru comunitate, pentru evoluția pe care o jindim [un verb sugestiv, exprimând starea de spirit a intelectualității ba-

sarabene, în așteptarea saltului cultural la nivel de mase! – *I.M.*]. La noi, dar și aiurea, încă nu sunt suficient de bine cunoscute adevăratele rosturi ale cărții, bibliotecii, lecturii. Or, impactul acestei magnifice triade (**carte – lectură – bibliotecă**, ordinea poate fi schimbată) este uriaș pentru bunul mers al lucrurilor și în casa omului, și în lume, din cărunta Antichitate și până la multicolorul prezent.” Pentru ținta sa permanentă, potențialul cititor, Vl. Pohilă practică chiar detaliul informativ „din mers”: înrudirea terminologică *biblioteca*, *biblie* (în greacă *biblon* – „carte”) nu este ratată, ca și adaosul despre excluderea acesteia din urmă, în regimul defunct, în favoarea îndoctrinării ideologice. De aici, necesitatea unei noi politici a bibliotecii, promovate chiar de bibliotecarii instituției, salvatori ai prestigiului cărții, prin ținuta lor profesională, prin atitudinea față de obiectul muncii și față de cititor. Dar Vl. Pohilă are în vedere și afectul lectorului. „Cartea, o magnifică lucrare a spiritului divin” o dovedește și prin oportunitate, căci subiectul rimează cu mersul calendarului. Ce titlu mai adecvat și mai insinuant de Crăciun? Pentru informația tinerilor cititori, el dezvăluie interdicția totală la cuvântul sacru, până în 1989, prin suprimarea căilor de acces, „Biserica și Cartea religioasă” și, din nou, un detaliu din istoria românității, semnal necesar pentru cultura autohtonă. Cea dintâi apariție a „Cărții Cărților în limba noastră a fost o fericită conlucrare a cărturarilor din cele trei provincii românești, ca [fiind] cea mai strălucită dovadă a istoriceii, a secularei noastre unități lingvistice și spirituale”. Evenimentul este aproape o bucurie personală pentru Vl. Pohilă, un prilej de a clama (impresia este de sonoritate maximă!) adevărul științific îndelung confiscat pentru a-și anunța compatrioții cu oarecare... întârziere. În „Chișinău, oraș al bibliotecilor”, este adusă în prim-plan o instituție de profil special, cu cititori speciali și o situație lingvistică la fel de specială. Cititorii, o categorie distinctă în raport cu acel fost „singur fel de cititori, oamenii sovietici – cei mai fideli prieteni ai cărții, căci în Chișinău, aproape fiecare al doilea locuitor al municipiului trece pragul bibliotecilor, solicitând literatură nu numai română și rusă, ci în toate limbile de circulație internațională”, grație profilului plurilingv al acestora. Nu ni se ascunde faptul că posibilitatea se datorează municipalității locale. Dar situația lingvistică în Republica Moldova stă într-un paradox; întocmai ca în RSSM (Transnistria), rusa continuă să fie principalul cod lingvistic în stat, politicienii și liderii de comunități etnoculturale manifestând un exces atașament față de acesta, în ciuda propriei lor etnii. În context, poziția

redactorului-șef este fermă: istoricește, cel mai puternic liant al societății din partea locului, prin originea comună cu a poporului majoritar, româna, întrunește toate datele pentru „a sta în capul mesei” în calitate de instrument de comunicare cristalizat, normat, codificat al unei culturi comparabile cu cea a altor popoare din sud-estul Europei. În *Cititorul se formează, cel mai mult, totuși, la bibliotecă*, conform politicii de „racolare” a cititorilor, Vl. Pohilă militează pentru cultivarea unei atitudini respectuoase față de carte, pentru aprecierea corespunzătoare a acesteia, subliniind rolul decisiv al bibliotecii de „Profesor suprem”. După abecedar, școală, învățători, părinți, Biblioteca este de dorit să conlucreze pentru dezvoltarea și formarea plăcerii de a citi: în adolescență un anumit tip de lecturi (personaje-model), la tinerețe, lecturi speciale, sentimentale, reflexive, apoi completări pentru toate vârstele.

În slujba cărții, într-o clădire anume, Vl. Pohilă nu ignoră însemnătatea acesteia, ridicând-o la rang de personaj, angrenat în istoria neamului. Se simte obligat s-o prezinte, pentru că și ea are o biografie... cu fire multe în trecut. Fostă „bibliotecă orășenească” în regimul comunist, în incinta acesteia, ca loc cu scopuri diferite înainte de 1945, au poposit personalități ale culturii române, prefigurând destinul ei ulterior: însuși patronul spiritual, B.P. Hasdeu, apoi A. Mateevici, O. Ghibu, N. Iorga, C. Stere, O. Goga, G. Topîrceanu, I. Minulescu, G. Galaction, M. Sadoveanu, I. Teodoreanu, C. Pavelescu, G. Bogza, G. Enescu, C. Baba. Edificiul propriu-zis nu e doar un moment arhitectonic, ci și unul cultural, atât prin profil, cât și prin trecutul său afectiv, de „amfitrion” pentru scriitori și artiști români. În prezent, biblioteca a realizat două obiective majore, de neimaginat înainte de 1991: „Acordarea repertoriului cultural al fondului de carte cu necesitățile unei populații eterogene, ca etnie, aspirații, deziderate, și stoparea procesului nociv de afectare a spiritualității și intimității culturale românești, pentru populația majoritară, după două secole de rusificare susținută.” În acest sens, s-au deschis noi filiale pentru alimentarea cu mult visata carte românească. Astăzi proporția acesteia reflectă starea demografică de facto a fostei provincii românești, ajungându-se la egalitate procentuală între fondul de carte rusesc și cel românesc. O performanță! Între transformările innoitoare figurează și activitatea de cercetare și cea editorială, posibile prin prezența factorului uman pe măsură, căci, chiar dacă acesta nu acționează, în toate împrejurările, ca

o „singură suflare”, se cuvine apreciat devotamentul pentru profesie. Este încă un prilej pentru Vlad Pohilă de a aduce un cald omagiu colectivului bibliotecii, trecând sub tăcere aportul compartimentului de conducere (se înțelege și al său personal). Are la îndemână, ca de fiecare dată, cel mai potrivit citat (probabil deține o „bancă” de astfel de secvențe, din care „am împrumutat” motto-ul) de la nimeni altul decât de la autorul *Cuvintelor potrivite*: „Trăind în strâmtoare și hulă, omul a izbutit să se răscumpere și să se depășească, născocind graiul scris și, în prezent, cartea... Uite, mii de minți și de inimi trăiesc pe lângă tine, în rafturile tale... Până la cărți rămânea mărturie – cimitirul. L-a învins biblioteca. Ai scăpat de mormânt.”

Posibila definiție a bibliotecii: „O școală sigură pentru formarea intelectualului, a intelectualului, a omului instruit, implicit, civilizată” ori interogația „Cum și când se formează un intelectual?” dau același răspuns: biblioteca e în succesiunea școlii, cu toate verigile ei, și nu numai pentru că a fi intelectual presupune un merit personal de menținere în universul cărții. O oportunitate pentru Vl. Pohilă de a creiona tipologic intelectualul, începând cu lumea antică, Grecia, Imperiul Roman, Bizanțul, Italia ca focar al Renașterii infiltrate în Europa, cu ecouri speciale în Țările Române, Moldova lui Ștefan cel Mare și micile ei „monumente” arhitecturale – bisericile, epocă prelungită în domnia lui Vasile Lupu, prin activitatea cronicarilor, editarea de cărți, culminând, în spațiul românității, cu anul 1688 – *Biblia de la București* –, urcarea pe tron a lui Constantin Brâncoveanu, deschizătorul unei epoci de avânt cultural sub pecete proprie. Prin activitatea sa publicistică, suplimentară în raport cu aceea propriu-zisă, Vl. Pohilă desfășoară un amplu proiect cultural, în care s-a autoînrolat, practicând voluntariatul. Și-a propus să contribuie la reșezarea bibliotecii pe fâgașul ei de autentic for conceput pentru a oferi cultură, a forma prin cultură, a trezi conștiințe intelectuale, etnice, umane. În acest scop, face uz de toate armele: de scrisul său și al altora, de forța Cărții Cărților și, în general, a altor cărți din trecut și prezent, de comandamentul de a sluji cultura în varianta cultivată a limbii materne, pentru a cuceri și modela cititorii, calea sigură către emancipare și civilizație. Spirit pașoptist prin entuziasm, elan și anvergură, animat de propășirea culturală a „nației”, Vl. Pohilă se înscrie, peste ani, în îndemnul lui Heliade Rădulescu. Nu pregetă să destelenească terenul propice culturii, cu un acut simț civic față de trecut și de prezent.

Articolele sale, cu un destinatar variabil – de la potențialul cititor la cel autentic – mustind de informație amplă, la zi, de conexiuni culturale, de imbolduri subtile de a trece pragul bibliotecii, prin calitatea mesajului, a gândului, a stilului elegant, a textului cuceritor au forță persuasivă. Se citește cu reală plăcere, dar, mai ales, cu real folos, ca realizări exemplare în domeniu.

Iulia MĂRGĂRIT
(*Cultura*. 25 septembrie 2014;
BiblioPolis. 2014, vol. 53, nr. 3)

APRECIERI

Meritul lui Vlad Pohilă este de a fi adunat în jurul revistei *BiblioPolis* oameni de cultură, de o omenie calitativă, interesantă, diversă și solicitată. Alături de acest avantaj, noi, toți cei de la Biblioteca Municipală, avem sprijin, îndemn, pildă, să scriem, să împărtășim lumii preocupările noastre. Nu obosește să-i învețe pe alții, să-i îndemne să scrie, să-i ajute să scrie, să-i felicite și să-i laude pentru că au scris. Cîți bibliotecari au îndrăznit să scrie? Cîți bibliotecari au scris? Aproape toți. Și iarăși este meritul lui Vlad.

Oamenii anevoie vorbesc bine despre alții. Însă, nu la Vlad Pohilă se referă aceste cuvinte... Mai ales cînd oamenii sînt de calitate, de seamă; cînd sînt colegii lui de breaslă, de muncă, de idei – scrie și se bucură că i-a pus în evidență, că le-a făcut publice succesele, că le-a adăugat valoare...

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

* * *

De-a lungul vieții Vlad Pohilă s-a simțit intim preocupat de omagierea permanentă și tot mai cuprinzătoare a celei mai diafane realități care ne înconjoară și ne încorporează, care constituie ființa noastră ca oameni: limba pe care o vorbim. Răspunderea în fața propriului „eu” a formatorilor de formatori este infinit mai grea decât cea pe care cei ce se consideră formatori o folosesc pentru materialul uman pe care trebuie să-l formeze. Vl. Pohilă a fost și este un formator al formatorilor, în pofida faptului că aceste trepte intermediare complică procesul de transmitere a datelor, nu numai ca complexitate, ci ca arie a informațiilor, a releelor de legătură și a formulelor în care întreaga acțiune este transmisă.

Deși a făcut-o totdeauna prin scris, adică lăsând la latitudinea cititorului opțiunea lecturii și a receptării celor scrise, autorul Vlad Pohilă a avut certitudinea neexprimată, dar evidentă, că scrisul său captează atenția celui care are în mână textul, pe care îl determină, prin formulările concise și expresive să continue lectura și îl convinge, prin forța argumentelor, de veridicitatea celor exprimate. Exprim această convingere eu, ca lector permanent al celor scrise de Vlad Pohilă, și o atestă bibliografia bogată a scrierilor sale. De aceea, bănuiesc că el este conștient de magia cuvântului exprimat, pe care îl expune de fiecare dată inspirat. A scrie studii, articole, fișe și articole de dicționare enciclopedice sau de cultură generală (cum sunt volumele *Calendarului Național* editat de Biblioteca Națională a R. Moldova) sau editoriale (concise și rotunde ca niște manifeste de avangardă) fac dovada talentului de eseist, analist și cunoscător profund al fenomenului cultural. La care se adaugă talentul, adică acea dotare nativă de a scrie „interesant”, captivând atenția cititorului și convingându-l prin justetea expunerii.

Prof. dr. Zamfira MIHAIL

MAGUL

Lui Vlad Pohilă

El merge și seamănă
semințe de Lumină,
El nu caută-n spate
cui luminează,
El merge și seamănă...
Pentru cei ce-o să vină.

Ionel CĂPIȚĂ

NOTĂ BIOGRAFICĂ

Licențiat al secției de jurnalism din cadrul Facultății de Filologie a Universității de Stat din Chișinău, **Vlad Pohilă** de patru decenii activează ca ziarist, traducător, lingvist practicant, redactor de carte. Ca publicist, s-a impus prin abordarea tematicii culturale, colaborând cu diferite ziare și reviste de la Chișinău, București, Iași, Cernăuți; la publicații în format clasic sau electronic ale diasporei românești din Franța, Canada, SUA, Germania etc.

A tradus mai multe cărți de artă – din limba rusă; iar povestiri, nuvele, romane și poezii – din rusă, polonă, bulgară, sîrbă, croată, cehă, franceză, lituaniană etc. Redactor și coautor la numeroase lucrări de referință: dicționare, enciclopedii, îndreptare, ghiduri, calendare, almanahuri ș.a.

Este autorul unor cărți ce au contribuit la cultivarea și promovarea limbii române în condițiile specifice ale Basarabiei: *Nume proprii din alte limbi în context moldovenesc* (1988), *Să citim, să scriem cu litere latine* (1989), *Grafia latină pentru toți* (1990), *Mic dicționar de nume proprii străine* (1998); este unul dintre autorii *Dicționarului de greșeli* (1998 și câteva ediții ulterioare). În 2008 publică volumul de eseuri *Și totuși, limba română*.

Cartea de față este o ediție completată a volumului *Arta de a pasiona cititorii*, apărut sub auspiciile BM „B.P. Hasdeu”, în 2012, și include roadele unei munci de 12 ani ca autor de editoriale pentru revista *BiblioPolis*, al cărei redactor-șef Vl. Pohilă este de la întemeierea acestei publicații de specialitate. Ca și ediția precedentă, volumul de față ni-l prezintă pe autor în ipostaza de cultivator al fascinantei, dar și dificilei specii publicistice pe care o putem numi convențional „eseu bibliografic / bibliologic”.

Membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova (din 1990), Vlad Pohilă este laureat al mai multor publicații de cultură, concursuri și saloane de carte, fiind distins cu Ordinul Republicii (2010) și cu Ordinul „Meritul Cultural”, în grad de Ofițer, categoria A Literatură (2014).

